HET MISSIEWERK

TIJDSCHRIFT VOOR MISSIEKENNIS EN MISSIEACTIE

UITGEGEVEN DOOR DEN
PRIESTER-MISSIEBOND
IN NEDERLAND
ONDER HOOFDREDACTIE VAN
PROF. DR. ALPH. MULDERS
EN
MGR. TH. M. P. BEKKERS

TWEE EN TWINTIGSTE JAARGANG

1941

ADMINISTRATIE: HUIZE BIJDORP, VOORSCHOTEN
DRUK EN EXPEDITIE: C. N. TEULINGS' KON. DRUKKERIJEN N.V.
'S-HERTOGENBOSCH

ONZE WEST

Het is een gelukkig verschijnsel, dat de Nederlandsche gebiedsdeelen buiten Europa meer en meer onze belangstelling ontvangen. Nog niet zoo heel lang is het geleden, dat velen deden alsof Indië eigenlijk alleen een toevluchtsoord was voor maatschappelijke schipbreukelingen of een terrein voor lichtzinnige gelukszoekers. Zij hadden groot ongelijk en als zij zich slechts de moeite hadden willen geven kennis te nemen van de geschiedenis van Nederland-overzee, dan zouden zij tot de ervaring zijn gekomen, dat vele voortreffelijke landgenooten in den loop der jaren prachtig werk hebben verricht in onze koloniën en, vaak ten koste van groote offers, onschatbare diensten hebben bewezen aan de inheemsche bevolking en het Moederland. Tegenwoordig is men hiervan wel overtuigd. Bij het onderwijs wordt aan Indië meer aandacht geschonken dan vroeger ; de verbindingen ter zee zijn verbeterd ; het luchtverkeer brengt ons in enkele dagen van Amsterdam naar Batavia ; men kan met verwanten en handelsvrienden in Indië telefoneeren als met zijn stadgenooten hier te lande ; de door onze K.L.M. onderhouden vliegpost maakt het ons mogelijk lief en leed van de Indische vrienden, in wier lot wij belang stellen, geheel mede te leven. Aldus zijn Indië en Nederland veel dichter tot elkander gekomen dan vroeger het geval was en dit had tot onmiddellijk gevolg, dat Europeesch Nederland — gelukkig ook Katholiek Nederland — gemakkelijker dan eertijds zijn zonen en dochters aan ons schoone Insulinde afstaat.[1])

Dit alles geldt, zij het in veel mindere mate, ook eenigszins voor West-Indië. Natuurlijk in veel mindere mate, alleen reeds wijl West-Indië in beteekenis verre bij Oost-Indië achterstaat en

[1]) Dit artikel werd geschreven vóór dat Nederland in den oorlog geraakte, en beschrijft dus den vóór-oorlogschen toestand. Red. H. M.

aan jonge Nederlanders lang niet de mogelijkheden biedt, welke Oost-Indië oplevert. Toch verdient ook West-Indië onze belangstelling ten volle en ik heb het als een groot voorrecht beschouwd in den zomer van 1938 een studiereis te kunnen ondernemen naar Curaçao en Suriname, onze gebiedsdeelen in de West. Opzettelijk spreek ik van ,,gebiedsdeelen" en niet van ,,koloniën". Want, al hebben wij nog altijd een Minister en een Departement van Koloniën, een Koloniaal Instituut, een Koloniaal Etablissement, een Koloniale Landbouwschool, een Koloniale Reserve, koloniën hebben wij eigenlijk niet meer. Al die namen zijn verouderd. Reeds bij de Grondwetswijziging van 1848 heeft de wetgever willen doen uitkomen, dat wij onze koloniën niet wenschten te beschouwen als wingewesten, welker voornaamste taak het was stoffelijke voordeelen te bezorgen aan het Moederland. Door wijziging van artikel 1 der Grondwet werd de gelijkheid vastgelegd van het staatsrechtelijk karakter van de gebiedsdeelen buiten Europa en het staatsrechtelijk karakter van het Moederland. Aldus kwam het beginsel tot uitdrukking, dat alle deelen van het Nederlandsche Rijk als gelijkgerechtigden naast elkander staan. Bij de grondwetswijziging van 1922 werden ook de woorden ,,koloniën" en ,,bezittingen", die nog aan de oude opvattingen herinnerden, uit de Grondwet verwijderd. Thans luidt artikel 1 : ,,Het Koninkrijk der Nederlanden omvat het grondgebied van Nederland, Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao".

I. *Curaçao.*

Het gebiedsdeel Curaçao bestaat uit zes eilanden, die alle te samen worden aangeduid met den naam van het hoofd-eiland Curaçao.

De grootste drie eilanden liggen in de Caribische Zee, ten noorden van Venezuela. Het zijn Curaçao, Aruba en Bonaire. Te zamen vormen zij de groep der Benedenwindsche Eilanden, aldus genaamd, omdat zij gelegen zijn beneden den passaatwind, die bijna doorloopend waait van het Noord-oosten naar het Zuid-westen. De andere drie eilanden, op een afstand van 1000 K.M. Noord-oostelijk van de Benedenwindsche gelegen, worden Bovenwindsche Eilanden genoemd. Het zijn Saba, St. Maarten en St. Eustatius. Zij maken deel uit van de reeks Cuba, Haïti, Portorico, Guadeloupe, Martinique, Barbados, Trinidad, die zich in een boog uitstrekken langs den

noord- en den oostrand van de Caribische Zee en de grens vormen tusschen deze en den Atlantischen Oceaan.

Van het eiland St. Maarten is slechts 40 K.M.² Nederlandsch grondgebied. Het noordelijk deel, 50 K.M.² groot, behoort tot Frankrijk. Volgens een oud verhaal kwamen in de 17de eeuw een Nederlandsch en een Fransch kolonist tegelijk op St. Maarten aan. Elk hunner wilde het eiland in bezit nemen voor zijn eigen land. Maar inplaats van te vechten om het geheel, besloten zij tot een minnelijke schikking. Zij zouden van hetzelfde punt vertrekken en langs de kust loopen tot zij elkander ontmoetten. De denkbeeldige lijn, getrokken van het punt van vertrek tot het punt van ontmoeting, zou de grens vormen tusschen het Nederlandsche en het Fransche deel. De Franschman heeft wat sneller geloopen dan zijn mededinger en verwierf daardoor 10 K.M.² grondgebied meer voor zijn land dan de Nederlander.

Wij mogen aannemen, dat alle eilanden in en om de Caribische Zee door de Spanjaarden zijn ontdekt. Hun nieuwe gebied was echter zoo uitgestrekt, dat zij aan de kleine eilanden niet veel aandacht konden schenken. Deze werden dan ook niet in staat van verdediging gebracht. Zeevaarders, behoorende tot de landen, met welke Spanje in oorlog was, ondernamen dikwijls plundertochten op de kusten. Soms bleven zij er gevestigd. Aldus zien wij eerst de Engelschen optreden, daarna de Franschen en de Nederlanders.

In 1568 begon de Nederlandsche vrijheidsoorlog tegen Spanje, die 80 jaren zou duren. Het spreekt van zelf, dat onze zeevaarders overeenkomstig het gebruik van dien tijd, over geheel de wereld den vijand trachtten te benadeelen door zijn schepen aan te vallen en aan de kusten en in het land zooveel mogelijk veroveringen te maken. Zoo namen de Nederlanders in 1634 Curaçao in bezit en weldra maakten zij zich ook meester van Aruba en Bonaire en van de drie Bovenwindsche Eilanden, behalve de noordelijke helft van St. Maarten. In de 17de eeuw was dit bezit lang niet rustig, maar de aanvallen konden worden afgeslagen. Eindelijk, in 1807, moesten wij onze eilanden aan Engeland afstaan. Zij kwamen echter in 1815, bij den vrede van Parijs, weer onder Nederlandsch bewind.

De oorspronkelijke bewoners van onze Curaçaosche eilanden waren Indianen. Zij ontvingen dezen naam daar Columbus, deze gebieden ontdekkende, meende, dat zij tot Indië behoorden. Nergens hebben zij zich kunnen handhaven. Alleen op Aruba kan

men bij de bevolking nog duidelijk de Indiaansche afstamming vaststellen. De Indianen waren reeds nagenoeg geheel verdwenen toen de Nederlanders op deze eilanden hun intrede deden. Voor het zware werk in de goudmijnen en de plantages waren negerslaven, uit Afrika ingevoerd. Op alle eilanden treft men thans nog vele afstammelingen aan van de negers, die daar na de afschaffing van de slavernij zijn gebleven. Zij hebben ten volle dezelfde rechten als de andere bewoners en vormen bijna overal de meerderheid van de bevolking.

Naast een aantal geslachten van Nederlandsche kolonisten, die zich hebben gehandhaafd, vindt men, doch zoo goed als uitsluitend op het eiland Curaçao, een sterke groep van Portugeesche Joden. In de hoogere handelskringen nemen zij een belangrijke plaats in.

Nog twee groepen blanken verdienen vermelding. De eerste bewoont het eilandje Saba. Het zijn afstammelingen van kolonisten en zij onthouden zich zorgvuldig van vermenging met kleurlingen.

De tweede groep woont op St. Maarten (Nederlandsch gedeelte). Deze blanken zijn allen visschers en wonen bij elkander in een klein dorpje aan de Simson Baai. Volgens sommigen waren hun voorouders Nederlandsche, volgens anderen Zweedsche zeevaarders. Hun taal is het Engelsch. Evenmin als op Saba is onder deze blanken van rasvermenging sprake, maar de gevolgen van inteelt zijn goed merkbaar. Lange jaren hebben deze blanke visschers veel geleden van een wormziekte. Zij ontstond doordat een worm door de voetzool heen het lichaam binnendrong. Toen deze oorzaak eenmaal was ontdekt, is men er door een zeer eenvoudige prophylaxie in geslaagd de ziekte te overwinnen. Aan alle bewoners van het visschersdorpje aan de Simson Baai werd namelijk verboden op bloote voeten te loopen. Om er zeker van te zijn, dat zij zich aan dit verbod zouden onderwerpen, verstrekte men hun kosteloos schoeisel.

De officieele taal van alle zes de eilanden is het Nederlandsch. Het wordt op alle scholen onderwezen en is de taal, waarin onderwijzers en leerlingen tot elkander spreken. Op de Bovenwindsche Eilanden wordt door de bevolking veel Engelsch gesproken. Het meest op Saba, waar de plaatsen zuiver Engelsche namen dragen : The Bottom (De Bodem), Windwardside (Windwaartsche zijde), Hellsgate (Hellepoort) en waar de gulden „dutch dollar" (Nederlandsche dollar) wordt genoemd.

De Benedenwindsche Eilanden, Curaçao, Aruba en Bonaire, hebben naast het Nederlandsch, hun eigen taal, die door de geheele bevolking wordt gesproken, het Papiamentoe. De eerste bewoners van deze eilanden waren Spanjaarden. Door hun omgang met de inheemsche Indianen ontstond een nieuwe taal, ontleend aan de taal der inheemschen en die der Spanjaarden. Toen de Nederlanders de eilanden in bezit namen hebben ook zij hun invloed op de taal doen gelden en de Portugeesche Joden, die eenigen tijd later kwamen, deden hetzelfde. Zoo ontstond het Papiamentoe, een vloeiende, klankrijke taal, waarin men veel terugvindt van het Spaansch en het Portugeesch, van de taal der oude Indianen en ook wat van het Nederlandsch. Het is een merkwaardig verschijnsel, dat deze taal zich al eeuwen lang handhaafde zonder, dat er officieel onderwijs in wordt gegeven en ondanks alle uitbreiding, die het verkeer tusschen de volkeren heeft ondergaan en den grooten invloed van het Nederlandsch, het Engelsch en het Spaansch. Er zijn dagbladen, die in het Papiamentoe verschijnen en in de meeste kerken wordt niet alleen in het Nederlandsch, maar ook in het Papiamentoe gepreekt.

Aan het hoofd van het gebiedsdeel Curaçao staat de Gouverneur, benoemd door de Koningin. Tot dusverre was de Gouverneur steeds Europeaan, b.v. een jurist, een hoofdofficier of iemand met administratieve praktijk, die voor een zestal jaren het hooge ambt vervult. Wanneer in Nederland een nieuw Kabinet optreedt blijft hij in functie.

De Gouverneur, wiens zetel gevestigd is op het hoofdeiland, Curaçao, wordt bijgestaan door een Raad van Bestuur, waarvan hij zelf voorzitter is en die vier leden telt, allen benoemd door de Koningin. Deze Raad van Bestuur is een raadgevend lichaam, dat steeds ter beschikking staat van den Gouverneur om hem van advies te dienen. In sommige gevallen is de Gouverneur verplicht het advies in te winnen, b.v. bij het ontwerpen van wetten en begrootingen.

Op Aruba, Bonaire en op de drie Bovenwindsche Eilanden te samen wordt de Gouverneur vertegenwoordigd door een „Gezaghebber".

Het gebiedsdeel Curaçao heeft zijn eigen volksvertegenwoordiging, de Staten van Curaçao. Deze Staten hebben 15 leden, van wie

er 10 worden gekozen door de bevolking en 5 benoemd door den Gouverneur. Alleen mannelijke Nederlandsche onderdanen kunnen kiezer zijn. De vrouw is wel verkiesbaar, maar het actieve kiesrecht, dat haar zuster in Europeesch Nederland reeds meer dan twintig jaren bezit, is haar nog niet toegekend. Om kiezer te zijn moet men òf een zeker bedrag aan belasting betalen, òf eenige eigendommen hebben, òf een ontwikkeling bezitten, die overeenkomt met de kennis van de 7de klas der lagere school.

De voorzitter en de ondervoorzitter van de Staten van Curaçao worden door den Gouverneur benoemd voor den duur van de zitting, in den regel vier jaren. De wetten en de begrootingen zijn aan de goedkeuring van de Staten onderworpen. Het is natuurlijk mogelijk, dat de Staten hun goedkeuring weigeren. Gebeurt dit, dan kan de Gouverneur na zes maanden zijn voorstel opnieuw indienen. Mocht het wederom door de Staten worden verworpen, dan zal de Koningin de beslissing nemen.

Is in Curaçao een wet door de Staten aangenomen, dan kan zij niet door de Koningin worden vernietigd. Voor vernietiging is een wet noodig, aangenomen door de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging.

Wetten van het Moederland of tractaten met andere Mogendheden, waarbij Curaçao is betrokken, kunnen niet tot stand komen, zonder dat het oordeel van de Staten van Curaçao is ingewonnen.

Evenals elke democratische volksvertegenwoordiging heeft ook die van Curaçao het recht van amendement, dat van initiatief en dat van enquête.

Aan het hoofd van de verschillende Diensten, zooals Onderwijs, Financiën, Openbare Werken, Volksgezondheid, staan hoofdambtenaren. Zij zijn niet, zooals in Europa de Ministers, verantwoording verschuldigd aan de Volksvertegenwoordiging, maar alleen aan den Gouverneur. Wel kunnen zij in de Staten optreden om uit naam van den Gouverneur diens voorstellen toe te lichten en te verdedigen.

De Curaçaosche rechtspraak berust bij het Hof van Justitie en eenige Kantongerechten. Alle rechters hebben hun rechtskundige studies voltooid aan een Nederlandsche Universiteit.

In Curaçao ziin steeds een Nederlandsch oorlogsschip aanwezig

en een detachement Mariniers. Verder is er een op militairen leest geschoeid korps Politietroepen.

Het gebiedsdeel Curaçao heeft 100.000 inwoners. Zijn beteekenis is echter veel grooter dan men alleen uit de sterkte van zijn bevolking zou afleiden. Deze beteekenis dankt het op de eerste plaats aan zijn ligging in de nabijheid van het Panamakanaal. Vele internationale stoomvaartlijnen ontmoeten er elkander en in de haven van het eiland Curaçao, Willemstad, komen schepen van alle zeevarende landen der wereld. In het belang van hun handel en scheepvaart zijn niet minder dan dertig Staten door consuls in Curaçao vertegenwoordigd.

Op de tweede plaats dankt Curaçao zijn goede positie in het economisch leven aan zijn olie-raffinaderijen. De Curaçaosche bodem zelf bevat geen olie. Alle olie, welke op de eilanden Curaçao en Aruba wordt geraffineerd, wordt van elders aangevoerd. Zij komt voornamelijk uit Venezuela, van het nabijgelegen oliecentrum Maracaibo.

De schepen, die olie als brandstof gebruiken, worden steeds talrijker en de mooie, diepe natuurlijke haven van Curaçao noodigt hen als het ware uit daar, onmiddellijk aan de bron, den noodigen voorraad te komen innemen. Aldus is in Curaçao's haven een drukke scheepvaartbeweging ontstaan, die Willemstad tot een van de voornaamste wereldhavens heeft gemaakt.

Het oliebedrijf op het eiland Curaçao behoort tot de Shell-Combinatie, die haar kantoren heeft te 's-Gravenhage en Londen. Duizenden handen vinden er werk. Het oliebedrijf van Aruba behoort tot de Standard Oil Company en heeft 4000 arbeiders in dienst.

Beide bedrijven zijn modern ingericht en er heerschen goede toestanden. Voor de employé's zijn nette, hygiënische woningen gesticht, die tegen matigen prijs worden verhuurd. Ten behoeve van het personeel zijn er ontspanningsgebouwen, sportterreinen, bad- en zweminrichtingen en uitstekende ziekenhuizen.

Het zijn de oliebedrijven, die Curaçao gemaakt hebben tot een gebiedsdeel, dat financieel geheel onafhankelijk is van het Moederland. Budgetair staat het er ongetijwfeld goed voor. Uit de volgende cijfers blijkt overtuigend hoe zeer de opbrengsten van de voornaamste middelen gedurende het tijdvak 1928—1938 zijn gestegen. Zij zijn ontleend aan het Statistisch Jaaroverzicht over 1937.

Middelen.	Opbrengst 1928 in 1000 gld.	Opbrengst 1937 in 1000 gld.
Invoerrechten.	1.525	2.425
Grondbelasting.	111	487
Gebruiksbelasting.	90	153
Inkomstenbelasting	337	1.763
Schoolgelden.	25	112
Huur van 's Lands gronden en eigendommen	101	239
Dienstverleening bij in-, uit- en doorvoer	95	268
Opbrengst van de Posterij	162	268
Opbrengst watervoorzieningsdienst	15	268
Loodsgelden	664	920

„Terwijl het jaar 1931 — zoo lezen wij in Deel I van het Curaçaosche Verslag 1938 (blz. 5) — nog een nadeelig saldo gaf ten aanzien van ontvangsten en uitgaven (inkomsten f 7.450.646 en uitgaven f 8.417.606) werd het evenwicht in 1932 hersteld (inkomsten f 6.882.555 en uitgaven f 6.278.49) en namen de inkomsten na dat jaar dusdanig toe, dat zij thans over 1937 ruim 40% meer bedragen dan in 1932".

Mag uit een en ander nu worden afgeleid, dat Curaçao het meest welvarende gebiedsdeel is van het Rijk der Nederlanden, zooals men, zelfs van gezaghebbende zijde, wel eens hoort beweren? In geenen deele. Van de totale ontvangsten wordt 65% opgebracht door het eiland Curaçao, 34% door Aruba en slechts 1% door Bonaire, Saba, St. Eustatius en St. Maarten te samen. Weten wij nu ook nog, dat de gezamenlijke bevolking van deze vier eilanden 11% bedraagt van die van het geheele gebiedsdeel Curaçao, dan is ons dus gebleken, dat 11% der bevolking slechts 1% bijdraagt in de algemeene inkomsten. Van een algemeene welvarendheid mag dan ook stellig niet worden gesproken, te minder als men in aanmerking neemt, dat de van Curaçao en Aruba genoten inkomsten voor het allergrootste deel verband houden met de aldaar gevestigde oliebedrijven. In totaal werd in 1937 door het eiland Curaçao uitgevoerd voor een waarde van 120.000.000 gld. Hiervan komt niet minder dan 117¾ millioen voor rekening van de olieproducten, dus 98%. Door Aruba werd in 1937 voor een waarde van 150

millioen gld. uitgevoerd. In deze som is door de uitgevoerde olie en olieproducten voor 149 millioen gulden bijgedragen.

Een ander interessant bedrijf is de Mijnmaatschappij „Curaçao".

Op het oostelijk uiteinde van het eiland heeft zich, evenals in Peru, in den loop der eeuwen een enorme hoeveelheid uitwerpselen van vogels opgehoopt, die een fosforhoudende massa is gaan vormen. Haar fosforzuur heeft zich vermengd met de kalksteen, waarop zij rust en aldus is fosforzure kalk ontstaan. De Mijnmaatschappij exploiteert deze kalk. Met dynamiet laat men de steenachtige massa's springen. De brokken worden verbrijzeld en daarna vervoerd naar Trinidad en andere landbouwgebieden in de omgeving, naar Nederland, Zweden en de Oostzeelanden, waar zij worden gemalen en als superfosfaat een zeer gewilde kunstmeststof vormen. Al bedraagt de waarde van den uitvoer van fosforzure kalk nog niet 1 millioen per jaar, in de Curaçaosche verhoudingen is dit bedrijf lang niet zonder beteekenis. De jaarlijksche omzet beloopt ongeveer 100.000 ton en 400 man vinden er werk.

Voerde het gebiedsdeel Curaçao in 1937 in totaal voor 270 millioen gulden uit, daartegenover stond een invoerwaarde van 297 millioen. Boven op de lijst van de invoerende landen staat Venezuela uit welk land, zooals wij zagen, de olie wordt betrokken. Het invoercijfer uit Venezuela bedraagt 224 millioen, dus 75% van den totaal-invoer. Op de tweede plaats komt Noord-Amerika met 38 millioen, daarna Columbia met 10 millioen en vervolgens Nederland met 9 millioen. Alle andere landen blijven ver beneden dit bedrag.

Behalve de genoemde heeft Curaçao geen uitvoerproducten, die op de wereldmarkt eenig gewicht in de schaal leggen. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat zij voor het gebiedsdeel geheel zonder belang zijn. Vermelding verdienen b.v. strohoeden, oranjeschillen (voor de welbekende likeur, die den naam „Curaçao" draagt), aloë-hars en divi-divi-boontjes. De aloë is een vetplant, met dikke bladeren, waaruit het bittere sap wordt getrokken. In de aloë-velden van Bonaire wordt hoofdzakelijk door vrouwen gewerkt. Zij snijden de aloë-bladeren af en laten het sap er uitdruipen in bussen. Van hieruit wordt het in groote vaten overgebracht en vervolgens uitgevoerd, voornamelijk naar de Vereenigde Staten, waar het zeer gezocht is voor de vervaardiging van geneesmiddelen en verfstoffen. In 1937 bedroeg de opbrengst bij uitvoer

ruim ½ gld. per K.G. Het snijloon bedraagt ongeveer 20% van de opbrengst.

Het echt-Curaçaosche uitvoerproduct, divi-divi, komt van de eilanden Curaçao en Bonaire. De divi-diviboom heeft een korten stam en alle takken spreiden zich, gelijk een waaier, horizontaal uit in een en dezelfde richting. Het is de voortdurend waaiende passaatwind, welke aan de takken die richting heeft gegeven. Bij een gemiddelde windkracht van 8 meter per seconde behoeft dit niet te verwonderen.

De vrucht van den divi-diviboom bestaat uit olijfgroene boontjes, die veel looistof bevatten, meermalen zelfs 50%. Terwijl de mannen elders werkzaam zijn, plukken de vrouwen de boontjes. De divi-diviboomen groeien vooral op terreinen, die aan het Gouvernement toebehooren. Voor het inzamelen der boontjes vordert het Gouvernement geen betaling. Daar 80% van de opbrengst als loon wordt gegeven aan de pluksters, verzekeren dezen zich door dien arbeid een niet te versmaden bijverdienste. De boontjes worden uitgevoerd, voornamelijk naar Duitschland, Nederland en Engeland, waar men er looizuur van bereidt.

Gelijk wij reeds zeiden hangt de financieele positie van Curaçao ten nauwste samen met de oliebedrijven. Zit in deze bedrijven altijd een element van onzekerheid, in het bijzonder geldt dit voor de raffinaderijen van de eilanden Curaçao en Aruba, daar de grondstof, de ruwe olie, uit een ander land moet worden aangevoerd. Zeer terecht worden dan ook door het Gouvernement pogingen aangewend om den landbouw en de klein-nijverheid zooveel mogelijk te ontwikkelen. Op de Bovenwindsche Eilanden en Bonaire, waar de olie niet haar intrede deed, zal men wel altijd van andere bestaansmiddelen afhankelijk blijven.

De Overheid geeft zich alle moeite om den economischen vooruitgang te bevorderen. Aan de landbouwers wordt deskundige voorlichting gegeven, proefvelden worden aangelegd, zaad- en pootgoed wordt beschikbaar gesteld om de gewassen te veredelen en ook de verbetering van het vee en den bodem wordt nagestreefd. Op het eiland Curaçao heeft het Gouvernement een aantal klein-landbouwbedrijven gesticht en geleidelijk zal men hiermede voortgaan.

De bevolking van de Bovenwindsche eilanden, Saba, St. Maarten en St. Eustatius, is arm en kan de hulp van de Overheid niet

missen. De menschen, levend en werkend op die kleine eilanden, zijn Nederlandsche onderdanen, even goed als de Nederlanders, die in Europa wonen en niet minder dan dezen hebben zij aanspraak op hulp, steun en bescherming wanneer zij die noodig hebben. De drie Bovenwindsche Eilanden kosten ieder jaar aan het Gouvernement tienmaal zooveel als de bevolking opbrengt aan belasting. Die toestand is al vele jaren zoo en als hij nog vele jaren moet voortduren, dan zal Nederland doorgaan met het bieden van hulp, omdat wij dit beschouwen als een voornamen plicht. Niemand kan overigens zeggen welke toekomst voor een land of een gebiedsdeel is weggelegd. Het arme eiland St. Eustatius was anderhalve eeuw geleden rijk en had toen het twintigvoud van zijn tegenwoordig aantal inwoners. Eensklaps werd aan den rijkdom een einde gemaakt toen de Engelsche admiraal Rodney in 1781 het eiland liet plunderen en zich van een buit van 40 millioen gulden meester maakte. Dien slag is St. Eustatius nooit te boven gekomen. Voordat de olie-industrie op Curaçao en Aruba haar intrede deed en tot bloei kwam, waren ook deze twee eilanden behoeftig en konden zij den steun van het Moederland niet missen. Thans zijn zij zoo welvarend, dat zij de vier arme broeders kunnen helpen en het geheele gebiedsdeel een financieele onafhankelijkheid verzekeren. Zoo is het economisch leven vol van verrassingen. Wie zal ons zeggen welke mogelijkheden de ligging van Curaçao, midden in het wereldverkeer ter zee en in de lucht, nog kan openen ? Maar ook al komen zulke mogelijkheden nooit, Nederland zal niet aarzelen voort te gaan met aan Curaçao en zijn bewoners zooveel mogelijk de vruchten deelachtig te maken van godsdienst, ontwikkeling en cultuur.

De groote meerderheid van de Curaçaosche bevolking, n.l. 70%, is Katholiek. Het gebiedsdeel Curaçao vormt een Apostolisch Vicariaat, waarvan de bediening is toevertrouwd aan Paters Dominicanen, onder leiding van Mgr. P. J. H. Verriet, titulair-Bisschop van Eleutherna. Monseigneur, die in November zestig jaar is geworden, bracht de helft van zijn leven in Curaçao door en werd in November 1931 tot Apostolisch Vicaris benoemd. Onder zijn leiding zijn een vijf en veertigtal Paters in het gebiedsdeel werkzaam, verdeeld over 25 parochiën.

Verder hebben wij in Curaçao ongeveer 6000 Protestanten en

ongeveer 700 Israëlieten. Deze laatsten behooren voor het meerendeel tot de Portugeesch-Joodsche Kerk. Toen de Nederlanders nog slechts korten tijd in Curaçao waren vestigden zich daar Portugeesche Joden. Nog heden ten dage vertellen hun afstammelingen met dankbaarheid, dat Curaçao het eerste gebied was in geheel Amerika, waar de Israëlieten algeheele godsdienstvrijheid genoten. Reeds in 1652 was dit het geval. Het oudste Joodsche kerkhof van Amerika vindt men in de hoofdstad van Curaçao.

Evenals in Nederland geldt ook voor de Katholieken in Curaçao de leuze : geen parochie zonder haar eigen school. Op de ruim veertig katholieke scholen wordt het onderwijs gegeven door Eerwaarde Fraters en Zusters. Naast de Fraters van Tilburg en de Broeders der Christelijke Scholen (Baarle-Nassau), wijden zich aan de opvoeding van de jeugd de Franciscanessen van Roosendaal, de Zusters van Liefde van Schijndel en de Dominicanessen van Voorschoten.

Behalve de katholieke, telt Curaçao enkele protestantsche scholen en eenige scholen van het Gouvernement. De hoogste graad van onderwijs, in het gebiedsdeel gegeven, is het Mulo. Van de 52 Curaçaosche scholen, t.w. 41 bijzondere en 11 openbare, zijn er 27 gevestigd op het eiland Curaçao, 11 op Aruba, 5 op St. Maarten, 4 op Saba, 3 op Bonaire en 2 op St. Eustatius. Onder deze scholen zijn er 8 voor Mulo, namelijk 7 op Curaçao en 1 op Aruba. Deze Mulo-scholen leiden de leerlingen op hetzij voor het schooldiploma, hetzij voor het Gouvernements-Mulo-diploma. Onze gymnasia en hoogere burgerscholen zijn in Curaçao onbekend. Wel bestaat er gelegenheid tot studie voor onderwijzer en hulponderwijzer. De examens worden in Curaçao afgenomen. Ook kan men diploma's verwerven, die recht geven tot het onderwijzen van Fransch, Engelsch, Spaansch, Duitsch, handelskennis, handteekenen, lichamelijke oefeningen en handwerken voor meisjes. Het Gouvernement doet cursussen geven, die schrijvers in Gouvernementsdienst opleiden tot klerk. Andere cursussen leiden klerken op tot adjunct-commies. Vanwege de Amsterdamsche Vereeniging van Leeraren in het boekhouden worden in Curaçao examens afgenomen voor haar boekhouddiploma. Ook het Staatspraktijkexamen voor handel en administratie wordt in Curaçao afgenomen.

Curaçaosche jongelieden, uitmuntend door goeden aanleg, kunnen van het Gouvernement beurzen ontvangen om in Nederland te

studeeren, hetzij aan een universiteit of hoogeschool, hetzij aan een andere inrichting van onderwijs.

Van groote bekendheid is het voortreffelijke Meisjes-internaat „Welgelegen" op Curaçao. Het staat onder leiding van Eerwaarde Zusters Franciscanessen van Roosendaal en voldoet aan alle eischen, die onze tijd aan de meisjesopvoeding stelt. Vandaar, dat het niet alleen uit Curaçao, maar ook uit Venezuela vele leerlingen trekt.

Evenals hier te lande bestaat sedert enkele jaren ook in Curaçao de „financieele gelijkstelling" op het gebied van het onderwijs. Voor salarissen, leermiddelen en gebouwen ten behoeve van het bijzonder onderwijs besteedt het Gouvernement aan subsidie een som, welke gelijk is aan het bedrag, dat het zou moeten uitgeven, indien het zelf dit onderwijs verzorgde.

Leerplicht bestaat in Curaçao niet. Niettemin is het schoolbezoek zeer voldoende. Voor de arme kinderen wordt het aangemoedigd door schoolvoeding.

Ook vakonderwijs wordt op Curaçao gegeven ter opleiding tot ambachten en voor den landbouw. Niet lang geleden werden twee werkkampen ingericht, een voor katholieke en een voor niet-katholieke jongens van 12 tot 18 jaar. Zij worden er opgeleid voor den landbouw. Het eene werkkamp is gevestigd op een plantage, welke door het Vicariaat werd aangekocht. Het staat onder leiding van Broeders Kruisvaarders van St. Jan en biedt plaats voor een zestigtal jongens. Het andere, ingericht voor 20 jongens, is gevestigd op een plantage, welke door de Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij aan het Leger des Heils werd geschonken. Dit belast zich met de leiding. Beide kampen ontvangen subsidie van het Gouvernement.

Op alle zes de eilanden van het gebiedsdeel Curaçao vindt men leeszalen en bibliotheken, van gouvernementswege gesubsidieerd. Curaçao heeft ook zijn dag- en weekbladen, sommige in het Nederlandsch, andere in het Papiamentoe, weer andere in het Engelsch. Enkele zijn meertalig. Sommige van deze bladen worden werkelijk goed geredigeerd en behoeven voor Europeesche couranten niet onder te doen. De Katholieken hebben een courant in het Nederlandsch, een godsdienstig en een sociaal weekblad in het Papiamentoe en twee tijdschriften voor de jeugd, een in het Nederlandsch [1]) en een in het Papiamentoe.

[1]) „Hou en Trouw", een uitstekend tijdschrift, onder redactie van de Fraters

Wordt in een land, naar mate de ontwikkeling vorderingen maakt, meer aandacht geschonken aan het onderwijs, hetzelfde geldt voor de gezondheidszorg.

Zonder overdrijving kan men zeggen, dat in het geheele gebiedsdeel Curaçao gelegenheid bestaat tot het ontvangen van geneeskundige en verloskundige hulp en ziekenhuisverpleging. Het voornaamste ziekenhuis is het St. Elisabeths-Gasthuis. Het behoort tot de Missie en wordt bediend door Zusters Franciscanessen van Breda. Uitstekend ingericht — het heeft o.a. een modern toegeruste operatiekamer — biedt het plaats voor 400 patienten. Als men op Curaçao van „het hospitaal" hoort spreken, weet iedereen, dat hiermede het St. Elisabeths-Gasthuis wordt bedoeld.

Een ander goed ziekenhuis, zou men het Protestantsche kunnen noemen en oorspronkelijk was deze naam ook juist. Het draagt den naam van „Groene Kruis" en dankt zijn ontstaan voornamelijk aan de Protestantsche gemeenten. Tegenwoordig heeft de Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij echter grooten invloed op beheer en leiding.

Als derde ziekenhuis verdient de Thelma-kliniek vermelding.

Op Aruba vinden wij het katholieke ziekenhuis San Pedro di Verona, bediend door Dominicanessen van Voorschoten. Deze Congregatie geeft ook de Zusters voor de ziekeninrichtingen op de Bovenwindsche Eilanden. Bonaire heeft in zijn St. Franciscus-Ziekenhuis de Franciscanessen van Roosendaal.

Behalve het katholieke ziekenhuis is op Aruba een hospitaal gevestigd van het oliebedrijf, de Lago. Er zijn Nederlandsche en Amerikaansche geneesheeren aan verbonden.

Op het hoofdeiland, Curaçao, heeft men twee verplegingsinrichtingen van bijzonderen aard, beide bediend door Eerwaarde Zusters Franciscanessen van Breda. Het nieuwe, aan alle hedendaagsche eischen beantwoordende krankzinnigengesticht „Rustoord Groot-Kwartier" en de voortreffelijke melaatschen-inrichting „Zaquito".

Op het terrein der gezondheidszorg is in Curaçao reeds veel bereikt. De tropische ziekten heeft men zoo goed als geheel weten te overwinnen en zelfs de gevreesde melaatschheid komt nog slechts zelden voor. Maar er is niettemin nog heel wat te doen,

---

van het St. Thomascollege te Willemstad. Sinds mijn bezoek aan Curaçao wordt het mij geregeld toegezonden en ik weet bij ervaring hoe gaarne het ook hier te lande wordt gelezen.

vooral ter bestrijding van de zuigelingensterfte en ter verbetering van de woningtoestanden. In Curaçao sterven in het eerste levensjaar driemaal zooveel kinderen als in Nederland en „huizen'', waarvoor de naam „krotwoning'' veel te mooi is, vindt men nog overal, in de hoofdstad en op alle eilanden. Stilgezeten wordt hier echter niet en langs onderscheidene wegen, waarbij de Overheid niet achterblijft, wordt ook hier naar verbetering gestreefd.

Op het gebied van het vereenigingsleven zijn de katholieken niet zonder vrucht werkzaam. Curaçao heeft een R.K. Volksbond, met afdeelingen voor onderwijzers, winkelbedienden, chauffeurs en bootwerkers en met een ambachtschool. Onder leiding van E.E. Fraters van Tilburg staat een jongensweeshuis, „Scherpenheuvel'', waar ook voogdijjongens worden opgenomen. De meisjes hebben een weeshuis, onder leiding van Zusters van Schijndel. Verder heeft Curaçao zijn R.K. Verkenners, en R.K. Jeugdcentrale en een R.K. Militairen Vereeniging. Ook het Apostolaat ter Zee heeft er een afdeeling. Dit schoone liefdewerk, dat aan de ver van de hunnen verblijvende zeelieden in allerlei vorm godsdienstige en zedelijke hulp biedt en huiselijke gezelligheid brengt, is ook op Aruba gevestigd.

Zoo zien wij daar, in het verre gebiedsdeel van het Nederlandsche Rijk, Overheid, Missie en particulier initiatief op gelukkige wijze samenwerken, om Curaçao, dat economisch reeds zulk een voorname plaats inneemt, ook op elk ander terrein meer en meer vooruit te brengen. Van deze samenwerking kan de gunstige uitslag reeds in meer dan een opzicht worden vastgesteld.

II. *Suriname.*

Suriname, ook wel Nederlandsch-Guyana genaamd, gelegen in het noorden van Zuid-Amerika, is een gebied van 150.000 $K.M.^2$ oppervlakte, dus vier maal zoo groot als Nederland. In het noorden wordt het begrensd door den Atlantischen Oceaan, in het oosten door Fransch-Guyana, in het zuiden door Brazilië en in het westen door Britsch-Guyana. Het heeft ongeveer 170.000 inwoners. Behalve 2000 Europeanen en 70.000 inboorlingen, wonen er Javanen, Britsch-Indiërs, Chineezen, Boschnegers en Indianen.

In 1499 werd de kust van Guyana ontdekt en al spoedig ontstond in Europa het geloof, dat daar het goudland, El Dorado, gelegen moest zijn. Franschen, Portugeezen en Spanjaarden trokken er heen, maar zij werden in hun verwachtingen teleurgesteld.

Een eeuw later, in 1593, onder Philips II, werd het land door Domingo de Vera voor Spanje in bezit genomen. Lang heeft het Spaansche gezag er echter niet geduurd. In 1650 landden er eenige Engelschen, onder aanvoering van Willonghby en deze kreeg in 1662 geheel Suriname van zijn koning in eigendom. Aan de Suriname-rivier bouwde hij een fort. Dit fort is het, dat in 1667, toen Nederland in oorlog was met Engeland, door den Zeeuwschen admiraal Abraham Crijnssen werd veroverd. Hiermede was het Nederlandsche gezag in Suriname gevestigd. Wel ging het nog twee keer voor korten tijd in Engelsche handen over, doch in 1815, bij den Vrede van Parijs, kwam Suriname aan Nederland terug en thans voor goed. Niet echter in zijn geheel. In het westen werd een deel van het gebied aan Britsch-Guyana toegevoegd.

De oudste ons bekende bewoners van Suriname zijn de Indianen, populair Roodhuiden genoemd, omdat zij de gewoonte hebben hun huid, die van nature chocolade-kleurig is, met een roode stof te kleuren. In den beginne werden de Indianen verplicht tot het verrichten van werk bij het goud zoeken en in de plantages. Tegen de vermoeienissen van dezen arbeid bleken zij echter niet bestand te zijn. Toen rees het denkbeeld slaven uit Afrika aan te voeren en in de eerste helft van de 17e eeuw ontstond een levendige handel in deze ongelukkige menschen. Twee eeuwen lang heeft die slavenhandel geduurd. Tot 1808 had hij plaats met medewerking van de Regeering en nog twintig jaren nadien werd hij oogluikend toegelaten. Niet zonder schaamte kunnen wij daar thans over spreken. Men schat het aantal slaven, uit Afrika naar Suriname overgebracht, op meer dan 250.000. In Suriname aangekomen, werden zij bij opbod aan de plantagehouders verkocht. Was de koop gesloten, dan gaf men den slaaf een brandmerk, om hem van de anderen te kunnen onderscheiden. Het lot der slaven was zeer beklagenswaardig. Zij mochten niets bezitten. Het huwelijk was hun verboden. Een kind, uit een slavin geboren, werd het eigendom van hem, aan wien de moeder toebehoorde. Noch de vader, noch de moeder kon eenig recht op het kind doen gelden.

De verblijven, waarin de slaven waren gehuisvest, verdienden den naam van „woning" niet. Dieren worden tegenwoordig beter ondergebracht. Op vele plantages werden de slaven slecht en wreed behandeld. De straffen, meermalen opgelegd voor kleine vergrijpen, waren vaak afschuwelijk barbaarsch. Een slaaf werd gekruisigd of geradbraakt; gevierendeeld of opgehangen aan een haak, die hem door het lichaam werd geslagen. Daarbij kwam, dat vele eigenaars en blanke opzichters van plantages onder jonge, mooie slavinnen in gruwelijke bandeloosheid op een schandelijke wijze huis hielden. Het is waarlijk geen wonder, dat brandstichting, oproer en andere wraakmiddelen veelvuldig door de slaven werden toegepast. De schoonste dag van hun leven was het als zij de hel, waarin zij zedelijk en lichamelijk werden gepijnigd, konden ontvluchten om naar het diepste der oerwouden te trekken, in de hoop, dat zij daar onvindbaar zouden zijn voor hen, die te hunner achtervolging werden uitgezonden. Dit gelukte lang niet altijd, want er werden op dit menschelijk wild ware klopjachten georganiseerd. Bij Regeeringsverordening van 1839 werd een premie van 10 gulden vastgesteld voor hem, die een gevluchten slaaf doodde. De premie werd uitbetaald als men de afgehouwen rechterhand van den gedooden slaaf als bewijsstuk kon overleggen.

Het heeft lang, al te lang, geduurd voordat Nederland aan de slaven de vrijheid schonk. Eerst in 1864, onder het Tweede Ministerie Thorbecke en den Minister van Koloniën Fransen van de Putte, volgden wij het goede voorbeeld, ons reeds dertig jaren vroeger door Engeland en in 1848 door Frankrijk gegeven. Nog leeft in Suriname onder de afstammelingen van de slaven de dankbaarheid voort jegens Koning Willem III, onder wiens regeering de slavernij werd afgeschaft. Den 1sten Juli 1938 is door geheel Suriname feestelijk het feit herdacht, dat 75 jaren te voren de slaven hun vrijheid verkregen. Een „Emancipatie-comité" had de leiding der feestelijkheden. Een korte aanhaling uit de redevoering, bij die gelegenheid te Nickerie uitgesproken door den heer Lauriers, afstammeling van een slaaf, is hier op haar plaats.

„Het is mij een trotsche vreugde als nazaat der vroegere slavenbevolking hier in Suriname op een dag als heden, waarop wij het diamanten jubileum der Emancipatie vieren, woorden van blijdschap, diepgevoelde erkentelijkheid en dank tegen-

over God en het Landsbestuur in dezen kring en op deze plaats te mogen uitspreken.

,,Tegenover God, omdat wij als Christenvolk gelooven, dat Hij het is. Die de harten, ook der vorsten, neigt het goede te doen ; tegenover het Landsbestuur, dat in dit overzeesch gebiedsdeel het Huis van Oranje vertegenwoordigt, het doorluchtige Vorstenhuis, waaruit voortsproot Zijne Majesteit Koning Willem III, die, vooroordeelen trotseerend, hier vóór 75 jaren de Vrijheid gebood."

In de volgende bewoordingen gaf deze spreker de blijde tijding weer, welke drie kwart eeuw geleden aan de slavenbevolking van Suriname werd gebracht.

,,En zoo brak dan eindelijk de lang verwachte dag aan: Woensdag 1 Juli 1863. Aan den hemel een stralende zon, door de lucht het gedonder van 21 kanonschoten, die aan de slaven de vrijheid verkondigden en op de erven en langs de straten de vrijgemaakten met verheugde gezichten. Zij houden elkander tegen, schudden elkaar de hand en wenschten elkander geluk met dezen dag der verlossing, die ze in stille vreugde, wars van alle brooddronkenheid, heiligen in Gods Huis."

Bij de wet, die de slavernij afschafte, was bepaald, dat de vrijgeworden slaven verplicht waren nog gedurende tien jaren op arbeidscontract op de plantages te blijven werken. Na verloop van deze tien jaren konden zij gaan waarheen zij wilden. De bedoeling van deze bepaling is duidelijk. Men wilde er door voorkomen, dat de plantages plotseling haar arbeidskrachten zouden verliezen. Maar toen de termijn van tien jaren was verstreken, hebben de meeste gewezen slaven zich gehaast om de plantages te verlaten. De mishandeling, waaraan zij vroeger hadden blootgestaan, had hun een afkeer van den landarbeid ingeboezemd en thans nog zijn er afstammelingen van slaven, die voor dezen arbeid een diepe minachting hebben. Zij willen dit ,,slavenwerk" niet verrichten.

Het kon niet anders, of het vertrek van die duizenden arbeiders — in 1863 waren er nog 35.000 slaven in Suriname — moest nadeeligen invloed hebben op de exploitatie van de plantages, die tot dusverre groote winsten hadden afgeworpen. Bovendien

begonnen de cultures in Oost-Indië zich omstreeks denzelfden tijd meer en meer te ontwikkelen en de plantages aldaar leverden aan het Moederland voor minder kosten dezelfde producten als Suriname. Daarenboven werden voor Suriname te laat maatregelen genomen om vrije arbeiders van elders die door de vroegere slaven verlaten plaatsen te doen innemen. Eerst in 1872 kwam een overeenkomst tusschen Engeland en Nederland tot stand, krachtens welke de emigratie van vrije arbeiders van Britsch-Indië naar Suriname zou worden bevorderd. Deze emigratie heeft tot in 1916 geduurd en bracht 34.000 Britsch-Indiërs in Suriname. In 1893 begon de immigratie van Javanen en hiermede wordt nog voortgegaan.

De immigratie van Britsch-Indiërs werd gestaakt omdat Engeland in 1918 het tractaat opzegde. De Britsche Regeering ging hiertoe over, niet omdat de behandeling van de Britsch-Indiërs in Suriname te wenschen overliet, maar omdat zoowel in Engeland als in Britsch-Indië verzet was gerezen tegen het aanwerven van contract-arbeiders voor werkzaamheden buiten hun gebied. Ook voor de West-Indische koloniën van Engeland zelf mochten toen in Britsch-Indië geen arbeiders meer worden geworven.

De behandeling, die de arbeidscontractant in Suriname ondervindt, voldoet werkelijk aan redelijke eischen. Hij moet zich voor 5 jaren verbinden. Zijn overtocht naar Suriname geschiedt kosteloos. In Suriname heeft hij recht op goede huisvesting, goed water en geneeskundige behandeling. Het loon wordt van Overheidswege vastgesteld. Is de dienstovereenkomst geëindigd, dan heeft de arbeider recht op kostelooze terugkeer naar zijn land. Wil hij zich echter blijvend in Suriname vestigen, dan kan hij van dit recht afstand doen. In dat geval ontvangt hij een premie van 100 gulden. Zeer vele Britsch-Indiërs en Javanen zijn aldus in Suriname gebleven. Van de 34.000 Britsch-Indiërs niet minder dan 22.000, dus ruim 60% en van de 32.000 Javanen bijna 80%. De meesten zijn thans als klein-landbouwers zelfstandig werkzaam. In Suriname wonen tegenwoordig 44.000 Britsch-Indiërs en 32.000 Javanen.

Intusschen heeft de immigratie van arbeidskrachten uit Britsch-Indië en Java de in standhouding van de meeste groote plantages niet kunnen verzekeren. Van den eenen kant kwam de aanvoer van de Britsch-Indische arbeiders te laat, van den anderenkant ontstond de concurrentie van Oost-Indië. Suriname heeft honderden

plantages gehad van koffie, suiker, katoen, cacao en tabak. In het midden der 18de eeuw b.v. waren er 300 koffie- en 100 suikerplantages .Voor meer dan 10 millioen gulden werd ieder jaar door Nederlandsche schepen uit Suriname naar Nederland vervoerd. In dien tijd bracht Suriname veel meer aan het Moederland op dan Oost-Indië. Thans bestaan er nog slechts enkele plantages van koffie, suiker, rijst en bananen en moet Suriname elk jaar geldelijken steun ontvangen van het Moederland. De moed wordt echter niet opgegeven. Overheid en particulier initiatief werken samen om het land tot nieuwen bloei te brengen. De laatste jaren heeft men zich bijzonder toegelegd op de cultuur van sinaasappelen, citroenen en pompelmoes (het Engelsche „grape fruit") en men is vol hoop, dat dit product zal slagen .Dit wil niet zeggen, dat er honderdtallen nieuwe plantages zullen komen. Wel mag men verwachten, dat de groot-landbouw zich nog flink zal uitbreiden. Daarnaast echter hoopt men aan vele personen als klein-landbouwer een wel is waar eenvoudig, maar zelfstandig bestaan te kunnen verzekeren. Thans zijn reeds 20.000 immigranten in den klein-landbouw werkzaam. De Surinaamsche Bananen-Maatschappij neemt op haar plantage „Rust en Werk" uitgebreide proeven om zekerheid te krijgen over de vraag of de bananencultuur in Suriname al dan niet moet worden bevorderd. Kosteloos stelde zij voor klein-landbouwers op groote schaal pootgoed beschikbaar, opdat zou kunnen blijken of ook het klein-bedrijf geschikt is voor de vultuur van bananen. Van Gouvernementswege wordt de cultuur van citrus (verzamelnaam voor sinaasappels, citroenen enz.) met kracht bevorderd. De klein-landbouw als zoodanig krijgt op ruime schaal hulp en voorlichting van het Departement van Landbouw- en Economische Zaken en het Landbouwproefstation. Ook de Missie bevordert den klein-landbouw. Zij heeft twee nederzettingen, een van Britsch-Indiërs en een van Javanen.

Ongetwijfeld is er in Suriname nog terrein genoeg aanwezig voor nieuwe bedrijven. Tegenwoordig is alleen de alluviale kuststrook, 25 K.M. breed in het oosten en westwaarts geleidelijk toenemend tot 100 K.M., in cultuur. Voor Nederlanders, onder wie waarlijk jonge boeren genoeg zijn, die gaarne een eigen bedrijf zouden stichten, is echter in den Surinaamschen klein-landbouw geen plaats. Ten eerste zouden zij niet genoeg kunnen verdienen om te leven op eenvoudig Europeesch peil en ten tweede zou de

landarbeid in het tropisch klimaat van gemiddeld 26° Celcius of 79° Fahrenheit te zwaar zijn.

Heeft Curaçao zich in de richting van de industrie ontwikkeld, Suriname is een echt landbouwland en tot dusverre is de nijverheid er niet van veel beteekenis. De eenige groote industrieële onderneming is het bauxietbedrijf, waarin erts gewonnen wordt voor de fabricage van aluminium. De onderneming is in Amerikaansche handen en heeft bijna 500 arbeiders in haar dienst. Ter verwerking tot aluminium wordt de bauxiet uitgevoerd naar de Vereenigde Staten. In 1937 bedroeg de uitvoerwaarde 5 millioen gulden.

Verder heeft men in Suriname rijstpellerijen, koffiefabrieken, twee lucifersfabrieken en een sigarenfabriek. Deze laatste is een onderneming van de Missie, die haar stichtte, ten einde er jonge Surinamers nuttig werkzaam te doen zijn. Al deze fabrieken behooren tot de klein-industrie.

Ongeveer 4/5 van Surinames oppervlakte is goeddeels bedekt met prachtige oer-wouden, welker reusachtige boomen in bonte verscheidenheid een waren houtschat vormen.

In de bosschen leeft een veelsoortige dierenwereld: tapirs [1]), leguanen [2]), apen, waaronder de brulapen, die, als ze onraad ontdekken door een vervaarlijk gebrul den vijand trachten te verdrijven, wilde zwijnen, slangen, papegaaien, parkieten, colibri's en een groote verscheidenheid van veelkleurige vlinders.

Vanzelf rijst de vraag hoe het komt, dat in Suriname, met zijn 16 millioen H.A. schitterende bosschen, niet, zooals b.v. op Java, een houtindustrie van beteekenis is ontstaan. Men schrijft die toe aan twee oorzaken. De eene is, dat men bijna nergens boomen van dezelfde soort dicht bij elkander aantreft. Men heeft dus slechts weinig bosschen van geheel of nagenoeg geheel dezelfe houtsoort. Allerlei soorten van boomen staan door elkander en hierdoor wordt een geregelde exploitatie natuurlijk zeer bemoeilijkt. De tweede oorzaak, waardoor houthandel en houtindustrie niet tot ontwikkeling kwamen, moet men bij de Boschnegers zoeken. Deze afstammelingen van naar de bosschen gevluchte slaven — hun aantal wordt op 17.000 geraamd — zijn de houtkappers.

---

[1]) De tapir of woudkoe is een hoefdier met korten slurf. De Surinamers noemen dit dier „buffel".

[2]) Groote hagedissen.

De Boschneger verstaat de kunst van houtkappen uitstekend doch wenscht haar slechts te beoefenen als hij er lust toe gevoelt. Doet men bij hem een houtbestelling, dan kan men er niet zeker van zijn, dat zij tijdig wordt uitgevoerd. Toch zou dit voor een regelmatige houtindustrie beslist noodig zijn. Maar met dergelijke economische overwegingen houdt de vrijheidlievende Boschneger zich niet bezig.

De geringe beteekenis van den Surinaamschen houtuitvoer blijkt uit de volgende cijfers, ontleend aan het Surinaamsche Verslag 1938:

Uitvoer	in	1933	voor	f	72.191.—
,,	,,	1934	,,	,,	84.495.—
,,	,,	1935	,,	,,	65.416.—
,,	,,	1936	,,	,,	39.758.—
,,	,,	1937	,,	,,	59.792.— [1]

Van Surinamens verderen uitvoer verdienen vermelding de rijst, ter waarde van ruim 400.000.— gulden. Zij is hoofdzakelijk bestemd voor Guadeloupe, Martinique en Fransch-Gyuana. De peulvruchten, die vooral naar onze buren Britsch- en Fransch-Guyana gaan ; de koffie, naar Nederland, Noorwegen, Zweden en Fransch-Guyana ; de melasse, naar Britsch-Guyana ; de balata, naar Engeland, Noorwegen en Britsch-Guyana.

De totale uitvoerwaarde bedroeg in 1937 : 7½ millioen gulden, waaronder 800.000 gulden aan in Suriname gevonden goud. Dit bedrag moge van eenig belang zijn, het toont toch wel aan, dat Suriname niet het Dorado, het goudland is, dat men zich eenmaal droomde.

Eenigen tijd geleden werden door de Amerikaansche Standard Oil Company en de Billiton-maatschappij bodemonderzoekingen begonnen. De eerste verricht olieboringen, de tweede spoorde ertsen op, maar heeft onlangs haar onderzoek gestaakt. Dit is te meer te betreuren daar wij Suriname nog niet voldoende kennen. Het is nog geen twee jaar geleden, dat een expeditie, die onder leiding van Pater Ahlbrinck diep de binnenlanden was ingetrokken, een Indianenstam ontdekte, welks bestaan door niemand werd vermoed. Nog nimmer waren deze Roodhuiden met blanken in aanraking geweest. Een buitenkansje voor hun ontdekker, die reeds meermalen aan belangrijke expedities deelnam en zoowel

[1]) Hieronder voor f 27.928.— naar Nederland.

aan de Missie als aan de Wetenschap belangrijke diensten heeft bewezen. Pater Ahlbrinck is reeds langer dan een kwart-eeuw in Suriname. In 1914 kreeg hij als arbeidsveld het gebied der Saramacca, Coppename en Marowijne, de drie groote rivieren aan welker oevers de Indianen wonen, de Karaïben. Om met hen te kunnen verkeeren leerde de energieke missionaris hun taal en, gelukkig voor de wetenschap, werd de vrucht van zijn studie gepubliceerd. [1])

Over den bestuursvorm van Suriname behoeft hier niet te worden gesproken. Hij komt in hoofdzaak overeen met dien van Curaçao. Als een bijzonderheid kan worden vermeld, dat de Gouverneur, gebruik makende van zijn bevoegdheid om enkele leden te benoemen van de Volksvertegenwoordiging, in de Staten van Suriname een Javaan en een Britsch-Indiër heeft opgenomen.

Omtrent de verdeeling van de bevolking naar de godsdiensten zegt de laatste officieele statistiek [2]) het volgende:

Nederlandsch-Hervormden	8.550
Evangelisch-Lutherschen	3.800
Roomsch-Katholieken	29.124
Leden der Evangelische Broedergemeenten	29.727
Israëlieten	780
Baptisten	66
Doopsgezinden	527
Methodisten	357
Mohamedanen	41.300
Hindoes	32.000
Volgelingen van Confucius	1.300
Overigen	3.365
	150.896

Op het terrein van Missie en Zending ontmoeten wij alleen de Katholieken en de Evangelische Broedergemeenten.

De Missie in Suriname, Apostolisch Vicariaat sinds 1852, werd in 1865 toevertrouwd aan de Paters Redemptoristen. En met welk een ijver hebben zij zich van hun taak gekweten! Reeds bijna dertig

[1]) Encyclopaedie der Karaïben, behelzend taal, zeden en gewoonten dezer Indianen, door W. Ahlbrinck, C.s.s.R., geïllustreerd door E. la Rose, Teekenaar bij den Opnemingsdienst te Paramaribo. Uitgave van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam 1931.

[2]) Surinaamsch Verslag 1938. II. Statistisch jaaroverzicht van Suriname over het jaar 1937. Blz. 5.

jaren lang, n.l. sinds 1912, is Apostolisch Vicaris Mgr. Th. A. L. M. van Roosmalen, titulair-Bisschop van Antigonië. Dezen zomer is Monseigneur 65 jaar geworden en bereikte hij dus den leeftijd, waarop in Nederland de officieele personen vrijwillig of gedwongen gaan rusten. Ondanks zijn vele tropen-jaren zal Mgr. van Roosmalen echter zijn welverdiende rust nog niet gaan nemen. In het belang van de Missie tijdelijk in Nederland verblijvend, verlangt hij al weer terug naar zijn geliefd Suriname.

In de Surinaamsche Missie zijn een dertigtal Paters Redemptoristen werkzaam en naast dezen Fraters van Tilburg, Zusters Franciscanessen van Roosendaal, Zusters Franciscanessen van Oudenbosch, Zusters van Liefde van Tilburg. Voorts is er de door Mgr. van Roosmalen gestichte Congregatie van Inlandsche Zusters : de Dochters van Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangenis, in den volksmond, naar het blauw, dat haar kloosterkleeding siert, ,,de blauwe Zusters'' genoemd. Tot deze Congregatie, die nog slechts enkele jaren bestaat, zijn een twintigtal inheemsche meisjes toegetreden, vertegenwoordigend alle niet-europeesche rassen, die in Suriname leven.

In de hoofdstad, Paramaribo, waar 18.000 Katholieken wonen, zijn vijf parochies, in de Districten zes staties. Voorts zijn priesters aangewezen voor het plantage-bezoek en voor het werk onder de Indianen, Boschnegers en Javanen.

Ook in Suriname zijn scholen bij alle kerken. Onderwijs wordt gegeven door Paters Redemptoristen, Fraters uit Tilburg, Zusters van Roosendaal en van Oudenbosch en door Inlandsche Zusters. Er is een Katholieke kweekschool voor onderwijzers en een voor onderwijzeressen, een jongens- en een meisjesweeshuis. Te Paramaribo, Nickerie en Coronie zijn Patronaten voor jongens en meisjes en de hoofdstad heeft een bloeiende Katholieke Jonge Meisjesvereeniging, op Nederlandschen leest geschoeid. Tot de mooiste herinneringen, die ik uit Paramaribo heb medegenomen behoort het défilé van de katholieke jeugd. Hieronder, kleurige vaandels, schetterende muziek, blij gezang : het was een echte jeugd-parade, vol beloften voor de toekomst.

Het onderwijs is al oud in Suriname. Reeds in 1685, juist een eeuw voordat de Missie er werd toegelaten, deed de eerste Nederlandsche onderwijzer zijn intrede in Paramaribo, de heer Walterus van Arnhem. Hij werd daar tevens voorzanger, voorlezer en koster

van de Hervormde kerk en genoot een salaris van .... 300 gulden 's jaars. Een halve eeuw later, in 1731, bedroeg de jaarwedde van den onderwijzer 600 gulden. Maar deze was in het Moederland dan ook dansmeester geweest en naar Paramaribo geroepen „ten ijnde de jonge jeugt in manierlijheid worde geëxerceert."

Tot 1760 mochten alleen blanke kinderen schoolonderwijs ontvangen. Nadien werd ook de „gekleurde" jeugd toegelaten, mits voor haar afzonderlijke scholen werden gesticht. De kinderen van slaven moesten echter van alle onderwijs verstoken blijven. De eigenaars der slaven deden niets voor die kleine verworpelingen; de eenigen, die zich hun lot aantrokken, waren Missie en Zending. Omstreeks 1825 waagden deze het aan de slavenjeugd eenig onderricht te gaan geven. Het werd aanvankelijk oogluikend en in 1844 officieel toegestaan, echter niet zonder een belangrijke beperking. In de schrijfkunst mochten de slavenkinderen niet worden onderwezen. Het zou te gevaarlijk kunnen worden indien zij bij geschrift de treurige toestanden, welke onder de slaven heerschten,openbaar gingen maken. Deze ergerlijke achterstelling bleef gehandhaafd zoolang de slavernij bestond en eindigde dus eerst in 1863.

Reeds in 1876, veel vroeger dan in Nederland, werd in Suriname de leerplicht ingevoerd voor alle kinderen van 7 tot 12 jaar, en bij het onderwijs werd het Nederlandsch de officieele voertaal. Het spreekt van zelf, dat voor velen de leerplicht een doode letter bleef, alléén reeds wegens gebrek aan scholen en onderwijzers. Door den zegenrijken arbeid van Missie en Zending kwam hierin geleidelijk verbetering. Het valt den bezoeker van Suriname op, dat alle inheemschen, die schoolonderricht hebben ontvangen, zich goed in de Nederlandsche taal kunnen uitdrukken. Toch werd de omgangstaal van de afstammelingen der slaven niet verdrongen. Deze omgangstaal is het z.g. Neger-Engelsch. Door den slavenhandel werden in de 17de en 18de eeuw uit onderscheidene deelen van Afrika negers naar Suriname overgebracht, die verschillende talen spraken en elkander niet verstonden. Al evenmin begrepen zij iets van de taal hunner meesters en opzichters of dezen iets van de hunne. Zoo is, uit de behoefte, die de menschen nu eenmaal hebben om met elkander te *spreken*, de zonderlinge taal ontstaan, die men Neger-Engelsch noemt, een mengsel van zuivere en verbasterde Afrikaansche, Engelsche, Portugeesche en Nederlandsche woorden.

De 30 scholen in het Boschland niet medegerekend, heeft Suriname 122 scholen, dus één per 1200 inwoners, een cijfer, dat zeker de belangstelling voor het volksonderwijs aantoont. 37 scholen zijn van de Missie, 37 van de Zending, 43 van het Gouvernement en 5 van particulieren. Zij worden door 22.000 leerlingen bezocht en er zijn 500 onderwijzers en onderwijzeressen aan verbonden, die allen het vereischte examen hebben afgelegd. De omstandigheden in aanmerking genomen, is het schoolverzuim niet groot; het bedraagt 25%.

De bewaarscholen, voornamelijk in handen van Missie en Zending, worden bezocht door 4.000 leerl., waarvan ruim de helft katholiek is.

Missie en Zending hebben beide opvoedingsgestichten voor kinderen van inboorlingen, Boschnegers en Indianen, Britsch-Indiërs en Javanen. Ook wordt vak- en handelsonderwijs gegeven.

Een der mooiste en nuttigste inrichtingen is de Vlechtschool van de Zusters Franciscanessen van Roosendaal te Paramaribo. Zij staat onder leiding van Soeur Gonzales, op 31 Augustus 1939, tot veler blijdschap, om haar prachtig werk benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Op de Vlechtschool ontvangt een groot aantal meisjes onderricht in het vlechten van hoeden, waaiers, tasschen, enz. enz. Aldus worden deze jeugdige vrouwen onttrokken aan de gevaren, welke haar bedreigen, als ze aan haar lot worden overgelaten, en zij leeren een nuttig vak, waarmede zij een eerlijk stuk brood kunnen verdienen. Daarnaast en vooral worden bij haar aangekweekt de eerbied voor zich zelf, het gepaste gevoel van eigenwaarde, zoo menigmaal een deugdelijk pantser gebleken, wanneer de verleiding dreigt. Op de school heerscht een voortreffelijke geest. De bezoeker gevoelt het onmiddellijk: hij is in een milieu van beschaving en blijmoedige levensvreugd.

Als de meisjes aan den arbeid zijn, klinkt nu en dan een vroolijk lied. Mag ik uit het bundeltje „Vlechtliederen ten gebruike van de Vlechtschool van het Maria-Patronaat" een proeve geven?

Komt nu aan den arbeid
  Vol ijver en moed.
Met vroolijke zinnen
  Vlot 't werk eens zoo goed.
Dan vliegen de dagen,
  Al vlechtend besteed,
En komen er spoedig
  Veel hoeden gereed.

Twee op en twee neer
  Als de plaat is gemaakt,
Zoo vlijtig maar door
  Tot aan 't einde men raakt.
Dan nog wat gestreken,
Geplet, en ziedaar,
Van 't vormlooze stroo
  Is een hoedje al klaar!

En als dan ook fluks
  Er een kooper opdaagt,
Die daad'lijk betaalt
  Wat er voor wordt gevraagd ;
Dan is onze arbeid,
  Onz' moeite beloond,
En wordt aan weer nieuwe
  Onze ijver getoond.

Zoo weren wij armoe,
  Ellende en kwaad,
En wordt door ons vlechten
  Onz' beurs ook gebaat.
Wij werken dus lustig,
  ,,Twee op en twee neer",
Tot heil onzer zielen
  En Gode ter eer.

En Zuster Gonzales, die wonderen doet met haar leerlingen, weet het zoo ver te brengen, dat de meisjes zulk een liedje niet alleen zingen, maar ook begrijpen, en vooral, dat ze ook *meenen* wat ze zingen.

Allen weet gij het, hoe moeilijk 't hier is
  Voor meisjes werk te vinden.
Kantoren en winkels zijn hier niet genoeg,
  Doch o zooveel slechte vrinden.
Hoezee ! hoezee ! de Vlechtschool bracht wat mee.
  Zij schaft aan klein en groot,
  Die werken wil, haar brood.

Zoo is het, de Vlechtschool is voor Paramaribo een kostelijk bezit : godsdienstig, zedelijk en stoffelijk.

Behalve lager onderwijs, vakonderwijs en onderwijs aan de kweekscholen voor onderwijzer en onderwijzeres, kan men in Suriname ook het noodige onderricht ontvangen ter opleiding tot dokter, apotheker, tandarts en vroedvrouw. De diploma's zijn alleen geldig in Suriname en Curaçao, maar waarborgen een behoorlijke hoeveelheid kennis. De Surinaamsche dokter b.v. wordt met zijn diploma toegelaten tot de medische studiën en examens aan een Nederlandsche universiteit.

Deze opleiding tot dokter in Suriname heeft er veel toe bijgedragen om een goede gezondheidszorg in het leven te roepen, niet alleen te Paramaribo, maar ook in het land. Er zijn in Suriname groote en kleine ziekenhuizen en klinieken — het groote ziekenhuis te Paramaribo ,,St. Vincentius à Paulo" behoort tot de Missie en wordt bediend door de Zusters van Liefde te Tilburg, — een krankzinnigengesticht, consultatiebureaux voor longlijders, voor verloskundige hulp, voor zuigelingen en voor niet nader aan te duiden ziekten. Bovendien zijn er drie gestichten voor melaatschen, een van het Gouvernement ,,Groot Chatillon", een van de Missie,

„St. Gerardus Majella", bediend door de Zusters van Liefde van Tilburg en een van de Zending, „Bethesda".

Ik zal mij niet wagen aan een poging tot het weergeven van den indruk, dien kennismaking met de melaatschen-inrichtingen en gesprekken met de patiënten en de verpleegsters op mij heeft gemaakt. De bezoeker komt daar te midden van de lijders, die zich allen bewust zijn van de geringe kans op genezing en niettemin gelaten hun lot hebben aanvaard, dankbaar voor de goede verzorging, die zij ontvangen. Men ziet daar de verpleegsters, gezonden als wij, zich vol zelfverloochening wijden aan de arme zieken. hun wonden reinigend en hun pijnen stillend.

Mijn bezoek aan het Gerardus-Majella-gesticht was door de Zusters en den melaatschen-vader Pater Kooger, directeur van de inrichting, aangegrepen om den zieken een feestje te bezorgen. Bloemen en guirlandes versierden de groote tooneelzaal. De fanfare van de patiënten, met aan het hoofd haar patient-dirigent, fier dragend zijn zilveren eeremedaille van Oranje-Nassau, zingende kinderen, jeugdige voordrachtgevers, er was een opgewekte stemming en er heerschte een vroolijkheid als bij een prijsuitdeeling op een kostschool. Nauwelijks kon ik mij voorstellen, dat ik nog pas, begeleid door Pater Kooger, een rondgang langs de ziekbedden had gemaakt en de lijders had bezocht, die, met wonden bedekt, den dood, den soms al heel nabijen dood, in berusting verbeidden. Nimmer zal ik dien 25sten Juli 1938 vergeten. Daar, te midden van de melaatschen, ziet men het missiewerk in een van zijn edelste uitingen. Ik ontmoette een Zuster, die jaren lang de lijders verpleegde en voor haar liefderijken arbeid het Ridderkruis van Oranje-Nassau mocht ontvangen. Thans was ze zelf .... verpleegde. Zij sprak met mij en was vroolijk en lachte. Ik kon niet nalaten mijn bewondering te uiten voor de blijmoedigheid, waarmede zij haar lijden droeg. En 't antwoord ? „Och, waarom zou ik niet vroolijk zijn ? Ik ben gelukkig en tevreden. Velen heb ik mogen verplegen. Nu word ik zelf geholpen en ik wacht rustig den dag af, waarop Onze Lieve Heer mij komt halen." Wat een heldhaftige lijdster. Even gewoon als ze haar leven van offers en gevaren vond toen ze gezond was, even gewoon vond zij nu haar lijden. Zóó zijn onze Zusters van de Majella". 't Zijn christenheldinnen. Zij allen.

Sinds 1785 is de Katholieke Missie in Suriname werkzaam. De eerste Apostolisch Vicaris was Mgr. Jacobus Grooff, die in 1826, als jong priester te Paramaribo kwam en in 1843 tot Apostolisch Vicaris voor Nederlandsch Oost-Indië werd benoemd. Hij kreeg daar moeilijkheden met het Gouvernement en werd den 3den Februari 1846 bij besluit van den Gouverneur-Generaal uit Oost-Indië verbannen. Uit een Koninklijk Besluit van 5 Mei 1846 bleek, dat Willem II zich aan de zijde van Mgr. Grooff had geschaard, maar deze had inmiddels het gebied verlaten. Hij werd door Paus Pius IX benoemd tot Apostolisch Visitator van Suriname en de Paus liet hem in zijn waardigheid van Oost-Indië. Voor het bestuur aldaar werd aan Mgr. Grooff een Coadjutor met recht van opvolging toegevoegd.

In 1847 in Suriname aangekomen, werd Mgr. Grooff daar een groot weldoener van de melaatschen en midden in hun toenmalig, zeer primitief afzonderingsoord ,,Batavia'' aan de Coppename, bouwde hij een kerk. In 1852 overleed hij. Zijn opvolger was Mgr. Schepers en Suriname werd tot Apostolisch Vicariaat verheven. Inmiddels was gebleken, dat de Katholieke missiearbeid zoo zeer in omvang was toegenomen en zoo zwaar was geworden, dat het wenschelijk werd geacht er een krachtige Congregatie mede te belasten. In 1865 zagen de Redemptoristen zich de Surinaamsche Missie toevertrouwd. Wij allen weten met welk een gelukkige uitslag deze Paters, bijgestaan door een twintigtal Broeders-Redemptoristen, een dertigtal Fraters en ongeveer honderdvijftig Zusters, in Suriname werkzaam zijn op het gebied van zielzorg, onderwijs, opvoeding en ziekenzorg. Wie onzer kent b.v. niet den Eerbiedwaardigen Dienaar Gods Petrus Donders ! Hij was een eenvoudige Tilburgsche jongen, die maar één wensch had : priester worden. Doch zijn ouders waren dood-arm en Petrus' aanleg voor de studie was niet bijzonder groot. Na tallooze vergeefsche pogingen kwam hij ten slotte op 22-jarigen leeftijd als knecht-student op het kleinseminarie. Toen hij in 1837 zijn voorbereidende studie had voltooid, klopte hij aan bij verschillende kloosterpoorten. Geen enkele werd voor hem geopend, maar het ontmoedigde hem niet. Hij was zoo gelukkig tot het groot-seminarie te worden toegelaten en den 15den Juni 1841 werd hij in huize ,,Duinzigt'' te Oegstgeest door Mgr. van Wijckerslooth priester gewijd. Hij was toen bijna 32 jaren oud. Reeds het volgend jaar vertrok hij naar de Missie van

Suriname. Van 1842 tot 1856 was hij hulppriester onder de christenen en plantage-slaven, van 1856 tot 1866 pastoor van de melaatschen inrichting ,,Batavia''. Opgenomen in de Congregatie der Redemptoristen aanvaardde hij het als een groote gunst onder ,,zijn'' melaatschen te ,,Batavia'' te blijven werken. Te midden van hen stierf hij op 14 Januari 1887, na een harden missiearbeid van 44 jaren. Te midden van hen werd hij ook begraven. Maar in 1900 werd het kostbaar gebeente van den ,,Apostel der Melaatschen'' overgebracht naar Paramaribo's kathedraal. Het rust daar aan den voet van het St. Jozefaltaar in een graf, dat ongetwijfeld fraai is, doch ons tevens treft door zijn eenvoud.

Onvermoeid zetten Missie, Zending en Overheid dag aan dag, haar strijd tegen de melaatschheid voort. De vreeselijke ziekte komt voor onder alle bewoners van Suriname, behalve de Indianen. Zij wordt veroorzaakt door een bacil en hoogstwaarschijnlijk ontstaat de besmetting doordat men in aanraking komt met een lijder. Door allerlei maatregelen wordt de uitbreiding van de ziekte tegenwoordig tegengegaan. De Volksgezondheidsdienst spoort lijders op, die hun ziekte geheim willen houden ten einde thuis te kunnen blijven. Op de scholen worden de kinderen aan een strenge contrôle onderworpen en daardoor wordt menige ziektegeval reeds in zijn beginstadium ontdekt. De grootste hinderpaal, waarop men bij de bestrijding stuit, is een hardnekkig volksgeloof in de zoogenaamde ,,treef''. Het woord ,,treef'', in het Neger-Engelsch ,,trefoe'', is afgeleid van het Hebreeuwsche woord ,,tereefa'', dat verboden spijs beteekent. Is een spijs of drank ,,treef'' en gebruikt men er toch van, aldus het volksgeloof, dan loopt men groot gevaar door de melaatschheid te worden aangetast. Een ieder heeft zijn ,,treef'' en als men die slechts eerbiedigt, zal men niet besmet worden. Zoo kan b.v. melk ,,treef'' zijn, maar ook de geheele koe ; het ei, doch eveneens de kip. Meestal wordt op ,,bovennatuurlijke'' wijze vastgesteld wat de treef is. Een moeder leert b.v. in haar droom de treef kennen van haar pasgeboren kind.

Ook in de Melaatschen-inrichtingen hebben de lijders nog hun treef. De patiënt zou diep ongelukkig zijn als hij eten of drinken kreeg voorgezet, dat treef voor hem is. Ik vroeg aan een der Zusters of het mogelijk is van elken zieke de treef te eerbiedigen ; er moet toch gekookt en gebakken worden voor alle verpleegden. ,,'t Is wel wat omslachtig, luidde het antwoord, doch wij ontzien

al die treven. Wij mogen het den menschen immers niet moeilijker maken dan zij het toch al hebben."

Nog eens: Zóó zijn onze Zusters.

Dank zij de krachtdadige bestrijding neemt de melaatschheid in Suriname geleidelijk af.

In het Surinaamsch Verslag 1938 lezen wij:

„Wat de lepra [1]) betreft, kan, de omstandigheden in acht genomen, met tevredenheid op het afgeloopen jaar 1937 worden teruggezien. Immers daalde het aantal in de gestichten geïsoleerde zieken van 595 tot 557. Dit zou intusschen nog niet veel beteekenen, indien het totaal aantal bekende gevallen gelijk was gebleven of was gestegen. Dit is echter niet het geval geweest; eerder is het tegendeel juist: het geheel getal lepralijders in Suriname daalde van 1029 in 1936 tot 950 in 1937, waarbij nog in aanmerking moet worden genomen dat onder die 950 zich 190 personen bevonden die z.g. uitgeziekt waren en geen besmettingsgevaar meer opleverden." [2])

Bij mijn bezoek aan onze West heb ik kunnen vaststellen hoe veel en hoe goed daar door Nederland gewerkt werd en gewerkt wordt voor land en volk. Alleen reeds uit dankbaarheid zal ieder onbevooroordeeld bezoeker erkennen, dat een goed deel der resultaten van den beschavingsarbeid te danken is aan de onbaatzuchtige diensten, door Missie en Zending bewezen.

Jaar in jaar uit gaan de mannen en vrouwen, die zich in haar dienst, dus in dienst van den Grooten Meester hebben gesteld, voort met het verrichten van prachtig werk op schier elk terrein. Niets vragend voor zich zelf, brengen zij bewonderenswaardige offers van de hoogste naastenliefde.

Gelukkig Nederland, dat zulke helden kweekt!

's-Gravenhage. Mr. Dr. L. N. DECKERS.

---

[1]) Melaatschheid.
[2]) Surinaamsch Verslag 1938. Deel I. Blz. 70.

RESTEN VAN PORTUGEESCHE MISSIONEERING IN BELOE EN NOORDMIDDEN TIMOR

II.

HET MARAĔGEBIED.

In het Maraědal, dat in het N.O. van Beloe als een enclave door de Beloestammen is ingesloten, worden op verschillende plaatsen, zooals in Gēwal, Doearato en Noealain kruisbeeldjes bewaard, die eveneens van Portugeeschen herkomst zijn. In Gēwal en Doerato mochten deze beeldjes evenmin als de andere eerbiedwaardige schatten der voorouders buiten het huis gebracht worden. In Doearato toonde men mij een klein kruis van brons, waaraan het corpus los hing. Op de achterkant van het kruis stond Maria afgebeeld met de handen wijd uitgespreid, als offerde ze met haar Zoon op het kruis mee. Dit is een van de mooiste Portugeesche stukken, die ik in Timor heb aangetroffen. Zou aan deze eeuwenoude voorstelling van de Moeder Gods reeds de gedachte ten grondslag liggen van Maria Middelares ?

Vooral om de oude poesakagoederen van Gēwal zijn vele sagen gesponnen. Zoo zou daar een bisschopsstaf en een mijter bewaard worden. In Gēwal had zelfs een bisschop gewoond en was daar ook gestorven. Er werd vroeger ook een groot, oud boek bewaard, waarvan eenige zeiden, dat het lang geleden bij een brand te gronde was gegaan, terwijl andere, meer achterdochtig dit ontkenden en het vermoeden uitspraken, dat de oude mannen dit boek verborgen hielden, omdat ze bang waren, dat ze het boek zouden moeten toonen. Deze geruchten maakten mijne belangstelling in hooge mate gaande. Ik had, daar de menschen niets van mijn wetenschappelijk onderzoek begrepen, en het meestal erg vreemd vonden, een zeker eigenaardig aanzien in de streek verworven en zoo besloot ik op een goeden dag met den besten kenner van het Maraěgebied, Pater Heib, een aanval te wagen.

P. A. Mathijsen S.J. bericht in 1897, toen hij Gēwal bezocht had, over dit dorp dat daar op de plek, waar vroeger de Portugeezen een kruis hadden opgericht, wederom door de bevolking, toen het verweerd was, een ander kruis was geplaatst. Ook maakt hij melding van een boek en godsdienstige voorwerpen, die evenwel

bij een brand zouden zijn verdwenen. [1]) Ofschoon, zooals hij mededeelt, het geheele dorp bezocht werd, maakt hij geen melding van een tweede kruis. Dit staat n.l. verderop in het dorp een weinig verscholen. Ik vermoed, dat de menschen hem, toen hij belangstelling getoond had voor het kruis bij den ingang van het dorp, dit tweede uit vrees niet hebben getoond. Ook tegenover ons waren ze erg zwijgzaam en wij moesten alles zelf uitvisschen. Over de herkomst van deze kruisen kon ik aanvankelijk niets te hooren krijgen, eerst eenige weken later, toen een oude man in plechtige taal een oude sage voordroeg over de oorsprong van Gēwal, werd mij de herkomst bekend. Een beroemde voorvader Baoe Taĕ, die veel had rondgezworven over andere eilanden van den Archipel heeft deze kruisen van Larantoeka, op het eiland Flores gelegen, meegenomen. Waar kan aan dit verhaal zijn, dat Baoe Taĕ in het reeds langen tijd katholieke Larantoeka het kruis heeft gezien; niet, dat hij de groote kruisen eerst over de zee en daarna diep het hooge binnenland in naar huis heeft meegenomen. Het is bekend, dat de Portugeezen vroeger de gewoonte hadden zonen van vorsten en invloedrijke families naar Macao of elders in een katholiek centrum naar school te sturen, opdat aldus, wanneer deze jongelui zouden zijn teruggekeerd en het bestuur over hun volk in handen hadden, de Portugeesche invloed zou versterkt worden. Het is daarom waarschijnlijk, dat ook eens een Baoe Taĕ aldus is teruggekeerd als Christen en deze kruisen daar heeft opgericht. Misschien gaan de kruisen van Lassiolat en Tohé eveneens op een dergelijke oorsprong terug, ofschoon, zooals reeds is medegedeeld, de oude geschied-bronnen aangeven, dat ook missionarissen zelf kruisen hebben geplant. Op mijn vraag, waarom deze kruisen twee zijbalken bezitten, antwoordden zij, dat heeft Baoe Taĕ gedaan, omdat hij dat mooier vond.

Het kruis bij den ingang van Gēwal heeft thans slechts één zijbalk, het heeft echter oorspronkelijk 2 zijbalken bezeten, zooals duidelijk aan de inkeping in de lengtebalk te zien is.

Het tweede kruis, dat midden in het dorp is opgericht, bezit nog beide dwarsbalken. Dit kruis is opgericht midden tusschen de graven der voorouders. Het heeft evenwel niets te maken met een kruis op een kerkhof, zooals bij ons. Het heeft zelfs niets met deze

[1]) P. A. Mathijsen S.J. Een tochtje naar Lamk-nen, Berichten v. d. St. Claverbond, 1897 I, blz. 63—64.

graven uit te staan, maar staat in relatie met een der hoofd- of familiehuizen, dat in de buurt staat. Wanneer zulk een familiehuis, waarin zooals gezegd, tevens de poesakagoederen bewaard worden, opgericht of vernieuwd wordt, richt men tevens een dikke ronde paal uit hard hout of steen op (ai tos, hard hout). Deze paal draagt soms een gezicht van een mensch, vaak is hij met mooie ornamenten versierd. Op deze paal wordt een platte, ronde steen gelegd, waarop de offers voor de geesten en voorvaders neergelegd worden. Voor deze offerpaal worden ook de gebeden gesproken. In plaats van zulk een offerpaal is bij dit huis een kruis, koeroes genoemd, opgericht. In Gēwal is het kruis derhalve direkt betrokken bij den heidenschen eeredienst.

Hieronder volgt in de grondtekst een gebed, dat opgezegd wordt telkens, als bij het vernieuwen van het hoofdhuis, het kruis vernieuwd wordt. Het is een herinnering aan de oprichting van het eerste kruis door Baoe Taĕ. Dit is een heel oud gebed, dat door eenige, die er aanleg voor hadden, van geslacht op geslacht is overgeleverd geworden door het telkens van buiten te leeren. Het is zoo oud, dat het slechts eenige oude mannen nog verstaan. De andere menschen begrijpen er bijna niets meer van en kunnen de zin niet meer volgen, omdat de meeste woorden en uitdrukkingen uit het levend taalgebruik verdwenen zijn. Daar met de nieuwe strooming bij de jeugd onder invloed van de missie, het bestuur en handel drijvende Chineezen en Makkasaren de belangstelling voor deze gebeden onder dit geslacht is verdwenen, zullen met het uitsterven van de oudere generatie ook deze gebeden verdwenen zijn. Ik heb mij dan ook gehaast zooveel mogelijk van deze gebeden vast te leggen. Het gebed is derhalve gesproken in een verouderde Maraĕtaal. Onder ieder Maraĕwoord staat de letterlijke woordbeteekenis in het Nederlandsch, dat zoo noodig door voetnooten nader verklaard wordt. Daarna volgt de vrije vertaling, die het gebed in waardige taal en stemming, zooals zij het voelen, poogt weer te geven. Ik wil ten slotte nog op de eigenaardigheid wijzen, dat ieder vers uit twee deelen bestaat, waarvan het tweede deel meestal herhaalt, wat in het eerste deel is uitgedrukt, ongeveer zooals de psalmen zijn opgebouwd. Ook geeft zulk een gebed in de oorspronkelijke taal een goed inzicht in de onbeholpen uitdrukkingswijze van een primitieve taal en de psyche van deze menschen.

Gebed bij het kruis in het dorp.

1. Tata mil, [1] bei mil, ama mil, nai mil [2],
voorouders voorvaders vaders heeren

2. nei ol olo' no, nei atal oea no. [3])
wij kind plaats in wij kleinkind spoor in

3. dasi Baoe Taĕ, Halimama rato, [4]
adelijke vorst

4. iĕ na toetan, iĕ na djati, [5]
(met) u verbinden u nadoen

5. iĕ na hoön, iĕ na mimik, [6]
u navolgen u nadoen

6. dasi Baoe Taĕ, Halimama rato
zie vers 3

7. soro rau-rau, saboe raurau. [7]
reizen spoedig trekken spoedig

8. diĕ Korloli, diĕ Baoe Saĕ' [8]
zijn titel voor het kruis zijn titel voor het kruis

---

[1]) Dit woord geeft aan, dat het voorafgaande woord als meervoud bedoeld is.

[2]) In vers 1 worden de oudere en de jongere voorouders aangeroepen, die de nai, de heeren d.i. de bezitters zijn van alles, waarover de nakomelingschap thans beschikt. Zij hebben dat aan hen te danken.

[3]) Wij nemen thans uw plaats in, wij vertegenwoordigen u en wij volgen uw spoor d.i. wij leven op de wijze en volgens de voorschriften, die gij gaaft. Bij overtreding van de wetten of voorschriften vreezen de menschen niet zoozeer God of de geesten, maar vooral de voorvaders, omdat deze voorschriften door hen gegeven zijn. Zij straffen met ziekte, dood, ongeluk, droogte enz. wanneer de nakomelingschap zich niet aan hen stoort. Nadat ze in vers 1 de schimmen der voorvaders hebben opgeroepen, betuigen ze in vers twee hun trouw en aanhankelijkheid aan hen.

[4]) Dit is de naam van den voorvader, die in Larantoeka het kruis vervaardigde. De naam in het tweede deel van dit vers is een titel, die dient, zooals ze het zelf uitdrukten „om de naam te vergezellen" d.i. om een dubbele indeeling van het vers mogelijk te maken.

[5]) Wij doen u na, n.l. wij vernieuwen het kruis op de wijze, zooals gij het gemaakt hebt, dan zult gij tevreden zijn en niet boos op ons worden. Het woordje „na" is een tusschenvoegsel vanwege de welluidendheid en is onvertaalbaar.

[6]) Dezelfde beteekenis als vers 4. Deze zelfde gedachte wordt nog eens herhaald, om hierdoor toch vooral te betuigen, dat ze nauwkeurig zullen doen, zooals hij hen heeft voorgedaan. Hiermede eindigt het eigenlijke gebed en gaat men over tot de beschrijving over het ontstaan van het eerste kruis.

[7]) Zooals de traditie luidt, trok Baoe Taĕ naar Larantoeka. Het woord spoedig beteekend hier voorspoedig, zonder ongelukken, anders was de reis immers langdurig en niet spoedig verloopen.

[8]) Het is een bekend verschijnsel, dat de primitieven vele dingen, waarvoor ze een religieuze vrees of vereering hebben, nooit bij hun eigenlijke naa noemen, maar onder een titel of door een omschrijving. Dit zijn de twee titels, di het kruis in Gēwal draagt.

9. gape raurau, girik raurau. [9])
aangrijpen spoedig maken spoedig

10. gape sa haäl, girik sa haäl, [10])
aangrijpen ophouden maken ophouden

11. kes daurau, lias daurau, [11])
bint spoedig figuur spoedig

12. nigi daurau, bokal daurau, [12])
dun spoedig dik spoedig

13. dael no gial, doeboel no gial [13])
schouder op dragen hoofd op dragen

14. gerel Baoerato, gerel Baoelili, [14])
daarmee (naar) daarmee (naar)

15. gerel oema metan, gerel ri mean, [15])
daarmee (naar) huis zwart daarmee (naar) paal gouden

16. oema metan no, ri mean no,
huis zwart in paal gouden in

---

[9]) Daar in Larantoeka maakt Baoe Tae heel vlot het kruis. De traditie zegt immers, dat hij het kruis daar maakte en naar Gēwal bracht.

[10]) Hij is klaar met het kruis, dat wil zeggen, met de lengtebalk. Het woordje ,,sa'' is een tusschenvoegsel, wegens de welluidendheid gebruikt en onvertaalbaar.

[11]) Met ,,bint'' wordt hier de dwarsbalk van het kruis bedoeld en met ,,figuur'' een versiering, die onder aan de lengtebalk is aangebracht. Ook deze zijn voorspoedig klaar gekomen.

[12]) De dikke (lengtebalk) en de dunne (dwarsbalk) van het kruis worden heel voorspoedig met elkaar verbonden d.i. de dwarsbalk past zuiver in de uitgehouwen keep van de lengtebalk. Het gebeurt dikwijls, dat een primitief slechts met een enkel woord uitdrukt, wat hij ziet gebeuren. Pais pio toto.

[13]) Hij brengt het kruis weg.

[14]) Baoe gaat met het kruis naar de plaats Baoerato, d.i. naar de plaats, die naar hem is genoemd Baoe rato (vorst). Baoelili is op dezelfde wijze samengesteld, wat echter ,,lili'' beteekende, wist men niet meer. Misschien komt het woord van loeli : vreezenswaardig, eerbiedwaardig. Hiermee zijn in het Tettum, de taal der Baloeneezen wel meer plaatsnamen samengesteld. Baoelili is een ander woord, een titel voor Baoerato, waarmee Gēwal is bedoeld. Hij brengt dus het kruis naar Gēwal.

[15]) Met de term ,,zwart huis'' en ,,gouden paal'', bedoelen ze het vorstelijk huis waar Baoe Taĕ woont, waarnaast hij dit kruis oprichtte. Zulk een huis is van de beste en dikste balken gebouwd, daarom staat het voor langen tijd. Omdat de rook, daar het dak geen schoorsteen heeft, zich maar een uitgang door het rieten dak zoeken moet, zijn deze balken in het huis alle zwart van roet. Andere balken en zware planken zijn glimmend bruinzwart van de transpireerende lichamen, die er tegen leunden of zaten. Daarom heet zulk een huis ,,zwart''. De palen van zulk een huis worden met goud vergeleken, omdat het hout zoo kostbaar is.

17. gië oekor on, gië naran on, [16]
zijn handelwijze manier doen zijn naam doen

18. geboe oko gini, gewe le gini, [17]
de hammen kuil met tand lang met

19. nalin o kioek gini, kesi o agor gini. [18]
ongecastreerde (karbouw) en gecastreerde (karbouw) met zwaar en zwaar met

20. pisi gini, lorek gini. [19]
zuiver met duidelijk met

21. oekor on haäl, naran on haäl. [20]
handelwijze doen ophouden naam doen ophouden

22. Baboeloe no, Leo lor no, [21]
bij bij

23. dië Korloli', dië Baoe Sae'
zijn titel voor kruis zijn titel voor kruis

24. tete daurau, dara daurau.
oprichten spoedig oprichten spoedig

25. tete sa haäl, dara sa haäl, [22]
oprichten ophouden oprichten ophouden

---

[16]) Dit vers beteekent, dat ze willen offeren op de wijze en manier zooals aan dit huis is voorgeschreven, zooals de eerste voorouders van dit huis deden. Vers 15 en 16 beteekenen derhalve: in het nieuw opgerichte hoofdhuis wordt door Baoe Taë een offer gebracht.

[17]) De uitdrukking: „de hammen met kuil" beteekent, dat deze lichaamsdeelen, waar ze samenkomen, een diepe kuil vormen. Hiermede willen ze zeggen, dat het een zwaar varken is, dat geofferd wordt, dat daarom ook lange slagtanden heeft. Ook hier drukt de primitief weer een deel uit, terwijl hij het geheel ziet. Hij let bij een varken het eerste op het achterste gedeelte, waaraan hij ziet, hoe zwaar het is en daarna op de zware slagtanden, die hij weleer als sieraden gebruikte. Deze twee momenten springen vooral in zijn oog bij het zien van een varken en slechts deze twee drukt hij uit.

[18]) Ook wordt een karbouw geofferd. De gecastreerde dieren zijn doorgaans vetter, maar Baoe Taë is zoo rijk en bezit zooveel karbouwen, dat het hetzelfde is, of hij een gecastreerd of ongecastreerd dier neemt ,van beide heeft hij „zwaar en zwaar", beide soorten zijn even zwaar bij hem.

[19]) De lever, die altijd bij de offerhandeling geschouwd wordt, is zuiver en duidelijk n.l. de adertjes verloopen regelmatig, het voorteeken is derhalve gunstig, het dier is welgevallig aan de voorouders.

[20]). Zie vers 17 en noot 16. Het offeren is ten einde. Nu wordt het kruis opgericht.

[21]) Dit zijn titels van het zwarte huis: het vorstelijk verblijf. Bij dit huis richt hij voorspoedig dit kruis op. (zie vers 23 en 24) Oorspronkelijk is overal het gebruik geweest, dat naast zulk een huis een offerpaal werd opgericht. In plaats van deze offerpaal staat naast dit huis een kruis.

[22]) Het kruis is nu opgericht samen met het vorstelijk huis. (vers 26) Bij het bouwen en telkens bij het vernieuwen van dit huis, wordt ook de offerpaal, hier het kruis, opgericht of vernieuwd.

26. oema metan goetoe, ri mean goetoe.
huis zwart met paal gouden met

27. hini timilpik, hini tamola. [23])
doen passend doen passend

28. diĕ loro boel, diĕ rato boel, [24])
zijn radja stam zijn vorst oorsprong

29. diĕ owe boel, diĕ giwi' boel. [25])
zijn rotan stam zijn lichaam oorsprong

30. hini timilpik, hini tamola, [26]
doen passend doen passend

31. tisal loi oa, tini loi oa,
gelijk goed reeds even geest reeds

32. hete loi oa, toeék loi oa. [27])
het fijne goed reeds het grove goed reeds.

De vrije vertaling van het gebed onder het kruis.

1. O voorouders en voorvaders, onze vaders en onze heeren
2. Ziehier uwe trouwe kinderen, uwe gehoorzame kleinkinderen!
3. Adelijke voorvader Baoe Taĕ, vorst van Halimama
4. U volgen wij na, gij gingt ons voor!
5. Zooals gij, maken wij het kruis, wij richten het op, zooals gij het eens deed!
6. De adelijke Heer Baoe Taĕ, de vorst van Halimama
7. Reisde voorspoedig en kwam welbehouden in Larantoeka aan.
8. Hier maakte hij met bekwame hand, met kundige hand
9. Zijn kruis Korloli of Baoe Saĕ genoemd.
10. Toen de lengtebalk recht toegehouwen en klaar was,
11. Vervaardigde hij de dwarsbalk en sneed onder in den kruisbalk versiersels.
12. De dwarsbalk paste goed in de keep van den lengte balk, zat er goed in vast.

---

[23]) Het kruis past goed bij het zwarte, het vorstelijke huis.

[24]) „Radja zijn stam, radja zijn oorsprong" is een omschrijving van dit huis, waaruit de radjafamilie stamt.

[25]) Andere beelden voor het vorstelijk huis.

[26]) Vers 27 wordt nogmaals herhaald, om nogmaals uit te drukken, dat het kruis zeer goed bij het huis past, zooals ook het volgende vers 31 aanduidt.

[27]) Zoowel het fijne werk als het grove is goed. Het is nu geheel in orde. Zij herhalen deze zelfde gedachte op het einde tot drie keer toe, om daarmee de voorouders te vleien.

13. Hij nam het kruis op zijn schouder, hij droeg het
14. Naar Baoerato, naar Baoelili zijn geboorteplaats.
15. Hij bracht het bij dit sterke huis, bij dit voorname huis.
16. Toen ging hij in dit sterke huis, in dit voorname huis
17. Offeren naar de wijze en manier zijner voorvaderen.
18. Een groot varken, een varken met lange slagtanden ,
19. Alsmede een gecastreerde of ongecastreerde buffel, een zware zocht hij uit.
20. Het leveronderzoek is gunstig, de aderen loopen zuiver.
21. Zoo eindigde dit offer, aldus werd het gebracht.
22. Bij het hoofdhuis Baboeloe of Leo Loro
23. Wordt zijn kruis, getiteld Korloli of Baoe Saĕ
24. Voorspoedig neergeplant en opgericht.
25. Thans staat het kruis en prijkt daar
26. Tegelijk met het vorstelijk huis, het kostbare huis.
27. Ze passen goed samen, ze behooren goed bij elkaar.
28. In dit huis vond het radjageslacht zijn begin en oorsprong,
29. Hier ontstond zijn stamboom, hier kwam hij vandaan.
30. Ze passen goed samen, ze behooren bij elkaar het huis en het kruis.
31. Zij zijn beide evengoed, elkaar gelijk in waarde.
32. Tot in de kleinigheden is alles verzorgd, is alles in orde.

Een groot deel van het dorp keek mokkend en kwaad toe, toen we eindelijk de invloedrijke mannen er toe bewogen hadden, dat ze ons de oude schatten zouden laten zien. In het eerste hoofd- of familiehuis bewaarden ze als uitheemsche poesakagoederen een kruisbeeld, een klein kromzwaard met koperen hecht eindigend in een leeuwenkop en een groot Europeesch zwaard met het jaartal 1525, waarvan het hout van het handvat afgebrand was. Alles zat dik onder stof en roet.

In het andere huis zou dan de bisschopsstaf en de mijter zijn. Toen we ook dit huis wilden binnenkruipen, begonnen verschillende vrouwen bevend van woede met gillende stemmen tegen de oude mannen uit te varen. Er zouden nu de grootste ongelukken over het dorp komen ! Ook vele mannen keken vertoornd. Een oogenblik stond ik in beraad, maar toen besloot ik door te zetten, om tot een opheldering te komen van de kwestie, of hier werkelijk een bisschopsstaf bewaard wordt. Vooraleer een paar

oude mannen de eerbiedwaardige goederen in het huis voor den dag haalden, werd bevel gegeven, dat alle vrouwen in geheel het dorp de haren moesten losmaken en de mannen de hoofddoeken afdoen. Dit maakte de onrust in het dorp nog grooter. Toen dit eindelijk gebeurd was, mochten we in het bijzijn van eenige oude mannen en twee oude vrouwen de schatten zien. Mijn draaglamp mocht hier niet branden, die gaf teveel licht ! We moesten in dit donkere huis genoegen nemen met het licht van een slechte kaars. Aan de hoofdpaal, de lor, waar altijd in huis aan de voorouders geofferd wordt, hing een dikke bamboepaal. Deze was met touw aan de lor vastgebonden. Voorzichtig en omstandig werd de bamboe losgeknoopt door twee oude mannen, terwijl de andere en de twee oude vrouwen met hoog opgeheven handen als in orantehouding toezagen. De bamboe was boven dichtgestopt met een oude vieze lap. Toen deze verwijderd was, kwam eerst langzaam een lanspunt uit de bamboe te voorschijn en daarna de schacht, waarvan de bovenste helft met dun goud beslagen was, die de overdadige en sterk gestylleerde plantenornamenten vertoonde, die de schede van de zwaarden in West-Indonesië ook kenmerkt. Dit was dan de bisschopsstaf, een waardevolle lans, die door den ruilhandel waarschijnlijk naar hier was gekomen ! Misschien heeft de een of ander bij het bezoek van den bisschop aan Lahoeroes een bisschopsstaf gezien en daarmee hun met goud omkleede lans geidentificeerd. Van een mijter wisten zelfs de ouden niets, zoodat dit praatje door een of ander zonder grond is rondgestrooid. Wel was er een boek geweest, dat naar hun handgebaar ongeveer 20 cM. lang en 4 cM. dik moet geweest zijn. Dit boek is bij een brand vernield geworden. Meer wisten de ouden eigenlijk niet en om te voorkomen, dat ze begonnen te fantaseeren — want dit kunnen ze zoo gemakkelijk — vroeg ik maar niet verder. In een plechtig verhaal, dat ik later opteekende, wordt dit boek aldus beschreven : diĕ soerat goetoe, diĕ liboer goetoe = Met zijn
zijn boek met zijn op elkaar gestapelde bladeren met
boek, met zijn bladenbundel.

Uit het verhaal, waarin dit vers voorkomt, wordt medegedeeld, dat het van Larantoeka is meegebracht. Het zal derhalve wel geen missale of pontificale zijn geweest. Het tweede deel van het vers, dat het boek beschrijft, als een serie op elkaar liggende bladeren, doet onwillekeurig denken aan de verhalen in Westelijk

Indonesië, die op reepen lontarbladeren zijn geschreven, die eveneens op elkaar liggend, vastgebonden worden. Het kan evenwel ook zijn, dat het slechts een vergelijking is, omdat ze bij ieder vers voor dezelfde gedachte een dubbele uitdrukking noodig hebben. Het woord dat in dit vers voor boek gebruikt wordt, ,,soerat'', is Maleisch, omdat ze in hun eigen taal geen woord voor boek bezitten, daar ze geen boeken rijk zijn. Uit het onderzoek in Gēwal is derhalve komen vast te staan, dat de goederen en de gebruiken, die aan het Christendom herinneren vanuit Larantoeka of misschien nog verderop, door jongens, die daar hun opleiding genoten, zijn binnengebracht en dat het verhaal over een bisschop, zijn staf en mijter waarschijnlijk een fabel is, ofschoon er bisschoppen op Timor geresideerd hebben. [1])

De straf, waarvoor deze menschen bang waren, zou hierin bestaan, dat het voortaan zonder ophouden zou gaan regenen, waardoor alle zouden omkomen. Toen we uit het huis kwamen, waarin de lans verborgen was, regende het ook werkelijk en de menschen waren al bang, Maar na een half uur scheen de zon weer, zoodat ik ze op hun bijgeloovigheid kon wijzen. Maar zij schijnen door mijn woorden toch niet geheel gerustgesteld te zijn geworden, want achteraf hoorde ik, dat de menschen zóó bang en opgewonden waren, dat ze ter eere van de voorvaderen 4 witte karbouwen geslacht hebben, om de gevreesde straf af te wenden.

Dat Gēwal sterker onder invloed gestaan heeft van het Christendom blijkt ook hieruit, dat vele heidensche vrouwen de naam van Maria dragen, een naam die elders in het Maraĕgebied niet bij de heidenen voorkomt. Ook heb ik eenige getatoueerde teekens waargenomen, die op een kruis leken. Of het hier om een afweerteeken of om een louter sieraad ging, kon ik niet vaststellen, daar de menschen moeilijk toegankelijk waren. Steunend op ethnologische gegevens vermoed ik, dat Gēwal, wat het bestuur aangaat, eens het middelpunt van heel het Maraĕdal is geweest en een zekeren voorrang op de andere rijkjes van dit gebied heeft gehad. Het zou dan ook niet meer dan natuurlijk zijn, indien hier de invloed van de Portugeesche missie en het Portugeesche bestuur het sterkst geweest zou zijn.

Een soortgelijk kruis als in Gēwal trof ik in Noealain aan. Over

---

[1]) P. B. Biermann O.P., Die alte Dominikanermission auf den Solorinseln, Z. f. Missionsw. 1924, blz. 272.

de herkomst van dit kruis vertelde men mij, dat een zekere Liki Bere, die naar Larantoeka was gegaan en daar Christen was geworden, terugkeerend een kruis op zijn graf had gewenscht. Kort voor zijn dood had hij zijn familie aangegeven, hoe men een kruis moest maken. Dit verhaal versterkt het eerste en vult het aan. Ik houd het derhalve voor zeer waarschijnlijk, dat een priester zelden of nooit in dit moeilijk toegankelijk terrein is geweest en dat de verschillende herinneringen aan het Christendom hier hoofdzakelijk door bekeerde, voorname jongelieden zijn ingevoerd, ofschoon ik geenszins de waarde ontkennen wil van het bericht, dat in het zeer nabije Lakmaras, indien dit althans niet op een vergissing van Biermann berust, door een Portugeesche priester een kruis zou zijn opgericht. [1])

(Wordt vervolgd).

Teteringen N.-Br. Dr. B. A. G. VROKLAGE, S.V.D.

INHEEMSE RELIGIEUZEN IN NED-INDIË

Sedert de laatste jaren kan met voldoening geconstateerd worden, dat het aantal inheemsen bij de in onze koloniën werkzame priesters, broeders en zusters geleidelijk toeneemt. Een tweede constatering, die deze blijde voldoening nog verhoogt, betreft het toenemend aantal inheemse noviciaten, die door Europese (Nederlandse) congregaties in onze Indiën geopend worden, en het stichten van enige nieuwe, uitsluitend-inlandse congregaties. Ook de bevolking van de seminaries in onze Oost, waaruit zowel seculiere als reguliere priesters voortkomen, neemt ieder jaar toe. Men moet dit alles beschouwen als het beste getuigenis van de groei van de Kerk in deze missiegebieden, en ook van het hoogstaand peil van het godsdienstig leven van de inheemse katholieken. Moet immers de missionering van een land er op uitlopen, dat de Kerk Gods in dat land zo ingeplant en uitgebouwd wordt, dat zij zich daar zonder buitenlandse bedienaren of uitheems personeel, doch enkel door inheemse krachten kan in stand houden, besturen en verder bevestigen, dan zal iedere eerste stap van de missie op die weg gezet, vreugde moeten verschaffen, en iedere verdere schrede

[1]) P. B. Biermann O.P. Die alte Dominikanermission auf den Solorinseln, Z. f. Missionsw. 1924 blz. 44.

grotere voldoening. Nu is in onze koloniën nog wel niet ieder gebied even ver voortgeschreden op deze baan, maar in de meeste gebieden zijn toch al minstens de eerste stappen gezet. We zullen dit hieronder voor ieder gebied afzonderlijk zien, in het bijzonder hoe het er staat met de inheemse religieuzen. Voor de volledigheid echter van het te ontwerpen beeld van de vooruitgang der missie in dit opzicht, laten we verzamelstatistieken vanaf 1933 voorafgaan, waarbij dus ook de getallen voor de inheemse clerus gegeven worden. [1]) Echter kunnen we dit slechts doen voor Ned. Oost-Indië, aangezien we voor onze West niet voldoende over vroegere gegevens beschikken.

Statistiek van inheems missiepersoneel in Ned. O.-Indië.

Jaar	Priesters	Broeders	Zusters
1933	6	9	40
1934	9	17	73
1935	11	24	79
1936	11	26	92
1937	9	34	108
1938	15	40	161
1939	16	46	164

Daar het ons verder speciaal te doen is om de toestand betreffende de inheemse religieuzen in onze koloniën, konden de getallen van klein-seminaristen, scholastieken en groot-seminaristen in bovenstaande statistiek gevoegelijk achterwege blijven, te meer waar van dezen een gedeelte Europeanen zijn, en een aantal er van seculier priester hopen te worden. [2])

[1]) De gegevens hiervoor, evenals voor het gehele artikel, ontlenen we in hoofdzaak aan verschillende Nederlandse missietijdschriften, die in meer of mindere mate regelmatig — een enkel zelfs uitsluitend — berichten over het missiewerk in onze koloniën bevatten. Hetzelfde deden ook twee tot voor enige jaren verschenen zijnde Duitse periodieken. Om niet in een overvloed van verwijzingen te vervallen, noemen we hier die tijdschriften, waarvan we de jaargangen 1930 tot 1939 voor gegevens raadpleegden : Koloniaal Missie-Tijdschrift ; De Katholieke Missiën en het Christelijk Huisgezin ; Sint Claverbond ; Kruistriomf ; Sint Antonius ; Annalen van O. L. Vrouw v. h. H. Hart ; Bode van de H. Familie. Verder : De katholischen Missionen tot 1938 ; Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft (Z.M.) tot 1938. Ook vonden we jaren achtereen een en ander vermeld op de Algemeene Missie-Kalender.

[2]) Toch — ondanks het bestaan sedert 1936 van een Groot Seminarie voor seculieren te Mertojoedan is er nog altijd een vrij groot percentage van de klein-seminaristen, dat het kloosterleven kiest. Het getal groot-seminaristen te Mertojoedan zal

I. Oost-Indië.

Uit de statistiek kunnen we reeds de jaarlijkse toename van inlandse broeders en inlandse zusters leren kennen. Deze broeders en zusters behoren ofwel tot Nederlandse congregaties, in onze Oost werkzaam, ofwel tot de enkele nieuw-gestichte uitsluitend-inheemse kloostergemeenschappen aldaar. Van deze laatste categorie treffen we thans in onze Oost-Indische missies de volgende aan:

1. De Javaanse congregatie van de ,,Broeders van het Apostolisch Leven''. Deze werd in 1934 te Djokjakarta opgericht. De hoofdzetel van deze congregatie werd in 1935 overgeplaatst naar Moentilan. In 1938 is zij door Z. H. Ecx. Mgr. Willekens, Apostolisch Vicaris van Batavia, waaronder ook midden-Java ressorteerde [1]) als diocesane congregatie erkend.

2. De congregatie van de ,,Broeders van de Goddelijke Liefde''. Deze werd in 1933 gsticht te Poerworedjo in de Apostolische Prefectuur van Poerwokerto. Haar postulaats- en noviciaatshuis staat thans te Koetoardjo in dezelfde prefectuur. Voorlopig wordt zij nog bestuurd door Broeders van Liefde van Eindhoven.

3. De congregatie van de ,,Broeders van het H. Hart''. Deze werd een tiental jaren geleden gesticht op de Kei- en Tanimbar-Eilanden, ressorterende onder het Ap. Vicariaat van Ned. Nieuw-Guinea. Het moederhuis van deze congregatie bevindt zich te Langgoer.

We kunnen verder nog vermelden, dat ook in het Ap. Vicariaat Flores en Eilanden plannen bestaan voor de oprichting van een inlandse broedercongregatie; we weten echter niet, of en wanneer deze plannen reeds tot uitvoering gekomen zijn.

De volgende inheemse zustercongregaties zijn in onze Oost gesticht:

1. De congregatie van de ,,Zusters Dienaressen van Christus''. Deze werd in 1938 te Ambarawa (Midden-Java) door Mgr. Willekens gesticht. Twee zusters Franciscanessen van Heythuyzen zijn voorlopig algemeen-overste en novicenmeesteres van de jonge kloosterstichting.

---

voorlopig vrij bescheiden blijven (thans zijn er 19). Vermoedelijk zal eerst een enigszins groter aantal roepingen voor de seculiere clerus te verwachten zijn, wanneer er reeds een zeker aantal wereldgeestelijken practisch werkzaam is.

[1]) In 1940 is het Ap. Vicariaat v. Batavia gesplitst in twee gedeelten: het Ap. Vic. v. Batavia (Mgr. Willekens S.J.) en het Ap. Vic. v. Semarang (Midden-Java, Mgr. Soegijapanatra S.J.).

In verband met de toestanden op Java en de behoeften van de missie aldaar zullen slechts voor het merendeel meisjes met een of ander onderwijsdiploma en meisjes, die zich in de ziekenverpleging bekwaamd hebben, opname in deze congregatie vinden. [1])

2. De congregatie van de ,,Zusters van de Navolging van Christus''. Deze werd in 1934 in het Ap. Vicariaat Flores en Eilanden opgericht, nadat reeds de in 1932 overleden Apostolische Vicaris Mgr. Verstraelen het plan gevormd had om in zijn gebied een inlandse zustercongregatie te stichten, en er zich toen ook reeds verschillende meisjes hadden aangemeld om in te treden. Ook komen enige leden van deze congregatie uit het tegenwoordige Ap. Vicariaat van Ned. Timor, het gebied, dat toen nog deel uitmaakte van het Ap. Vicariaat van de Kleine Soenda-Eilanden.

Het klooster van deze inlandse zusters staat te Djopoe op Flores.

3. De congregatie van de ,,Zusters van O. L. Vrouw Middelares''. Hierin heeft het Ap. Vicariaat van Ned. Nieuw-Guinea behalve de boven vermelde inheemse broedercongregatie ook zijn inheemse zustercongregatie ; en ook deze recruteert haar leden uit de reeds verder gevorderde Christengemeenten van de Kei- en Tanimbar-Eilanden. Haar noviciaatshuis bevindt zich eveneens te Langgoer.

Tenslotte kunnen we nog de voorbereiding vermelden van een Chinese zustercongregatie in de Ap. Prefectuur van Banka en Billiton.

Gelijk we weten wordt deze wijze van vorming van een inheems kloosterwezen door de encycliek ,,Rerum Ecclesiae'' als de meest wenselijke voorgesteld. Doch daarnaast worden in onze Oost ook nog op andere wijzen inlandse religieuzen gevormd. Nederlandse instituten richtten er inheemse noviciaten op en roepen op deze wijze inheemse takken van het Europees genootschap in het leven. Ook zijn er, die inlanders in de Europese congregatie zelf opnemen.

Vooral geschiedt dit laatste in de orden of congregaties van priester-missionarissen in onze Oost werkzaam, wier toekomstige inlandse leden in aansluiting aan hun noviciaat ook de hogere studies in de Nederlandse studiehuizen maken. Doch ook broeder- en vele zustercongregaties laten hun inlandse postulanten voor het noviciaat naar Nederland over komen. Andere zijn er, zoals gezegd,

---

[1]) In deze congregatie zal het Javaans als voertaal worden gebezigd, en zullen de Javaanse levenswijze en gebruiken zoveel als doenlijk is, worden gehandhaafd.

die in het missiegebied hunner congregatie reeds inlandse noviciaten openden.

De Sociëteit van Jezus telde in 1939 reeds 11 Javaanse priesters, 23 fraters, die zich nog op het priesterschap voorbereidden, en 15 Javaanse broeders.

In 1938 kwam de eerste Javaanse Kruisheer in Indië terug, nadat hij hier te lande zijn hogere studies voltooid had.

In 1934 traden twee Javanen in bij de Missionarissen van het H. Hart. In hetzelfde jaar eveneens twee Javanen bij de Lazaristen.

Bij de Paters Carmelieten waren in 1936 reeds vijf Javanen ingetreden ; een vroeger ingetredene werd in 1937 priester gewijd en ontving in 1938 het missiekruis.

Ook bij de in de Java-missies werkzame Nederlandse broedercongregaties kunnen we inlandse leden aantreffen. Zo waren er uit de Java-missie van de Jezuieten in 1938 reeds enige Javanen en ook een Chinees (uit Semarang) ingetreden in de ,,Congregatie van de Broeders van de Onbevlekte Ontvangenis'' van Maastricht. Terwijl men in de Ap. Prefectuur van Bandoeng nog niet verder gekomen is dan tot de oprichting in 1938 van een juvenaat door de Congregatie van de Broeders van den H. Aloysius'' van Oudenbosch, waarin met inlandse jongens, die broeder-onderwijzer willen worden, begonnen wordt, weten we van de Prefectuur Poerwokerto, dat tot nu toe drie inlanders als broeder ingetreden zijn bij de ,,Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart''. En terwijl in de Prefectuur Soerabaja alleen de ,,Congregatie van de Fraters van O. L. Vrouw van het H. Hart'' van Utrecht in 1939 eerst begonnen is met een inlands noviciaat te Kediri, zijn in het Ap. Vicariaat van Malang vier inheemsen bij dezelfde Fraters aangesloten.

Uit het Ap. Vicariaat Palembang (tot 1939 Ap. Prefectuur Benkoelen), waar de missie ook te doen heeft met Javanen, kolonisten die zich gevestigd hebben in de Lampongse Districten, zijn in 1936 twee Javanen na hun studies aan het klein-seminarie van de Jezuieten op Java naar Nederland vertrokken en hier ingetreden bij de ,,Priesters van het H. Hart''.

Het is niet zeker, of van de uit het Ap. Vicariaat Padang ooit berichte ontluiking van priester- en kloosterroepingen blijvende roepingen voortgekomen zijn voor pater-Capucijn of kloosterbroeder. Dit schijnt wel op te zullen gaan voor kloosterzusters. (Zie onder).

Maar op Banka te Pángkal-Pinang, in de Ap. Prefectuur Banka en Billiton, hebben de „Broeders van O. L. Vrouw van Lourdes" van Dongen in 1936 een inlands noviciaat kunnen openen, waarin jongens van de op die eilanden gevestigde Chinese bevolking tot broeder gevormd worden.

Reeds enige jaren werkt in het Ap. Vicariaat Pontianak een inlandse Capucijner-missionaris met succes onder zijn volksgenoten, Chinezen in Borneo's Wester-afdeling. Van dezen zijn er voorts enige anderen nog in voorbereiding bij de Capucijnen in Nederland. Ook behoort reeds een Chinese broeder uit het vicariaat tot de Capucijner-orde. Deze is te Pontianak werkzaam.

Van het gebied van de nieuwe Ap. Prefectuur Bandjermasin (Zuid- en Oost-Borneo) hebben zich reeds in 1933 drie Dajakjongens als aspirant-broeder gemeld bij de „Missionarissen van de H. Familie".

Noch uit het Ap. Vicariaat Menado noch uit de Prefectuur Makassar vindt men in de berichten iets over inheemse mannelijke religieuzen, doch slechts over groot- en klein-seminaristen zonder nadere toevoeging.

Daarentegen weten we, dat van de groot- en klein-seminaristen van het Ap. Vicariaat Flores en Eilanden tot nu toe de meesten intreden in het „Gezelschap van het Godelijk Woord". Voor hen werd in 1933 het noviciaat geopend te Toda-Beloe. Vanaf 1937 is dit clerici-noviciaat en ook het groot-seminarie te Ledalero. Toen legden reeds drie inlandse theologanten de tweede H. Geloften af. De eerste Florinese priestercandidaten zijn allen toegetreden tot het Gezelschap; na een tweejarig noviciaat legden zij als grootseminarist de H. Geloften af. In 1938 waren er vier novicen en 11 groot-seminaristen. In Januari 1941 zijn de eerste twee priester gewijd: één uit Flores en één uit Timor.

Behalve in de reeds vermelde nieuwe broedercongregatie zijn van de Kei- en Tanimbar-Eilanden in het Ap. Vicariaat van Ned. Nw. Guinea ook inlanders aangesloten bij de „Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart". Zeven tegelijk begonnen in 1933 hun noviciaat.

Dat de getallen in de gegeven verzamelstatistieken voor de inlandse zusters in onze Oost heel wat hoger zijn dan die voor de inlandse broeders, wordt niet alleen verklaard door het groter aantal zustercongregaties, die er werkzaam zijn, maar ook door het feit,

dat relatief meerdere daarvan, — niet enkel op Java, maar ook in de Buitengewesten, — inheemsen onder haar leden opgenomen hebben via inheemse noviciaten ter plaatse, zoals we hieronder zullen zien.

De congregatie van de „Zusters Ursulinen van Weltevreden", wier Indisch moederhuis thans te Batavia-Centrum staat [1]), kreeg in 1935 in haar Indisch noviciaat aldaar de eerste Javaanse novice, spoedig gevolgd door meer anderen, allen uit Mohammedaans milieu. Zij werden ondertussen reeds koorzuster of hulpzuster. De orde van de „Religieuzen Ursulinen van de Rom. Unie" (Vught) bezit een inlands noviciaat met enkele tientallen Indische leden te Buitenzorg, eveneens in het Ap. Vicariaat van Batavia. Ook de „Liefdezusters van den H. Carolus Borromeus" (Onder de Bogen, Maastricht) openden in 1933 te Weltevreden een inheems noviciaat, waarin Indische en Javaanse novicen samen met Nederlandse zich op de H. Geloften voorbereidden. Dit Indisch postulaat en noviciaat werd in 1934 van West-Java overgeplaatst naar Midden-Java, waar te Djokjakarta een nieuw gebouw daarvoor gereed gekomen was. Toen telde het reeds zeventien novicen, waaronder elf Javaanse meisjes. Deze inlandse Liefdezusters werken thans reeds als onderwijzeres onder haar volksgenoten, of bewijzen onschatbare diensten bij de ziekenverpleging en in de poliklinieken in de dessa's. Eveneens in de Midden-Java-missie van de Jezuieten hebben de „Zusters Franciscanessen van de Boetvaardigheid en van de Christelijke Liefde" van Heythuyzen een inlands noviciaat, en wel sedert 1923 te Semarang-Gedangan. Daaruit zijn al vele Javaanse Franciscanessen voortgekomen. In 1938 waren er in de Javaanse centra van haar missie reeds 38 geprofesten werkzaam. Met bijzondere lof wordt over het geestelijk leven en streven van deze Javaanse zusters gesproken. Hierbij mogen we wel veronderstellen, dat dezelfde lof ook aan de Javaanse leden van andere congregaties toegedacht mag worden. De Javaanse vrouw is van huis uit godsdienstig van aard, en koestert een groot respect voor ascese en zelfoverwinning. De Javaanse zusters leggen zich dan ook met heilige ernst toe op de ontwikkeling van haar religieus leven, munten uit door het stipt opvolgen van de kloosterregel, door haar eerbied voor het gezag, haar onderlinge liefde en eenvoudige omgang. [2]) De

[1]) Deze Congregatie heeft te Halfweg bij Haarlem een filiaal-studiehuis voor de kloosters in Indië, tevens het noviciaat voor de roepingen in Nederland. In Januari 1940 is deze Congregatie toegetreden tot de Romeinse Unie, en ingelijfd bij de Vice-provincie der R. V. op Java. [2]) Zie : Sint Claverbond, 1938, 138 vv.

Javaanse Franciscanessen doen voortreffelijk werk in de opvoeding van het inheems meisje en in de verzorging van de zieken. Ook door haar flink en resoluut optreden, waar dit geëist wordt, en door haar groot verantwoordelijkheidsbesef kunnen zij als gelijkwaardige krachten naast haar Europese medezusters gesteld worden ; en door haar betere kennis van taal, gebruiken en opvattingen der Javanen zijn zij zelfs hoogst-bruikbare krachten bij de verscheiden werkzaamheden, die aan haar congregatie in de Java-missie toebedeeld zijn.

Bijzondere vermelding verdient hier ter plaatse het feit, dat zich ook bij de slotzusters-Clarissen te Tjitoeroeng, in het Ap. Vicariaat van Batavia, reeds enige inlandse meisjes als postulante aangemeld hebben. [1])

In de Ap. Prefectuur van Bandoeng hebben de ,,Zusters Ursulinen van Weltevreden'' nog een inlands noviciaat verbonden aan haar provincialaat te Bandoeng sedert 1934. Ook daarin werden reeds verschillende Javaanse naast Europese novicen opgenomen. Toen deze eerste Javaansen nog als postulanten les gaven aan de Holl.-Indische School, was het reeds merkwaardig, hoe veel vrijer de kinderen met haar praten in vergelijking met de Europese zusters. Hierbij bleek het Javaanse kind duidelijk behoefte te hebben aan Javaanse zusters.

De ,,Zusters Dominicanessen van de H. Familie'' van Neerbosch hebben in de Ap. Prefectuur Poerwokerto aan haar huis te Tjilatjap in 1935 een inlands noviciaat voor Europese en Javaanse meisjes verbonden. In 1938 kwamen er ook nog Chinese meisjes als postulanten.

In de Ap. Prefectuur van Soerabaja traden vanaf 1934 enige Javaanse meisjes in bij de ,,Religieuzen-Ursulinen van de R.U.'' te Soerabaja-Darmo.

Tenslotte vinden we op Java nog drie verschillende inheemse noviciaten van zustercongregaties in het Ap. Vicariaat Malang. De ,,Zusters van O. L. Vrouw'' van Amersfoort hebben er sedert 1933 een te Probolinggo, waaruit ook Chinese en verder ook Menadonese leden voor de congregatie zijn voortgekomen. De ,,Zusters van het Arme Kind Jezus'' van Maastricht openden er in 1937 een te Pasoeroean, en de ,,Zusters van Barmhartigheid'' van Boxmeer in hetzelfde jaar te Baleardjosari.

Van het nieuwe Vicariaat Palembang (1939) op Sumatra vinden

[1]) Z.M. 1936, 220. [2]) Het Missiewerk, 1940, 27 vv.

we tot in een laatste bericht [2]) niets vermeld over inheemse zusters. Des te meer van het andere Sumatraanse Vicariaat Padang, waar dezen voornamelijk komen uit de Chinese vrouwelijke jeugd. Voor enige jaren traden de eerste Chinese meisjes uit Padang (stad) in bij de ,,Zusters van Liefde'' van Tilburg. Dit geschiedde na een proeftijd van jaren en na rijpelijk beraad met haar families. Te Sibolga ingekleed reisden zij voor verdere opleiding naar Nederland. Deze Chinese zusters zijn het meest van grote betekenis voor de Chinezen-missie te Padang zelf. In 1932 was ook een Indisch meisje uit Medan in Nederland bij de ,,Zusters Franciscanessen (Religieuzen Penitenten-Recollectinen)'' van Dongen haar noviciaat begonnen ; en met hetzelfde doel reisde in 1937 een Chinees meisje uit Koeta-Radja naar de ,,Zusters van Liefde van Jezus en Maria'' te Schijndel. Tenslotte hebben de ,,Zusters Franciscanessen (Religieuzen Penitenten)'' van Bennebroek in 1938 te Fort de Kock naast haar huis aldaar een gebouw ingericht voor de inheemse geroepenen voor haar congregatie.

Behalve de reeds vermelde voorbereiding tot stichting van een Chinese zustercongregatie in de Ap. Prefectuur Banka en Billiton vernamen we verder niets omtrent ons onderwerp uit dit gebied.

Maar van het Borneose Vicariaat Pontianak zijn weer reeds verschillende meisjes, ook voornamelijk Chinese, in de laatste jaren naar Nederland gereisd voor intrede in de respectievelijke zustercongregaties, die in deze West-Borneo-missie werkzaam zijn. Zo werd in 1935 een Chinese novice bij de ,,Zusters Franciscanessen (Religieuzen Recollectinen-Penitenten)'' van Etten geprofest ; en arriveerden daar in 1939 weer drie Chinese meisjes uit hetzelfde gebied van Sambas als postulanten. Ook bij de ,,Zusters Franciscanessen'' van Veghel traden reeds enige Chinese meisjes en één Dajak-meisje uit West-Borneo in.

Ook uit Zuid-Oost-Borneo, de Ap. Prefectuur Bandjermasin, hebben zich Chinese meisjes aangesloten bij de drie aldaar werkzame Nederlandse zustercongregaties : de ,,Zusters van Veghel'', de ,,Zusters van Etten'' en de ,,Missiezusters Franciscanessen van den H. Antonius'' van Asten. Tezamen telden deze in 1936 reeds acht inheemsen uit dit gebied als leden. Toen begonnen er ook de roepingen onder de Dajakmeisjes te ontluiken.

Van Celebes zijn er reeds vele inheemsen als zuster bij de ,,Zus-

ters van het Gezelschap van Jezus, Maria en Jozef" van 's-Hertogenbosch. De meesten van dezen, zo niet allen, zijn uit het Ap. Vicariaat van Menado. We vinden althans in het laatste jaarverslag van de jonge Ap. Prefectuur Makassar hieromtrent niets vermeld. Van één Menadonese weten we al, dat ze in 1934 postulante was bij de „Ursulinen van Weltevreden" ; in datzelfde jaar hadden de „Zusters van J.M.J." reeds zeventien inlandse zusters, wel een welsprekend bewijs voor de bloei van haar missiewerk. Deze zustercongregatie werkt sedert 1898 in de missie op Celebes, en opende in 1924 een inlands noviciaat in de Minahassa. In 1936 werkten reeds 25 inheemse zusters van J.M.J. mee in de ziekenhuizen en scholen van de missie.

In 1938 traden de twee eerste inlandsen uit het Ap. Vicariaat Flores en Eilanden in bij de „Missiezusters Dienaressen van de H. Geest" van Steijl. Aangezien deze zusters op Flores zelf nog geen postulaat en noviciaat hebben, deden deze Florinese eerstelingen haar intrede in de congregatie te Soerabaja op Java, waar genoemde zusters een klooster hebben. De sterke neiging naar het kloosterleven, die bij vele katholieke Florinese meisjes aangetroffen wordt, vindt overigens haar weg in de reeds vermelde inheemse congregatie te Djopoe, waar, zoals we zagen, ook de geroepenen uit het Vicariaat van Ned. Timor terecht komen.

De „Dochters van O. L. Vrouw van het H. Hart" van Tilburg, die in het Ap. Vicariaat van Ned. Nieuw-Guinea werken, telden in 1933 reeds vijf inheemsen onder haar medezusters. Uit de officiële statistieken van het Vicariaat valt niet precies te zeggen, hoeveel er thans zijn. Daarin werden geen afzonderlijke opgaven gedaan van het aantal inheemse leden van deze Europese congregatie, en van dat der boven reeds vernoemde inheemse congregatie. De statistiek van 1938—'39 gaf 16 inlandse zusters op.

II. West-Indië.

Overzien we de beide kerkelijke districten, waarin de missie van onze West ingedeeld is, het Ap. Vicariaat van Suriname en het Ap. Vicariaat van Curaçao, tezamen, dan kunnen we zeggen, dat ook in West-Indië op twee der drie verscheiden wijzen [1]) aan de katholieke jeugd van deze gebieden gelegenheid is geboden om de eventuele roeping tot priester- en religieuze staat te volgen. Dit

[1]) Zie „Het Missiewerk", 1940, 7.

geldt echter niet voor ieder der beide vicariaten afzonderlijk, zoals we hieronder nader zullen zien.

Z. H. Exc. Mgr. van Roosmalen, Ap. Vicaris van Suriname, maakte onlangs openbaar, [1]) dat hij al vijftien jaren, en nog steeds zonder succes, werkt aan een plan tot vorming van een inheemse clerus in zijn vicariaat. Hiermee weten we echter nog niet, hoe hij zich die vorming heeft voorgesteld, noch ook welke de redenen zijn van het uitblijven van enig succes. Wat daar ook van zij, voorlopig ontmoeten we *in de Surinaamse missie* met haar bonte mengeling van rassen en kleuren [2]) slechts inheemse zusters. Voor zover dezen in Suriname zelf gevormd worden, behoren allen tot de door Mgr. van Roosmalen in 1932 gestichte inlandse congregatie van de „Dochters van Maria Onbevlekt Ontvangen". Het doel van deze congregatie is behalve de zelfheiliging van haar leden, in het bijzonder in de buitendistricten, — d.w.z. daar waar de zusters van de Nederlandse congregaties, die in de missie werkzaam zijn, door haar regel verhinderd zijn, — de missionarissen behulpzaam te zijn in het beschavings- en bekeringswerk. Het zijn de „Zusters van Liefde" van Tilburg, de „Soeurs Franciscanessen" van Roosendaal en die van Oudenbosch, die in de Suriname-missie met het onderwijs, de ziekenverpleging en andere liefdewerken belast zijn. Doch voor het onderwijs, vooral in de godsdienst, aan meisjes en vrouwen in de afgelegen streken en in haar huizen, waar de missionarissen niet gevoegelijk kunnen werken, en voor de ziekenverzorging in de huizen in de buitendistricten, staan deze inlandse zusters de missionarissen met haar waardevolle hulp bij.

De nieuwe congregatie begon te Paramaribo met zeven postulanten, die een getrouw beeld gaven van de gemengde katholieke bevolking. In 1933 deden de eerste zes novicen daarvan haar eerste professie. In dat jaar werd de congregatie ook definitief als diocesane congregatie erkend. Weer nieuwe postulanten werden toen novice. Met het oog op de kostbare hulpwerken, die de zusters in de binnenlanden moeten verrichten, moeten zij tijdens haar noviciaat veel leren. In het ziekenhuis te Paramaribo bekwamen zij zich in de verpleging, en in de stadsfröbel in het elementair onderwijs en godsdienstonderricht.

[1]) Zie De Maasbode, 22-1-1940 A,

[2]) De Surinaamse missie omvat 170.000 à 180.000 inwoners : Indianen, Bosnegers, Javanen, Brits-Indiërs, Chinezen, Europeanen en het mengvolk aller rassen en kleuren, de „Surinamiërs". Er zijn ongeveer 30.000 katholieken.

De congregatie heeft nog geen bepaald-omschreven regel ; deze zal in de practijk nog gevormd en gewijzigd moeten worden. Ook de leiding van de congregatie ligt nog in handen van de Roosendaalse zusters, totdat later, wanneer de jonge stichting voldoende levensvatbaarheid blijkt te bezitten, de congregatie zelfstandig zal worden en een eigen bestuur krijgt. Met het oog op dit eventueel los komen van de zusters van Roosendaal is thans reeds een inheemse zuster onder-overste.

Ter onderscheiding van de genoemde Nederlandse zusters in de missie worden de inheemse ,,Witte Zusters'' genoemd naar haar wit kleed (met blauw scapulier en blauwe ceintuur) en wit kapje met sluier.

Mgr. van Roosmalen was in 1935 in staat te Paramaribo het moederhuis voor de nieuwe congregatie te bouwen, daartoe in staat gesteld door de giften van honderden zustercommunauteiten in Nederland.

In 1937 telde de congregatie reeds 19 leden, waarvan er inmiddels ook begonnen waren met naar buiten te werken. Onder de geprofesten bevinden zich Brits-Indische, Chinese en Surinaamse zwarte zusters, benevens enigen, die in kleur het blanke ras naderen.

Evenmin als we over de vorming van mannelijke inheemse religieuzen in de congregatie van de Paters Redemptoristen tot heden toe iets vernamen, vernemen we ook nog steeds niets daaromtrent van de ,,Fraters van O.L. Vrouw Moeder van Barmhartigheid'' van Tilburg, die in Suriname werkzaam zijn.

Ontmoeten we derhalve in Suriname tot nog toe slechts één der drie verscheiden wegen, langs welke de inheemse geroepenen tot de religieuze staat tot het bereiken van hun ideaal kunnen geraken, in het *Ap. Vicariaat van Curaçao* treffen we er ook slechts één aan, maar dan een andere. Ook in dit Vicariaat plukt de missie reeds van de mooiste vruchten, die haar werk kan opleveren : inlandse priesters en religieuzen. Zo werden voor enkele jaren twee inheemsen van dit gebied tot priester gewijd ; de een is wereldgeestelijke, de andere Dominicaan.[1]) Hiermee hebben we echter ook alles opgenoemd, wat aan inheemse mannelijke religieuzen uit het vicariaat aangetroffen wordt. Want noch de ,,Fraters van Tilburg'', noch de ,,Broeders-Kruisvaders van St. Jan'' van Rijswijk, noch

[1]) Er is nog één seculier (Mgr. Ellis) en één Dominicaan (de religieuse overste der missie p. Zeppenfeldt) die in Curaçao geboren zijn, in de missie werkzaam.

de ,,Broeders van de Christelijke Scholen'' van Baarle-Nassau, tellen inheemsen uit dit deel hunner arbeidsterreinen onder hun novicen of leden ; althans voor zoover wij er tot nu toe over ingelicht werden.

Doch het aantal inheemse kloosterlingen uit de vrouwelijke jeugd neemt er hand over hand toe. Uit dit vicariaat hebben alle er werkzame Europese zustercongregaties reeds inheemsen in haar congregatie opgenomen. Er bestaat echter op Curaçao nog niet zoals in Suriname een eigen zustercongregatie voor inheemsen.

Zelfs hebben de ,,Soeurs van Roosendaal'' een inlands noviciaat in deze missie, en dit al heel lang. Het werd immers al opgericht in 1842 bij de eerste vestiging van deze zusters in de missie, en in 1843 volgde al de eerste professie daarin. Doch aan het voortbestaan van dit noviciaat op Curaçao waren veel bezwaren verbonden. Bij de vergemakkelijking van het verkeer tussen Nederland en Curaçao werd het dan ook opgeheven in 1896, en moesten de Curaçaose postulanten voortaan hun noviciaat komen maken te Roosendaal. Maar ook hiertegen rees een groot obstakel. Het Hollandse veranderlijke klimaat kon de gezondheid van het West-Indische gestel der jonge novicen wel eens voor goed knakken. En daarom werd in 1919 besloten om het noviciaat voor de inheemsen weer op Curaçao te heropenen, nu te Welgelegen.

De postulanten komen uit de verschillende delen van het Vicariaat : van Curaçao zelf, van Bonaire, van St. Bartholemy ; verder zijn er Spaansen van de kust en één uit Suriname. In 1939 telde de congregatie er 51 inlandse geroepenen.

Ook de ,,Zusters van Liefde van Jezus en Maria'' van Schijndel hebben inheemsen uit dit vicariaat onder haar medezusters : drie afkomstig van Curaçao en Aruba. Dezen zijn thans reeds onder haar eigen volk aldaar werkzaam. Zij hebben haar noviciaat in Nederland gemaakt.

De West-Indische meisjes, die verlangen in te treden bij de ,,Dominicanessen van de H. Catherina van Senen'' van Voorschoten, doen haar noviciaat nog in Nederland te Voorschoten in het moederhuis. Deze Westersen schijnen dus het Nederlandse klimaat te kunnen verdragen, en aan de Hollandse kost te kunnen wennen. Reeds elf van de aldus gevormde inlandse zusters keerden weer naar de West terug, waar zij ofwel als onderwijzeres, ofwel in het ziekenhuis, ofwel op huishoudelijk gebied werkzaam zijn. Een bleef werk-

zaam in Nederland. Zij zijn afkomstig van de eilanden Curaçao, Aruba, Bonaire en St. Maarten. In deze Congregatie traden ook in twee inheemsen afkomstig uit Suriname, die beide in Nederland werkzaam bleven bij het onderwijs.

Tenslotte heeft de congregatie van de „Franciscanessen-Gasthuiszusters" van Breda, in dit vicariaat werkzaam, ook enige inlandsen onder haar leden, en wel twee van Curaçao, drie van Aruba en één uit de Surinaamse missie.

In totaal zijn er volgens de berichten dus thans in het Ap. Vicariaat van Curaçao 73 inheemse religieuzen : één Dominicaan en 72 vrouwelijke religieuzen.

Rolduc, 1940. J. JANSSEN.

DE BEHANDELING VAN MISSIE-VRAAGSTUKKEN

De H. Congregatie tot Voortplanting des Geloofs vaardigde den 9en Juni 1939 een instructie uit, in den vorm van een schrijven, over de wijze, waarop missievraagstukken dienen behandeld te worden. De tekst van deze instructie luidt als volgt. [1])

Sacra Congregatio de Propaganda Fide.

Instructio
circa prudentiorem de rebus missionalibus tractandi rationem.

Non semel animadvertit haec Sacra Congregatio in periodicis commentariis atque in libris de opera missionali necnon in publicis de eadem re sermonibus, ita aliquando depingi mores, cultum, indolem, statum gentium quibus advehenda est Catholica Fides, ut videantur earum potius mala quam bona efferri. Quod quidem nullo adverso animo fieri, quin potius eo solummodo consilio ut ardentior excitetur amor in fratres nondum luce Christi fruentes abundantioraque auxilia suppeditentur operibus religionis et caritatis, nemo certe dubitaverit ; id tamen quam absonum sit a mutua inter populos urbanitate, quantum immo aequitatem laedat et justitiam, quantam denique indignationem jure in iis gentibus excitet de quibus hujusmodi narrantur, facile patet cuivis consideranti quid ipse sentiret si de sua ipsius patria pariter loquentes nosset exteros.

Eo magis autem omnino devitanda apparet talis se gerendi ratio, quod

[1]) A. A. S. 31 (1939) p. 269—270.

opinionem ingenerare potest falsam et missionariis injuriosam eorumque ministerii successui perniciosam : eos scilicet non accedere ad gentes ea cum cordis caritate, qua, non metientes alios modulo suo, studeant aperto et propenso animo eas comprehendere et existimare et amare.

Itaque Sacra haec Congregatio enixe commendat omnibus de re missionali sive scripto sive sermone tractantibus, ut de aliis nationibus loquantur eadem prorsus observantia, qua ipsi ab alienis de sua patria sermonem haberi desiderat.

Quam circa rem, prae mente insuper habeant, nitere gentes non paucas, in quibus opus missionale exercetur, antiquo nobilique vitae cultu humanitateque ; ita ut ipsae aegre indignanterque ferant si indiscriminatim cum iis populis recenseantur et quasi aequentur, qui passim minus evoluti, ut dicitur, habentur. Neque fas esto ex singulis casibus generalem ingerere injuriosam et falsam de cuncto populo opinionem.

Quae sapientissima divus Paulus dedit monita prae oculis semper habeantur eaque pervigili studio observentur : ,,Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros''. (2 Cor. 6, 3 seq).

Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, die 9 Junii 1939.

Petrus Card. Fumasoni Biondi, *Praefectus.*
† Celsus Costantini, Archiep. tit. Theod., *Secretarius.*

Deze instructie, die weinig of geen toelichting behoeft, draagt meer het *karakter* van een vermaning en aansporing dan van een verbod of gebod ; het betreft hier immers niet zoozeer den uitwendigen vorm en de woorden, waarvan men zich bedient als wel den geest en de bedoeling van schrijvers en sprekers.

Zij is gericht tot al degenen, die in tijdschriften, boeken of voordrachten missievraagstukken behandelen. Al dezulken, seculieren, regulieren of leeken, dienen deze wenken en wenschen van de Propaganda ter harte te nemen ; eventueel kunnen zelfs de plaatselijke Ordinarissen en religieuze Oversten hieraan kracht bijzetten door het imprimatur (can. 1384—1394) te weigeren of het verlof om te preeken (can. 1340 § 2) in te trekken.

De instructie *keurt af*, dat de levensgewoonten, de cultuur en het karakter der volkeren, aan wie het Evangelie moet gepredikt worden, zoo worden voorgesteld, dat eerder de verkeerde kanten ervan worden belicht dan de goede. De Propaganda is weliswaar overtuigd, dat zulks niet met boos opzet geschiedt, maar veeleer om des te grootere liefde op te wekken voor menschen, die nog van Christus' licht verstoken bleven, en ruimeren steun te ontvangen voor

godsdienstige en caritatieve instellingen ; maar zij baseert zich bij haar afkeuring van dergelijke handelwijze hierop, dat deze weinig strookt met de onderlinge wellevendheid onder de volkeren en zelfs in strijd is met de billijkheid en rechtvaardigheid.

Nog een andere *beweegreden* voert de Propaganda voor haar afkeuring aan. Dergelijke handelwijze immers — zoo betoogt de instructie verder — zou kunnen leiden tot de onjuiste en voor de missionarissen beleedigende en voor hun apostolaat schadelijke opvatting, dat zij niet met ware liefde voor de hun toevertrouwde volken bezield zouden zijn, en, allen vanuit hun eigen standpunt beoordeelend, weigeren zouden hen met een open en toegenegen hart te begrijpen, hoog te achten en lief te hebben.

Tot tweemaal toe geeft de instructie de positieve richtlijn aan, volgens welke men zich wel in woord en geschrift over andere volkeren moet uitlaten : met precies denzelfden eerbied, waarmede wij wenschen, dat anderen spreken over ons eigen vaderland ; het is niets anders dan de echo van de Evangelische les : ,,bemint den naaste zooals u zelf''. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat men op wetenschappelijk-verantwoorde wijze ook het minder-gunstige van land en volk in het licht mag stellen om het missieobject nauwkeuriger te leeren kennen.

In de voorlaatste alinea wijst de instructie, *ter nadere motiveering* van haar vermaan tot kieschheid en voorzichtigheid, op het groote verschil, dat er bestaat tusschen het beschavingspeil van de te missioneeren volken. Niet weinige van die volken immers kunnen bogen op een oude en nobele cultuur ; welnu, het zou, zooals van zelf spreekt, hun verontwaardiging gaande maken, als zij op één lijn werden gesteld met die volkeren, die gewoonlijk voor primitief worden aangezien.

Ten slotte maakt de instructie nog de *bemerking*, dat het niet aangaat uit losstaande gevallen te besluiten tot algemeene, beleedigende en onjuiste oordeelen over geheel een volk.

We kunnen hieraan slechts den wensch toevoegen, dat deze wenken van de Propaganda — de toepassing van de wet der aanpassing in de christelijke landen — zorgvuldig zullen worden nageleefd in het belang van het missiewerk.

Nijmegen. ALPH. MULDERS.

MISSIEACTIE

DE PRIESTER BEZIELE DE LEEKEN.

In zijn vierde deel van „l'Église en Marche" schreef George Goyau : „Toen Benedictus XV den Priester-Missiebond stichtte en Pius XI hem nieuwe stuwkracht verleende, deden zij niets anders dan door een doeltreffende organisatie zekere gevoelens en bepaalde begeerten bekrachtigen, welke de natuurlijke ontplooiing zijn van alle Priester-zielen, en welke deze zielen juist als Priester-zielen dringend doen verlangen naar de universeele verbreiding van het rijk van Christus". „l'épanouissement *naturel*" : de *natuurlijke* ontplooiing van alle Priesterzielen ; de universeele verbreiding van Christus' Rijk : een drang van het Priesterhart *juist als Priesterhart.*

Klaarblijkelijk is het dezelfde gedachte die Pius XI uitte, toen Hij in Zijn „Rerum Ecclesiae" van 1926 neerschreef, dat er aan ons priesterschap *iets wezenlijks* ontbreekt, indien er aan ontbreken zou de Missie-ijver en de weldoende activiteit om dezen in daden om te zetten.

Scherper kan onze plicht van priesterlijke Missie-ijver wel niet worden uitgedrukt, maar tegelijk staat ook vast dat die Missie-ijver dus niet slechts een persoonlijke christenplicht, doch meer nog een priesterlijke beroepsplicht blijft, een plicht van den priester, die als zoodanig de officieele vertegenwoordiger is der Katholieke Kerk, tot wier wezen het behoort katholiek te zijn.

Voor haar eigen katholiek wezen, dat vereischt dat aan haar universeele zending een opvallende verspreiding beantwoordt, blijft de Kerk zelve waakzaam. Maar wij, priesters, moeten ons telkens opnieuw en dieper telkens overtuigen van de noodzakelijkheid onzer medewerking.

De Priester-Missiebond verwacht van zijn leden, krachtens hun priesterlijken beroepsplicht, bezieling der leeken in den geest van den H. Stoel.

Het was dit punt, dat de Paus in 1922 voor oogen had, toen Hij tot de leden van den Pr.M.B. in audiëntie zei : „Ieder van u moet missionaris zijn". Missionaris zál ieder onzer zijn, wanneer hij de doelstelling van den P.M.B. helpt verwezenlijken zooals Art. 4 der Statuten deze omschrijft : „De Priester-zielen ontsteken in liefde voor de bekeering der heidenen, opdat door hen geheel het christenvolk ontvlamme in ijver voor de katholieke Missiën en zoo de Kerk in Haar geheel samenspanne om het Rijk van Christus over de wereld uit te breiden". Door de priesters moet er dus samenwerking

zijn van geheel de Kerk. Eerst dan zal er geroemd mogen worden op een gezonde missieactie, wanneer onze saamhoorigheid in algemeene broederschap naar buiten treedt in welsprekende daden. In het bewustzijn onzer eenheid en den gestorven en verrezen Verlosser moeten wij, priesters, allen in actieven dienst brengen in het ééne leger, dat onder de Christus-Koningbanier ook de expansie van het Godsrijk nastreeft. De stem van Rome wijst den weg. Om Ariëns hier aan het woord te laten : „Rome heeft drie vereenigingen gemaakt, waardoor onze persoonlijke en algemeene missie-dienstplicht heel eenvoudig en doelmatig wordt vervuld : de Missiebond voor ons, parochiegeestelijken ; de Kindsheid voor de kleine parochianen ; de Voortplanting voor de grooten".

Sinds Rome deze Genootschappen, naar Pius' woord, met het Romeinsche burgerrecht begiftigd heeft, lag deze weg als uitbouw der hiërarchische werkwijze als aangewezen. Reeds toen Benedictus XV in Zijn audiëntie van 19 Dec. 1918 den P.M.B. als eenig wenschelijke aanwees, vond Hij een motief in het algemeen karakter der Unio, die steun aan de fundamenteele missiewerken van Voortplanting en Kindsheid op de eerste plaats zette. Toen Pius XI in 1922 de Genootschappen als kind had aangenomen, vroeg Hij om de hulp der Bisschoppen in den vorm van actie door den P.M.B. om in 1926 ter versterking dier hulp de Bisschoppen een nog grootere zorg voor die priesterlijke actie op het hart te drukken. Opnieuw werd de weg der priesters naar de leeken gewezen in 1936 door den Secretaris der Propaganda. In de laatste zitting van het tweede Internationale Congres luidde de tweede Conclusie van Mgr. Costantini : „De P.M.B. neemt de eerste plaats in onder de andere missiewerken, zooals Voortplanting en Kindsheid, waaraan hij leven en leiding dient te geven". Als de nieuwe Statuten van den P.M.B. waarin Art. 5 aan de leden met het woord „imprimis" de bevordering van de Pauselijke Genootschappen als middel aanwijst, door den Kardin.-Prefect der Propaganda werden toegewezen aan de Bisschoppen, lezen wij in het begeleidend schrijven van 14 April : „ut Pontificalia opera alacrius promoveantur". Geen twijfel blijft over : met de priesters als verbindingsschakels tusschen Rome en het Roomsche volk staat de Kerk als een vreedzame slagorde. Blijvend is het onmetelijke leger in beweging, onverbroken het verband van vóór- en achterhoede door middel van den intendance- en leeftochtdienst, die alles naar het front stuurt wat noodig is voor het leven en ageeren der missionarissen. Die uitgebreide intendance- en leeftochtdienst, zegt Mgr. Costantini, is vertegenwoordigd in de Pauselijke Missieliefdewerken. In de Februari-aflevering van 1938 van Periodica, het theologisch tijdschrift van de pauselijke Gregoriana, spreekt dus de Jesuiet Dr. Creyghton wel met recht over den P. M.B. als over de „anima operum (Pontificalium)". De zorg der leden van den P.M.B. moet dus vooral uitgaan naar de propaganda der officiëele genootschappen, een propaganda die bij de breedte ook de diepte niet vergeten mag.

In 1917 is vanuit Nijmegen de groote actie met heilige geestdrift uitgegaan. Mgr. Hermus was de man van het opportune initiatief. De Nederlandsche Kerkprovincie had na 1853 haar handen en dus haar aandacht vol gehad

aan het eerst noodzakelijke werk, om de nieuwe bisdommen naar behooren te doen functioneeren. Stichting van seminaries, parochies en scholen in een zware schoolstrijd. Katholiek Nederland, dat binnen de eigen grenzen zich emancipeerend nog moest herstellen, had te bouwen aan een eigen dagbladpers en een eigen staatkundige partij. De Christelijke Caritas moest zich wijden aan de stichting van ziekenhuizen, van inrichtingen van weezen, blinden en ouden van dagen. Intusschen was de missie niet vergeten : geld en goed en bovenal Nederlanders van het gehalte van een Mgr. Hamer en gezellen — zoo waardig in 1940 herdacht — hadden Nederlands bijdrage gevormd voor het wereldapostolaat. Maar eerst, toen Katholiek Nederland na zwaren, ingespannen strijd weer stond in de oude kracht, bleek ook de erfenis onzer Vaderen teruggevonden in een sterk en bewust geloof. 1917 werd voor Katholiek Nederland het jaar der Missie als uiting van zijn geloof. De stichting van diocesane Missie-comité's vormde de inleiding op den Nederlandschen Priester-Missiebond. En toen Kardin. van Rossum de missie-actie in parochiale afdeelingen beval te organiseeren ter verspreiding der algemeene genootschappen, was ook dat bevel de doorvoering van het Nijmeegsche plan van Mgr. Hermus, die daarmee, zooals Kardin. Fumasoni Biondi in April van het jaar 1937 schreef, had ,,précouru les temps et réalisé d'avance les directives pontificales''. De resultaten hebben het hart van den paus gewonnen voor het ,,missielievend'' Nederland. Maar wij mogen ons ondanks onze verdiensten niet laten verblinden. Nederland doet nog geenszins wat het kan.

Eén cijfer moge spreken : De opbrengst van het Genootschap tot Voortpl. des Geloofs was in 1939 de som van ruim f 323.000. Zeker een verblijdend resultaat na de f 32.000 van het jaar 1917. Doch genoeg is het niet : waar Nederland bijna drie millioen Katholieken telt, staat het voor den P.M.B. en voor ons, priesters, vast, dat een nieuwe propaganda noodig wordt. De *contributie*post f 238.990 van de ,,Voortplanting'', het voornaamste der Pausel. Genootschappen voor *iederen* katholiek boven 12 jaren, wijst daarop.

Parochiaal moet onder stuwing van den clerus het werk worden voortgezet. De missiegedachte heeft zich intusschen sinds 1917 wel in zooveel menschenharten in liefde omgezet, dat de missie-actie meer en meer gedragen worden kan ook door leeken. Zich bewust van haar verantwoordelijkheid heeft dan ook de P.M.B. in haar vergadering van 11 Januari 1938 onder persoonlijke leiding van den Aartsbisschop zich uitgesproken voor de vorming van parochiale missiecomité's als voedingscentrales van den missiegeest van de parochie in haar vollen omvang en in al de vormen van het parochieleven. Onnoodig is het daarover uit te weiden, aangezien toen onmiddellijk een leidraad voor die comité's namens het hoofdbestuur aan alle priesters kon worden aangeboden. Wel uiten wij den wensch, dat door den apostolischen ijver der parochie-geestelijken als ,,animator operum'' deze nieuwe actie-centrales ook werken mogen tot zegen voor de missies, meer dan ooit in deze zorgelijke tijden.

Het heeft ook zin speciale aandacht te vragen voor het St. Petrus Liefde werk. Vraagt reeds de aard van dit liefdewerk de sympathie en actie en

steun van den priester, de toestand in de missies stelt in onzen tijd een eisch. De missies staan aller wegen in bloei, geen werelddeel blijft uitgezonderd. Werkelijk vragen alle talen om het breken van het brood, maar . . . . Wij zagen de zorg van onzen Kardinaal sinds 1918 voor den inlandschen clerus en we kennen den uitgroei van zijn werk. Dringender dan ooit is de hulp noodig van ons geld en van ons gebed. Ons gebed, opdat steeds meerdere roepingen de bloem der inlandsche jongens mogen plaatsen op de treden van de altaren, want „de oogst is groot, doch te weinig het getal der arbeiders". Ons geld is noodig, om het involgen der roepingen mogelijk te maken. Voor het jaar 1938 vroeg Rome voor de opleiding van 16000 candidaten als Nederlandsch aandeel de ondersteuning van 600 Groot-Seminaristen en f 90.000 tot ondersteuning der Klein-Seminariën. De tijd dringt in dezen. „In het licht der moderne wereldsituatie" zeide in 1938 Dr. Ahaus, na zijn wereldreis, „is de tijd allerdringendst".

Dieper en breeder nog moet de missiegedachte gaan doorwerken. Hiërarchisch gezien, moet iedere parochie een vitale cel vormen van het missioneerend bisdom, een levende kiem, waarin waarachtige missiegeest werkzaam blijft. Iedere Katholiek van onze parochies moet door dien geest worden gedreven, zoodat iedere parochiaan overeenkomstig den wensch van Mgr. Bekkers: „bij zijn ochtend- en avondgebed een korte smeekbede voor de missiën voegt en het even vanzelfsprekend gaat vinden, wekelijks de missie te gedenken als het kerkezakje en de armenbus". De propaganda van genoemde Genootschappen blijft, als het best opvoedkundige, het meest aanbevolen middel. Als in den priester werkzaam blijven zal „studium apostolatus ac multiplex Christi charitas", zal die vindingrijke liefde nog andere wegen doen ontdekken. Meer wellicht dan in het verleden kan de priester zijn preeken en catechismuslessen in dienst stellen der missiegedachte; bij huisbezoek kan de „pers-censuur" ook de Missie betreffen. Vooral het priesterlijk contact in het veelvormige vereenigingsleven zal het vereenigingsleven in contact kunnen brengen met de missiën. Geestelijk en geldelijk zal de priester de vele vereenigingen *als vereeniging* leeren werken voor de uitbreiding van Christus' Rijk. Vereenigingsavonden en parochieavonden voor de missiegedachte, waar men hoofd en hart vervult met missiekennis en missieliefde zonder de beurs te ledigen door een collecte, het zijn evenzoovele gunstig-stemmende methoden om de parochianen te doordringen van het gewicht der missie actie.

Maar . . . . alleen uit een apostolisch gevormde jeugd kan een apostolisch geslacht groeien. Bijzondere aandacht moet en kan ook in onzen tijd uitgaan naar de jeugdvereenigingen. Zeker blijft de school een krachtige centrale van missiegloed voor onze jongens, te meer nog wanneer we het missievuur eerst te ontsteken weten in het hart der onderwijzers. „Via de school naar het hart der jeugd" blijft een rijke leus; maar veelbelovend voor ons missiewerk werd ook de jeugdbeweging. Het strekt de jeugdvereenigingen onzer dagen tot eer, dat meer dan ooit een bovennatuurlijke geest in haar is vaardig geworden. Offerliefde en medeleven met de Kerk openbaren zich in onze huidige jeugd als reactie op den geest des tijds. Ze vormen een voedingsbodem

vruchtbaar voor de Missie-plant, dien de priesters aan de zorg hunner jeugdleiders te cultiveeren moeten geven. In Zijn herderlijk schrijven van 1926 vroeg Paus Pius XI aan de jeugd een „Aloysiaansch Apostolaat" waarin liefde en ijver voor het heilig missiewerk moesten opgesloten zijn. In dien geest werke dus de priester als Directeur van het jeugdwerk, — in dien geest ook vorme hij zijn jeugdleiders, op hun beurt zullen dan de jeugdleiders bewijzen hun taak te begrijpen : zij zullen door onderricht, verhalen en filmbeeld die liefde en missieijver trachten aan te kweeken onder hun jongens, en de jeugd leeren ze om te zetten in gebed en offer en apostolische communies. Zoo zal de jeugdvereeniging de centrale worden van de jeugd-missie, waar jongens en meisjes de missieliefde zullen leeren maken tot een wezensbestanddeel van hun levensprogram. De jeugd voor de missie en de missie voor de jeugd. De Kerk zal van die leuze de vruchten plukken, de vruchten van een apostolisch geslacht.

Hier vraagt een nieuwe vrucht tenslotte onze aandacht. Het is de vrucht van ijver voor den terugkeer der niet-katholieken tot de eenheid der Kerk. De Propaganda verklaarde in die eenheid een voorwaarde te erkennen van groot belang voor de bekeering der heidenen. Zoozeer bleek zij van dat belang overtuigd, dat in 1937 het bevorderen van dien ijver in de doelstelling van den P.M.B. als tweede lid werd bijgevoegd. Nu de H. Stoel voor die eenheid ook aan onze geloofsgenooten meer aandacht vraagt, zullen wij als priesters werken aan de vorming van dien waren apostolischen geest, die, naar de typeering van Prof. Brom, niet enkel lijdelijk bestaat in het trouw erven van het geloof, maar vooral werkzaam zich toont in het winnen van nieuwe geloovigen.

Seminarie, St. Michielsgestel. C. VAN DIJCK, pr.

Diocesaan Missie-comité 's-Hertogenbosch. Z. H. Exc. de Bisschop van 's-Hertogenbosch heeft benoemd tot lid van het D. M. C. den Weleerw. Heer R. Loverbosch, rector van Huize Ruwenberg te St. Michiels-Gestel. Aan dit nieuwe lid is het secretariaat opgedragen.

Diocesaan Directeur van S. P. L. Haarlem. Z. H. Exc. de Bisschop van Haarlem heeft aan den Weleerw. Heer W. Q. Verstegen eervol ontslag verleend als diocesaan directeur van S. P. L. en in diens plaats benoemd den Weleerw. Heer H. Schrama, directeur van het Diocesaan Missie-bureau, Huize Callao te Katwijk a. d. Rijn.

Jubileum der Surinaamsche Missie. Den 26en Maart zal het 75 jaar geleden zijn, dat de Paters Redemptoristen de missie van Suriname overnamen.

Behalve door het artikel van Mr. Dr. Deckers in dit nummer, zullen wij (in ons volgend nummer) dit jubileum ook herdenken door een overzicht van het succesvolle werk der missioneerende paters in dit gebied.

EEN
MISSIE-GENERAAL EN EEN MISSIE-PLAN. I

1. Twee Rome-reizen en twee Missie-plannen*.

Het gebeurde honderd jaar geleden, op het feest der Apostelen Simon en Judas, 28 October 1839. In de kleine kapel van het Noviciaat der Paters Eudisten te Rennes in Bretagne lag een Seminarist neergeknield voor het Altaar. Als Seminarist was hij wel een merkwaardig type, deze Frans Libermann [1]) : 37 jaar oud, bekeerling uit het Jodendom, wegens epilepsie na het acolythaat uitgesloten van de hoogere Wijdingen en nu.... novicenmeester van de herlevende Congregatie der Paters Eudisten ! In mystieke vervoering bad de bekeerling tot zijn Meester, dien hij zoo juist in de H. Communie ontvangen had. [2]) Ditmaal was zijn

*) In de voetnoten gebruiken we de afk. *ND* (Notes et Documents) : een serie boekdeelen, waarvan thans vol. X is verschenen en waarin alle Archief-documenten zijn opgenomen betreffende het leven en den arbeid van den Eerbw. Pater Libermann, en tevens een chronologisch overzicht van ieder jaar. Publicatie geschiedt door den bewaarder der autographen van Pater Libermann, Algemeen-Studieprefekt der Congr. v. d. H. Geest, den Hoogeerw. Pater Ad. Cabon. — *LM* : Lettres aux membres C.S.Sp. (1 vol.). — *LS* : Lettres spirituelles du Vén. Libermann (3 vol.).

[1]) Cfr. „*Van Jood tot Ordestichter*", Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk 1935 (345 blz.) : Vertaling en bewerking door T. Beljaars en P. Dr. L. Vogel van het werk : „*Vie du Vénérable Serviteur de Dieu F. M. P. Libermann*" par le Cardinal J. B. Pitra O.S.B., 5e éd., Paris, Beauchesne 1913 (575 blz.). — Andere levens : „*Biography of a Soul*", by George Lee C.S.Sp. ; London, Burnes Oates and Washbourne 1937 ; „*Vom Juden zum Ordenstifter*", von P. Döring C.S.Sp., Knechtsteden 1920 (351 blz.) ; „*Um Judeu Salvador Da Raça Preta*", H. Alves, A. Brasio, A. Moura : Viana do Castelo (Portugal) 1939 (210 blz.) ; „*L'humilité conquérante du Vénérable Libermann*", par L. Leloir (Witte Pater) in „Les grands Ordres missionnaires", pp. 21—64, Paris, Dillen 1939 (ook als aparte brochure uitgegeven onder den titel : „Libermann") ; De Hoogeerw. Pater Cabon publiceert binnenkort een biographie, gebaseerd op alle documenten van het centraal archief der Congr. v. d. H. Geest. [2]) ND, I, 661.

intentie: het heil van het negerras, welks verlatenheid hem reeds zoo dikwijls had getroffen. [3])

Christus, die door de verborgen aanraking van een ziel meermalen den stoot gaf tot wereld-omvattende initiatieven, wees er toen op met onmiskenbare duidelijkheid, dat er iets van hèm moest uitgaan, en ook wèlke taak voor hem was weggelegd in de heilige Kerk. [4]) Libermann werd nu aangegrepen door den Geest Gods, ,,onder Wiens stuwkracht de Kerk gevoed wordt en haar krachten ontplooit'' [5]) en denzelfden dag schreef hij: ,,Ik wil iets wat solied is en vurig en apostolisch: alles of niets.'' [6])

Reeds een maand later, op het feest van Franciscus Xaverius [7]), juist op den dag, waarop Gregorius XVI zijn Bulle uitvaardigde tegen den slavenhandel, [8]) sloeg de zwakke man zich door een enormen tegenstand heen en ging hij op weg naar Rome. Hij wilde, schreef hij, steun en leiding gaan zoeken ,,bij de bron, waar O. L. Heer den H. Geest ter beschikking heeft gesteld voor heel Zijne Kerk.'' [9])

Na een maand gereisd te hebben, arriveerde de epileptische seminarist in de eeuwige stad, op het feest der heidenbekeering, 6 Januari 1840 [10]), tegenwoordig den ,,dag der Afrikaansche Missies''. Met bijna onverklaarbaren durf, gepaard aan een uiterste bescheidenheid, en ondanks veel tegenstand in Rome, [11]) trachtte hij wegwijs te worden in het bestuurs-labyrinth der Kerk en reeds na eenige weken knielde hij neer voor Gregorius XVI. [12]) Einde Maart hadden zijn plannen een meer concreten vorm aangenomen en ontvouwde hij ze in een breedvoerig ,,mémoire'', gericht aan Mgr. Cadolini, den Secretaris der Propaganda. (27 Maart 1840). [13])

Kardinaal Fransoni, de Prefekt, gaf een voorzichtige aanmoediging aan den Franschen acoliet, maar nam overigens een afwachtende houding aan. [14]) In zijn zolderkamertje van een pension, in de ,,Vicolo del Pinacolo'' n. 31, begon Libermann intus-

---

[3]) Bij de verhalen van twee mede-Seminaristen, resp. uit Haïti en Réunion geboortig, die persoonlijk de ellende der negers hadden leeren kennen. — Cfr. George Goyau, de l'Acad. française, ,,La Congrégation du St. Esprit'', Paris, Grasset, 1937, pp. 73—85. [4]) ND, I, 661. [5]) ,,Maximum illud'' (A. A. S. 1919, p. 455). [6]) ND, I, 662. [7]) ND, I, 664; G. Goyau, op. cit. p. 85. [8]) ,,In Supremo Apostolatus fastigio''; Collectanea S.C. de Prop. Fide, Vol. I, n. 891. [9]) ND, II, 73. [10]) ND, II, 1. [11]) ND, II, 2. [12]) ND, II, 55. [13]) Volledige tekst: ND, II, 68—76. [14]) ND, II, 14, 80.

schen alvast aan de redactie van een kloosterregel [15]) : „Voorloopige Regel voor de Missionarissen van het H. Hart van Maria". In het eerste artikel geeft hij als doel aan : „de vestiging van het Rijk van onzen Heer Jezus Christus te midden (parmi) der zielen, die het meest verlaten zijn in de Kerk van God." [16]) In genoemd memorandum aan de Propaganda was dit reeds nader bepaald : „Ons plan is, ons geheel en al aan O. L. Heer toe te wijden voor het heil der negers, daar deze de meest verlaten zielen zijn in de Kerk Gods". [17])

Toen hij ten slotte voldoende zekerheid had, dat de Propaganda wel bereid was zijn diensten te aanvaarden, als deze doelmatig en effektief bleken, keerde hij naar Frankrijk terug.

Vijf jaren later.... Libermann, intusschen na dispensatie priester gewijd, is weer per diligence en per schip naar Rome gereisd, ditmaal vanuit een eigen noviciaat, door hem gesticht, en dat reeds meerdere missionarissen naar Afrika en elders had uitgezonden. De Overste kwam 4 Juli 1846 te Rome aan, [18]) kort na de verkiezing van Pius IX. Hij installeerde zich weer in een klein pension, op de Piazza dell'Ara Coeli, en zette zich aan 't werk om een nieuw „mémoire" op te stellen voor Kardinaal Fransoni. Na drie weken dag in dag uit werken was dit rapport uitgegroeid tot een omvang van „36 énormes pages du plus grand in-folio" [19]) en werd het waardig gekeurd om in zijn geheel gedrukt te worden, ter voorlegging aan de Consultoren en aan de Algemeene Congregatie der Propaganda-Kardinalen.

Twee missioneeringsplannen uit den tijd van Afrika's bijna totale verlatenheid.... Twee plannen, die het ideëele uitgangspunt vormen van de systematische missioneering van Afrika in de vorige eeuw en die van des te meer historisch en missiologisch belang zijn, omdat ze de volle goedkeuring der Propaganda wegdroegen en ook praktisch aan hun resultaten kunnen getoetst worden. Twee plannen, die de polen zijn van een korten maar toch hoog-opgaanden ontwikkelingsgang in de missie-ideeën van een man Gods, die tevens een man was met breed en klaar inzicht en krachtig organisatie-talent.

---

[15]) Volledige tekst : ND, II, 235—365. Hier schreef hij ook zijn „Commentaire des douze premiers Chapîtres du St. Evangile selon St. Jean", later in Senegambië gedrukt ; 2e editie Parijs, Moederhuis C.S.Sp. (709 blz.) ; cfr. ND, II, 229—231. [16]) ND, II, 236. [17]) ND, II, 69. [18]) ND, VIII, 186. [19]) ND, VIII, 194.

Twee belangrijke missieplannen, begraven in de Propaganda-Archieven en in het Centraal-Archief der Congregatie van den H. Geest.... Pater Dr. Drehmans schreef nog onlangs,[20]) dat in de groote Archiefzaal van de Propaganda „zéér kostbare schatten voor de missiewetenschap op ontginning wachten", en Prof. Mulders op zijn beurt uit de stille klacht: „Even moeilijk als noodzakelijk is ten slotte de beoefening van de missiegeschiedenis der 19e eeuw.... Vooreerst wegens de dikwijls ontoegankelijke bronnen in Ordes- en andere Archieven.... Zij is bovendien noodzakelijk, omdat het jongste verleden der missie het meest leerzaam is voor haar heden en toekomst." [21])

2. Onderwerp van deze artikelen.

De rechtvaardigheid van deze wenschen der missiologen ten volle erkennend, zullen we, na deze geschiedkundige inleiding, een bescheiden poging wagen om iets aan 't licht te brengen uit genoemde bronnen. Uitgaande van het Libermann-mémoire van 15 Augustus 1846,[22]) zullen we de daar uiteengezette theorieën trachten te belichten en uit te werken, daarbij ter aanvulling benuttend de zeer uitgebreide correspondentie Libermann-Fransoni,[23]) gevoerd tusschen 1840 en 1849, tevens de briefwisseling tusschen Libermann en de missionarissen en verder andere archivalia van het Generalaat der Congregatie van den H. Geest, waaronder het mémoire van 1840. Zoo hopen we te komen tot een *schetsmatige* uiteenzetting van Libermann's missie-ideeën, beschouwd in het historisch kader, waarin ze zich ontwikkelden. — Tot slot zullen we in 't kort aanduiden hoe de Missie-Generaal zelf zijn plan ten uitvoer legde van 1846 tot zijn dood (1852) en welke de uiteindelijke resultaten waren en zijn.

Libermann's missie-ideeën: vanzelf bewegen deze zich hoofdzakelijk op het terrein der missie-methodiek, gezien het ambt, dat hij bekleedde. De missiekunde en de missiegeschiedenis en verder de hulpwetenschappen der missiologie vonden in hem

---

[20]) Programma-boek Amsterdamsche Missieweek 1939, p. 44. [21]) „*Inleiding tot de Missiewetenschap*", Teulings, 's-Bosch, 1937, p. 64; 68. [22]) „Mémoire sur les Missions des Noirs en général et sur celle de la Guinée en particulier, présenté à la Sacrée Congrégation de la Propagande par l'Abbé Libermann, Supérieur des Missionnaires du Saint Coeur de Marie — Rome, le 15 Août 1846". (Sinds 1848 heet deze Congregatie: „Van den H. Geest en van het H. Hart van Maria"). [23]) Prefekt der Propaganda 1834—1856.

slechts een aandachtig en zeer scherpzinnig waarnemer in zoover dit voor zijn onmiddellijk praktisch doel noodzakelijk of nuttig was. Ter verrijking van de missietheologie zijn in Libermanns bijna 2000 brieven [24]) en zeer talrijke andere geschriften vele interessante elementen te vinden. Ook de beoefenaars van het missierecht zouden ten slotte met vrucht bij Libermann te rade kunnen gaan, met name wat betreft de ontwikkeling van de verhouding tusschen kerkelijk en regulier gezag in de missiegebieden : ook het mémoire van 1846 weidt hier breedvoerig over uit. — Om praktische redenen beperken we echter hoofdzakelijk onze studie tot de „onbewuste missiologie" van Pater Libermann op het gebied der methodiek, daarbij noteerend wat voor de geschiedenis der 19e-eeuwsche missioneering van Afrika van belang is. Hieruit moge eens te meer blijken, dat de wetenschap der „kamer-missionarissen" grootendeels een systematiseering is van ideeën, welke te vinden zijn bij de mannen van de praktijk.

Te meer omdat in den grond deze indeeling samenvalt met de wijze waarop Libermann zelf zijn rapport heeft geconstrueerd, zetten we zijn theorie uiteen aan de hand van het schema onzer Nederlandsche „Inleiding tot de Missiewetenschap", p.p. 187-188 : Bepaling en motiveering van het *missiedoel* ; van het *missie-object* (aanpassing, gebiedskeuze, terrein-overzicht en terrein-indeeling, vestiging der missieposten, verdeeling der arbeidskrachten) ; van de *missiemiddelen*. Bij ieder onderdeel stellen we Libermann's leer voorop, om daarna den concreten inhoud ervan na te gaan in zijn eigen toepassing in woord en daad.

3. Omschrijving en motiveering van het Missie-plan 1846.

Om Libermanns missie-methodiek naar waarde te schatten en om de wording ervan te begrijpen, achten we het van belang vooraf na te gaan, hoe hijzelf zijn plan omschrijft en motiveert. — Het mémoire, door de Congregatio Generalis der Propaganda-Kardinalen van 22 Sept. 1846 genoemd: „il piano di Missione

[24]) Aan de Congregatie der Riten werden 1711 brieven ter goedkeuring voorgelegd ; de approbatie volgde 15 Mei 1886 ; voor het publiek werden 385 brieven uitgegeven bij Poussielgue (Parijs), in 3 volumen. — Zie „Geestelijke brieven van den Eerbw. Dienaar Gods F. M. P. Libermann", Deel I, vertaald door P. Dr. L. Vogel, Kasteel-Gemert 1938 (108 brieven met nota's) ; Deel II verschijnt binnenkort.

per la conversione dei Negri", [25]) kwam in Augustus 1846 van de persen der Propaganda en beslaat 43 bladzijden druks in folio. [26]) Op de twee eerste paginas biedt Libermann zijn plan „sur les Missions des Noirs en général et sur celle de la Guinée en particulier" den Kardinalen aan. Uit dezen titel blijkt, dat de auteur voornamelijk zijn ideeën wil uiteenzetten omtrent de missioneering van het heele negerras ; in den tekst wijst hij hier meermalen op : „de negervolkeren, op welk punt van den aardbol men ze ook vinde." [27]) Dienaangaande beperkt hij zich echter tot „eenige principiëele kwesties, onafhankelijk van detail-vraagstukken, al zouden ook deze Uwe Eminenties interesseeren." [28]) Vooral worden dus kwesties besproken, die de missioneering als zoodanig beheerschen : „er zijn van die algemeene regels, welke opgaan voor alle missies en voldoende zijn voor een heel organisatieplan." [29]) — Ook van deze algemeene beginselen wordt geen „exposé exhaustif" gegeven : „nous ne prétendons pas solliciter une organisation complète : nous proposons seulement certaines mesures...." [30]) Hiermede bedoelt de schrijver, zooals blijkt uit heel het memorandum, die organisatie-vorm, welke van het begin af absoluut dient te worden ingevoerd, opdat hieruit natuurlijk en geleidelijk het compleet-functioneerend en op zijn specifiek doel gericht missioneerings-systeem kunne uitgroeien.

Niettemin worden van blz. 25 tot 40 [31]) speciale beschouwingen gewijd aan het Vicariaat der twee Guinea's, dat overigens een groot gedeelte van Afrika omvatte, nl. de streken langs de Westkust van den 17e gr. N.B. tot den 17e Z.B. [32]), zonder grenzen naar het binnenland. Dit Vicariaat was sinds 1845 officiëel aan de Sociëteit van Pater Libermann toevertrouwd. [33]) Ook in deze afdeeling zullen we menig missiologisch kluifje ontdekken.

Waarom dit plan ? Ter beantwoording van deze vraag werpt Libermann een terugblik op de geschiedenis van Afrika's missioneering en beschrijft hij in 't kort de huidige situatie. Daar juist de diepere oorzaken van het falen der vele missie-pogingen hem

---

[25]) ND, VIII, 413. [26]) Ofschoon deze studie op den origineelen in Rome gedrukten tekst is gebaseerd, geven wij in nota de referenties naar den sindsdien „ad usum privatum" uitgegeven tekst in ND, VIII, 219—277 ; waar we alleen naar de bladzijden verwijzen is deze tekst bedoeld. [27]) 223, 228. [28]) 222. [29]) 242. [30]) 244. [31]) ND, VIII, 254—275. [32]) Rapport van Mgr. Kobès aan de Propaganda, 1 Oct. 1853 (Centraal Archief C.S.Sp.). [33]) Zij was er reeds werkzaam sinds 1843

bij deze nieuwe plannen inspireerden, is het van belang hierin Libermann een oogenblik te volgen.

Voor het *verleden* beschouwt L. vooral de evangelisatie van Angola [34]) en wijst hij in tactvolle bewoordingen op de oorzaken van haar bijna totale mislukking : deze is niet te wijten aan den aard der bevolking, maar grootendeels aan den opzet van de missioneering.... De missionarissen, zegt hij, ,,zullen ongetwijfeld veel veroveringen gemaakt hebben voor Jezus Christus en Zijn heilige Kerk'', [35]) ,,peut-être sans que ces fervents missionnaires eussent pris les moyens suffisants pour consolider les fruits de leurs travaux en donnant à ces chrétientés la forme stable d'une église....'' [35]) — En als de bisschop dan al gewerkt heeft aan de vorming van een ,,inlandsch hiërarchisch bestuur'' [35]) ter vervanging van het ,,vliegend legertje'' [35]) buitenlandsche missionarissen, dan is het de vraag, of deze poging voldoende werd doorgezet. [36]) — Overigens, betoogt Libermann, [37]) kon het aangeduide missiedoel ook hierom niet bereikt worden, omdat de daartoe noodzakelijke beschaving niet gefundeerd werd op een tamelijk breed opgezet en geperfectioneerd onderwijs, en dus niet diep genoeg was doorgedrongen in alle lagen der bevolking : daarvandaan de onvermijdelijke cultureele decadentie met de noodzakelijke gevolgen voor het missiewerk.

Libermann gewaagt hier niet van een zeer recente missie-poging, die a.h.w. onder zijn oogen was begonnen en op niets was uitgeloopen. In het Mémoire vraagt de Stichter een opvolger voor den pas afgetreden Apost. Vicaris der twee Guinea's, Mgr. Edward Barron. [38]) Deze naam roept de herinnering op aan een der vele mislukte apostolische expedities naar Afrika, en juist aan die, welke direct verband houdt met het initiatief [39]) van Libermann bij zijn tweede Rome-reis. — Barron, Pastoor der St. Maria-kerk in Philadelphia, had einde 1841 gehoor gegeven aan een oproep van de Propaganda, gedaan op initiatief van het Concilie van Baltimore (1833) [40]) en was, met Pastoor Kelly van New-York, als missionaris naar West-Afrika vertrokken [41]), waar hij kort

[34]) 234—236. [35]) 235. [36]) Men vergelijke hiermede het ,,scherpe en onverbloemde oordeel'' van den huidigen Secretaris der Propaganda, Mgr Costantini, 13 Jan. 1940 ! In ,,Het Missiewerk'', April 1940, p. 84—88. [37]) 236. [38]) 270 vv. — Bij Mgr. Dr. de Jong, Handb. der Kerkgesch. IV, p. 301 (3e uitg. 1937) leze men Barron i.p.v. Barran. [39]) Zie nota 53. [40]) ND, VIII, 410, Rapport van Kard. Fransoni aan de Congregatio Generalis, 22 Sept. 1846. [41]) Dagboek van J. Kelly, ND, V, 147—180.

daarop Apostolisch Vicaris der twee Guinea's werd. In 1843 kreeg hij als eerste medewerkers zeven Priesters der Sociëteit van Pater Liberman ; [42]) binnen acht maanden waren vijf hunner ten gevolge van het moorddadig klimaat bezweken, terwijl Pastoor Kelly weer de boot nam naar New-York. Deze slag bracht Bisschop Barron ertoe 7 Augustus 1844 aan den Prefekt der Propaganda te schrijven : ,,Ik verzoek Uwe Excellentie mij het verlof te willen verleenen naar het Diocees van Mgr. Kenrick, Bisschop van Philadelphia, terug te keeren." [43])

De slag, die te zwaar bleek voor den overigens buitengewoon deugdzamen Barron, werd opgevangen door een heilige: op 3 November richtte ook hij een schrijven [44]) aan Kardinaal Fransoni : ,,Mijn verschrikkelijke smart (om den dood van zijn missionarissen) werd bijna weggevaagd door de hartverscheurende gedachte aan den ondergang voor zooveel millioenen zielen. Als we deze nu in den steek laten, zullen ze nog verschillende eeuwen verlaten blijven, misschien zelfs tot het einde der wereld...." [45]) — Hierop laat Pater Libermann dan onmiddellijk een nieuw uitvoerig plan van actie volgen [46]), dat nader werd uitgewerkt in het mémoire van 1846.

Ook aan het *heden* besteedt de mémoire-schrijver van de Piazza dell' Ara Coeli de volle aandacht. En hier maakt het organisatietalent van den generaal plaats voor het diep-medelijdend hart van den heilige : ,,Legioenen apostelen, uitgezonden voor de redding der zielen door de Moeder aller Kerken, vlieden sinds verscheidene eeuwen naar de uiteinden der aarde, met dien goddelijken ijver welke alleen kan voortkomen uit de genade van Jezus Christus, terwijl aan de poort van Europa millioenen menschen verzonken zijn in onwetendheid en ellende, en niemand denkt eraan hen daaruit op te trekken...." [47])

[42]) Dagboek van een der missionarissen, ND, V, 181—250. [43]) ND, V, 33. [44]) ND, VI, 391. [45]) Eenige maanden later werd een van Libermann's Paters als Apost. Prefekt aangesteld: deze stierf tijdens de zeereis. Pater Truffet werd toen benoemd tot Apost. Vicaris, ook hij bezweek na goed zes maanden verblijf in Afrika. [46]) ,,Projet pour le salut des peuples des côtes d'Afrique", ND, VI, 392—399. [47]) 223 ; men bedenke, dat Lavigerie nog minderjarig was en de Marion-Brésillac nog jong missionaris in Britsch Indië. Alleen aan de kusten waren hier en daar eenige missionarissen werkzaam : een drietal in Sénégal (256, 264, 268) ; eenige posten aan de kust, nu en dan bediend vanuit het Bisdom op de Kaap-Verdische eilanden (268) ; verder het Bisdom Angola, dat in 1852 vijf Priesters telde behalve den Bisschop (Chronique des Missions C.S.Sp., 1932, p. 241) ; ten slotte de missies in Noord-Afrika (Tunis, Algiers) en Abessynië, en het Vicariaat van Kaapstad.

Daartegenover constateert Libermann [48]), dat in Europa een algemeene en spontane beweging is ontstaan ter opheffing van het negerras, maar dat deze alleen uitging van de regeeringen, van commerciëele en humanitaire instellingen, wier invloed noodlottig dreigde te worden voor het zielenheil. ,,Deze gedachte.... spoorde ons juist aan om ons werk door te zetten [48]) ; wij beschouwden die algemeene strooming als het werk der Voorzienigheid, die.... alle drijfveeren in 't werk wilde stellen om de negers te redden.... [50]) en die de Kerk ertoe wilde brengen haar aandeel in de beweging te nemen.... [51]) De negers zullen dan eindelijk geroepen worden tot het innemen van hun rang in de H. Kerk...." [52]) — ,,Aangemoedigd door de Propaganda, schrijft Libermann nog, en op inspiratie van God zelf, [53]) meenden wij verplicht te zijn die

[48]) 224 ; Frankrijk en Engeland hadden gezamenlijk een eskader van 52 oorlogsschepen gevormd, dat voortdurend langs de westkust kruiste om den slavenhandel te verhinderen : 270. [49]) 225. [50]) 224. [51]) 225. [52]) 224. [53]) 224 ; Libermann, die een contemplatief was, sprak meermalen over deze inspiratie. Met de verhalen der twee seminaristen (cfr. nota 3) en de geconstateerde humanitaire beweging in Europa, werd hij door niets anders beïnvloed bij zijn grootsch missie-initiatief. Zijn blik ging vanzelf uit naar het negerland Afrika en naar de neger-eilanden in den Atlantischen en Indischen Oceaan. De keuze *van een bepaald gebied* in het zwarte werelddeel vond zijn *aanleiding* in een gelijktijdige strooming onder het Amerikaansch Episcopaat : begin 1833 had de Bisschop van Charleston, Mgr. England, er de Propaganda op gewezen, dat de Protestanten ijverig werkten in de neger-kolonie Liberia (Westkust van Afrika), met de vraag of de Kath. Kerk alleen daarbij werkloos moest blijven toezien. In Mei 1833 verwezen de Propaganda-Kardinalen deze zaak naar de te houden Provinciale Synode van Baltimore (Rapport Kard. Fransoni, 22-9-'46 ; ND, VIII, 410). Deze Synode, in October 1833 gehouden (dus kort vóór den bekenden Brief van Pater Roothaan over de buitenl. missiën, 3 Dec. 1833 ; cfr. De Heraut van het H. Hart, 1933, p. 333 vv.) verzocht de Propaganda, deze missie toe te vertrouwen aan de Jezuieten, waarop de Propaganda antwoordde — 26 Juli 1834 — dat dienaangaande onderhandelingen werden gevoerd met den Jezuieten-Generaal. (Teksten : ND, V, 12). Pater Roothaan scheen echter zijn missionarissen meer op andere werelddeelen te concentreeren en antwoordde ten slotte, dat hij niet over het noodige personeel beschikte. De Propaganda probeerde toen nog tevergeefs bij eenige Bisschoppen in Europa en wendde zich daarna weer tot het Amerikaansch Episcopaat. De Bisschoppen van Philadelphia en New-York stuurden daarop de twee eerste Priesters naar de Afrikaansche westkust : Barron en Kelly, begeleid door een leeke-Katechist (December 1841). In 1842 kwam Barron op providentiëele wijze in relatie met P. Libermann, die juist naar een gebied aan 't uitkijken was voor zijn eerste groote groep missionarissen : met Barron werden ze naar de westkust gezonden en hier nam Libermann in 1845 de heele missie over. — Om reden, dat geen andere Instituten zich aanmeldden voor overname van een gedeelte van het Vicariaat, bleven de Paters van den H. Geest voorloopig alleen. In 1853 had Mgr. Kobès nog aan de Propaganda voorgesteld een gedeelte van zijn Vicariaat aan de PP. Jezuieten en een gedeelte aan de PP. Dominicanen toe te vertrouwen (Centraal Archief C.S.Sp.) ; dit had echter geen gevolgen, zoodat gewacht moest worden op het nog te stichten Instituut van Mgr. de Marion-Brésillac. Deze nam een gedeelte van het Vicariaat over, en kreeg tevens van Mgr. Kobès faculteiten over de rest van zijn territorium. (Zie artikel II, nota 63, in de volg. aflevering van ,,Het Missiewerk").

taak op ons te nemen...., zij het dan met schaamte voor ons en voor onze Moeder de H. Kerk, voor wie wij gaarne waardiger vertegenwoordigers hadden gewild...." [54])

Uit dezen blik op verleden en heden motiveert Libermann zijn missieplan als zoodanig ; men zal begrijpen, dat hij als bezeten was door de gedachte, nu dan eindelijk iets te doen voor de negers, èn iets blijvends te doen. Deze gedachte, die den acoliet reeds zoo sterk aangreep bij zijn H. Communie op 28 October 1839, liet den priester niet meer los. De woorden ,,stable", ,,solide", komen op iedere bladzijde van het Mémoire terug, als een geanticipeerde echo van het ,,Ecclesia stabiliatur" der Encycliek ,,Rerum Ecclesiae". We noteeren dezen lapidairen zin uit de inleiding : ,,Het is tamelijk gemakkelijk een missie te ondernemen, te trachten er eenig succes te oogsten.... maar alle factoren in werking stellen om dit succes te vergrooten, te verbreeden en te versterken, een solied en blijvend werk tot stand brengen, dit veilig stellen tegen vijandelijke invloeden, de hindernissen voorzien en maatregelen nemen om ze te vermijden of te overwinnen, ten slotte het apostolisch werk, zooals Jezus Christus het instelde, op een onwrikbare basis fundeeren, dat alles is zeer moeilijk en dáárvoor zijn we verantwoordelijk...." [55]) — ,,Daarvoor is een allesomvattend werkplan noodig en een krachtige organisatie, waarvan van den beginne de uitvoering moet worden aangevat en dat geleidelijk zal moeten vervolmaakt worden." [56]) Immers, ,,zonder plan en zonder organisatie is er geen orde, en daar waar wanorde is, is zoowel de volharding als het succes uitgesloten...." [57])

Ten slotte deze passage, die de les resumeert, door den Missie-Generaal getrokken uit verleden en heden van Afrika's missioneering en die tevens een helder licht werpt op zijn inwendige gesteltenissen : ,,O. L. Heer kent onze bedoelingen en onze verlangens ; Hij weet, dat wij bereid zijn alles op te offeren aan Zijn glorie voor het heil der zielen en de *uitbreiding van Zijn Kerk.* Wij zouden wenschen, dat het weinige dat wij zullen doen het kenmerk van stabiliteit droeg, in staat om haar te troosten in haar voortdurende verliezen. Overal zoekt deze heilige Kerk zielen te winnen door haar gebeden en haar verzuchtingen, door het moeizaam werken, de ontberingen, de offers en zelfs het bloed van haar apostolische mannen ; maar zij wil toch ook, dat hun

[54]) 225. [55]) 219—220. [56]) 220. [57]) 243.

zweet en bloed iets voortbrenge dat waarlijk hecht is, blijvend en gewaarborgd. En toch zien wij met smart, dat voor een groot gedeelte dezer Missies een briesje schijnbaar voldoende zou zijn om àlles te verwoesten....

Dit alles heeft ons met angst vervuld. We hebben ons afgevraagd wat wìj zouden kunnen verhopen, wij die alle gaven missen waardoor de vroegere missionarissen uitschitterden, terwijl zelfs zij er toch niet in geslaagd zijn aan hun werk de noodige stabiliteit en soliditeit te geven.... Maar aan het weinige, dat God ons tot stand zal laten brengen zullen we toch trachten een solieden vorm te geven. Welnu, om daartoe te komen, ligt slechts één weg open : ons van den beginne baseeren op een organisatie, die duurzaam is en inherent aan den bodem, dien wij willen bebouwen." [58])

Dit alles brengt ons vanzelf tot de vraag, welk precies uiteindelijk en langzaam te verwezenlijken *doel* L. zich als missionaris voor oogen stelde.

4. Missie-doel.

In zijn ,,Inleiding tot de Missiewetenschap" schrijft Prof. Dr. Mulders : ,,Er kan geen juiste, uniforme, doelbewuste en volgens een bepaald plan ingerichte missie-arbeid bestaan zonder een klaar idee omtrent het ware wezen der Missie." [59]) — Welnu, dit wezen ligt opgesloten in de wezensbestemming, in het intrinsieke doel der missioneering. Dit doel bepaalt ten slotte alles in de missiemethodiek en is ook van primair belang in de studie der missie-theologie, in den opbouw van missiekunde en missierecht, in de beoordeeling der missiegeschiedenis.

Het zal dan ook niemand verwonderen, bij een man der Voorzienigheid als Libermann zoowel de overtuiging te vinden over de noodzakelijkheid van een helder idee omtrent het missiedoel, als een duidelijke formuleering van het doel zelf. — Wat het eerste betreft, citeeren we een wijze passage uit het mémoire-1846 : ,,We hebben het al gezegd en deze gedachte kunnen we ons nooit genoeg inprenten, dat het zeker niet voldoende is in 't honderd

---

[58]) 241—242. — Libermann erkent de hand der Voorzienigheid in de eeuwenlange verlatenheid der negers (223) ; zooals blijkt uit zijn uiteenzetting omtrent de gunstige omstandigheden in Europa, erkent L. ook dat de mislukkingen *mede* hebben gelegen aan den minder gunstigen wind in de vorige eeuwen. [59]) blz. 135.

te arbeiden met de vage (algemeene) gedachte de ongeloovigen te bekeeren. Wij moeten van den beginne een meer serieus, meer positief en meer bepaald doel voor oogen houden.... Om een blijvend resultaat te bereiken moeten we een toekomst-idee hebben, dat de plannen beheerscht" : une pensée d'avenir présidant aux projets.... [60])

Hoe formuleert Libermann de kern van zijn toekomstidee of het eigenlijke doel van heel den wereld-missiearbeid ? In velerlei vormen, hier incidenteel, daar ex professo, zooals Leo XIII, Benedictus XV, Pius XI en Pius XII dit later zouden doen in hun Missie-Encyclieken. [61]) Ter plaatse waar hij spreekt over het „pensée d'avenir" formuleert hij dit aanstonds: „fixer invariablement notre sainte religion sur le sol." [62]) In een résumé van het mémoire noemt hij als doelwit van heel zijn plan: „*La construction de l'édifice stable d'une Eglise canoniquement établie.*" [63]) — De heele activiteit der missionarissen moet er op gericht zijn aan de missies te geven „la forme régulière des autres églises" [64]) en de toekomst te waarborgen „des églises naissantes" [65]), mede door de bestrijding van het Protestantisme, dat in Afrika alles in 't werk stelt „pour empêcher l'établissement de l'Eglise catholique." [66]) De heele missiepoging van Libermann werd gedreven, zegt hij, door „de hoop, dat ook de negervolkeren nu eindelijk zullen worden opgeroepen om hun rang in te nemen in de H. Kerk" [67]), en vroegere pogingen zijn mislukt mede doordat aan de opgroeiende christen-groepen niet werd gegeven „la forme stable d'une église" [68]), voornamelijk door de vorming van „un clergé attaché au pays, un ordre hiérarchique indigène." [69])

---

[60]) Het gaat hier dus wel degelijk over het doel: primus in intentione, ultimus in exsecutione; finis est: terminus cuiuscumque activitatis, *intentionaliter praeexsistens.* [61]) *Pius XI* geeft ex professo het doel als volgt aan: „Quorsum.... sacrae missiones pertinent, nisi ut in tanta immensitate locorum *Ecclesia Christi instituatur ac stabiliatur* ?" (A. A. S. 1926, p. 74). — Vergel. in „*Rerum Ecclesiae*" de uitdrukkingen: constituere et ordinare Ecclesiam; propagare, proferre fines Ecclesiae. — „*Sancta Dei Civitas*" (*Leo XIII*; A. S. S., Vol. XIII, ed. 1894, p. 241—248) spreekt van: Ecclesiam extendere, dilatare en „*Maximum illud*": constituere, amplificare, fundare Ecclesiam. — In zijn toespraak tot de bestuurders der Pauselijke Missie-Genootschappen (30 April 1939) gaf Paus *Pius XII* kort na zijn Troonsbestijging als volgt het doelwit aan: „In singulis gentibus constituere Ecclesiam...." (Osservatore Romano, num. 23. 993, 3 Mei 1939; zie „Annalen v. h. Genootschap tot Voortplanting des Geloofs", Aug. 1939, blz. 68) en in zijn recente Missie-Encycliek aan de Ordinarii van Portugal en zijn Colonies (13 Juni 1940) noteeren we de uitdrukkingen: „catholicae Ecclesiae.... incrementa" en „Dei Regni fines producere" (A. A. S., 1940, p. 251, 258). [62]) 242. [63]) 275. [64]) 244. [65]) 248. [66]) 239. [67]) 224. [68]) 235 (de tekst in ND zegt abusievelijk force i.p.v. forme). [69]) 235.

Reeds in een brief van 10 Maart 1844 had P. Libermann aan zijn voornaamsten missionaris, Pater Levavasseur, deze merkwaardige woorden geschreven : „*Ik voor mij geloof, dat de apostolische geest.... bestaat in het uitbreiden van de grenzen der Kerk* (étendre les bornes de l'Eglise).... Wanneer we ook duizenden zielen redden.... doen we slechts iets wat voorbijgaand is.... wat betreft de geloofs-inplanting in een heidensch land. [70]) Nog meer expliciet wordt het missiedoel aangegeven in den plechtigen aanhef van het accoord, dat Libermann 18 Maart 1847 sloot met Mgr. Truffet, vóór diens vertrek naar zijn Vicariaat : „Nous, Benoît Truffet.... et François Libermann.... pour *fonder et consolider* dans les deux-Guinées *l'Eglise catholique*.... sommes convenus...." [71]) Na den vroegtijdigen dood van dezen Bisschop schreef L. aan de Communiteit van Dakar : „Il se trouvait.... trop de puissance et de capacité dans notre cher et respectable Vicaire apostolique, pour que notre divin Sauveur ait voulu se servir de lui pour fonder sur la terre la pauvre Eglise d'Afrique." [72]) — Zoo ook de inleiding van een mémoire, door L. op Petrus en Paulus 1850 gericht aan drie benoemde seculiere Bisschoppen voor de Fransche Kolonien : „....les nouvelles Eglises dont la divine bonté vous confie la fondation...." [73])

Men zal moeten erkennen, dat dit alles in volmaakte harmonie is met wat de nieuwste Propaganda-uitgave van „Rerum Ecclesiae" noemt : „Ipsissimus missionis finis." [74])

Als dit volgens Libermann het missiedoel is, wordt het ook vanzelfsprekend, dat de inplanting der Kerk in zijn gedachtengang meermalen naar voren komt als het „idée-force", dat de missionarissen zoowel in de richting hunner werkzaamheden moet inspireeren als in het daartoe vereischte volhardend optimisme en enthousiasme. Dikwijls wijst hij er op, dat de missionaris als zoodanig de vertegenwoordiger is der Kerk [75]) en bereid moet zijn „à tout sacrifier pour la dilatation de son Eglise" [76]), zooals ook hijzelf effektief hoopt te werken „à l'exaltation de sa sainte Eglise" [77]) en juist hiervoor („pour la dilatation de sa sainte Eglise") op een „speciale Voorzienigheid, een buitengewone hulp van God" meent

[70]) LM, 86. [71]) Voll. tekst : ND, IX, 90—95 ; dit accoord was in zijn geheel door Libermann persoonlijk opgesteld (ibid., p. 98). [72]) ND, X, 28. [73]) Centraal Archief C.S.Sp., 44 blz. in folio (Cfr. Pitra, op. cit., Fransche tekst, p. 492). [74]) „Sylloge praecip. documentorum.... ad usum missionariorum", typ. Vatic. 1939, p. 250. [75]) 225 ; 271 ; LM, 641—642. [76]) 241. [77]) 225.

te mogen rekenen. [78]) Een der West-Afrikaansche missionarissen, die den moed dreigde te verliezen, werd aangespoord met de woorden : ,,Je suis persuadé que Dieu se servira de vous pour l'extension de sa Sainte Eglise dans ces contrées malheureuses....'' [79]) — Geheel in Libermann's geest schreef dan ook zijn pas geprofeste novice Mgr. Truffet, negen dagen na diens aankomst in Dakar : ,,La communauté marche.... sur ses deux bases : l'amour de l'Eglise et l'amour de la Règle''. [80]) — Elders vuurt de Missie-Generaal aan : ,,God is met U ; indien gij getrouw zijt, zult ge zeker de soliede fundamenten leggen eener Kerk, volgens de bedoelingen van Onzen Heer Jezus Christus....'' en in denzelfden brief (26 Jan. 1848) wijst hij met klem op de zoozeer noodzakelijke *liefde voor de Kerk.* [81]) In den Regel, dien Pater Libermann in 1849 liet drukken, stippen we ten slotte nog aan : ,,De leden der Congregatie moeten den hoogmoed, het egoïsme en de corps-jalousie vermijden, hun Genootschap beschouwende als een arme dienares van Gods Kerk,.... die trouw en volhardend werkzaam is.... voor de verheffing van deze heilige Kerk en voor de glorie van haar Goddelijken Bruidegom....'' [82])

Om te komen tot den concreten inhoud van dat missiedoel gaat Libermann uit van de vergelijking met de wijze waarop de Diocesen in Europa konden krijgen en bewaren ,,l'organisation canonique, si essentielle à l'Eglise catholique et si nécessaire pour garantir sa perpétuité'' [83]) : dit kon gebeuren dank zij het scheppen van sociale toestanden [84]), waarin de Kerk kòn opgroeien, o.a. dank zij de afschaffing van de slavernij [85]), goede huwelijkswetten [86]), een degelijke ontwikkeling [87]) en een zekeren welstand [88]), die de inlanders ,,tot goede huisvaders maakt : dezen nemen dan hun plaats in in de verschillende standen der samenleving en zijn zoo in staat, Priesters voort te brengen, capables

---

[78]) LM, 86. [79]) ND, IX, 40. [80]) ND, IX, 435. — Uit dit alles blijkt voldoende, hoe L. denkt over de ,,bekeering der zielen'' als missie-doel en in hoeverre hij het eens zou zijn geweest met de paradoxale woorden, waarmee Pater Charles S.J., in een serie missiologische lezingen aan de Leuvensche Universiteit, zijn eerste voordracht besloot : ,,Nous n'allons pàs en mission pour convertir les âmes !'' — Cfr. in dit art. den tekst verwijzend naar de nota's 60, 70, 35, 58 ; 47 (het doel *der eenmaal ingeplante Kerk* is : zielen redden ! Het spreekt overigens vanzelf, dat de bekeering der individuën het hoofd-element is bij de inplanting der Kerk.) — In art. II, den tekst verwijzend naar de nota's 31, 69 en 70 ; in Art. III naar de nota's 5 en 6. [81]) ND, X, 30, 31. [82]) ND, X, 536 ; cfr. X, 512, art. XVI. [83]) 248. [84]) passim ; ,,une civilisation complète'' : p. 248. [85]) 229 et passim. [86]) 230. [87]) 248, 227. [88]) 236.

de faire du bien dans l'Eglise." [89]) — Elders heeft Libermann gewezen op de noodzakelijkheid ook inheemsche Congregaties op te richten. We komen hierop nader terug bij de behandeling der missie-middelen.

Men vergelijke deze laatste beschouwing met den gedachtengang van ,,Rerum Ecclesiae", waar uitdrukking wordt gegeven aan het missie-doel : ,,Numquam fortasse satis perpensum est, qua via et ratione.... Ecclesia Dei ubique gentium constitui coeperit.... Unde haec apud ethnicos hodie constabit, nisi ex omnibus iis elementis, ex quibus apud nos olim coaluit.... ?" [90])

Zoo verstond Libermann, tachtig jaar vóór de Encycliek van Pius XI, het ,,préparer les éléments et commencer la construction de l'édifice stable d'une Eglise canoniquement établie", [91]) en hierop is volgens hem de heele missie-structuur gericht, welke moet zijn ,,stable et fondée sur des éléments inhérents au sol." [92])

Men wordt getroffen door de juistheid van de inzichten der missiologen, wanneer men, mede na aandachtige lezing der twee volgende artikelen, naast Libermann's leer de concrete eischen nagaat, welke b.v. Pater Charles S.J. stelt aan de ,,finis quo" der missioneering, en men zal bevinden, dat hier nauwelijks iets ,,nieuws" te vinden is : ,,Eglise stable (clergé indigène), complète (enseignement, organisation sociale), attachée au sol...." [93])

Dat deze doelstelling het heele leitmotiv van Pater Libermann weergeeft zal trouwens met nog meer duidelijkheid naar voren komen bij de uiteenzetting (in het volgend artikel) van zijn ideeën omtrent het missie-object, dus omtrent aanpassing en missie-strategie, en tevens omtrent de missie-middelen (waarover een slot-artikel) : in Libermann's gedachte zijn dat niets dan uitgelezen materialen en kundig geconstrueerde plannen, die benut moeten worden voor den opbouw en den uitbouw in de missielanden der ,,coelestis urbs Jerusalem.... quae celsa de viventibus saxis ad astra tolleris...." (Wordt vervolgd).

Kasteel — Gemert. P. ED. LOFFELD C.S.Sp.

---

[89]) 227. [90]) Sylloge praecip. document., p. 250. [91]) 275. [92]) 241. [93]) P. Charles S.J., ,,Les Dossiers de l'action missionnaire", 2e éd., Edition Universelle, Bruxelles 1938, vol. I, p. 25 ; 31, 32.

RESTEN VAN PORTUGEESCHE MISSIONEERING IN BELOE EN NOORDMIDDEN TIMOR

III

NOORD-MIDDEN-TIMOR

Het schijnt, dat de missioneering op Timor allereerst op het Westelijk gedeelte van het eiland begonnen is [1]) Niet lang daarna echter is men ook aan de Noordkust van het eiland te Mena in Noord-midden-Timor gelegen, met het missiewerk begonnen. [2]) Hier heeft een kerk gestaan en eveneens 8 mijlen verder het binnenland in. [3]) Bij Mena toonen de menschen nog een heilige bron, waar de missionarissen vaak vertoefd zouden hebben. Misschien heeft hier de pastorie gestaan, die uit den aard der zaak graag in de buurt van een bron wordt gebouwd. Een uur van deze bron verwijderd zou nog een kerk gestaan hebben. Daar deze kerken waarschijnlijk uit hout en ander inlandsch materiaal gebouwd zijn geweest, behoeft het geenszins te verwonderen, dat thans niets meer van deze gebouwen te vinden is. Dezelfde missionarissen zouden eveneens acht uur dieper het binnenland in een kerk gebouwd hebben. Ook deze overlevering schijnt op waarheid te berusten, want wanneer men van Mena ongeveer acht uur het binnenland intrekt, komt men in de buurt van de heilige grot te Bitauwnui. Op ruim honderd meter hoogte bevindt zich in een berg aldaar een groote ruimte, waarin voor ongeveer 200 inlanders plaats is. Tot voor eenige jaren stonden in deze grot op een eenvoudige stellage twee kruisbeeldjes en een Mariabeeldje. Mgr. P. Noyen S.V.D., de eerste Nederlandsche missionaris, die in 1915 deze grot heeft bezichtigd, deelde zijn bevinding aldus mee: Aan het eene kruis is geen corpus meer. Lang geleden was het gebroken, maar uit eerbied hadden ze de stukken in een doekje genaaid en dit aan een arm van het kruis gehangen. De goddelijke vrouw noemden ze Maria. De twee bankjes, waarop de kruisen stonden, leken precies kaarsenbankjes van een altaar. Daarnaast

---

[1]) P. B. Biermann O.P., Die alte Dominikanermission auf den Solorinseln, Zeitschr. f. Missionsw. 1924, blz. 270.

[2]) idem blz. 37, 39.

[3]) idem blz. 40.

stond een kandelaar en een fleschje half vol water, ze noemden het zelf wijwater. Omdat er reeds zoolang geen priester meer geweest was, waren allengs bij de menschen de waarheden des geloofs vervaagd, en het kon niet anders, of de christelijke denkbeelden moesten wel doorweven raken met vroegere heidensche opvattingen. Ze offerden voor deze beeldjes als aan hun goden rijst, vruchten en vleesch. [1])

Naar de verhalen der menschen in deze streek, zou vroeger een Portugeesch priester in deze door de natuur zelf gevormde kerk, dikwijls dienst gedaan hebben. Een groote nisvormige ruimte achter het altaar zou hem als kamer gediend hebben, Bij onderzoek bleek, dat een smalle korte gang in de achterwand van de grot naast het altaar werkelijk naar eenige kleine, stikdonkere, vunzige ruimten in de grot leidt, zoodat het mogelijk is, dat hier een Portugeesche missionaris de nacht heeft doorgebracht. Aan de voet van den berg wijzen de menschen de plaats waar in later tijd een kerk gebouwd was. Ook van deze kerk is geen spoor meer te ontdekken.

De thans verbannen radja van Insana Kahalassi Taolin, in wiens rijk de grot ligt, vertelde, dat hij als jongen van ongeveer twaalf jaar door een oude vrouw was gedoopt geworden zonder eigenlijk de beteekenis van het doopsel te beseffen. Ik vermoed, dat het de praktijk der vroegere missionarissen geweest is in de bekeerde gemeenten een degelijk Christen aan te stellen, die bij de soms jarenlange afwezigheid van een priester in geval van nood, of na een voldoende voorbereiding, de menschen kon doopen, zooals ook uit de koloniale geschiedenis bekend is, dat Portugeesche kooplieden, dus leeken, vele doopsels toedienden. Metter tijd is het godsdienstig weten hieromtrent in de binnenlanden verloren gegaan, terwijl de uiterlijke praktijk en ceremonie is blijven voortbestaan en in bepaalde families erfelijk is geworden. Dat evenwel niet iedere herinnering aan de Christelijke waarheden is verloren gegaan, blijkt hieruit, dat de oude heidenen mij vertelden, dat de eerste menschen Alan (Adam) en Ewan (Eva) geheeten, in Palanlisa (Paradiso, Paradijs) woonden. Sterk doet aan Portugeeschen invloed denken, dat op de heidensche offerpaal (een omgekeerde boomstam met de wortels in de lucht) op de onderste en bovenste platte steen, waar de offergaven worden neergelegd, onder de

[1]) B. Vroklage S.V.D., Mgr. Petrus Noyen, Uden 1930, blz. 124.

offerplechtigheid een kaars van bijenwas moet branden. Tevens moesten de menschen (ook heidenen) in de streek van Oilolok nog niet lang geleden ieder jaar kaarsenwas naar Noimoeti brengen, die daar voor den katholieken eeredienst gebruikt werd. Dit feit wijst er tevens op, dat, tenminste in den laatsten tijd, het missiewerk in deze streken niet meer van Mena, maar van Noimoeti uit is gegaan.

Een andere herinnering aan de Portugeesche missioneering in deze streken leeft voort in de verschillende processies, die geheel heidensch geworden zijn. Reeds de oude bescheiden over de Portugeesche missie op Timor deelen mede, dat de missionarissen veel waarde hechtten aan processies, die op Goeden Vrijdag, Paasch-Zaterdag, met Paschen en Kerstmis gehouden werden. [1]) Hier in Bitauwni werd tot voor kort nog zulk een processie in de Goede Week gehouden. Mgr. Noyen S.V.D. bericht hierover aldus: Paschen is de groote feestdag. De grot wordt Woensdag in de Goede Week getooid. Om het Kruisbeeld komt een bloemenkrans te hangen en op Witten Donderdag gaat de radja met zijn raadslieden in feestgewaad hier bidden. Alles loopt hem achterna. Op Goeden Vrijdag en Paaschzaterdag mag geen hoofddoek gedragen worden als teeken van rouw om den dood van God. Met Paschen echter is het feest. Buffels en varkens worden geslacht, iets ervan wordt geofferd en heel de rest samen met rijst opgegeten, onder dans en muziek, wat tot diep in den nacht doorduurt. [2]) De ouden vertelden mij ook nog, dat in tijden van groote en langdurige droogte eveneens processies naar de grot werden gehouden, om regen af te smeeken.

Ook treft men in deze streken onder de heidensche vrouwen de naam Maria aan, een naam, die op andere plaatsen in Noord-midden-Timor, waar geen herinneringen aan de oude missie bestaan, onbekend is.

Een tweede centrum van missioneering in deze streken schijnt, tenminste in later tijd, Noimoeti geweest te zijn. Deze missie gaat waarschijnlijk op een geheel anderen en lateren oorsprong terug, dan de missie, die te Mena begonnen is. Ik vind in het groote en degelijke artikel van Biermann de missiepost Oikoesi, van waaruit

---

[1]) P. B. Biermann, Die alte Dominikanermission auf den Solorinseln, Z. f. M. 1924, blz. 44.

[2]) B. Vroklage S.V.D. Mgr. Petrus Noyen, blz. 124.

de missioneering van Noimoeti geschied is, heel laat vernoemd n.l. eerst in 1811. [1]) Wel is deze missiepost reeds eenige eeuwen tevoren gesticht, zooals uit een later gevonden lijst blijkt, [2]) maar omtrent de wijze, waarop hij gesticht is en wie hem gesticht heeft blijkt uit deze oude berichtgeving niets. Het schijnt n.l., dat niet missionarissen hier het Christendom gebracht hebben, maar zoo genaamde „zwarte Portugeezen", afstammelingen van een Portugeeschen vader en een inlandsche moeder, waarbij meestal, doordat hun nakomelingen soms onder elkaar maar dikwijls wederom met inlanders trouwden, het inlandsch element weldra sterk begon te domineeren, zoodat de meeste naar hun uiterlijk althans niet meer van gewone inlanders te onderscheiden zijn, zooals uit mijn rassisch onderzoek daar ter plaatse bleek. Ofschoon de meesten derhalve weer volslagen inlanders zijn geworden, ook in hun manieren en leefwijze, dragen zij ook nu nog met trots hun Portugeeschen naam en achten zij zich verheven boven de inlanders en gelijk aan de Europeanen. Van deze „zwarte Portugeezen" hebben de „blanke Portugeezen" en na hen de Nederlanders, in vroeger eeuwen vooral, nog al veel ongenoegen en last ondervonden. Fiedler deelt het volgende mede, wat voor de missiegeschiedenis van Oikoesi van het grootste gewicht is : Toen de Nederlanders in 1613 het fort Henricus op het eiland Solor veroverden op de Portugeezen, vonden ze daar een sterke mengbevolking, afkomstig van inlandsche vrouwen en van handeldrijvende Portugeezen, die bij dit eiland tijdens het ongunstige jaargetijde met hun schepen bleven liggen. Eenige jaren van te voren was er nog een groote groep van deze zoogenaamde zwarte Portugeezen bijgekomen, die door de Nederlanders bij de verovering van Ambon hierheen verdreven waren. Na de verovering van het fort bleef een deel van hen op Solor, terwijl een ander deel naar Larantoeka op Flores trok. Daar voerden zij tot 1852 de Portugeesche vlag, zonder evenwel direkt afhankelijk te zijn van een Portugeesch koloniaal bestuur. Overloopers van de Nederlanders naar deze Portugeezen waren er reeds in de eerste jaren. Het meest bekend onder hen is A. Hornay, die in 1627 de kommandant van de Nederlandsche forten daar ter plaatse

[1]) P. B. Biermann, Die alte Dominikanermission auf den Solorinseln. Z. f. M. 1924, blz. 41.
[2]) idem, blz. 270.

was, doch naar deze Portugeezen overliep, omdat hij bij hen grootere handelsvoordeelen verwachtte. Na eenigen tijd in Makassar vertoefd te hebben, kwam hij terug en trok met een aantal zwarte Portugeezen naar Oikoesi op Timor. Onder hen bevond zich ook een zekere da Costa, die later met een koningsdochter van het rijkje Ambenoe trouwde. Een zoon uit dit huwelijk kwam tot hoog aanzien, andere familieleden kregen in de aangrenzende rijkjes grooten invloed, alsmede in Noimoeti. Oikoesi, het land, waar ze zich het eerst hadden neergezet, hebben ze steeds kunnen vrijhouden van de invallen van de Nederlanders, hun ergste vijanden, niet slechts wegens den handel, maar ook wegens het verschil in geloof. Ook thans is dit rijkje nog Portugeesch bezit, ofschoon geheel door de zee en het Nederlandsch bezit ingesloten. De zwarte Portugeezen beleden den katholieken godsdienst, zooals die zich onder hen op Solor en Larantoeka gevormd had en waarbij zeer dikwijls de Europeesche leiding ontbroken had. Dit geloof deelden zij ook mede aan de bevolking, waarmee zij zich mengden. [1]) Zoo blijkt derhalve, dat de missioneering dezer streken niet van Mena is uitgegaan, maar van Solor of Larantoeka en wel, ten minste aanvankelijk, zonder priesters.

Het is interessant te vernemen, op welke wijze in Noimoeti, dat als een klein enclave midden tusschen Nederlandsch gebied tot 1917 Portugeesch is gebleven, deze geschiedenis tot op heden voortleeft. Er landden in Oikoesi drie priesters, waarvan de eene Antonio heette. Zij brachten tachtig kanonnen mee, omdat ze vreesden, dat de inlandsche bevolking hen zou verdrijven. Toen zij zich aan de kust vastgenesteld hadden, drongen deze priesters dieper het binnenland in en vestigden zich in Noimoeti, dat toen Kesnai heette of ook wel Ninoe. Zij waren in het binnenland doorgedrongen in begeleiding van vier families of stammen : da Costa, Melo, Salem en Silab (da Silva). Verder begeleidden deze priesters nog vele andere menschen, die hen reeds op andere eilanden hadden vergezeld. Deze families en de anderen vermengden zich met de oorspronkelijke bevolking, waarbij deze laatste de namen van de Portugeesche families overnamen. Tot op den huidigen dag worden deze namen in Noimoeti aangetroffen. Ten gevolge van priesternood werd de nederzetting Noimoeti slechts van tijd tot tijd door een priester vanaf de kust van Oikoesi uit bezocht. Toen

[1]) Vergel. H. Fiedler, Die Insel Timor, blz. 28—29.

in 1917 deze missie door de Congregatie van het Goddelijk Woord overgenomen werd, troffen haar missionarissen in Noimoeti nog een oud vervallen kerkje aan, geheel van inlandsch materiaal opgebouwd.

Volgens dit verhaal derhalve, waarin, zooals blijkt, een kern van waarheid zit, schijnt het, dat met deze zwarte Portugeezen ook priesters naar Oikoesi te zijn gekomen, terwijl, volgens de schriftelijke bronnen, dit niet het geval schijnt te zijn geweest. Deze tegenspraak in de beide berichten is echter gemakkelijk verklaarbaar, wanneer we bedenken, dat de Portugeesche priesters dikwijls ook de leiding in politieke en profane aangelegenheden in handen hadden. [1]) Het gevolg hiervan is geweest, dat de volksverbeelding hen vanzelf ook als de eerste leiders is gaan beschouwen, zelfs al waren ze in den aanvang niet aanwezig geweest.

Van Hornay, die in Oikoesi gestorven is, was hier niets bekend, zelfs niet de naam. Wel heette de laatste radja van Noimoeti, die door het Nederl. Bestuur is afgezet, nog da Costa, wat derhalve geheel overeenkomt met het boven geciteerde bericht bij Fiedler. Uit de mededeeling, dat met de priesters vier families of stammen mee naar het binnenland kwamen, kan men misschien opmaken, dat deze Portugeezen reeds geheel in het primitieve stamverband leefden. Het is natuurlijk ook mogelijk, dat er oorspronkelijk maar weinig „zwarte Portugeezen" in Noimoeti zijn doorgedrongen, maar dat deze in den loop der eeuwen zijn uitgegroeid tot een familiegroep of stam, die de volkssage dan in zijn geheel hierheen heeft laten komen. Interessant is de bemerking, dat bij deze immigranten ook andere Portugeezen, blijkbaar niet in familieverband levend, van andere eilanden gekomen waren. Slaat dit misschien op de vluchtelingen van Ambon, die naar Solor en Larantoeka getrokken waren en vandaar misschien naar hier?

In de geheele streek van Wini, Mena en Noimoeti en waarschijnlijk eveneens in het Portugeesche Oikoesi, waar ik echter niet ben geweest, treft men wederom in de huizen beeldjes aan. In de Goede Week werden te Noimoeti zeven kleine huisjes op het plein naast de kerk opgericht. Daarin werden crucifixen en heiligenbeeldjes geplaatst, waarvoor kaarsen brandden. Gedurende de processie

---

[1]) Vergel. C. Wessels S.J. Portugeezen en Spanjaarden in den Indischen Archipel tot aan de komst van de O. I. Compagnie, blz. 162—163. P. B. Biermann O.P., Die alte Dominikanermission auf den Solorinseln, Z. f. M. 1924, blz. 45—46.

op Goeden Vrijdag zat in ieder huisje een oude man, die geld in ontvangst nam. De publieke zedelijkheid liet op deze dagen veel te wenschen over en menig heiden liep beschonken in de processie mee. Van eenige devotie of stichting was geen sprake meer. Thans heeft de missie dit misbruik geheel uitgeroeid. P. v. Ammers S.V.D. kwam op het goede idee, om in ieder van de zeven huisjes een plaat van de zeven smarten van Maria te hangen. In Ablaal, wat tot heden nog slechts van tijd tot tijd door den missionaris bezocht wordt, heerschten in 1937 ook nog deze misbruiken bij de processie op Goeden Vrijdag. Doch ook hier had deze missionaris het plan weldra aan dit onwaardig gebruik een einde te maken door ook deze processie weer op een zuiver religieusen grondslag te brengen. Het is zoo goed als zeker, dat in het Portugeesche gebied Oikoesi deze misbruiken ook nog rustig voortleven en nog wel lang zullen blijven voortleven, daar het den eenigen priester voor dit landschap „sub poena suspensionis" verboden is, eenige dagen van zijn hoofdstatie weg te blijven, waaruit volgt, dat hij nooit in staat is een flinke tournee door zijn gebied te maken, om van missioneeren niet te spreken!

In Noimoeti stonden tot vorig jaar sinds eeuwen drie zware lijkkisten, die echter na zoo langen tijd gestaan te hebben geheel vermolmd waren en waarin de ratten en muizen huisden. Al eeuwen lang werd iederen avond voor die lijkkisten een kaars ontstoken door een heidenschen wachter. Het was een weemoedig gezicht vanaf de pastorie in den donkeren avond deze eenzame kaars te zien branden. Dit gebruik, waarvan de heidenen niet af wilden gaan, gaat zeker op Portugeeschen invloed terug. Op het half vergane rouwkleed, dat over de lijkkisten lag, was het groote kruis nog duidelijk zichtbaar. Een van deze vorsten heette Louis Sombaai, waarschijnlijk was het een katholieke vorst. Het is hier de gewoonte, dat de lijken van voornamen wegens het verzamelen en aanwerven van de vele slachtdieren, de groote voorraad rijst en verdere uitgaven voor het doodenfeest, eenige tientallen jaren boven aarde blijven staan. Bij deze drie voorname mannen was de sleur erbij gekomen en het werd natuurlijk, hoe langer men wachtte, steeds moeilijker de verre naastbestaanden te bewegen een groot en waardig doodenfeest voor deze vorsten te geven. Naar ik juist verneem, zijn deze lijken vooral onder aandrang van de missie en bestuur thans eindelijk begraven.

Dit zijn de gegevens, die de bevolking nog over de oude Portugeesche missie in deze streken van Timor bezit, vergeleken en getoetst aan de feiten in de literatuur. Menig nieuw gezichtspunt op deze vroegere missioneering werd verkregen, menig duister feit uit de literatuur verduidelijkt, terwijl omgekeerd de literatuur menige legende en gebruik van het volk dieper en in wijder verband heeft verklaard.

Is met deze weinige en onbeduidende resten echter de geheele beteekenis en waarde voor het heden dezer Dominikaansche missie gekenschetst ? Wanneer wij in breeder visie en wijder zicht de groote verhoudingen van thans en van het verleden in het verre Oosten overschouwen, blijkt de Portugeesche en Spaansche missioneering in gene gewesten van zeer groote beteekenis geweest te zijn, die ver boven deze paar afgedane restanten uitreikt en cultuurhistorisch van de allergrootste waarde is voor de tijden van nu en waarschijnlijk nog voor vele eeuwen. Het is geenszins teveel beweerd, wanneer ik betoog, dat deze Portugeesche en Spaansche missieperiode in Indonesie de rassche vaart, die het Mohammedanisme over de Indische en Indonesische handelszeeën naar het verre Oosten nam, heeft gestuit. In een paar eeuwen tijds heeft het Mahommedanisme door zijn handelaren, die meteen geloofsverkondigers waren, heel het rijke Westen van Indonesie met zijn toen nog machtige staten weten te bezetten, voordat het Christelijk Europa in deze streken verscheen. Over land, door Midden-Azië, zijn groote stukken van het geweldige China aan deze religie reeds ten offer gevallen. Hoeveel meer kansen zou een gemakkelijker zeeweg over Indonesië naar China geboden hebben. Hoe zou het er daarom thans in het verre Oosten uitzien, als de Spaansche missie op de Philippijnen, welke de brug van Westelijk Indonesië naar China en Japan vormen, de handeldrijvende fanatieke Islam niet tegengehouden had op zijn Noordelijke route naar deze volkrijke, veel belovende en hoog ontwikkelde kustbevolking van China en vandaar naar Japan. Misschien zouden voor onafzienbare tijden, zoo niet voor altijd deze meest bevolkte streken der aarde, waar een groote toekomst opengaat, verloren zijn geweest. Hoe benard zou de positie van het Christelijk Europa zijn geworden, wanneer het de Islamitische staten van het nabije Oosten, deze dynamische Arabische wereld, gelukt was niet slechts op haar handelstochten Westelijk Indonesië maar geheel het verre

Oosten te veroveren met Japan de grootmacht van heden, het ontwakend China met ruim 425 millioen zielen (bijna $^1/_4$ van de geheele menschheid!) de grootste macht van de nabije toekomst, dat dan over land en over zee van twee kanten tegelijk door den Islam was bezet geworden. Het Christelijk Spanje komt de eer toe de weg over zee naar China aan den Islam versperd te hebben.

In de Molukken hadden zich de Mohammedanen, voordat de Spanjaarden en Portugeezen daar verschenen, bereids op de voornaamste plaatsen n.l. in de rijkjes Ternate, Tidore, Batjan en Djailolo genesteld. Deze rijkjes, oorspronkelijk radjaschappen, waren door hun invloed inmiddels reeds in sultanaten veranderd. Dat ook in de Molukken de werfkracht van den Islam is gefnuikt tot op den dag van heden, is in het begin grootendeels aan den geloofstrijd van de Portugeesche en Spaansche missionarissen aldaar te danken geweest. Daarmee was een verder opdringen de Stille Zuidzee in naar het nabije Melanesië en Micronesië verhinderd.

Beschouwen we ten slotte iets uitvoeriger in dit opzicht de groote waarde van de missie op Solor, Flores en Timor, eilanden gelegen ongeveer midden op de groote verbindingsbrug van Azië met Melanesië en Australië. Toen de missioneering in de tweede helft der 16de eeuw hier begon, was de situatie aldus : op de lange verbindingsbrug waren van Sumatra, Java, Lombok en Soembawa de belangrijkste deelen reeds gemohammedaniseerd. De Islam was Oostwaarts over deze brug doorgedrongen tot den Solor Archipel, Flores en Timor, toen de Portugeezen met hun handelsschepen bij deze eilanden verschenen. Hier heeft de Portugeesche missie een felle en langdurige strijd tegen de herhaalde, woeste aanvallen van de Mohammedaansche Javanen moeten verduren, waarbij zelfs martelaren zijn gevallen. Waarschijnlijk omdat de stoffelijke voordeelen van den handel in sandelhout met Timor niet genoeg baten afwierpen, bleef de Portugeesche regeering in gebreke versterkingen tegen de Mohammedaansche invallers op te richten, zoodat de missie op eigen kosten een fort bouwde, waarbij zij tevens de bezetting van dit fort, die zij vanuit Goa van het Portugeesche bewind ontving, ook nog moest bekostigen. Natuurlijk streden de zwarte Portugeezen en de Christen-inlanders dapper mee. Zoo is het allereerst de missie geweest, die hier in

bitteren strijd het Mohammedanisme, dat herhaaldelijk tegen de missie stormliep, heeft teruggeslagen en wel zoodanig, dat zijn grootste stuw- en werfkracht op dit punt van de verbindingsbrug voor eeuwen gestuit was. In den loop der volgende eeuwen is het Mohammedanisme in deze streken dan ook uiterst langzaam vooruitgedrongen, in vergelijking met de snelle opmarsch over het westelijk gedeelte van de verbindingsbrug met de Zuidzee. Toen in de tweede helft der vorige eeuw deze oude Solormissie weer nieuw leven werd ingeblazen, vooral door de Paters Jesuieten, is het sloome Mohammedanisme meteen ontwaakt en begon den strijd opnieuw zich te ontwikkelen, zij het met vreedzame middelen. De missionarissen van de Congregatie van het Goddelijk Woord zijn daarop met groote voortvarendheid en aldra in grooten getale begonnen, om Flores en de Solorarchipel zooveel mogelijk te redden uit den klauw van den Islam, die zich overal reeds in de belangrijke centra aan de kusten had vastgezet. Het is het schoonste jubileum geschenk, wat deze congregatie zich zelve kon geven bij haar kort geleden 25-jarigen missionairen arbeid op deze eilanden, dat ook door het Nederlandsch Bestuur aldaar geconstateerd werd, zooals mij een hoog ambtenaar op Flores mededeelde, te weten : dat het Mohammedanisme op Flores thans zijn werfkracht heeft verloren en tot stilstand is gekomen. Vanaf het vaste land van Azië tot hier houdt het Mohammedanisme, Bali uitgezonderd, de verbindingsbrug met de Zuidzee op alle belangrijke punten bezet. Op Flores en den Solor Archipel is de opmarsch tot staan gebracht en werd meteen een sterke barrière tegen dezen ergsten vijand van het Christendom opgeworpen, waardoor het niet meer heen zal breken, tenzij het missiewerk door een andere macht daar vernietigd mocht worden. [1]) Op Timor vindt men, uitgezonderd een onbeduidend groepje vreemdelingen in Koepang en een enkele Arabier in de binnenlanden, geen Mohammedanen meer, en die er zijn, wagen het niet geloofspropaganda te maken vanwege den invloed van missie en zending op het volk. Aldus is geheel Melanesië met het uitgestrekte Nieuw-Guinea, een der grootste eilanden der aarde, dat misschien nog grootere rijkdommen voor de toekomst bergt dan Java en Sumatra, verder Micronesië en Polinesië en het Australische continent beveiligd geworden tegen dezen godsdienst, dank hoofd-

[1]) Dit artikel werd reeds geschreven vóór de spanning in het verre Oosten.

zakelijk de oude Dominikaansche missie op den Solor Archipel!

Een groote verdienste voor het Christelijk Europa zal het immer blijven, dat de Spaansche en Portugeesche missie samen met de katholieke regeeringen dezer landen over de Philippijnen in het Noorden, over de Molukken in het midden, en over den Solorarchipel en Flores in het Zuiden een lange gordellinie dwars door de Oostelijke Binnenzeeën van Indonesië hebben gelegd, waartegen het Mohammedaansche opdringen is vastgeloopen. De toegang tot de zoo voorname kusten van China en tot Japan, het binnenvaren in de Stille Oceaan met zijn groote eilandencomplexen en in de Zuidzee met het vijfde werelddeel werd afgesneden. Dit is tot op onze dagen de groote beteekenis van de Solormissie, gezien in wijder wereldverband en in de perspectieven van den verleden, den huidigen en toekomstigen tijd. Het is de groote, blijvende erfenis van deze weggestorven missieperiode, waarvan tot op onze dagen, uiterlijk gezien, slechts eenige onbeteekende gebruiken en een collectie vaak deerlijk geschonden beeldjes zijn overgebleven. Het is een zestiende-eeuwsche godsdienst- en cultuurhistorische prestatie van den eersten rang met een draagwijdte over eeuwen, ook nog na ons.

Teteringen, N. B. Dr. B. A. G. VROKLAGE S.V.D.

HET CONCORDAAT VAN PORTUGAL MET DE H. STOEL EN DE ENCYCLIEK VAN PAUS PIUS XII AAN PORTUGAL

Het tweede jaar van het Pontificaat van Paus Pius XII brengt reeds enige documenten van grote betekenis voor de Missie-arbeid, speciaal bedoeld voor Portugal. Immers op 7 Mei 1940 kwam tussen de Heilige Stoel en Portugal een concordaat tot stand, dat in 31 artikelen de betrekkingen van beide machten onderling regelde. [1]) De artikelen 26—28 geven de beginselen weer volgens welke het missiewerk in de Portugese koloniën zal worden georganiseerd. Gedurende de onderhandelingen, welke aan het sluiten van het konkordaat voorafgingen, had de Portugese regering ook de wens te kennen gegeven, dat aangaande de Katholieke missies een afzonderlijke overeenkomst zou worden gesloten. Dit

[1]) A. A. S. XXXII 1940 p. 217 v.v.

is dan geschied in het Missie-akkoord (Accordo Missionario), dat, dezelfde dag als het concordaat, door de gevolmachtigden van beide partijen werd ondertekend en tegelijkertijd is gepubliceerd in de Acta Apostolicae Sedis. Gezien in het licht der Portugese Missie-geschiedenis betekenen zij een grote vooruitgang en zij kunnen tot voorbeeld gesteld worden aan iedere koloniserende mogendheid, welke de belangen van de Kerk respecteert en de eigen belangen en die der koloniën wil behartigen.

Het derde document is de Encycliek van onzen H. Vader Pius XII, gedateerd van 13 Juni 1940, aan de Kerkelijke overheden van Portugal en zijn overzese gebieden, ter gelegenheid van het VIIIste eeuwfeest van het zelfstandig worden van Portugal en het IIIde eeuwfeest van het herstel zijner onafhankelijkheid. Het eigenlijke doel van deze encycliek is : „den Portugezen met nadruk de Apostolische Missiewerken aan te bevelen.” [1])

Deze documenten zijn nog beter verstaanbaar in het kader van de Missie-geschiedenis van Portugal.

In 1415 had de verovering van Ceuta plaats door Koning Joannes I. Deze overwinning legde de grondslag voor de latere overzese grootheid van Portugal. Ceuta werd uitgangspunt voor alle verdere ontdekkingen en veroveringen in Afrika. De inname van deze stad is de eerste stap, welke het tijdperk zal inluiden van de grote zeetochten en ontdekkingen der moderne tijden. Terwijl een groot deel van Europa van de Kerk afviel, opende Portugal voor de Kerk de uitgestrekte gebieden van Africa, Oceanië en Azië. Aan Portugal komt de eer toe het initiatief genomen te hebben van de grote missiebeweging der moderne tijden. Dat is haar schoonste eretitel als Katholieke natie. [2])

Bemoedigd door de verovering van Ceuta, begint de Infant Hendrik, derde zoon van Joannes I, zijn groot plan uit te voeren : de verovering van de Noord-Westkust van Afrika. De H. Stoel doet alles om dat voornemen te doen slagen. 4 April 1418 zendt Martinus V een rondschrijven aan de Portugese bisdommen en kloosters, waarbij hij ze oproept tot ondersteuning van deze

---

[1]) Zie vertaling van deze encycliek. *Het Missiewerk* 21 (1940) blz. 209—222.

[2]) Cfr. over de Missiegeschiedenis van Portugal voornamelijk: Dr. P. Adelhelm Jann O.M.Cap. *Die katholischen Missionen in Indien, China und Japan.* Ihre Organisation und das portugiesische Patronat vom 15 bis 18 Jahrhundert. Paderborn 1915. en : Leite, Serafini in D. Th. Cath. art. Portugal. XII (2612—2634).

offensieve expeditie in Afrika, omdat het een verzwakking zal zijn van de Moren en een uitbreiding van het Christelijk geloof onder de Negers. De Bisschoppen worden aangemaand in hun diocesen die kruistocht te doen preken en aan alle strijders worden aflaten verleend. Tevens worden alle veroveringen, die nog te doen zijn, eigendom verklaard van den Portugesen koning. De kruistocht ging wel niet door, maar Hendrik bereidde zich des te meer voor op zijn ontdekkingstocht. Roem wilde hij er door verwerven en nieuw handelsgebied voor Portugal, maar vóór alles de macht van de Halve Maan uit het rijke kustgebied terug dringen en de christelijke cultuur daar invoeren.

Die missiegedachte vindt men terug in alle Portugese zeevaartkronieken en zelfs in het nationale epos Los Lusiades, waar de dichter niet alleen de uitbreiding bezingt van het imperium maar ook van het geloof.... dilatando a fe o imperio, het geloof vóór het rijk.

,,Het geloof immers," zegt de encycliek, ,,was toch zeker de voornaamste kracht, die uw land tot het toppunt van zijn roem heeft gebracht, de kracht ook, die het, terwijl het gebied van de godsdienst en van zijn gezag werd uitgebreid, tevens de volledige schoonheid der beschaving bracht en het in hoge mate zich heeft verdienstelijk doen maken bij de ondernemingen van de missiearbeid." Na het bestuderen van de geschriften van Marco Polo, neemt Hendrik de Zeevaarder het plan op een verbindingsweg te zoeken naar Indië door Afrika te omzeilen.

In 1419 wordt de Madeira-groep ontdekt en nu gaat de stroom van ontdekkingen steeds verder; in 1498 komt Vasco da Gama in Indië aan, rond Afrika; in 1521 ontdekt men de Molukkeneilanden.

Op de schepen der ontdekkingsreizigers bevonden zich ook priesters en missionarissen, die naar die onbeschaafde streken trokken met het doel om deze — zoals Hendrik de Zeevaarder het uitdrukte — aan het zoete juk van Jezus Christus te onderwerpen.

Vroegtijdig vroeg Portugal aan de Heilige Stoel de nodige voorrechten aan voor de missionarissen. Talrijke pauselijke docu-

---

[1]) Camoes, Lusiades I 2.
[2]) Zie Encycliek.

menten verlenen aan Portugal het patronaat voor de kerken, die zouden gesticht worden in die overzese gebieden.

Eugenius IV verleent in 1442 een volle aflaat aan alle leden der expeditie, die zo dikwijls in levensgevaar verkeren. Nicolaas V geeft in 1452 aan de Koning en zijn opvolgers, voor alle toekomst, het recht en de bevoegdheid binnen te dringen in de gebieden der heidenen en Mohammedanen, de steden en dorpen te veroveren en dat alles te onderwerpen aan de Koninklijke Portugese heerschappij, als persoonlijk eigendom van de Koning. Maar altijd moeten de Portugese Monarchen God voor ogen houden bij hun veroveringen.

Dezelfde Paus schenkt in 1455 het veroverings- en handelsmonopolie in Zuid- en Oost-Azië aan Portugal, bevestigd door Leo X in 1514. De Paus bedreigt met excommunicatie al degenen, die deze pauselijke beslissing zouden overtreden. Van zeer groot belang is ook de bulle van Paus Callixtus III „Inter coetera" van 13 Maart 1456 omdat deze de kerkelijke jurisdictie regelt van de Portugese koloniën in Afrika en Indië. De Paus verklaart: aangezien de infant Hendrik, voornamelijk geholpen door de inkomsten van de Christus' Orde [1]), welke hij als grootmeester trekt, de verovering van Guinea tot een feit gemaakt heeft, welk gebied door pauselijke beslissing aan de Portugese kroon toegewezen is, wil de H. Stoel de verdiensten van de Christus' Orde enigszins belonen en schenkt daarom de jurisdictie macht over alle eilanden, steden, havens, landen en plaatsen van Kaap Bajador tot in Indië toe, reeds verworven of nog te veroveren, aan de Christus' Orde voor alle toekomende tijden.

Portugal kreeg dus het recht, via de Militia Christi, waarvan de Koning de grootmeester was, om de candidaten voor te stellen voor alle Kerkelijke beneficies. Leo X zal in 1514 uitdrukkelijk dit recht aan de Portugese Kroon toekennen.

Hendrik de Zeevaarder zelf zag de verwerkelijking van zijn plan niet, n.l. de weg naar Indië te vinden; hij heeft in elk geval het Portugese volk voor de koloniën begeesterd en legde de grondslag voor het patronaat over de kerken van Afrika, Indië en China.

Dat Portugese patronaat zou grote diensten bewijzen aan de

[1]) De Christus' Orde: Militia Jesu Christi. Een geestelijke ridderorde, opgericht door Dionysios I in 1318 na de opheffing der Tempeliers, en in 1319 door Paus Joannes XXII goedgekeurd. De koningen van Portugal waren, sinds 1551, erfelijk grootmeester dezer orde.

Kerk. Maar het was een concessie, welke ook verplichtingen met zich bracht. In de bulle „Aequum reputamus" van 3 November 1534 staan de verplichtingen van den Koning opgesomd: alle landen, gelegen tussen de Kaap de Goede Hoop en Japan, moesten voorzien worden van de nodige missionarissen en tevens moest de Koning in hun onderhoud voorzien; seminaries oprichten voor opleiding van de clerus; de nodige kerken, kapellen, kloosters, hospitalen bouwen en tevens zorg dragen voor de paramenten en voorwerpen van de eredienst.

Volgens hun vermogen kwamen de Koningen deze verplichtingen na. Alle priesters uit de wereldclerus en de Orden, die niet nodig waren in het moederland, werden naar de missies gestuurd. Veel wereldgeestelijken verlangden naar de missies te gaan, evenals religieuzen van alle Orden: Franciscanen, Dominicanen, Jezuieten, Carmelieten, Capucijnen, Augustijnen, Oratorianen. Het grootste gedeelte dier missionarissen kwam uit Portugal zelf, maar praktisch kwam men van alle kanten van Europa om zich in Lissabon in te schepen op Portugese boten en met Portugese staatshulp.

Een hele reeks Portugese missionarissen stond aan het hoofd van het beroemde astronomisch instituut van Peking o.a. Rocha, Rodrigues, Espinka, Almeida. De missiebeweging was werkelijk grandioos. Overal werden kerken gesticht, hospitalen en colleges. Die geweldige bloei van de apostolische geest in Portugal verwondert nog te meer als men bedenkt, dat deze uitgegaan is en gedurende eeuwen gefinancieerd werd door zulk een kleine staat. Het kan echter daarom zo schitterend niet blijven. De lasten werden te groot; ontzettende sommen waren er nodig, welke gedeeltelijk verkregen werden uit de inkomsten der Christus' Orde. Ook uit de douane-ontvangsten werden de missies ondersteund; men vond het billijk, dat een gedeelte der inkomsten uit de koloniën aan deze landstreek zelf ten goede kwam. [1])

Meerdere koningen maakten zich buitengewoon verdienstelijk voor het missiewerk, maar, jammer genoeg werkten de kolonisten en het bestuur van de koloniën niet altijd even goed mee en langzamerhand geraakte men door eng-nationalistische politiek in verkeerd vaarwater. Vooral sinds de vereniging van Portugal met Spanje ging het minder goed. (1580—1640). Het rijk was te groot om een goed bestuur mogelijk te maken, te meer daar de nodige

[1]) Mulders, Prof. Dr. Alf. *De Missie in tropisch Nederland*, p. 57.

controle ontbrak. Ook komt er gebrek aan priesters. Wel werd het nu officieel toegestaan, dat niet-Portugezen in de Portugese koloniën mochten gaan werken, maar ze moesten zich aan allerlei, ietwat kinderachtig-aandoende formaliteiten onderwerpen: het Portugese karakter van de missie moest immers behouden blijven. Deze missionarissen moesten zich als Portugezen laten nationaliseren en de eed van trouw zweren aan den Koning. Ze werden zelfs gedwongen Portugese namen te gaan dragen; dikwijls moesten ze twee jaar wachten voor er een scheepsgelegenheid voor hen was om uit Lissabon te vertrekken. Allerlei moeilijkheden werden den missionarissen in de weg gelegd om hun de zin voor de missies te ontnemen. Eenmaal aan boord, op kosten van de Portugese regering, hadden ze toch zelf te zorgen voor hun onderhoud; ze liepen groot gevaar schipbreuk te lijden of in handen te vallen van de Hollandse en Engelse zeeschuimers, die op wacht lagen om het schip te veroveren. Tijdens de vereniging met Spanje waren de vijanden van dat land ook die van Portugal geworden.

De Paus onthief daarom ten slotte de missionarissen van de verplichting om over Lissabon te reizen.

Door het feit dat Portugal het protectoraat ook wilde uitstrekken over andere landen in Azië, die niet onder Portugees bestuur stonden, rezen er nieuwe moeilijkheden op en werd het patronaat, in plaats van een hulp voor de missie een beletsel. Toen Portugal op het hoogtepunt stond van zijn koloniale macht, was dat patronaat absoluut gerechtvaardigd: het beantwoordde aan de feitelijke situatie en het heeft de uitbreiding van het katholicisme geholpen. [1]) Maar de omstandigheden veranderden: ten gevolge van het verval van Portugal was de regering van Lissabon niet meer in staat de taak te vervullen, welke zij op zich had genomen. Het koloniale wereldrijk was bijna even vlug ingestort als het opgebouwd was geworden.

De Jezuietenvervolging in de XVIIIe eeuw brak de apostolische krachtsinspanning geheel. Bij het begin van die vervolging waren er ± 890 Jezuieten-missionarissen, die ondersteund werden door Portugal. De missie in de Portugese koloniën verdween om zo te zeggen geheel tengevolge van de vervolging der religieuze orden, de missiegeest en ook de koloniale geest verflauwden in de

---

[1]) E. Hocedez S.J. in: Nouvelle Revue Théologique 55 (1928) p. 519.

XVIIIe eeuw. Sinds Pombal voldoet geen enkele regering meer aan de verplichtingen van het Protectoraat, maar eischte en nam wel de voordelen ervan.

In het begin der XIXe eeuw was de toestand der Kerk in Indië ver van rooskleurig : Portugal zelf kon geen voldoende aantal priesters sturen en de geestelijkheid van Goa, slecht gevormd en te vlug gewijd, voldeed niet meer voor haar taak. En aangezien het grootste deel van Indië niet onder Portugees beheer stond, besloot Paus Gregorius XVI in 1832 er Apostolische Vicariaten op te richten, die helemaal afhankelijk zouden zijn van de Propaganda. Portugal protesteerde heftig, de Goanese geestelijkheid kwam in verzet. Om dat verzet te doen eindigen, werd in 1857 een concordaat gesloten tussen Portugal en de H. Stoel, waarbij de regering van Lissabon gemachtigd werd nieuwe bisdommen te doen oprichten in Brits-Indië, welke dan onder Portugees patronaat zouden staan. Gelukkig voor het bestaan der Apostolische Vicariaten werd dit concordaat nooit uitgevoerd. In 1861 deed Rome een nieuwe concessie, van tijdelijken aard, maar die toch twintig jaar zou duren, waarbij de Aartsbisschop van Goa een ,,extraordinaria'' jurisdictie kreeg in geheel Indië over alle christenen en kerken, die zich nog niet hadden onderworpen aan de rechtsmacht van de Apostolische Vicarissen. Deze uiterste toegevingen van Rome maakten een einde aan de tegenstand van de clerus van Goa, maar een dubbele rechtsmacht werd er door ingevoerd, welke grote onaangenaamheden met zich bracht. Immers een 135.000 christenen, over het algemeen uit oude Goanese families, stonden nu onder jurisdictie van den Aartsbisschop van Goa en niet onder die van de Apostolische Vicarissen, benoemd door de Propaganda.

Door het concordaat van 1866 werd de dubbele jurisdictie niet opgeheven ; alleen werd besloten dat de Aartsbisschop van Goa geen jurisdictie meer zou uitoefenen buiten zijn diocees, waarvoor hij de honoraire waardigheid kreeg van Patriarch ; maar in plaats daarvan werden drie suffragaan-bisdommen opgericht, aan welke de Goanese christenen nu zouden onderworpen zijn, al woonden ze dan ook verspreid in de Apostolische Vicariaten. Dit concordaat bracht dus geen oplossing van de moeilijkheid. Portugal behield ook het recht van keuze der bisschoppen uit een voordracht door de H. Stoel van drie candidaten, voor die Patronaats bisdommen ;

ook nog voor vier andere bisschopszetels, die afhankelijk waren van de Propaganda.

Alle moeilijkheden werden echter opgelost in het concordaat van 1928, 15 April: de jurisdictie van de bisschoppen wordt uitsluitend territoriaal. Portugal behoudt alleen de eer officieel voor een bisdom den kandidaat aan te vragen, reeds aangeduid door de H. Stoel.

Het Accordo Missionario van 1940 spreekt uitsluitend over de Portugese koloniën. Wat het Padroado betreft, wordt verwezen naar het konkordaat van 1928. [1])

Om een tegenwicht te bieden aan de invasie der Protestanten in de Portugese koloniën werd in Portugal, vooral sedert de oorlog, een beweging gepropageerd, voornamelijk door de pers, om de oude missiegeest te doen herleven. Het ogenblik was gunstig, omdat de regering een politiek van toenadering tot de Kerk voorstond. Enige parlementsdecreten, vooral die van 24 December 1919 en van 26 Augustus 1921, onder een democratisch gouvernement, erkenden de kerkelijke hiërarchie in de koloniën van Portugal en legde de basis voor een missieorganisatie, door de nodige fondsen toe te staan. Onder de militaire dictatuur werden deze eerste maatregelen vervolledigd (13 October 1926): de hiërarchische oversten worden er door erkend; men vertrouwt hen toe de keuze der missionarissen en men voorziet voldoende in hun onderhoud.

Deze politiek van toenadering heeft nu de bekroning gevonden in het concordaat van Mei 1940. De artikelen 26—28 geven de grondbeginselen aan voor het missiewerk in de Portugese koloniën, maar het werd als een noodzakelijkheid gevoeld deze artikelen nader uit te werken, wat dan geschiedt in het Accordo Missionario, in 21 artikels.

Art. 1—8 handelen over de kerkelijke indeling van de koloniën in diocesen met residerende Bisschoppen en in missiegebieden, bestuurd door Apostolische Vicarissen of Prefecten (art. 1). Zo nodig kunnen er ook niet-Portugese missionarissen arbeiden (art. 2); zo zijn er b.v. in de Portugese Congo ook buiten de Portugese Paters van de H. Geest verscheidene Elzassers, enige Belgen en Nederlanders werkzaam. De missieoversten moeten echter altijd

---

[1]) M. Bierbaum in: Missionswissenschaft und Religionswissenschaft III (1940) p. 270.

dragers van de Portugese nationaliteit zijn (art. 3). Het was ook vroeger reeds regel, dat de overste van een missiepost Portugees burger was of tenminste, indien buitenlander, persona grata bij de burgerlijke autoriteiten en onberispelijk de Portugese taal sprak. Ook moeten Portugezen zijn degenen die de missie bij de regering vertegenwoordigen (art. 4). De grenzen der diocesen en missiegebieden zullen zoveel mogelijk samenvallen met de administratieve grenzen (art. 6). Art. 7 handelt over de benoeming van nieuwe Bisschoppen of Apostolische Vicarissen. De H. Stoel maakt de kandidaat bekend aan de regering, die binnen dertig dagen zal meedelen of er geen bezwaren zijn van algemeen politieke aard. Ook deze dignitarissen moeten van Portugese nationaliteit zijn (art. 7). Aan al de Diocesen, Apostolische Vicariaten en missieinstituten en kerkelijke instellingen wordt rechtspersoonlijkheid toegekend (art. 8). Art. 9—14 regelen het onderhoud der missies en missionarissen. De erkende missiegenootschappen worden gesubsidieerd, gratis worden gronden beschikbaar gesteld voor de instellingen der missies ; vrijstelling van belasting ; honorarium en pensioen voor de residerende Bisschoppen, Apostolische Vicarissen en Prefecten. Pensioen wordt ook verleend aan de leden van de seculiere missieclerus, die het vereiste aantal dienstjaren volbracht hebben. Vergoeding voor reiskosten in en buiten de missie wordt verleend.

Art. 15 staat volledige vrijheid toe aan de missies om zich verder te ontwikkelen.

Art. 16. In de inlandse scholen is het onderwijs van het Portugees verplichtend maar bij het godsdienstonderwijs blijft het gebruik van de inheemse taal vrij.

Verder wordt in art. 18 nog gezegd dat de Prelaten en Oversten elk jaar een verslag zullen indienen bij de regering over de missiearbeid in het hun toevertrouwde gebied.

Met het concordaat van 1918 vormt dit nieuwe akkoord een grote overwinning voor de Kerk en een belangrijke stap voorwaarts in de Portugese missiegeschiedenis. Moge Portugal, aan welk klein land, ondanks de vele moeilijkheden, de Kerk in Afrika en Azië zo veel te danken heeft, voortgaan op deze weg, opdat wederom, zoals vroeger, er velen vanuit Lissabon zullen vertrekken, nu voor een geestelijk imperium : de uitbreiding van het Rijk Gods op aarde.

De Encycliek van Paus Pius XII, bij gelegenheid van het VIIIste eeuwfeest van Portugals onafhankelijkheid, wekt de Portugezen op krachtdadig de missieactie in het moederland te organiseren. Tot gebed spoort de Paus hen aan en tot actie.

„Wij sporen U derhalve allen aan, dat gij met heiligen wedijver Uwe missie uit al Uw kracht bevordert.”

Het doet ons, Katholieken van Nederland, goed aan het hart deze Encycliek te lezen om dan, met een dankbaar gevoel, te mogen getuigen : Wat de H. Vader hier in deze encycliek vraagt van het Portugese volk, is reeds in ons land, voor het grootste deel althans, verwezenlijkt.

Weze het een aansporing om nu nog meer dan ooit te blijven werken voor de missies, door gebed en daad.

Nijmegen. ANDRÉ v. d. EERENBEEMT, C.I.C.M.

Als de missionarissen er volkomen in geslaagd zijn bij een of ander volk de Kerk duurzaam te vestigen, laten zij dan als een keurcorps van Christus naar een ander volk trekken en het reeds gewonnen terrein ter verdere ontwikkeling aan anderen te bewerken overlaten. (cfr. Maximum illud ; vert. v. Nimwegen nr. 33).

Hierin juist bestaat de schoonheid, de grootheid, de verdienste van den Missionaris. Hij is niet een pastoor die zorg draagt voor het gewone bestuur van een kerk : hij is een voortrekker, een terrein-verkenner, een pionier, die een weg baant door het oerwoud van het heidendom ; hij is volgens St. Paulus *adjutor Dei*, de voorhoede van een leger op marsch.

En gelijk een leger, dat een terrein veroverd heeft, dit overdraagt aan een burgerlijk bestuur, zoo moet ook het leger der Missionarissen de veroverde gebieden overdragen aan het burgerlijk bestuur, dat wil zeggen aan den inheemschen clerus.

Als een missie een gezeten figuur wordt, en op een bepaalde plaats een, twee, drie eeuwen lang gevestigd is, wordt zij oud en vervalt, daar zij haar karakter verliest : in plaats van *de Kerk* te vestigen geeft zij het aanzijn aan een religieuse buitenlandsche kolonie.

Aldus Mgr. Celso Costantini, Secretaris der Propaganda, in een conferentie te Rome gehouden 18 Oct. 1940.

BIJ EEN DIAMANTEN JUBILÉ

Den 26sten Maart 1941 was het vijf en zeventig jaren geleden, dat de Nederlandsche Redemptoristen bezit namen van het Missiegebied in Suriname, dat hun krachtens een besluit van 31 Augustus 1865 van de H. Congregatie van de Voortplanting des Geloofs was toevertrouwd. Op dien dag landden de eerste Redemptoristen in Suriname's hoofdstad Paramaribo. Het waren de Apost. Vicaris, Z.H. Exc. Mgr. J. B. Swinkels, de paters J. B. v. d. Aa en J. van Rooij, en broeder Lambertus, broeder van den Bisschop.

Het herdenken van dit diamanten Missiejubilé is in ,,Het Missiewerk" het orgaan van den Priester-Missiebond in Nederland, aan Missiekennis en Missieactie gewijd, zeker op zijn plaats.

Wat haast in elk menschenleven voorkomt, heeft ook plaats in het lot van landen en volkeren. Daar komt een dag, die van vèrstrekkende, ja van beslissende beteekenis is voor land en volk, hetzij voor zijn maatschappelijke en cultureele, hetzij voor zijn godsdienstige bestemming. Deze dag was voor Suriname de 26e Maart 1866, toen de Nederlandsche Redemptoristen het bestuur over de Missie van Suriname aanvaardden. Het was immers op dezen dag, dat aan den nijpenden priesternood eens en voor goed een einde werd gemaakt. Nu de Missie aan een Congregatie van priesters was toevertrouwd, kon hetgeen moeizaam en ten koste van vele en zware offers en ontberingen door de weinige seculiere priesters in dit gedeelte van de wereld voor het Gods Rijk was gewonnen, niet alleen behouden, maar ook vermeerderd en uitgebreid worden. Aan de velen, die nog in de schaduwen des doods waren gezeten, kon nu de ,,Blijde Boodschap" gepredikt worden. Priesters, in aantal geëvenredigd aan het werk, zouden er nu altijd zijn.

Voor een gebied, haast vijf maal zoo groot als Nederland, met een zeer verspreid wonende bevolking, die tot dan toe het missioneeren tot een niet op te lossen probleem maakte, stonden tot het jaar 1866 *zes* seculiere priesters, bijgestaan door 8 Zusters. Deze priesters, met grooten eerbied zij het hier erkend, waren heldenzielen, Missionarissen ,,pur sang", in wie de Christusliefde en het apostelvuur laaiend brandden, die het woord van den Apostel der heidenen tot het hunne hadden gemaakt: ,,*Ik zal mij gaarne offers getroosten, mij zelfs uitputten voor uwe zielen*" (2 Cor. 12, 15); maar met dit al waren en bleven zij menschen, beschikkend over een beperkte arbeidskracht. Het werk, waarvoor zij zich geplaatst vonden, was in volle waarheid

bovenmenschelijk. Toen besloten zij te doen, wat hun medebroeders van Oost-Indië en Curaçao, evenals zij voortgekomen uit de rangen der seculiere geestelijkheid van Nederland, reeds eerder hadden gedaan. In ware, schoone Gods-liefde zich zelven vergetend en wegcijferend, stonden zij hun dierbaar Missieveld aan andere Missionarissen, de Redemptoristen, af en gingen heen. Zij begrepen, dat de Missie dit offer eischte ; en hoe zwaar het ook viel, het offer werd met een groot en edelmoedig hart gebracht. Ook in dit heengaan toonde zij zich Missionarissen van het zuiverst gehalte, ware navolgers van Sint Paulus, die in deze kernachtige woorden zijn zuivere bedoeling en algeheele belangloosheid in de Evangelieprediking zoo scherp uitdrukte : *„Wanneer Christus maar wordt gepredikt! Daarom verheug ik mij en zal ik me ook blijven verheugen"*. (Phil. 1, 18).

Het zal voor de Nederlandsche seculiere geestelijkheid een der schoonste glories blijven, dat uit haar rijen de Missionarissen zijn voortgekomen, die op het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw, bij de ineenstorting van het „ancien régime" het H. Geloof in onze overzeesche gebiedsdeelen — in Oost- en West-Indië, — behouden en tot een nieuw krachtig leven opgewekt hebben.

Hoe de overdracht is tot stand gekomen ? Hierover geven de kronieken van onze Missie de volgende bijzonderheden.

Bij den dood van den Apost. Vicaris Z.H. Exc. Mgr. G. Schepers, 27 November 1863, werd de Hoogeerw. Heer S. H. A. Meurkens Provicaris. Sedert geruimen tijd leed hij aan een kwaal, die zijn krachten merkbaar hadden verzwakt en uitgeput. Een reis naar het Vaderland werd dan ook door den geneesheer noodzakelijk geacht. Ofschoon slechts vier priesters in de kolonie zouden overblijven, besloot de Provicaris in gezelschap van den Weleerw. Heer Masker de reis te aanvaarden. De hoofdreden was echter niet zoozeer zijn gezondheidstoestand, als wel het sterk uitgesproken verlangen der Missionarissen, dat hun Overste de belangen van de Missie persoonlijk in Rome zou gaan bespreken. Een mondelinge bespreking was des te meer urgent, nu door het koninklijk besluit van Z.M. Koning Willem III — 1 Juli 1863 — de slavernij in Suriname was afgeschaft. Hierdoor kregen 33.000 slaven hunne vrijheid, aan wie de priester thans vrijelijk het Evangelie kon verkondigen, hetgeen vóór dat koninklijk Besluit zoo goed als uitgesloten was. Méér missionarissen moesten er komen, wilde men den zielenoogst, die te rijpen stond, binnenhalen. De Hoogeerw. Heer Meurkens ging naar het Centrum der Christenheid, naar Rome. Bij de H. Congregatie van de Voortplanting des Geloofs wist hij de groote, heilige belangen van hun dierbare Missie krachtig en met warmte te bepleiten. Hij wees op het uiterst gering aantal priesters voor zulk een uitgestrekt en moeilijk te bewerken Missiegebied, op de groote moeilijkheid onder de wereldgeestelijken het noodige aantal missionarissen te vinden, terwijl door de vrijmaking van de slaven nog méér missionarissen zouden worden gevorderd. De Missionaris won zijn pleidooi, het pleidooi *van God en de zielen*. De H. Congregatie van de Voortplanting des Geloofs vaardigde 31 Augustus 1865 een door Paus Pius IX bekrachtigd decreet uit, waarbij de Hollandsche provincie van de

Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser de Missie van Suriname werd toevertrouwd. In het decreet werd als reden van deze overdracht aangegeven, dat Hunne Eminenties de kardinalen van den H. Raad aldus „het beste in de geestelijke nooden van die Hollandsche kolonie konden voorzien".

God zij dank, zoo is het geschied. Vanaf het jaar 1866 hebben de missionarissen in lange rij elkaar opgevolgd. Hun aantal groeide met het uitzetten van het H. Missiewerk jaar op jaar. In die vijf en zeventig vervlogen jaren hebben 108 paters, — o.w. 5 bisschoppen, Hoofden van de Missie, en 58 broeders-Redemptoristen in Suriname gearbeid.

Wat 'n zegen de overdracht voor de Missie van Suriname is geweest, wil ik slechts met twee statistieken aantoonen.

In 1866 (jaar v. d. overname) waren als missionaris werkzaam:
6 Seculiere priesters en
8 Zusters Franciscanessen van Roosendaal.

In 1941 (jaar van 't diamanten jubilé v. d. overname) waren als missionaris werkzaam:
40 Pater Redemptoristen,
22 Broeders „
27 Fraters van Tilburg,
88 Zusters Franciscanessen van Roosendaal,
25 „ „ „ Oudenbosch,
71 „ van Liefde van Tilburg en
19 Inlandsche Zusters (Inl. Congregatie Dochters van O. L. Vrouw Onbevlekt Ontvangenis).

Dit respectabel getal religieuse Missiekrachten wordt nog bijgestaan door een groot aantal leeken-onderwijzers en onderwijzeressen en catechisten.

In 1866 waren er: 4 vaste staties, 7 kerken en kerkjes, 22 bezochte plaatsen, 2 weeshuizen en 3 scholen met ± 180 leerlingen.

In 1941 waren er: 13 vaste staties, 70 kerken en kerkjes, 98 bezochte plaatsen, 87 scholen met 10,500 leerlingen, 2 weeshuizen, 11 opvoedingsgestichten voor Britsch-Indische, Javaansche, Indiaansche en Boschnegerkinderen (j. en m.), 2 ziekenhuizen, 5 poliklinieken en 1 melaatscheninrichting.

Waarlijk, op den dag van 26 Maart 1866 is dit schriftuurwoord van toepassing: *Haec dies quam fecit Dominus — Dit is de dag, dien de Heer heeft gemaakt* — en dankbaar en blij mogen wij bij dit diamanten feest op 26 Maart 1941 er op laten volgen: *Exultemus et laetemur in ea* — Laten wij jubelen en ons op dezen dag verheugen.

De eerbiedwaardige Petrus Donders, de groote, heilige Missionaris van Nederland en de glorie van onze Missie, bescherme vooral in deze allermoeilijkste tijden zijne en onze Missie!

Rotterdam.

A. VERHEGGEN, C.ss.R.
Directeur v. h. Secretariaat
der Surinaamsche Missie.

MISSIEACTIE

DE BEVORDERING VAN MISSIEKENNIS BIJ STUDENTEN

Als een zeer voornaam onderdeel van de missie-actie van onze katholieke studenten [1]) beschouwen we het opdoen door dezen, resp. het bijbrengen aan hen, van kennis aangaande het missiewerk. We stellen ons voor dit in onderstaand artikel te motiveren ; zo mogelijk kunnen we dan later nog eens op deze kwestie terugkomen door aan te geven, welke de inhoud van die kennis moet zijn ; en tevens, op welke wijze die gewenste kennis verworven, resp. bijgebracht, kan worden. [2])

Onze stelling zou kunnen luiden, dat een zekere dosis kennis van het missiewerk voor een ontwikkeld katholiek onontbeerlijk geacht moet worden. Moeilijk is het om de hierin gebruikte termen nauwkeurig te omschrijven en te bepalen ; dit vooral met betrekking tot die ,,zekere dosis kennis." We zouden daaronder willen verstaan een zodanige graad — kwantitatief en kwalitatief genomen, — dat zij met de overige verstandelijke ontwikkeling van een bestudeerd katholiek min of meer gelijk staat. In ieder geval bedoelen we er niet mee de missiekennis, zoals een missioloog van professie die bezit, noch anderzijds die van onze eenvoudig gelovige mensen, wier algemene kennis betreffende het missiewerk doorgaans niet boven het peil van hun lagere school-ontwikkeling in *religiosis* uitgaat. Het gaat hier eenvoudig over intellectuele katholieken, in het bijzonder over katholieke studerenden als nog-in-opleiding-zijnde intellectuelen. En voor dezen nu is, zoals we willen betogen, een diepergaand inzicht in het wezenlijke van de missie, en een niet gering te schatten hoeveelheid concrete kennis van het missiewerk, vooral van actuele missievraagstukken, onmisbaar te achten. Over een *bijzondere functie*, die de verstandelijke kennis van de missie juist bij katholieke intellectuelen kan en moet hebben, en op onze mening, dat dit onderdeel van de missie-actie van studenten heden allerminst verwaarloosd mag worden, zullen we in de loop van onze motivering iets uitvoeriger zijn. [3])

Paus Pius XI z.g. moet wel aan een bijzondere missieplicht en missie-

---

[1]) We spreken hier zonder nader onderscheid over studenten ; en we bedoelen dan ook zowel de hoogstudenten als de leerlingen van de middelbare scholen. We merken echter op, dat het voornamelijk de laatste categorie is, wier missiekennis we met dit artikel tot een betere behartiging gebracht zouden willen zien.

[2]) Bij het samenstellen van ons opstel koesteren we de verwachting de Redactie van dit tijdschrift tegemoet te komen in haar onlangs geuite wens (zie ,,Het Missiewerk", XXI, blz. 238) van meer medewerkers te kunnen begroeten voor de rubriek : Missie-actie.

[3]) We veroorloven ons nog de verwijzing naar andere plaatsen, waar door ons aangaande het onderhavige punt reeds iets geschreven werd. Zo in onze bijdrage ,,*De missie en de studerende jeugd*" in ,,Priester en Missie", uitgegeven door de Missievereniging van het Groot Seminarie te Roermond (1939) blz. 224 vv. ; en in de artikelenreeks ,,*Ons Missie-Idealisme*" in het tijdschrift ,,Garde", jrg. II (1937—38), 60 vv.

actie van studenten gedacht hebben, toen hij in 1925 de statuten van de in Noord-Amerika gestichte *Catholic Students Mission Crusade* met haar half millioen leden van middelbare en hogescholen uitdrukkelijk goedkeurde, zodat tengevolge hiervan de *Crusade* een pauselijke vereniging in ruimere zin werd. [1]) Als we zeggen, dat de Paus blijkens die verleende hoge goedkeuring wel aan een bijzondere missieplicht en een daaraan corresponderende missie-actie van katholieke studenten gedacht moet hebben, moeten we ook aangeven, waarin dat bijzondere dan bestaan zou. Welnu, voor zover studenten een bijzondere missie-actie te voeren hebben, voortspruitende uit hun bijzondere, eigen levensstaat van student-zijn, zijn we van mening, dat we hier de katholieke studenten van het ogenblik expresselijk moeten beschouwen als *de katholieke intellectuelen van morgen*. En als zodanig zullen zij in de missiebeweging van de *katholieke gemeenschap* van de toekomst een zeer belangrijke, een leidende of voorgaande of meetrekkende functie te vervullen hebben, een veel gewichtiger plaats daarin hebben in te nemen dan de niet meer-ontwikkelde katholiek. Als we het bijzondere van hun missieplicht alleen maar zouden laten bestaan in hun levensstaat van student-zijn, beschouwd als levensstaat zonder meer, gelijk er nog talloze andere levensstaten van katholieken kunnen opgesomd worden, dan zou daarmee eigenlijk niets bijzonders bedoeld kunnen zijn; of we zouden de missieplicht van iederen gelovige naar zijn bepaalde levensstaat een bijzondere moeten noemen. Aangezien immers ook de student reeds door en bij de vervulling van zijn levensplichten als studérende, ook in missionair opzicht zijn moeitevol levenswerk verdienstelijk kan maken, zoals datzelfde bijvoorbeeld ook een katholieke arbeider kan doen of een biddende en boetende slotzuster, — ligt in het student-zijn als levensstaat zonder meer beschouwd, voor hem geen speciale reden om naast zijn gewone studievakken ook nog wat ruime kennis op te doen betreffende het missiewerk. Doch wil dezelfde student *als toekomstig intellectueel* later zijn roeping en functie in de *katholieke gemeenschap* naar behoren vervullen, dan moet hij zich, nog student zijnde, reeds een zekere mate van kennis betreffende het waarom en het hoe van de missie eigen maken. Zou Pius XI niet veeleer dit geïntendeerd hebben, als hij sprak van een bijzondere missieplicht en missie-actie van de katholieke studenten? [2])

Thans overgaande tot onze argumenten voor de boven reeds geponeerde stelling, willen we er vooreerst op wijzen, dat ook voor den leek in het algemeen kennis vóór- en samen moet gaan met liefde voor de missie. De algemeen gebruikte slagzin: onbekend maakt onbemind, wordt ook in verband met de missie-actie uitentreuren herhaald voor het algemeen katholiek publiek. Zij wordt verder met klem voorgehouden aan de priesters [3]);

[1]) Zie A. A. S. 1925, 512.

[2]) Hoewel we ons zeker kunnen herinneren, dat Pius XI inderdaad ooit in deze zin ten aanzien van katholieke studenten gesproken heeft, is de door ons genomen moeite om de betreffende gelegenheid, waarbij hij dat deed, en de woorden, waarin hij dat tot uitdrukking bracht, nog op te sporen, helaas vruchteloos gebleven.

[3]) Zie bijvoorbeeld in „Priester en Missie", blz. 45 vv. Ook J. A. M. Weterman in zijn opstel „Priesterschap en Missie" in H. M., jrg. XXI, blz. 189—190.

maar zij geldt — mutatis mutandis — evenzeer voor de ontwikkelde katholieke leken, in het bijzonder voor de jongeren, die nog in de verstandelijke opleiding tot intellectueel verkeren.

Reeds met het oog op de belangrijkste wijze, waarop ook de leken aan de algemene missieplicht gevolg moeten geven, namelijk door voor het missiewerk te bidden, kunnen we dan ook met P. Charles de noodzakelijkheid benadrukken van een zekere mate van concrete kennis van de missie. [1]) Moet ons missiegebed, aldus deze auteur, uiteraard een universeel gebed zijn, dan mag dit toch niet betekenen, dat het algemeen, en dientengevolge vaag moet blijven. Integendeel, het worde gericht op een *nader bepaalde intentie*, zonder exclusief te worden. Het zij tevens een verlicht gebed, dat voorafgegaan en vergezeld is door kennis. Het goede missiegebed, zo zegt hij, veronderstelt enige kennis van een ,,religieuze aardrijkskunde'', die niet opgenomen is in de gewone studie-programma's noch te vinden is in de gewone leerboeken, en toch is deze van een kapitaal belang! Het verlangen, zo gaat het verder, is de ziel van het gebed ; en dit verlangen is eerst *intens*, wanneer het gericht is op *iets actueels*. Kortom het goede gebed voor de missies veronderstelt, *dat men zich daarbij persoonlijk voedt met hetgeen* momenteel *in de missiewereld omgaat*.... Al willen we met den genoemden schrijver niet geheel meegaan in de eisen, die hij stelt aan *iederen Christen* wat diens kennis van missie-aangelegenheden betreft, als onontbeerlijk voor het goed-zijn van zijn missiegebed, we zouden van de andere kant zijn voorwaarden met een a fortiori willen bevestigen, wanneer we ze hier naar voren halen met het oog op het goede missiegebed van katholieke ontwikkelden en van studerenden in het bijzonder. En met name ten aanzien van jongstudenten kunnen we er dan al uit concluderen, dat het bestuderen van de feitelijke of concrete missie-arbeid van onze Kerk, een bijzonder punt moet uitmaken van hun missie-actie.

Er zijn naast bovenstaand argument voor onze stelling, dat speciaal gegeven werd met het oog op het goed bidden voor de missie door onze studenten, — en dat ook voor ons nog niet als het sterkste geldt, al is het een belangrijk, — nog verschillende andere gronden aan te geven, waarom de katholieke student over een bepaalde, — zeggen we er reeds bij : systematische — kennis van de missie moet beschikken, resp. deze moet opdoen. We kunnen echter niet al deze andere argumenten hier uitvoerig aangeven. Nemen we daarom onmiddellijk een in ons oog zeer gewichtig argument.

Het bestuderen van het missiewerk is niet alleen een vorm van missie-actie, — indirecte medewerking aan het missiewerk, — die zich licht laat inschakelen in, of die gevoeglijk kan samengaan met het gewone levenswerk van den student ; veel meer nog is het vooral voor den rijperen student en voor den intellectueel een *psychologische noodzakelijkheid* te achten. Waarom ? Het zijn juist deze mensen, die de dingen, die zij op hun levensweg ontmoeten en waarmee zij te doen krijgen, gewoonlijk aan een kritische beoordeling onderwerpen. Zij toetsen die dingen aan voor hen vaststaande

---

[1]) P. Charles S.J. : ,,Les Dossiers de l'action missionnaire.'' 2e Edition. Louvain, 1939, p. 187—88.

beginselen, en pogen ze ook in de consequenties te doorschouwen. Welnu, de missie en de van hen gevraagde medewerking daaraan zullen — en behoeven ook niet, — aan die kritische beschouwing te ontkomen. Deze zal immers de vastheid van hun overtuiging, die ze in deze er op na moeten houden, verhogen. [1])

We kunnen hier verder nog een vergelijking trekken tussen de functie, die de meer ontwikkelde godsdienstkennis van een ontwikkelden katholiek moet hebben, en de functie van diens missiekennis in het bijzonder.

Er wordt van den ontwikkelden katholiek een dieper godsdienstig levensinzicht en een op hoger peil staande godsdienstpractijk verwacht dan van den gelovige zonder veel verstandelijke ontwikkeling. En dit juist omdat hij dank zijn ontwikkeling in staat is beter dan anderen de hoge waarde van zijn geloof te beseffen. In zake missiebelangstelling, c.q. missie-ijver, is dat nu niet anders. Ook hier wordt door de kerkelijke leiding van de missie-actie beroep gedaan op de *voorbeeldige* vervulling van de algemene missieplicht door de meer-ontwikkelden, dit tevens tot leiding van de gelovige massa in de katholieke gemeenschap, bijvoorbeeld in een parochie. Dat helaas feitelijk vele katholieke intellectuelen en studenten — de prachtige uitzonderingen niet te na gesproken — zich kunnen spiegelen en stichten aan de voorbeeldige missie-ijver van menigen onontwikkelden gelovige, is dan ook een omgekeerde stand van zaken, die tegelijk een wantoestand is. Door de eigenlijke oorzaak van deze mistoestand op te sporen, weten we tegelijk, hoe hij weggewerkt kan worden. Welnu, naar onze mening, is die wanverhouding tussen de missie-ijver van onze intellectuelen, over het geheel genomen, en die van het eenvoudige gelovige volk, het gevolg van het ontbreken van een behoorlijk ontwikkelde verstandelijke kennis van de missie en haar voornaamste vraagstukken bij de meer-ontwikkelden. Als dat zo is, dan zal het bevorderen van die kennis, resp. het zich eigen maken daarvan, ook hèt middel zijn om het euvel te verhelpen.

We moeten deze mening van ons hier nog wat nader verklaren. Wanneer de ontwikkelde katholiek, en met name de student, er toe overgaat om door studie zijn kennis van het missiewerk te verruimen, waarbij ongetwijfeld ook zijn formele missie-idee verdiept zal worden, dan kan het niet anders, of hij zal tot het *inzicht* komen, waaròm hij ten aanzien van dat missiewerk een verplichting tot medewerking heeft. Hij zal dan tengevolge van dat inzicht zijn missieplicht niet slechts erkennen als volgzaam katholiek gelovige, zoals zijn overige, minder-ontwikkelde geloofsgenoten Goddank voor een groot gedeelte doen, doch die missieplicht wordt voor hem ook zo iets als een „*sprekende*" — om niet te zeggen, een „schreeuwende" — noodzakelijkheid. Immers hij heeft zich dan door zijn kennis van de missie a.h.w. een *nieuwe grond* voor zijn medewerkingsplicht verschaft: naast zijn — inmiddels ook versterkt — godsdienstig motief

---

[1]) In onze bijdrage in „Priester en Missie" wezen we op blz. 227 met nadruk op het gevaar van „overwoekering", dat bij de hier bedoelde personen dreigt, wanneer het hecht-gefundeerde en echt-katholieke missiebegrip afwezig gebleven is tegenover de voortgeschreden ontwikkeling in profane wetenschappen en tegenover de ambities naar een maatschappelijke carrière.

plaatst zich bij hem een verstandelijk of redelijk inzicht, dat hem tot medewerken dringt.

Beknoptheid dwingt er ons toe om nog andere motiveringen voor het bevorderen van missiekennis bij de studenten hier achterwege te laten. Eén echter, die in het bijzonder dit bevorderen bij *jongstudenten* als zeer gewenst doet blijken, mogen we nog in het kort geven.

De *missieroepingen*, althans de belangrijkste daarvan (tot priester-missionaris), moeten juist voortkomen uit de kringen van de jongstudenten. Welnu, het laten kennisnemen door dezen van het missiewerk is toch wel als geen ander natuurlijk middel in staat om roepingen onder hen aan te kweken en te bevorderen. In dit verband verwijzen we naar de plaats in „Rerum Ecclesiae", waar Pius XI er op wijst, dat de Vaticaanse Missietentoonstelling gericht was op zijn streven naar veel meer en in verschillende kunden beter onderlegde missionarissen ; en verder „opdat de gelovigen zouden begrijpen, dat zij met geestdrift, met volhardend gebed tot God, en met vrijgevigheid tenslotte aan het heilig en vruchtbaar missiewerk moeten meewerken" ; en hij vermeldt dan verder, „hoe juist bij het *kennisnemen* van het ten toon gestelde de zielen van tal van jongelingen de eerste vonken van begeestering voor het katholiek apostolaat opvingen."

Tenslotte nog onze mening, dat juist de bevordering van concrete kennis van het missiewezen als punt van de missie-actie van onze studenten *heden allerminst* verwaarloosd mag worden.

Het zijn de momentele tijdsomstandigheden, waarin wij leven, die o.i. heel bijzonder op dit punt insisteren. Naar onze mening vormen deze een factor, die het bijbrengen, resp. het opdoen, van missiekennis aan studenten nog dringender noodzakelijk doen zijn, dan het dit uiteraard reeds is, zoals we in al het bovenstaande hebben trachten aan te tonen.

De tijdsomstandigheden immers hebben vele uitwendige acties, die door de studenten veelal zo gaarne aangepakt en met enthousiasme ten gunste van het missiewerk uitgevoerd werden, thans ofwel onmogelijk gemaakt ; ofwel ze verhinderen, dat die acties thans dezelfde vormen aannemen als waarin ze voorheen plachten te geschieden. Dit feit nu kan een gevaar inhouden voor de missie-actie van onze jonge mensen, een gevaar dat des te groter is, naarmate — naast het geestelijke werk van gebed en offer voor de missie — de nog mogelijk gebleven actievormen met minder ijver aangepakt of verzorgd zouden worden. Het dreigend gevaar kan echter ook bezworen worden ; en wel niet beter dan door een grotere behartiging van ons onderhavig punt, de missiekennis. [1]) Want hoe zou de ijver meer aangemoedigd, ja zelfs hoger opgevoerd kunnen worden bij de studerende jonge mensen in de huidige omstandigheden, dan door de verruiming en verdieping van hun w e t e n betreffende het missiewezen ?

[1]) Het hier bedoelde gevaar van inzinking zal aan iedereen, die met de missie-actie van studenten iets te maken heeft, niet verborgen gebleven zijn. In de Missievereniging „Rolduc" poogt men die inzinking tegen te houden op de hier aangegeven wijze ; en naar we menen te mogen beweren, niet zonder resultaat.

En de voornaamste hulpmiddelen daartoe, de missieliteratuur, staan hun nog steeds ter beschikking.

Laten we er hierbij echter wel voor zorgen, dat we de missiestudie voor de studenten in het veel verhevener licht plaatsen dan dat, waarin zij hun gewone studie zien. Zij zullen zich dan ook niet laten afschrikken van die bestudering als van „een karwei" of „corvee".

Rolduc. J. JANSSEN.

Missieactie van Seminaristen. — Het jaarverslag van de missievereeniging St. Franciscus Xaverius op het Groot-Seminarie te Hoeven over 1940 begint met te constateeren, dat de resultaten van het afgeloopen jaar niet hebben teleurgesteld. Behalve de gebruikelijke bijdragen aan de pauselijke Missiegenootschappen kon men ook aan verschillende missioneerende Orden en Congregaties een uitkeering geven. Meer dan 2100 K.G. zilverpapier, capsules en oude metalen werden bijeengebracht en de postzegels werden verkocht voor een behoorlijken prijs. Moest de tijdschriften-actie tijdelijk worden stopgezet, omdat het niet meer mogelijk is tijdschriften naar de missionarissen te versturen, de boekenactie daarentegen was in het afgeloopen jaar in staat 3800 boeken naar verschillende missie-procures te zenden. Nogmaals doet de vereeniging een beroep op ieder, die boeken, vooral studieboeken, maar ook ontspanningslectuur, zou kunnen afstaan.

Na het initiatief van de „Vereenigde Missionarissen "te hebben doorgegeven om het H. Misoffer bij te wonen en te laten opdragen voor de missie, vestigt het verslag nog de aandacht op het volgende. In de toekomst zal het voor de missie meer dan ooit noodig zijn, dat allen, die tot de gemeenschap van de Kerk behooren, samenwerken om de uitbreiding van de Kerk in de missielanden mogelijk te maken. Daarom is het noodig, vooral nu er in onze eigen omgeving zooveel plaats grijpt, wat onze aandacht opeischt, dat wij ons diep bewust blijven van onzen missieplicht: aan de uitbreiding der Kerk mee te werken met alle middelen, waarmee wij kunnen steunen, geestelijke en stoffelijke. Bezinnen wij ons daarom allen op onzen missieplicht, en moge het allen, die voor de opvoeding en voor de vorming van anderen verantwoordelijk zijn, helder voor den geest staan, dat ook in de toekomst het bewustzijn leven moet, dat ieder katholiek den plicht heeft, het zijne ertoe bij te dragen, dat de Katholieke Kerk in staat zal zijn, om aan alle menschen, waar ter wereld ook, het eenig ware heil, het eeuwig heil te brengen.

Mgr. C. C. Prinsen. † Den 2en Maart 1941 overleed te 's-Hertogenbosch, in den ouderdom van 88 jaren, de Doorl. en Hoogw. Heer Mgr. C. C. Prinsen, die jarenlang voorzitter was van het Bossche diocesaan missiecomité en grootelijks ijverde voor de pauselijke missiegenootschappen,

MISSIEBERICHTEN

Mgr. J. Biermans. † — Den 24sten Jan. 1941 overleed in het R.K. Ziekenhuis te Zevenaar, in den ouderdom van 69 jaar, Z.H.Exc. Mgr. J. Biermans, tit.-bisschop van Gargara, oud-Apost.-Vicaris van den Boven-Nijl, oud-Algemeen-Overste der St. Josephscongregatie voor Vreemde Missiën (Mill Hill).

Mgr. Biermans vertrok in 1896 als jong priester naar het missiegebied in Oeganda. In 1912 werd hij benoemd tot Apost. Vicaris voor het gebied van den Boven Nijl. In 1924 koos het algemeen kapittel hem tot Algemeen Overste der St. Josephscongregatie van Mill Hill. In 1934 stelde hij zich niet herkiesbaar; de toestand van zijn gezondheid dwong hem nl. tot rust, welke hij vond in ,,Huize Vrijland'' te Arnhem. Daar vierde hij in 1936 zijn veertigjarig priesterfeest in alle stilte en herdacht hij in 1937 den 25sten verjaardag van zijn bisschopswijding in intiemen kring. Gedurende de laatste jaren ging de gezondheidstoestand van dezen onvermoeiden pionier, ijverigen herder en stuwenden bestuurder voortdurend achteruit. R.I.P.

Mgr. A. Oomen. — Den 23sten Maart 1941 herdacht Z.H.Exc. Mgr. A. Oomen, W.P., Apost. Vicaris van Mwanza (Centraal-Afrika), den dag, waarop hij voor 40 jaar de H. Priesterwijding ontving uit de handen van zijn oom, Z. H. Exc. Mgr. P. Leijten, bisschop van Breda.

Br. Albertus †. — In het moederhuis der Congregatie van de Broeders van den H. Aloysius te Oudenbosch is bericht ontvangen, dat, vermoedelijk in de tweede helft van October 1940, te Batavia overleden is Br. Albertus, vicaris der Broeders in Ned.-Oost-Indië. Br. Albertus (P. Groot uit Roosendaal N.-B.) bereikte den leeftijd van 53 jaar en was bijna 35 jaar in Ned.-Indië werkzaam.

Inheemsche priesters in Ned.-Indie. — Den 29sten Jan. 1941 ontvingen de twee eerste seminaristen van Flores en Timor de H. Priesterwijding. Zij genoten hun vorming en opleiding op het Klein- en Groot-Seminarie van Flores en traden toe tot de Congregatie van het Goddelijk Woord (S.V.D.).

Pater G. Wortelboer C.s.s.R. — Hier te lande is bericht ontvangen, dat de Z. E. Pater G. Wortelboer C.s.s.R. in de missie van Suriname, waar hij gedurenee 32 jaren onvermoeid en vruchtbaar werkzaam was, is overleden.

BOEKBESPREKING

Kirsch, Prälat Prof. Dr. Johann Peter — *Kirchengeschichte, II Band, zweite Hälfte*: *Die Kirche im Ringen um die christliche Gemeinschaft vom Anfang des 13 Jahrhunderts bis zur Mitte des 15 Jahrhunderts.* Bearbeitet von Univ.-Prof. D. Dr. Johannes Hollnsteiner. 8-. 564 S. — Herder, Freiburg i. Br., 1940. — Geheftet R.M. 14.80; geb. R.M. 18.—.

Na een onderbreking van zeven jaren verscheen een nieuw deel van de, onder medewerking van vakgeleerden, door onzen sympathieken oud-professor Kirsch uitgegeven *Kerkgeschiedenis*, die een omwerking is van Hergenröther's vierdeelig handboek. Dit deel omvat de geschiedenis der Kerk van het pontificaat van Innocentius III (1198—1216) tot dat van Nicolaas V (1447—1455). Nadat Greven en Goeller, die deze behandeling voor hun rekening hadden genomen, gestorven waren, heeft Hollnsteiner deze taak overgenomen en tot een goed einde gebracht.

Hij verdeelt zijn beschrijvend boek in twee gedeelten : Die Kirche auf dem Höhepunkt ihrer aüszeren Machtentfaltung (die Zeit von Innozenz III bis Bonifaz VIII, 1198—1303) ; en : Die Kirche im Tiefstande ihrer aüszeren Macht und in ihrer Krise (die Zeit des päpstlichen Exils, des Schismas und der Reformkonzilien, 1303—1455), beide onderverdeeld in drie Abschnitte, die resp. handelen over de pausgeschiedenis en de daarmede onmiddellijk samenhangende concilies, de uiterlijke geschiedenis der Kerk (toestanden in de afzonderlijke landen, het Oosten, de missies) en het innerlijk leven der Kerk.

Dit tijdperk van twee en een halve eeuw wordt gekenmerkt door den strijd om de christelijke gemeenschap. Eenheid van geloof had de christenheid van die dagen gevormd tot een geestelijke gemeenschap, die spreekt uit maatschappelijke samenwerking, grootsche bouwwerken en onverganke-lijke Summa's. Deze gemeenschap nu werd door het nominalisme gestadig ondermijnd. Van dat oogenblik af zijn de eerste verschijnselen van een steeds toenemend individualisme waarneembaar en wordt de hervorming voorbereid, die zich weldra als de grootste geestelijke omwenteling in het Westen zal openbaren.

Hollnsteiner heeft de groote lijnen van deze periode der kerkgeschiedenis

voortreffelijk getrokken, het in-elkander-grijpen van ideeën en feiten duidelijk aangetoond en belangrijke figuren uit dien tijd, o.a. Innocentius III, Bonifatius VIII, Franciscus van Assisië, Elisabeth van Thüringen, Albertus den Groote, Thomas van Aquino, Marsilius van Padua, Dante, Suso, overeenkomstig de werkelijkheid geschilderd. De kruistochten, het proces van de Orde der Tempeliers, de Turken-oorlogen, het verblijf der Pausen te Avignon, de Westersche scheuring, het ontstaan van de universiteiten, de verdiensten der Kerk voor kunst en wetenschap, haar strijd voor de ongereptheid der leer en de handhaving der kerkelijke tucht, de middeleeuwsche opvattingen en verschijnselen worden behandeld op een wijze, die wetenschappelijk verantwoord is en toch door elken doorsnee-ontwikkelde te verstaan. Wenscht men dieper op bepaalde vraagstukken in te gaan, dan vindt men den weg gewezen in een lange lijst (blz. 471—531) van bronnen en literatuur. Als men hierop vitten wilde, zou men kunnen wijzen op de verkeerde schrijfwijze van enkele namen, op het vaak ontbreken der plaats van uitgave, op het geringe aantal Nederlandsche publicaties, die worden vermeld, maar deze kleine tekortkomingen — waarvoor bovendien verontschuldigingen kunnen gelden — doen niet de minste afbreuk aan den waardevollen inhoud en den prettig-leesbaren vorm van dit keurig uitgegeven boek.

A. M.

Sepp Schüller, *Christliche Kunst aus fernen Ländern.* Christliche Kunst aus Afrika, Südamerika, Indien, Java, Indochina, China und Japan. Mit 32 vierfarbigen und 16 einfarbigen Bildern. 72 S. — Mosella-Verlag, Düsseldorf, 1939. — 2 R.M.

Pas in den jongsten tijd is de onder invloed der christelijke missie alom ontstane inheemsche kunst uit het duister van een eeuwenlang bestaan in het licht getreden. Terwijl zij in de missielanden meewerkte aan de verbreiding van het geloof, wekte zij in Europa nieuwe begeestering voor het missiewerk ; zij ontzenuwde meteen de opwerping van „Westersch christendom" en illustreerde de katholiciteit van de Kerk.

Voor den Europeaan was het intusschen niet gemakkelijk de missiekunst naar waarde te schatten. Sch., conservator van het missiemuseum te Aken, heeft zich met deze kleine, maar fijne uitgave tot taak gesteld de kennis van de missiekunst te helpen verbreiden, haar beteekenis en karakter uiteen te zetten en tot het juist begrip van die vreemde kunstvormen in te leiden. Hiertoe geeft hij in enkele bladzijden principiëele beschouwingen en een geschiedkundig, algemeen overzicht van de christelijke kunst in China, Japan, Zuid-Amerika, Indochina, Java, Indië. Afrika en op de eilanden van den Stillen Oceaan. Een vrij-aanzienlijke selectie van keurige reproducties illustreert deze beschouwingen ; al die werken zijn ontstaan uit echt kunstenaarschap, bezield door warme liefde tot het vaderland en gekroond door den adel van den christelijken geest. Als eerste kennismaking met de missiekunst kan men dit kostbare en toch goedkoope werkje niet genoeg aanbevelen.

A. M.

Kasbauer, Schw. Sixta — *Ein Mensch unter Gottes Meiszel.* Arnold Janssen, Gründer des Steyler Missionswerkes. — Missionsdruckerei Steyl (Holland), 1937. — 421 S. und 19 Bildeinlagen. — Lw. 4 R.M.

Bij het ter hand nemen van dit boek vraagt men zich onwillekeurig af, of er naast de omvangrijke levensbeschrijving van p. Arnold Janssen door diens eersten, verdienstelijken biograaf, p. H. Fischer S.V.D., nog plaats is voor een tweede biografie. Zoodra men echter is begonnen te lezen, geeft men zich gewonnen en wordt men geboeid door dezen nieuwen vorm van een levensbeschrijving. Men meent een roman te lezen en toch is al het verhaalde geschiedkundig verantwoord. Weliswaar schept de schrijfster soms vrouwelijke vreugde in de uitvoerige beschrijving van détails, maar daarnaast legt zij zooveel psychologisch inzicht en schrijverstalent aan den dag, dat het ,,Ringen und Reifen'' van dezen door God begenadigde uitstekend tot zijn recht komt. Zulks belooft trouwens de oorspronkelijke titel van dit heiligenleven, waaraan de inhoud van het boek volkomen beantwoordt. We spreken van heiligenleven ; immers, zonder te willen vooruitloopen op de uitspraak van onze Moeder de H. Kerk, mogen we toch hopen, den Stichter van het Steyler missiewerk, den Eerbiedw. Dienaar Gods Arnold Janssen, eenmaal tot de eer der altaren verheven te zien. A. M.

Leloir, Dr. Léon. — des Pères Blancs. — *Le triomphal Echec des missions Catholiques* ? — 4e ed. 24e mille — 64 pages — Editions Grands Lacs, 8 rue Grandgagnage, Namur (Belgique). 1939. — 1 frc.

Deze openhartige brochure behelst vier radio-voordrachten, in Januari 1939 te Brussel gehouden, waarin achtereenvolgens wordt gesproken over het triomfantelijk aspect van de missioneering en het feitelijk-geringe succes en degenen, die hiervoor verantwoordelijk zijn. De vlotte causeur vlecht door zijn boeiend betoog pittige bemerkingen en behartenswaardige wenken om in de toekomst het missiewerk beter te doen gedijen en legt o.a. den nadruk op het belang van degelijke missieliteratuur. De rijkdom van gedachten, de kernachtige uitdrukkingswijze, de bezielende toon stempelen deze brochure tot een belángrijke publicatie op missiologisch gebied ; zij stemt tot nadenken en tot handelen. A. M.

Collection Lavigerie. — Editions Grands Lacs, 8 rue Grandgagnage, Namur (Belgique).

De schrijver van de boven-besproken brochure, redacteur van het algemeen tijdschrift voor de missies van Afrika, genaamd Grands Lacs, had vlak vóór den oorlog het initiatief genomen tot de uitgave van een verzameling letterkundig-verzorgde missieboeken. Het lag in de bedoeling ieder jaar acht deeltjes te doen verschijnen, waarop men zou kunnen inteekenen voor f 2.50 per reeks ; wilde men een afzonderlijk deeltje bestellen, dan kostte dit f 1.25. Twee ervan zijn intusschen verschenen, nl. Mgr. Rossillon S.J., *Sous les Palmiers de Coromandel* (Voor-Indië) en L. Dieu, Scheutiste, *Le Christ chez les Centaures* (Mongolië). Zij laten zich prettig lezen. Wij hopen van harte, dat de tijdsomstandigheden de moedige onderneming niet zullen stopzetten. A. M.

IMPRIMATUR.

Gestel St. Michaelis, die 29 Martii 1941. J. C. VAN OVERBEEK a.h.d.

Foto van der Horst

Z. H. Exc. Mgr. FRANCISCUS BECKMANN, Lazarist
TITULAIR-BISSCHOP VAN TELMISSO,
HULPBISSCHOP VAN DEN AARTSBISSCHOP
VAN PANAMA

BIJ HET PORTRET VAN MONSEIGNEUR FRANCISCUS BECKMANN C.M.

Titulair-bisschop van Telmisso, hulpbisschop van den Aartsbisschop van Panamá

Wie de kaart van Amerika voor zich neemt, ziet hoe de twee groote driehoeken van Noord en Zuid als door een kettinkje van zes schakels aan elkaar verbonden zijn, de zes republieken van Midden- of Centraal-Amerika : te weten Guatemala, Honduras, San Salvador, Nicaragua, Costa-Rica en Panamá.

Al deze kleine staten zijn berglanden, met vulkanen die nog werken : het is geen ongehoord iets om daar een aardbeving mee te maken. Het klimaat is tropisch en dikwijls vochtig. De bevolkingsdichtheid is in vergelijking met Nederland gering : 1/10 van de onze is al veel. De verkeersmiddelen leveren meestal niet het gemak en de snelheid, waaraan wij in ons vlak land gewend zijn.

De landen van Centraal-Amerika zijn geen eigenlijk missieland. Het volk is grootendeels katholiek en geniet ook vrijheid van godsdienst : in verschillende Republieken is echter scheiding van Kerk en Staat. Er bestaan Aartsbisdommen en Bisdommen, die afhangen van de Congregatio Consistorialis, maar het aantal priesters is niet toereikend voor de groote nooden van het volk, dat daardoor juist dikwijls in onwetendheid leeft.

Op verlangen nu van de Bisschoppen zijn in den loop der tijden meerdere religieuze Orden en Congregaties haar diensten komen verleenen, o.a. de Capucijnen, de Jezuieten, de Lazaristen, de Claretanen, de Augustijnen. Van de bestaande Bisdommen werden in de laatste halve eeuw verschillende gebiedsdeelen afgescheiden om als Apostolische Vicariaten aan Religieuzen te worden toevertrouwd. Een der groote zorgen van de Bisschoppen zijn dan ook hun Seminaries : dáárdoor zullen zij het aantal priesters uit eigen

land kunnen doen toenemen. Volksmissies, die dikwijls gehouden worden, stichten tevens veel goed : het is het middel om tòch de massa's te kunnen bereiken, hun de voornaamste waarheden opnieuw in te prenten en hun aan de genaden van Biecht, H. Communie en Huwelijk deelachtig te maken.

***

De Lazaristen, tot wie ook Monseigneur Beckmann behoort, hebben sinds lang hun aandeel in de zielzorg van Centraal-Amerika. Fransche Lazaristen zijn sedert 1862 in Guatemala, sedert 1898 in San-Salvador, sedert 1877 in Panamá ; — Duitsche Lazaristen zijn sedert 1877 in Costa-Rica, sedert 1910 in Honduras ; — Spaansche zijn in Honduras sedert 1911 ; Noord-Amerikaansche sedert 1909 in Panamá, in de z.g. Kanaal-zône. Meerdere Lazaristen werden tot het bestuur van een Bisdom of Apostolisch Vicariaat geroepen : het Apostolisch Vicariaat van Limon (Costa-Rica) is zelfs blijvend aan de Duitsche Lazaristen toevertrouwd, (opgericht 1921 : Apost. Vicaris : Mgr. Odendahl, sinds 1938) ; en het Apostolisch Vicariaat van San Pedro Sula (Honduras) blijvend aan de Spaansche Lazaristen (opgericht 1916 ; Apost. Vicaris : Mgr. Sastre y Riutort, sinds 1924). Van 1928—1938 was Mgr. Durou, fransch Lazarist, aartsbisschop van Guatemala ; Mgr. Rojas y Arrieta, geb. in Costa-Rica, was van 1912—1933 eerst bisschop en vanaf 1925 aartsbisschop van Panamá ; Mgr. Hombach, Duitsch Lazarist, was van 1923—1933 aartsbisschop van Tegucigalpa (Honduras) [1]. Thans werd de Nederlander, Monseigneur Franciscus Beckmann, bij decreet van 20 Mei 1940, benoemd tot Hulpbisschop (Auxiliaris) van den Aartsbisschop van Panamá.

***

Panamá is een viervoudige benaming. Panamá is ten eerste een land, de laatste schakel van het kettinkje, waardoor de verbinding met Columbië tot stand komt. Het heeft een oppervlakte van ongeveer twee maal Nederland en ontleent zijn beroemdheid voornamelijk aan het kanaal, dat in 1914 werd voltooid en den

---

[1]) Verschillende dezer gegevens, als ook die nog volgen zijn ontleend aan *Annuaire Pontifical Catholique*, Paris. Jg. 1937—1938—1939 of vroegere.

Atlantischen met den Stillen Oceaan verbindt. De Vereenigde Staten brachten deze onderneming tot een goed einde : zij oefenen thans hun gezag uit over een breede strook van 16 KM aan weerszijden van het Kanaal, welke strook de Kanaal-zone wordt genoemd. Panamá is ook een stad, hoofdstad van het land, en het is tevens een aartsbisdom met diezelfde stad als Metropolitaanzetel.

In vroeger jaren viel de uitgestrektheid van het bisdom (opgericht 1520 of 1534) ongeveer samen met die van het land, en wegens priesterschaarschte was vooral het platteland in verlatenheid. De voorlaatste bisschop, Mgr. Rojas y Arrieta, ijverde voor afscheiding van een gedeelte, en verkreeg dit in November 1925. Over een lengte van ongeveer drie-vierde werd het gebied van Panamá in tweeën gesplitst, van Oost naar West. De aldus ontstane noordelijke strook, loopend langs den Atlantischen Oceaan vanaf Columbië tot halverwege voorbij de Kanaal-zone, vormde een nieuw Apostolisch Vicariaat : El Darièn. Het werd toevertrouwd aan de Paters Claretanen of Zonen van het Onbevlekte Hart van Maria [1]). Als eerste Apostolisch Vicaris werd benoemd Mgr. Maiztegui y Besoitaiturria, Claretaan. Mgr. Rojas werd ter zelfder tijd eerste *Aarts*-bisschop van Panamá. Het nieuwe Aartsbisdom bleef zelf nog 405.536 inwoners behouden, waarvan 376.000 katholieken. Vermeldenswaardig is dat dwars door het nieuwe Aartsbisdom en het nieuwe Apost. Vicariaat, van Noord tot Zuid, de Kanaal-zone loopt, waarvoor op verlangen van de Vereenigde Staten een eenigszins aparte kerkelijke regeling is getroffen ; nòch Apostolische Prefectuur nòch zelfstandige missie, is het noordelijk gedeelte afhankelijk van El Darièn, het zuidelijk gedeelte afhankelijk van Panamá ; de Zone wordt echter bediend door Priesters uit de Vereenigde Staten en wel Lazaristen. Zij zijn thans 13 in getal en gevestigd in de twee geheel nieuwe steden die met het Kanaal zijn ontstaan : Cristobal tegenover de oude stad Colon, en Balboa tegenover Panamá. De Zone telt 28000 katholieken.

Een der voornaamste zorgen van Mgr. Rojas is het ook geweest om voor Panamá een eigen Seminarie te stichten. Op de subsidie van den Staat, die in de Grondwet toch voorzien was, kon hij niet

---

[1]) Congregatie gesticht in 1849 te Vich, door de Zal. Antonius Maria Claret y Clará. — Het Apost. Vicariaat van El Darièn telt 64.252 bewoners, waarvan 36.476 katholieken. Er zijn werkzaam 20 priesters regulieren. Zetel van den Ap. Vicaris is Colon.

meer rekenen. De regeering had deze afgeschaft in 1912. Met eigen middelen mocht hij er ten slotte in slagen[1]).

Panamá's eerste Aartsbisschop overleed, op bijna 78-jarigen leeftijd, den 4 Februari 1933. Nog slechts kort te voren had hij van Rome een hulpbisschop verkregen in den persoon van bovengenoemden Mgr. Maiztegui, die voorloopig Administrator van El Darièn bleef. Op 13 Maart 1933 werd Mgr. Maiztegui aartsbisschop van Panamá. En waar acht jaar geleden een Claretaan hulpbisschop was geworden van den Aartsbisschop-Lazarist, daar zien we thans een Hulpbisschop-Lazarist naast den Aartsbisschop-Claretaan.

***

Monseigneur Franciscus Beckmann, geboren te Enschedé 23 Juli 1883, Priester gewijd te Helden-Panningen (L.) 13 Juli 1913, verblijft reeds meer dan 27 jaar in Centraal-Amerika. Hij begon zijn missionarisarbeid als aalmoezenier in het ziekenhuis van Guatemala (1913—1916) en preekte toen reeds zoo nu en dan ter afwisseling eens 'n retraite. Dan zien we een vijftienjarig verblijf in San Salvador volop als volksmissionaris: buiten den regentijd (November tot Juni) volgde de eene volksmissie op de andere, en in den regentijd (Juni tot November) werden retraiten, novenen enz. gegeven[2]). De laatste tien jaren (1931 tot nu) was hij Overste van het Klein-Seminarie van Panamá, door Mgr. Rojas gesticht, en sinds geruimen tijd was hij in het Aartsbisdom ook de leider van de Katholieke Actie.

Dat zijn werk en zijn ijver werden gewaardeerd, blijkt uit de keuze die op hem is gevallen, om den Aartsbisschop, Mgr. Maiztegui voor wiens wankele gezondheid de geheele last van het bestuur te zwaar begon te wegen, op dezen verantwoordelijken post bij te staan. Volgens recente gegevens bestaat de bevolking van Panamá uit 57,3% kleurlingen, 18,4% negers, 11,1% blanken en 7,1% indianen. Zooals gezegd is ook hier het meerendeel katholiek. Het Aartsbisdom telt 50 parochies, 85 seculieren en 35 regulieren[3]). 'n Honderd en twintig priesters dus voor 376.000 veelal verspreide katholieken, waar zij de hitte en den last van den dag moeten

[1]) Annales de la Congregation de la Mission 1933, p. 618.
[2]) Sint Vincentius à Paulo, 1922. p. 25 en andere jaargangen.
[3]) Lexikon für Theologie und Kirche. Bnd. VII : Panama.

dragen, in een klimaat dat „in iemand invreet als de roest in het ijzer".

Moge het Mgr. Beckmann gegeven zijn, vanaf de verheven plaats die hem thans is aangewezen, nog zegenrijker den apostolischen arbeid van zijn Aartsbisschop te kunnen steunen, tot welzijn van priesters en volk, die ook hem op Zondag 7 Juli 1940, bij zijn bisschopswijding, zoo spontaan hun sympathie en aanhankelijkheid betuigden, -en daardoor vruchtbaar medewerken aan de vervulling der woorden van St. Paulus die Mgr. zich tot wapenspreuk verkoos: „Oportet Christum regnare. — Christus moet heerschen". (I Cor. XV, 25).

Nijmegen. CORN. VERWOERD, C.M.

HET MISSIESYSTEEM VAN VENERABILIS PETRUS DONDERS

Inleiding.

Den 5den Juni is het 100 jaar geleden, dat de Eerbiedwaardige Petrus Donders, de bekende Missionaris der Indianen en Boschnegers van Suriname, door den H. Stoel zelf (bij de inleiding van het apostolisch proces zijner zalig- en heiligverklaring) geprezen als „Apostolus leprosorum" (Surinamensium), de priesterwijding ontving uit de handen van Mgr. van Wijckerslooth in de huiskapel van Huize Duinzicht te Oegstgeest.

Naar aanleiding van dit bescheiden eeuwfeest willen wij hier de aandacht vestigen op het „Missiesysteem" van dezen Eerbiedwaardige. Hij moge zelf in zijn eenvoud niet aan een eigenlijk „Missiesysteem" gedacht hebben, toch, dunkt ons, geven zijn daden en woorden genoegzaam recht daarvan te spreken, gelijk uit het volgende moge blijken [1]). Dat „Missiesysteem" zal blijken te

[1]) Voor deze studie raadpleegden wij de verschillende levensbeschrijvingen van den Eerbiedwaardige, vooral de „Nieuwe Levensbeschrijving" door den bekenden Nederlandschen hagiograaf Pater J. Kronenburg C.ss.R., alsook de offieieele Latijnsche akten van het diocesaan en van het apostolisch proces zijner zalig- en heiligverklaring, welke ruim twee duizend bladzijden beslaan. Verdere bronnen waren zijne nagelaten geschriften o.a. een „*Memorie over hetgeen er voor de Indianen moet gedaan worden*", een „ *Verhandeling over Indianen*" en een 40-tal Missiebrieven; eenige hiervan zijn gepubliceerd of vroeger door den Eerbiedwaardige zelf in „De Godsdienstvriend", of later door anderen in „H(et) Pe(trus) Do(nders) T(ijdschrift)". Wij zullen er nu en dan naar verwijzen.

zijn het beproefde systeem der H. Kerk, door de twee groote Missiepausen Benedictus XV en Pius XI in 't volle licht geplaatst. Dit systeem, trouw gevolgd met de volmaaktheid van een „Heilige", heeft Petrus Donders tot een modelmissionaris gemaakt.

Wij veronderstellen zijn leven in hoofdtrekken bekend; voor den *Missionaris* kan men deze 3 tijdperken onderscheiden:

1e. *Kapelaan* Donders te Paramaribo van 1842—1856;

2e. *Pastoor* Donders te Batavia van 1856—1866;

3e. *Pater* Donders weer te Batavia (met een korte onderbreking van 2 jaar, welke hij in Paramaribo en Coronie doorbracht) van 1867—1887.

Overzicht van zijn daden.

In ieder Missieland is het een eerste zorg voor den Missionaris om datgene, wat reeds voor het ware geloof gewonnen is, hetzij door voorgangers, hetzij door hemzelf en zijn medemissionarissen, te behouden. Het uitgestrooide zaad des geloofs moet ontkiemen, moet groeien en bloeien, moet vruchten dragen.

Paus Pius X zeide immers, dat de voortplanting des geloofs hem ijdel zou toeschijnen, als eerst niet gezorgd werd voor het behoud des geloofs. En onze liefde gaat volgens St. Paulus allereerst uit naar de „huisgenooten des geloofs" (Gal. 6, 10). Vandaar dat ook Benedictus XV den Bisschop als Hoofd der Missie allereerst voorhoudt omtrent de reeds bekeerden: „Hij moet voor degenen, die hij voor Christus gewonnen heeft, zorg blijven dragen, hij moet over hen waken; hij moet hun ijver onderhouden, en hij mag geen enkel van hen ontrouw laten worden en verloren laten gaan" [1]).

Ook in Suriname moest eerst voor de *Katholieken* gezorgd worden. Na de pogingen eener evangelieverkondiging [2]), eerst van 1684 tot 1686 door Franciscanen uit België, dan in 1786 en volgende jaren tot 1793 door eenige Nederlandsche wereldgeestelijken, eindelijk van 1810 tot 1814 vanuit Curaçao, kon pas in 1817 een vaste grondslag der Surinaamsche Missie gelegd worden door de onvergetelijke wereldpriesters Wennekers en Van der Horst. Het aantal bekeerlingen nam langzaam toe, zoodat in 1825 een „Apostolische Prefectuur" werd opgericht. De 2e Apostolische Prefect Mgr. Grooff, wiens naam in West- en Oost-Indië en in het Vaderland weldra

---

[1]) Vertaling van F. van Nimwegen C.ss.R. in de serie „Ecclesia docens".
[2]) Mulders, *De Missie in Tropisch Nederland*, 's-Hertogenbosch, 1940 blz. 231.

met eere zou genoemd worden, had in 1826 het bestuur over de Surinaamsche Missie aanvaard.

In 1838, op een reis naar het Vaderland in het belang zijner Missie, bij een bezoek aan het Groot-Seminarie van het Apostolisch Vicariaat 's-Hertogenbosch, had hij den theologant Petrus Donders voor zijn prefectuur aangenomen. Na voltooiing zijner hoogere studies, na zijn priesterwijding zou de nieuwe Missionaris naar Suriname afreizen. Dit geschiedde in 1842.

Petrus Donders arriveerde in Paramaribo den 16den Sept. van dat jaar, hartelijk verwelkomd door Mgr. Grooff, onder wiens leiding hij allereerst de gewone zielzorg ging uitoefenen in Paramaribo en omgeving.

Het is niet onze bedoeling hier na te gaan, wat de Eerbiedwaardige Petrus Donders gedurende de eerste 14 jaren van zijn missionarisleven (1842—1856) in de gewone zielzorg voor de ruim 2000 Katholieken van Paramaribo en voor de circa 1000 Katholieken van eenige plantages langs de rivieren heeft gedaan door het preeken, door het toedienen der H. Sacramenten, door het godsdienstonderricht voor kinderen en volwassenen, door het onderwijs zelfs in de scholen, door zijn zorg voor de zieken en voor de gestorvenen, door zijn gestadig huisbezoek en door het leiden van godsdienstige vereenigingen. Bij het klein getal priesters (gewoonlijk slechts met twee) werd hij letterlijk met arbeid overstelpt.

Toch zou hij reeds in die jaren uitvoeren, wat de Codex later den zielzorgers zou voorschrijven (can. 1350 § 1), dat zij zich ook het heil der *niet-katholieken* in hun parochies ter harte zouden nemen. Hoe innig medelijden had hij met de daar zoo talrijke *Moravische Broeders* of *Hernhutters*! Welk een vreugde was het voor hem, als sommigen een godsdienstcursus wilden volgen om tot de Katholieke Kerk over te gaan, als op de plantages aan de slaven werd toegestaan naar het woord van den Missionaris te luisteren en eventueel het katholieke geloof te omhelzen!

Om deze laatste reden werd hij *de groote bevorderaar van een geregeld plantagebezoek* niettegenstaande den grooten priesternood. Wij vinden dan ook aangeteekend, dat het getal der plantages, door den Missionaris van tijd tot tijd bezocht, in 1852 reeds tot 12 gestegen was en nog zou stijgen, in 1861 tot 21 en in 1866 zelfs tot 40. Welk een arbeidsveld!

En toch was zijn ijver nog niet verzadigd. Het hart van een

Missionaris is wijd als het strand der zee, het is bij uitstek katholiek d.i. universeel en heeft geen rust, zoolang in het Missieland nog zielen zijn verwijderd van God, van het ware geloof, van de Katholieke Kerk.

Vandaar reeds toen Petrus Donders' zielsverlangen naar de bekeering der *Indianenstammen*, de oorspronkelijke bewoners van Suriname [1]). en van de *Boschnegerstammen*, nakomelingen van de uit Afrika als arbeiders geimporteerde, doch later naar de bosschen ontvluchte slaven [2]).

In zijn brief van 24 Sept. 1844 aan de Redactie van den „Godsdienstvriend" luidde het, na de bespreking van de plantages:

Dan nog zoovele duizenden *Indianen*, die nog in de duisternis en schaduw des doods zitten, en welke het geluk nog niet bekomen hebben om een priester te zien om hun den rechten weg tot den hemel te toonen. En hoe verlangen zij dit, wijl zij verscheidene malen, zooals Zijn HoogEerw. mij laatst verhaalde, om priesters hebben gevraagd! Maar wat zullen wij doen? Ach! welk medelijden heb ik met hen! Dan, helaas, ik kan voor het tegenwoordige niet anders dan met mijne kranke gebeden ter hulp komen en hen aan de oneindige barmhartigheid van God aanbevelen.

En in zijn brief van 8 Sept. 1846 (geeindigd 5 Dec.) aan Prof. Van Someren over de *Indianen* [3]) en *Boschnegers*:

Tot hiertoe zijn wij bij die volken (der Binnenlanden) nog niet werkzaam geweest. Evenwel hoop ik, dat wij binnenkort dit genoegen zullen hebben, hetgeen ik reeds lang zoo vurig gewenscht en verlangd heb.... De goede God geve, dat wij deze ongelukkigen, die nog in de duisternis en schaduw des doods zitten, met den fakkel des geloofs mogen verlichten.

Wanneer zullen deze heidenen gewonnen kunnen worden? Allereerst zijn dan nieuwe evangelische arbeiders noodig. Hoe vurig weet hij erom te bidden en te smeeken!

In zijn eerste autobiografie van 13 Oct. 1874 [4]) vat de Eerbiedwaardige deze periode van zijn Missionarisleven aldus samen:

---

[1]) De benedenlandsche Indianen zijn de Warrouwen, Arrowakken en Caraïben. Hun aantal is op ca. 2600 geschat. Aantal en groepen der bovenlandsche Indianen zijn nog vrijwel onbekend. Eèn groep (Ojana's of Trio's) werd op 600 geschat, waarvan de helft op Surinaamsch gebied.

[2]) Oud-Gouverneur Staal onderscheidt in zijn boek „*Nederlandsch Guyana*" (bl. 177) deze groepen: Saramaccaners, Matoeari's, Korenti's, Aukaners of Djoeka's en Paramaccaners. Hun totaal aantal werd op 17500 geschat.

[3]) Hier in Pater Donders' leven zijn steeds slechts *benedenlandsche* Indianen bedoeld; de *bovenlandsche* (Ojana's of Trio's) zijn eerst later bekend geworden. H.P.D.T. Jg. 19 bl. 36 en 152.

[4]) H.P.D.T. Jg. 21 bl. 3—7.

De goede God gaf mij het vurig verlangen om aan de zaligheid der zielen te arbeiden, en ziet, aan dit verlangen voldeed Hij door mij overvloed van werk te verleenen gedurende de 14 jaren, die ik te Paramaribo doorbracht; in beproevingen schonk Hij mij de onderwerping en het geduld.

***

Na 14 jaren voornamelijk in Paramaribo aan het heil der zielen te hebben gewerkt onder leiding aanvankelijk van Mgr. Grooff, dan van Mgr. Schepers, werd de Eerbiedwaardige verplaatst naar het Melaatschendorp Batavia aan de Coppenamerivier.

Hier in dit oord van ellende zou hij tien jaar lang pastoor zijn. Zijn parochianen zouden de besmettelingen wezen, aan wie hij zijn liefde in al haar omvang kon botvieren om hen te helpen, voorzoover dit mogelijk was, naar het tijdelijke, maar meer nog om hen geestelijkerwijze op te heffen op godsdienstig en zedelijk gebied.

Hier zou hij een ,,Apostel der melaatschen'' worden.

Onmogelijk natuurlijk hier weer te geven, wat een zelfvergeten, een van liefde tot God en den naaste brandende priester daar voor de ,,armsten der armen'' gedaan heeft. Pater Kronenburg schildert het met levendige kleuren in het 6de hoofdstuk der ,,Nieuwe Levensbeschrijving'': ,,Op Batavia 1856—1866''.

Zijn invloed op de *niet-katholieke* melaatschen werd daardoor steeds grooter. Zij kwamen met hem, den ,,Heilige'', in contact. Door zijn woord en voorbeeld werd de praktijk en de leer der Katholieke Kerk hun van lieverlede eerst minder vreemd, dan geleidelijk sympathieker, eindelijk ten volle aanneembaar. Echt Missionariswerk werd hier verricht en gewoonlijk met succes. Voor hoevelen is de verbanning uit de maatschappij en de verwijzing naar Batavia het begin van hun geluk geweest!

Als kinderen der Kerk leerden zij het lijden dragen en heiligen. Batavia werd de weg ,,ten Paradijze'', eens (13 Nov. 1842) door den ,,Heilige'' genoemd ,,plaats van Gods barmhartigheid''. ,,Schier al de Katholieken'', zoo schrijft Pater Kronenburg (blz. 129), — ,,er waren er destijds door elkander geregeld drie- tot vierhonderd per jaar — en ook verreweg de meeste niet-katholieken en heidenen luisterden op den duur gewillig naar het woord van den teederen Vader''.

Gelijk wij reeds bemerkten, verdubbelde in die jaren zijn bezoek aan de verschillende *plantages*. De voorname aanleiding daarvan werd het koninklijk besluit tot de vrijmaking der slaven op 1 Juli 1863. Zij zouden voortaan ook vrij zijn in het kiezen en het volgen

van hun godsdienst. De weinige priesters der Missie moesten nog meer tijd beschikbaar maken voor het bekeeringswerk onder hen [1]). Het zou voor Rome weldra een aanleiding worden om, voor een geregelden aanvoer van nieuwe arbeidskrachten, de Surinaamsche Missie toe te vertrouwen aan de Nederlandsche Redemptoristen.

Naar de bekeering der *Indianen* en *Boschnegers* bleef hij uitzien, maar feitelijk kon het er niet van komen daarvoor eenigen tijd vrij te maken; de weinige priesters, ook Pastoor Donders, waren reeds tè bezet. De Voorzienigheid zou weldra hulp zenden.

,,Intusschen'', zoo schrijft de Eerbiedwaardige in zijn tweede autobiografie van 13 Aug. 1879 [2]) over deze missionarisperiode, ,,werd ik met Batavia belast, alwaar ik 10 jaar alleen verbleef, totdat het de goede God beschikte, dat .... de Eerw. Paters Redemptoristen met de Surinaamsche Missie belast werden''.

***

Nauwelijks hadden de Redemptoristen 26 Maart 1866 — thans 75 jaar geleden — de Surinaamsche Missie overgenomen, of de reeds 56-jarige Missionaris Petrus Donders sloot zich bij hen aan.

De Voorzienigheid had voor hem als Redemptorist nog 20 vruchtbare jaren bestemd, vruchtbaar in de *gewone zielzorg*, grootendeels te Batavia en 'n korten tijd te Paramaribo en Coronie waargenomen, vruchtbaar door zijn werk onder de *Protestanten*, die hij te Batavia geregeld bezocht en, hoe ook afgestooten, geregeld bleef bezoeken, vooral echter vruchtbaar doordat de Dienaar Gods, bij het grooter aantal priesters, zich speciaal aan het eigenlijke bekeeringswerk onder de *heidenen* kon geven, veel meer dan vroeger onder de pas vrijgekomen *plantageslaven*, verder onder de *Indianen* en ook eenigszins onder de *Boschnegers*. Zoo schrijft hij 29 Mei 1869:

Ik ben daar (te Batavia) niet, zooals vroeger, alleen, neen wij zijn daar met twee Paters. Hierdoor heb ik wat meer tijd gekregen om de *plantagiën* af te gaan en om de negers te onderwijzen.

Sedert bijna een jaar ben ik met toestemming en aanmoediging van Monseigneur met de *Indianen* bezig om hen den Goeden God te leeren kennen en beminnen.

---

[1]) Zie ,,*Petrus Donders en de slaven*'' door den Surinaamschen onderwijzer C. F. G. Getrouw in H. P. D. T. Jg. 19 bl. 8—12.

[2]) H. P. D. T. Jg. 21 bl. 43—47.

En den 12den Dec. 1869:

Ik ben den meesten tijd op reis, niet met de spoorwegen, dit kennen wij hier niet, maar in een tentboot of soms op kleinen afstand in een corjaal, altoos op het water,.... om op de verschillende plantagiën de geëemancipeerde Negers te onderwijzen, de H. Mis te lezen, Sacramenten te bedienen, enz.

Ook bij de *Indianen* in de verafgelegen bosschen, om hen als wild op te sporen, te onderwijzen enz..... Bid s.v.p. van tijd tot tijd een Ave Maria voor mij en voor die arme Indianen, opdat zij den goeden God mogen kennen en beminnen....

Verleden jaar in Mei ben ik voor het eerst met hen begonnen en nu heb ik bij de 20 plaatsen : plantagiën, grondjes en Indianenkampen om te onderwijzen enz.

Wel werd na eenige jaren hier en daar bezwaar geopperd tegen Pater Donders' dienstreizen naar de Indianen, alsof deze van geen of weinig nut waren, doch in antwoord daarop stelde hij voor zijn bisschop Mgr. Schaap een beredeneerde Memorie op (H.P.D.T. Jg. 17 bl. 153) en mede tengevolge daarvan werd dat apostolaat doorgezet en naar vermogen uitgebreid.

Tot zijn laten levensavond blijft Pater Donders innig bezorgd voor het heil der *Indianen*. De weinig overgebleven Warrouwen en de goed gestemde Arrowakken mocht hij weldra voor 't ware geloof winnen.

Bij de Caraiben, naast menige teleurstelling, toch ook geleidelijk vooruitgang. En eindelijk over 't algemeen de overwinning, dank de ontelbare offers van zijn tijd en van zijn persoon!

Doch het geloofsleven moest bestendigd worden.

Hoe zwaar moet het den volijverigen Missionaris gevallen zijn, als sommige zijner bekeerlingen door gebrek aan priesters of door andere omstandigheden — hij zelf was 'n paar jaar verplaatst naar Paramaribo en Coronie en door de gewone zielzorg schier geheel in beslag genomen — langen tijd niet bezocht konden worden ; de Indianen van de Maratakka zagen volgens zijn schrijven van 16 Dec. 1886 zelfs 7 jaren lang geen priester.

Welk een vreugde voor den Dienaar Gods, als tegen het einde van zijn leven eenige hoop begint te stralen op de bekeering der *Boschnegers*, waarvan bij de 300 zich in de Coppenamerivier gevestigd hadden. (Brief van 20 Juli 1886).

Doch 16 Dec. daaropvolgend moet hij erkennen: „Met de *Boschnegers* gaat het niet naar wensch". Zou zijn offer en gebed

tenminste voor later geen bijzonderen zegen hebben afgetrokken, het uur der bekeering niet hebben verhaast ?

Na zijn dood (14 Jan. 1887) blijft hij de voorspreker en het toonbeeld van den Missionaris en zijn Missiewerk.

Overzicht van woorden van of over hem.

1. Hoogere opvattingen als leidraad:

Een levendig geloof,

dat God de zaligheid wil van alle menschen en dat Christus voor alle menschen gestorven is, ook dus voor de Indianen en Boschnegers van Suriname, ook dus voor de arme melaatschen, ook dus voor de plantageslaven, voor ieder van hen.

Dat levendig geloof bezielde den Dienaar Gods zelf, dat wilde hij steeds meer bij anderen opwekken, dat moest de grondslag zijn en blijven van geheel zijn Missie-actie.

Pater Kronenburg drukte het volgenderwijze uit : ,,Het diepe bewustzijn, de innige overtuiging, dat voor iedere ziel Christus aan het kruis gestorven is, dat het bij iedere ziel gaat om een eeuwigheid van geluk of een eeuwigheid van jammer, dat bij God geen aanzien van persoon is, van slaaf of vrije, van blanke of kleurling, van gezonde of besmetteling : dat dreef hem voort en liet hem geen rust" (,,Nieuwe Levensbeschrijving" bl. 165).

Een onwrikbaar vertrouwen

op de genade van God, op de verdiensten van Jezus Christus, op de voorspraak der Allerzaligste Maagd Maria. Van dien kant geen vreeze, als de mensch maar doet, wat hij zijnerzijds kan. ,,Facienti quod est in se Deus non denegat gratiam".

Aan zijn oud-professor Van Someren schrijft hij 29 Mei 1869 over zijn pas begonnen Indianenmissie :

Met de genade van den algoeden God, zonder Wien wij niets kunnen, hoop ik dit werk te kunnen voltrekken om hen allen voor den goeden God te winnen. Immers Jezus Christus heeft voor hen, zoowel als voor ons, al zijn dierbaar bloed vergoten.

Aan zijn Provinciaal schrijft hij 11 Febr. 1871 over het Nickeriedistrict :

Wat in 't algemeen de Negers betreft, of zij goed of slecht zijn, kan ik niet beoordeelen.

Doch God is oneindig barmhartig en ook oneindig machtig. Indien wij op Hem vertrouwen en Hem nederig bidden om ons en ook die arme ongelukkigen ter hulp te komen, zal Hij met ons zijn, als wij doen wat wij kunnen, en zal ons helpen.

Dit alles is mijn overtuiging, vol vertrouwen op den algoeden God, die niet wil, dat iemand verloren ga, maar dat allen zalig worden [1]).

,,God'', zoo luidt het 17 Juli 1876, ,,heeft Zijnen eenigen Zoon voor hen (de Indianen) gegeven ; Jezus heeft al Zijn bloed ook voor hen vergoten. Dus laten wij hopen en vertrouwen en veel voor hen bidden''.

Een vurige liefde voor God, voor Jezus Christus

was de eigenlijke drijfveer van geheel zijn missiewerk. ,,Voor God en voor de zielen !'' was feitelijk zijn leuze.

,,Charitas Christi urget nos'' mocht hij den Apostel der heidenen nazeggen.

Het hinderde hem zoo, dat God door zoovelen beleedigd wordt.

Beminnen wij den goeden God, die al onze liefde overwaardig is en die door zoovele menschen miskend en versmaad wordt.

Zoo schreef hij 16 April 1884. En 18 Aug. 1885 teekent hij zijn eigen zielestreven in deze woorden :

Alles zooals het de goede God zal willen en beschikken. Zijn heilige en aanbiddelijke wil geschiede in alles ! De goede God geve mij de genade om te volharden in Zijn liefde en in mijne H. Roeping.

In zijn sterfuur werd het woord vervuld, waarmede hij zijn autobiografie van 13 Aug. 1879 besloten had (H.P.D.T. Jg. 21 bl. 47) :

Gods H. Wil geschiede in alles. Gods H. Wil en de volkomene gehoorzaamheid heeft mij altoos en in alles getroost, en ik hoop ook, dat dit mijn troost mag zijn in het uur van mijn dood.

Voor de zielen.

In zijn autobiografie van 13 Oct. 1874, op bevel van Mgr. Schaap geschreven, getuigt de Eerbiedwaardige.

Het heeft den goeden God behaagd om mij vroegtijdig, 5 à 6 jaren oud, een vurig verlangen te verleenen tot den priesterlijken staat om te arbeiden aan de zaligheid der zielen. (H.P.D.T. Jg. 21 bl. 3).

En 16 April 1884, bijna 75 jaar oud, schreef hij aan Pater Superior De Beer :

---

[1]) H. P. D. T. Jg. 18 bl. 243.

Ik kan den goeden God niet genoeg danken, dat Hij mij gezondheid en sterkte verleent om aan het heil der zielen te kunnen arbeiden.

Wat de Eerbiedwaardige voor de zielen over had, blijkt wel duidelijk uit deze woorden zijner 2de autobiografie, geschreven 13 Aug. 1879 in opdracht van zijn Overste (H.P.D.T. Jg. 21 bl. 47) :

God is almachtig, Maria, de toevlucht der zondaren, is ook hunne Moeder. Bidden, vertrouwen op God en Zijn H. Moeder, boete, want de Heiligen zeggen : Sedert de dood van Christus *Sanguine emendae sunt animae.* Kon ik door het opofferen van mijn leven maken, dat allen God kenden en beminden, zooals Hij het verdient.

„Voor éëne ziel", zoo getuigde een zijner bewonderaars, „zou hij zich dood hebben gewerkt". (Kron. bl. 193).

Hoogachting van de missionarisroeping.

Dit is het eerste, wat Paus Benedictus XV in zijn Apostolisch Schrijven „Maximum illud" van 30 Nov. 1919 den missionarissen op het hart drukte, opdat zij zouden werken alleen voor de uitbreiding van het Rijk van Christus (niet van eenig aardsch rijk), voor de hoogere, geestelijke belangen der heidenen (niet voor eenig aardsch gewin van zich zelf). Voor zulk een verheven, ja goddelijke taak moeten zij goed voorbereid zijn door doelmatige kennis van het heilig ministerie, door ernstigen toeleg op de taal des lands en vooral als mannen Gods door een heiligen levenswandel. De Eerbiedwaardige was ervan doordrongen. Wij zullen het zien. Als assistent te Warmond schreef hij op 3 Juli 1842 aan Mgr. Den Dubbelden over zijn toekomstig missionarisleven als over zijn „hoogere bestemming", waartoe de Goddelijke Voorzienigheid hem door dat tijdelijk verblijf te Warmond had voorbereid.

Sympathie voor zijn Missieland.

Tegen het einde van zijn leven (30 Oct. 1884) heeft hij daaraan wel 't sterkst uiting gegeven in een brief aan Pater Antonius Hengst C.s.s.R. te Amsterdam :

O, de Missie van Suriname is mij zoo dierbaar ! Denk eens, dat ik al drie en veertig jaar aan de Missie verbonden ben en haar in al dien tijd niet verlaten heb. Ik zou het ook niet willen. Geve de goede Jezus mij de genade van hier te sterven.

Zijn daden hadden overigens dezelfde taal gesproken. Voor zijn missieland, voor de onsterfelijke zielen wilde hij zich geven en blijven geven. Zelfs niet voor een vacantiereis naar het vaderland

wilde hij zijn missiearbeid onderbreken, want daartoe uitgenoodigd door zijn weldoener en vriend, pastoor Van de Ven, antwoordde hij,

Gaarne zou ik aan dat verzoek voldoen, uit dankbaarheid jegens U vooral ; maar er kon intusschen wel eene ziel mijner melaatschen in mijne afwezigheid verloren gaan (Kronenburg : Nieuwe Levensbeschrijving bl. 127).

Juist die ware liefde voor zijn Missieland spoorde hem aan zich met kracht te verzetten tegen alle misbruiken. Vooral de wraakroepende behandeling der slaven maakte hem soms welsprekend in zijn gerechte verontwaardiging. Zoo roept hij in zijn brief van 8 Sept. 1846 bij de gedachte daaraan uit :

Wee ! wee ! Suriname in den grooten Oordeelsdag ! ! Wee ! Wee !
Ja, duizendmaal wee den Europeanen, den eigenaren van plantageslaven, den administrateuren, den directeuren en blanken officieren, die allen over de slaven heerschen ! ! ! Ongelukkig zij, die zich met het zweet en bloed verrijken van die arme slaven, die geen verdedigers vinden dan God.

Belangstelling voor zijn Missie wekken.

Iedere missionaris beschouwt zich dit ten plicht. Ook onze Eerbiedwaardige. Vandaar die missiebrieven, waarover aanstonds. Vandaar gingen er nu en dan kleinere geschenken naar zijne verwanten, vrienden en kenissen in 't vaderland. Kleinigheden, als men wil, soms snuisterijen, doch zij hebben hare onmiskenbare uitwerking.

Missiebrieven.

Opvallend, dat de Eerbiedwaardige, niettegenstaande al zijn andere werkzaamheden, welke reeds op zich zelf overstelpend genoemd mogen worden, nog zovele en soms zoo lange missiebrieven naar het vaderland schreef. Meerdere daarvan waren voor publicatie bestemd. Twee vonden we in „De Godsdienstvriend" deel 50 (1843) bl. 99—105 en deel 54 (1845) bl. 50—56. Zij leeren ons Petrus Donders' missie-arbeid theoretisch en praktisch kennen.

Aan wie die brieven zooal geschreven werden ?

Vooreerst aan zijn Familie. „Ik vertrouw", zoo schrijft hij 5 Oct. 1843 aan zijn geestelijke dochter Johanna Cornelia Manni te Tilburg, „dat U de brieven ook leest, die ik aan mijn broeder schrijf". Van 16 April 1884 hebben we nog een brief aan zijn neef Michael van den Brekel. Verder aan zijn weldoeners en vrienden, vooral aan het Groot-Seminarie te Haaren, aan President Cuijten, aan Professor Van Someren, aan de Theologanten.

Later als Redemptorist, schreef hij geregeld aan den Hoogeerw. Pater Provinciaal en aan meerdere Confraters in Nederland als aan Pater Vogels en Pater Antonius (Hengst).

2. Middelen.

Verwijdering der hindernissen van het Missiewerk.

Tot dit doel was hem niets te veel. Bovennatuurlijk als hij steeds was, zocht hij daartoe vooral zijn kracht in het H. Misoffer en in het gebed. Hoe treffend beschrijft hij de eerste H. Mis bij de Indianen ! Hoe indrukwekkend is volgens zijn brief van 13 Nov. 1842 dat gezamenlijk bidden zijner melaatschen te Batavia bij het Mariakapelletje aan de Coppename ter uitroeing van afgoderij, dronkenschap en ontucht ! Doch ook de natuurlijke middelen werden niet versmaad. Hoe onverschrokken verwijdert hij, wat naar afgoderij of bijgeloof zweemt ! Met welk een heiligen toorn weet hij op te treden bij brasserijen en andere openbare ergenissen ! Geleidelijk tracht hij het afgestompte schaamtegevoel door een eerzame kleeding [1]) te herstellen. Voorzichtig wil hij hen aan eenigen arbeid gewennen, want luiheid is de oorzaak van veel ellende. Vijandschappen en wraakzucht bestrijdt hij door zijn persoonlijken invloed.

Zijn pogingen tot centralisatie voor Indianen en Boschnegers moesten een andere moeilijkheid, de afstanden, overwinnen.

Dit alles, methodisch ondernomen en gestadig toegepast, verraadt reeds een helder Missie-inzicht, een doeltreffend systeem.

Bidden, bidden en nog eens bidden !

Hier toont zich de Eerbiedwaardige Petrus Donders vooral een waar zoon van St. Alfonsus, den leeraar van het gebed.

Altijd zelf bidden, altijd aan anderen gebed vragen, opdat altijd Gods genade zijn missiearbeid bevruchte. Onmogelijk hier alle bewijzen daarvoor te geven. Slechts eenige voorbeelden.

In zijn eersten brief uit Suriname (13 Nov. 1842) schrijft de Eerbiedwaardige reeds over de Theologanten van Haaren aan zijn oud-professor Van Someren :

„Het is waar, zij kunnen allen niet in dezen wijngaard arbeiden door missionaris te worden, want God is het, die hen hiertoe moet roepen ; maar zij kunnen toch allen door hunne gebeden en aal-

[1]) De Arrowakken waren hierin voorbeeldig. Brief van 14 Nov. 1873.

moezen hieraan eenigszins medewerken. En welk gebed is God aangenamer of dienstiger voor hunne zaligheid dan deze gebeden, gestort tot bekeering van die zielen, waarvoor Jezus Christus zelf Zijn leven heeft ten beste gegeven?"

Als het later gaat over de zoo moeilijk bekeerbare Caraiben, schrijft hij 6 Dec. 1872:

Doch Gods goedheid en barmhartigheid is groot en zal zeker met hen medelijden hebben, dus bidden, ja veel bidden is het voornaamste, en hen te leeren bidden. Ja door dit middel kan men alles verkrijgen.

Hoe treffend hem maar steeds op allerlei wijzen te hooren herhalen:

Ik beveel ook mij, alsook de arme besmettelingen, Indianen en Boschnegers in Uwe godvruchtige gebeden aan (6 Dec. 1872).

Een jaar later (12 Nov. 1873) over de hardnekkige Caraiben:

U ZeerEerw. zal uit een en ander wel opmaken, dat niets beter is dan veel voor die ongelukkige verblinden te bidden. Bid dan veel voor hen, opdat de goede en barmhartige God zich over hen ontfermen moge door de voorspraak Zijner H. Moeder, die ook wel hunne Moeder zal willen zijn.

Het besluit van zijn schrijven 3 Mei 1875 was:

Dus bidden, bidden is hier de groote zaak, want zonder den bijstand van God, wat kunnen wij? Niets.

Versterving, kruis en lijden.

Volgens Christus' getuigenis (Mc. 9, 28) wordt de duivel niet uitgedreven „nisi in oratione et ieiunio".

Naast het gebed, was ook dit middel der versterving, onder welken vorm dan ook, den Eerbiedwaardige familiair, gelijk wel uit deze uitlatingen blijkt.

„Deze (bezoeken aan de plantages en aan de Indianen)", zoo schrijft hij 17 Juli 1876, „zijn (God zij dank!) rijk aan kruisen en wederwaardigheden".

En een weinig verder in dienzelfden brief:

Er zijn er wel over de 500 (Indianen) gedoopt, maar gedoopt is niet genoeg; nu komt de moeilijkheid om ze als Christenen te doen leven. God alleen kon die verandering teweegbrengen. *Geduld en het gebed moet ons wapen zijn.*

Nog duidelijker op 20 Jan. 1877:

Ik ondervind hoe langer hoe meer, hoe noodzakelijk en hoe veel vermogend het gebed is. Ook boete en opoffering vraagt God van ons om die zielen te

redden, waarvoor Jezus geheel Zijn leven en al Zijn dierbaar Bloed heeft willen geven.

Eindelijk in zijn allerlaatsten brief van 16 Dec. 1886:

Tegenspoed en kruisen komen ook van God en zonder kruisen gaat het ook niet goed.

Dit alles sluit zich geheel aan bij hetgeen de Dienaar Gods in zijn „Gewetensrekening" (van 1874) aan zijn Overste verklaarde, dat hij wilde „lijden ter liefde van dien Jezus, die zooveel voor mij heeft geleden", dat hij ernaar verlangde „om te lijden en veracht te worden uit liefde tot Jezus" (H.P.D.T. Jg. 21 bl. 31).

Devotie tot Maria.

Ook op dit middel ter bekeering der heidenen hebben de Pausen gewezen. Maria is immers de Medeverlosseres aller menschen, de Uitdeelster aller genaden.

Dit middel werd trouw door onzen Missionaris aangewend.

Voor de Indianen hoopt hij (29 Mei 1869), dat „onze goede Moeder Maria, die ook *hunne* Moeder is, hen verlichte en versterke om het zoete juk van Jezus blijmoedig te omhelzen en te dragen".

En 12 Nov. 1873 schrijvend over de moeilijk bekeerbare Caraïben:

Bid veel voor hen, opdat de goede en barmhartige God zich over hen ontfermen moge door de voorspraak Zijner H. Moeder, die ook wel *hunne* Moeder zal willen zijn.

Van Maria verwacht hij zijn eigen volharding en de bekeering der Indianen:

De H. Alphonsus zal, zoo ik vertrouw, met de Moeder Gods voor hen bidden, opdat zij toch eenmaal allen Christenen en brave Katholieken mogen worden (17 Juli 1876).

De bijzondere devotie verder der melaatschen voor Maria, met name onder den titel van Onze Lieve Vrouw van Altijddurenden Bijstand, wordt terecht toegeschreven aan Pater Donders (H.P.D.T. Jg. 16 bl. 101). (Wordt vervolgd).

's-Hertogenbosch. M. VAN GRINSVEN C.s.s.R.

EEN MISSIE-GENERAAL EN EEN MISSIE-PLAN

II.

5. Missie-object.

Personen. Libermann wijdt vooreerst een beschouwing van negen bladzijden [1]) aan de negerziel, die het voorwerp is van al zijn zorgen en heel zijn liefde ; hij doet dit in den vorm van een antwoord op de toenmaals heerschende opvatting : ,,de neger is onbekeerbaar''. Hierbij brengt de schrijver op schitterende wijze zijn eigen leer omtrent de aanpassing in praktijk, conform zijn theorie over het wezen der Missie, uitgedrukt in het Missie-doel.

De *aanpassingsleer* werd als volgt geformuleerd door Libermann's leerling en eersten Bisschop, Mgr. Truffet : ,,Wij gaan niet naar Afrika om er Italië te vestigen, noch Frankrijk of eenig ander land van Europa, maar alleen de heilige Roomsche Kerk, buiten iedere nationaliteit om. Met de genade Gods ontdoen wij ons van alles wat uitsluitend Europeesch is, om alleen maar de gedachten van de Kerk in ons te bewaren''. [2]) — De stichter zelf schreef dienaangaande in een brief aan een missionaris : ,,De missionarissen moeten niet vóór alles mannen zijn van dit of dat land, maar ze moeten vóór alles mannen Gods zijn en mannen van de Kerk, vervolgens leden van de Congregatie waartoe ze behooren''. [3])

De logische conclusie uit dat beginsel lezen we in verscheidene geschriften van Pater Libermann : ,,*Wordt neger met de negers* en ge zult ze beoordeelen zooals ze beoordeeld moeten worden .... [4]) Bestudeert en doorgrondt hun karakter en geestesgesteldheid, tracht hun eigen aard grondig te begrijpen .... [5]) Ontdoet U van Europa, van zijn zeden, zijn geest .... om de negers te vormen niet op Europeesche manier, maar respecteerend wat hun eigen is, hun gebruiken, hun aard, hun manieren van doen .... [6]) Ontwikkelt de activiteit en de energie die ge vindt in hen .... [7]) Het idee van eigen minderwaardigheid moet uit hun zielen worden weggevaagd .... [8]) Behandel ze met zachtheid en met de noodige égards,

---

[1]) Blz. 3—11 ; ND, 225—236. [2]) Pitra, op. cit. (Fransche tekst), p. 431. [3]) LM, 641—642. Aan Kardinaal Wiseman schreef hij (24 Mei 1848) dat zijn Fransche Paters zoo noodig bereid waren de Engelsche nationaliteit aan te nemen om op Mauritius te kunnen werken (ND, X, 199). [4]) LM, 464. [5]) LM, 485. [6]) LM, 464. [7]) LM, 484. Vergel. ,,Summi Pontificatus'', A.A.S. 1939, p. 429 : ,,Sua ipsarum (gentium) animi ornamenta ac dotes.... colere ac provehere....'' [8]) LM, 484. Cfr. Instr. S. C. de Pr. Fide, 9 Jun. '39 (A.A.S. '39, p. 269—270).

trek hen nooit in 't belachelijke ....[9]) — In het Mémoire raakt Libermann ook even de kwestie aan van het geven van kleine geschenken aan de negers, wat volgens hem ertoe kan bijdragen hen beter te stemmen.[10]) — Dit alles werd vastgelegd in den Regel, welken Libermann in 1849 liet drukken bij Gaume in Parijs.[11])

In zijn rapport geeft de Stichter, zooals gezegd, een schitterend voorbeeld omtrent de wijze waarop de missionaris in de ziel van den inlander moet doordringen, geleid door een begrijpende liefde en toch door nuchterheid behoed tegen overdadig en overhaast enthousiasme.[12]) Tegen het verwijt van onverbeterlijkheid stelt hij voorop, dat Gods Goedheid de negervolkeren toch niet kan uitgesloten hebben van de weldaden der Verlossing[13]), maar dat integendeel in hun gesteltenissen en geaardheid een providentiëele voorbereiding te vinden is voor het werk der missionarissen : „hun ontvankelijke natuur schijnt ingesteld te zijn op de katholieke waarheden en de christelijke deugden treffen hen en trekken hen aan ....”[14])

Tegen de diverse verwijten wordt dan achtereenvolgens in het mémoire een „démenti formel et complet”[15]) geponeerd. — In plaats van „stupiditeit” constateert Libermann alleen onwetendheid als gevolg van gebrek aan onderwijs. Door voorbeelden toont hij aan, dat ook onder de negers te vinden zijn „des hommes de tête et de résolution”[16]) en ook zelfs „des esprits transcendants.”[17]) — Tegenover de gewraakte immoraliteit der zwarten stelt Libermann het verschrikkelijke verwijt : „cette démoralisation vient presque toute du contact avec les Européens” ;[18]) die zedeloosheid is overigens te verklaren door hun totale verlatenheid, hun ontberingen, de onmenschelijke behandeling van den kant der slavenhandelaars, die bovendien de mogelijkheid der negerhuwelijken inperken. Breng het geloof onder die volken, verbeter de sociale toestanden, en huwelijkstrouw en kuischheid zullen ook daar opbloeien : omtrent dit laatste getuigt Libermann dat reeds nu meerdere maagdelijke zielen zich aan God willen toewijden.[19]) —

---

[9]) LM, 532 ; ND, X, 161, 162 ; Libermann wijst er ook op, dat onder de negers melodieën moeten worden ingevoerd „en harmonie avec les sentiments, la tournure de l'imagination de nos bons Africains et plus en rapport avec la douceur, le coulant et la simplicité de leurs idiomes.” (LM, 474). [10]) 240 ; hij zegt echter, dat in feite zijn missionarissen de sympathie der negers hadden, ook zonder cadeautjes : 256. Cfr. ND, X, 284, 515 : het natuurlijk eigenbelang der families dient óók als hulpmiddel. [11]) ND, X, 452, art. IV ; 518, art. XV, XVI. [12]) LM, 486. [13]) 226. [14]) Ibid. [15]) Ibid. [16]) 228. [17]) 227. [18]) 229. [19]) 230.

Typisch is de wijze, waarop de beschuldiging van „diefachtigheid" wordt weerlegd [20]) : „de beschuldiging is gegrond, maar zaak is, er het motief van uit te leggen." Hun neiging tot stelen, zegt Libermann, komt voort uit het feit dat ze de blanken beschouwen als „des êtres d'une nature toute différente de la leur" en dat de uit Europa geïmporteerde dingen in den neger een belangstelling en nieuwsgierigheid opwekken, waarvan wij Europeanen ons moeilijk rekenschap kunnen geven . . . . . En dan komt weer de litanie : „mais qu'on les instruise, qu'on les civilise . . . ."

Ten slotte weidt Libermann breedvoerig uit [21]) over de zoogenaamde onmogelijkheid om den neger tot arbeidzaamheid en volharding te brengen : deze objectie steunt, zegt hij, op de ondervinding opgedaan met de vrijgemaakte slaven. Maar is het dan mogelijk dat die menschen, opgegroeid in onderdrukking, in godsdienstloosheid en onwetendheid, steeds behandeld en getyranniseerd als lastdieren, nu plotseling vrijgelaten een voorbeeld zijn van arbeidzaamheid en standvastigheid ? In de gedachte van den neger is werk en slavernij iets wat synoniem is : eenmaal vrij geworden walgt hij van het werken . . . . „Qu'on s'occupe avec intérêt à le civiliser, à en faire un bon chrétien" [22]) en „er is alle hoop dat de godsdienst, na eenmaal vasten voet gekregen te hebben in de kuststreken van Afrika, er voor altijd ingeplant zal blijven." [23])

Zeker heeft de neger zijn gebreken, zegt Libermann, en hij somt ze op, [24]) later nog terugkomend op hun bijgeloovige godsdienstige praktijken en wreede gebruiken ; [25]) maar de moeilijkheden die er uit voortvloeien kunnen overwonnen worden . . . .

Men moet die acht lange folio's in hun geheel gelezen hebben, om onder den indruk te komen van de overtuigingskracht waarmede Libermann optreedt als advocaat van het negerras, om verbaasd te staan over de meesleepende wijze waarop hij de middelen der rhetorica hanteert ter wille van zijn zwarten, en dan ten slotte in bovennatuurlijk optimisme juist geteld tien regels besteedt [26]) aan „de werkelijke gebreken der negers." — Hier is een man aan 't woord die demonstreert wat Charles onder de hoofddeugden van den missionaris rangschikt : „Il faut voir (les indigènes) comme ils se voient ; ils faut les espérer meilleurs qu'ils ne s'espèrent eux-mêmes ; ils faut les aimer pour ce qu'ils sont et pour ce qu'ils ne sont pas..." [27]) ;

---

[20]) 231. [21]) 231—236. [22]) 234. [23]) 232. [24]) 236. [25]) 258—260. [26]) Tekst der Propaganda, p. 11. [27]) Charles, Dossiers, I, p. 201—203.

een man, die wist te spreken over „de rijkdommen van de negerziel" [28]) en hen wist te beoordeelen „en fonction des conditions sociales et psychologiques du milieu . . . . ." [29])

Plaatsen. — *Missie-strategie.* — Dat een bepaalde, goed gekozen strategie noodzakelijk is volgens Pater Libermann, blijkt genoeg uit het voorafgaande : „Il faut un plan prémédité en une organisation hiérarchique très puissante . . . ." [30]) — Ook op dit punt vindt men bij den missie-generaal weer eenige leidende beginselen, waarvan hij de toepassing duidelijk maakt door de wijze waarop hij zelf te werk gaat in zijn mémoire ; we zullen die ideeën bij hun toepassingen vanzelf ontmoeten.

Het hoofdbeginsel, dat o.i. zoowel de gebiedskeuze en gebiedsverkenning, als de vestiging der missieposten en de verdeeling der arbeidskrachten beheerscht — deze vormen samen de „missiestrategie" — ligt opgesloten in Libermann's leer omtrent het missie-*doel* en wordt gegeven in een brief aan een zijner missionarissen : „*Ik voor mij geloof, dat de geest van apostolaat meer gelegen is in het uitbreiden van de grenzen der Kerk, dan in het vervolmaken van een kleine menschengroep* . . . ." [31]) — Elders zegt hij, dat zijn Congregatie zou verstarren, wanneer ze zich beperkte tot bepaalde kleine missiegebieden. [32])

De eerste toepassing vinden we bij de *gebiedskeuze*. Libermann houdt dienaangaande het beginsel, dat, als er een keuze moet gedaan worden, het eerst die gebieden moeten worden bewerkt welke het meest verlaten zijn en waar het meeste goed te doen is. Reeds in het mémoire dat hij opstelde tijdens zijn eerste verblijf in Rome, schreef hij, dat zijn toekomstige Congregatie absoluut afhankelijk moest zijn van de Propaganda, „die de missionarissen altijd zal kunnen overplanten (transplanter) naar meer behoeftige streken." [33]) — Hij paste dit princiep expliciet toe bij het terugtrekken van zijn missionarissen uit Australië in 1847 [34]) en schreef 26 Mei 1844 : „Vóór alles moeten we dáárheen gaan, waar het meeste gevaar dreigt ; *we moeten kerken stichten waar de duivel absoluut heerscher is* . . . ." [35])

[28]) Ibid., p. 85. [29]) Ibid., p. 71. [30]) 242. [31]) LM, 86 ; Vergel. „Rerum Ecclesiae": „ad proferendos Ecclesiae sanctae fines" (Sylloge, p. 258) en „Saeculo exeunte octavo": „Dei regni fines producere" (A.A.S. 1940, p. 258). [32]) LM, 210. [33]) ND, II, 72. [34]) LM, 404, 520; ND, IX, 74 et passim; X, 92. [35]) LM, 108; men merke op, dat het woord „églises" in dit verband niet de kerkgebouwen aanduidt, maar kerkgemeenschappen, zooals het ook in de Pausel. Documenten wordt gebruikt :

Maar als hij dan zijn keuze deed (Afrika, driemaal grooter dan Europa, lag nagenoeg heelemaal ter beschikking !), berekende hij niet het aantal momenteel beschikbare missionarissen, maar nam hij, hopend op de toekomst, meteen een arbeidsveld dat bijna alle perken te buiten ging : étendre les bornes de l'Eglise ! In zijn mémoire stelt hij voor, het Vicariaat der twee Guinea's nog verder uit te breiden naar het Noorden [36]) en eventueel naar 't Zuiden [37]), zoodat het een missiegebied werd, grooter dan het half Europa van heden ! [38]) Eenige beperkingen die hij daarbij voorstelt, worden alleen gemotiveerd door de reeds bestaande weinig uitgestrekte jurisdictie van eenige Priesters in Senegal [39]), van den Bisschop van Angola [40]) en dien der Kaap-Verdische eilanden. [41]) Libermann handelde hier niet uit overmoed of onbekookten ijver, maar omdat hij zóó alleen kans zag de bereiking van zijn bovenvermeld doel effektief voor te bereiden : en dit moest z.i. onmiddellijk op zoo groot mogelijke schaal worden aangevat. [42]) Finis est ratio eorum quae sunt ad finem ; men bouwt geen wereldkerk op een basis van eenige honderden vierkante mijlen !

Pater Libermann zet zich dan aan de missiekundige *gebiedsverkenning* of het terrein-overzicht, zoowel wat het land, als wat de bewoners betreft. Het heele land wordt door hem betiteld als „la Nigritie" en hij beschouwt dit uit geographisch, politiek, ethnologisch en religieus oogpunt, mede om te kunnen komen tot een zoo juist mogelijke bepaling der grenzen van het Vicariaat.

Libermann verdeelt het territorium in vier landstreken [43]), niet, zegt hij, volgens de tot zijn beschikking staande onnauwkeurige aardrijkskundige werken, maar aan de hand van andere gegevens[44]): 1. *Senegambië* (Sahara tot Sierra-Leone excl. ; behalve S. Louis

---

b.v. „novarum ecclesiarum spem" in Maximum illud (Sylloge, p. 118) ; toespraak Kard. Fumasoni-Biondi tot studenten van Kasteel-Gemert 23-5-'39 : „ut fundetis, vel saltem praeparetis, ecclesias. . . ." (Het Missiewerk, Oct. '39, blz. 164). [36]) 263. [37]) 269. [38]) Oppervlakten der afzonderlijke gebieden, zie „Guide des missions catholiques publié sous le haut patronage de la S. C. de la Prop.", Paris, Prop. de la foi, 1936, p. 94—96. In zijn rapport aan de Propaganda (1 Oct. 1853) schreef Mgr. Kobès, dat zijn gebied zich uitstrekte 1500 mijlen (plm. 6000 KM) langs de kust en 500—600 mijlen diep het binnenland in (Centraal-Archief C.S. Sp.). [39]) 268 ; deze jurisdictie werd uitgeoefend op de eilandjes S. Louis en Gorée. [40]) 269. [41]) 268. [42]) Het jaar daarop ging Libermann's aandacht en studie weer uit naar eventueel aan te nemen nieuwe gebieden : „La Cafrerie" in Zuid-Afrika (ND. IX, 285—288), Tunis in Noord-Afrika (ibid. en ND, X, 124), en een Neger-missie te Nieuw-Orleans in Louisiana (ND, IX, 374—378). Hij schreef toen : „Ondanks de onmetelijke uitgestrektheid van Guinea zouden we zonder bezwaar een nieuwe missie kunnen beginnen" (Ibid., p. 285). [43]) 255—260. [44]) 257.

en Gorée) ; 2. *Opper-Guinea* (Sierra-Leone, Liberia, Rijk der Aschantis — tusschen de mondingen der riv. Cavally en Volta —, Dahomey — tusschen Volta en Niger —, Gaboen — tot Kaap Lopes — ; 3. *Soudan* (het binnenland grenzende aan Senegambië en Opper-Guinea) ; 4. *Neder-Guinea* of Congo (vanaf Kaap Lopez : Loango, Congo, Angola, Benguela), hiervan uitgezonderd het onzekere jurisdictiegebied van den Bisschop van Angola en Congo.

Libermann vraagt dan [45]) en verkreeg de genoemde gebieden als één Vicariaat, met dien verstande dat hij voorstelde de bepaling der grenzen naar 't binnenland, dus de afbakening van het Soudangebied, tot later uit te stellen, wanneer die onbekende streken voldoende door de missionarissen geëxploreerd zouden zijn. [46])

In deze enorme uitgestrektheden stipt de schrijver (zéér in 't algemeen) aan [47]), wat voor de missioneering van belang is : de politieke invloedssferen der Europeesche mogendheden, de bodemgesteldheid (ook met het oog op mogelijke bebouwing voor het onderhoud der Missie), de ligging van bepaalde nederzettingen zooals factorijen, zoowel in havenplaatsen als in 't binnenland, welke zich later tot belangrijke centra kunnen ontwikkelen ; verder de bestaande verbindingswegen, de bevaarbaarheid der rivieren en vooral ook het klimaat. Aan dit laatste, dat reeds zooveel Priesterlevens had verwoest en nog zou verwoesten [48]), besteedt Libermann een lange passage [49]) : hij gaat de verschillende ziekten na en de climatologische oorzaken ervan, waarbij nog komt dat de missionarissen niet het geschikte jaargetijde kozen voor hun aankomst in Afrika, niet de noodige preventieve maatregelen namen en in hun ziekte niet behoorlijk konden verzorgd worden. Eenige algemeene therapeutische en prophylactische middelen worden dan nog aangegeven, onder welke laatstgenoemde vooral de noodzakelijkheid betoogd wordt van een „maison d'acclimatement" voor de pas-aangekomen missionarissen [50]). — Dat Libermann het effektieve martelaarschap niet beschouwt als een normale uiting van apostolischen ijver spreekt wel vanzelf. [51])

Na het gebied de bewoners. Aan de hand van een tamelijk

---

[45]) 263—270. [46]) 269. [47]) 255—260, passim. [48]) In 1853, dus juist in tien jaren tijds, waren er van de 81 uitgezonden missionarissen 24 gestorven en 17 ziek uit de missie teruggekomen ; van de 15 reeds gestichte staties waren er 9 verlaten (Rapport aan de Propaganda). Volgens Father Ahaus liggen 280 missionarissen beneden de 28 jaar op de Afrik. West-kust begraven (Maasbode, Zondag 17-3-'40). [49]) 237—239. [50]) 239; 265—266. [51]) Cfr. b.v. LM, p. 223, 365, 509, 522.

ingewikkelde berekening [52]), welke uitgaat van het aantal naar Amerika getransporteerde slaven [53]), evalueert Libermann het aantal zielen in Senegambië en de twee Guinea's op 20 tot 30 millioen. Hij wijst op de verschillende groote en kleinere bevolkingsgroepen, hun gesteltenissen in 't algemeen en ten opzichte van het Katholicisme [54]) en Protestantisme [55]), de penetratie van den Islam [56]), en weidt vooral uit over de godsdienstige opvattingen en praktijken. Dienaangaande geeft de schrijver interessante details [57]) over geloof in een Opperwezen en fetichisme, over menschenoffers, gifproeven, bijgeloovigheid, polygamie. Telkens weer treedt daarbij naar voren het met klem van redenen gemotiveerde optimisme van den heilige, die concludeert : „Dit eenvoudig overzicht toont het belang van de ons toevertrouwde Afrikaansche Missie en wijst ons op onzen plicht om de meest werkdadige maatregelen te nemen ter soliede vestiging van het katholicisme in deze streken." [58])

De terrein-verkenning en -begrenzing stelt den Generaal in staat zijn strategisch plan verder uit te werken, op de eerste plaats wat betreft de *vestiging der missie-posten*. Reeds in de inleiding legt Libermann aan de Kardinalen het beginsel voor, dat in deze leidend moet zijn : „disposer les choses à l'établissement futur d'un Episcopat régulièrement constitué". [59]) Of elders : „établir les choses selon les désirs de la Sainte Eglise" [60]), waarmede, voor dit onderdeel der missie-strategie, de concrete inhoud wordt aangeduid van zijn „étendre les bornes de l'Eglise."

Dit princiep wordt toegepast, waar Libermann een onderverdeeling van zijn onmetelijk territorium voorstelt in vijf goedgekozen en geographisch bepaalde gebiedsdeelen [61]) ; één hiervan zal onder het meer rechtstreeksch bestuur staan van den Ap. Vicaris persoonlijk, die de vier andere territoria aan evenzoovele Pro-Vicarissen kan toevertrouwen. Libermann wijst meteen de hoofdplaatsen dier gebieden aan. De latere geschiedenis heeft bewezen hoe doelmatig deze indeeling is geweest ; niet alleen is men op deze wijze langzamerhand gekomen tot het bewerken van de heele kuststrook tot ver in het binnenland, maar de door Liber-

---

[52]) 261—262. [53]) Vanaf het begin van den slavenhandel tot 1826 waren plm. 14.000.000 slaven in Amerika geïmporteerd „d'après le calcul des géographes les plus distingués"; vanaf 1826 tot 1846 : 70.000 tot 75.000 per jaar ; ongeacht degenen die onderweg bezweken waren : minstens 1.000.000. [54]) 256 ; 239—240 ; 226. [55]) 257—258 ; 239—240 ; 271 ; 230 ; 232. [56]) 255, 256 ; 239. [57]) 258—260 : 239. [58]) 262. [59]) 221. [60]) LM, 474 ; ND, X, 32. [61]) 271—272.

mann aangewezen Pro-Vicariaten en de door hem bepaalde residenties voor den Vicaris en zijn Pro-Vicarissen konden inderdaad uitgroeien tot huidige missiecentra van West-Afrika. — Dakar, de residentie voor den Vicaris, is het belangrijkste politiek en commerciëel centrum geworden van de heele Westkust en ook nu nog zetelt hier de Apostolische Vicaris van Senegambië, Mgr. Grimault C.S.Sp. ; hij is de 13e Bisschop der Congregatie van den H. Geest, die in Dakar resideert. Ook de in 1846 aangewezen residenties Libreville (toenmaals Gaboen genaamd), Abomey, Coumassie en Freetown (resp. voor de Provicariaten Gaboen, Dahomey, Ashanti-Rijk — Goud- en Ivoor-kust —, en Sierra-Leone) zijn in feite centra geworden van vier Apostolische Vicariaten, bestuurd door Prelaten der Congregatie van Pater Libermann en der Sociëteit van Lyon, welke het eerst ter hulp kwam. In Kumasi resideert de Nederlandsche Bisschop Mgr. Paulissen S.M.A.

De grootsche visie van den Missie-Generaal komt nog meer tot uiting wanneer men bedenkt, dat het door hem voorloopig in vijf territoria verdeelde gebied geleidelijk door Rome is gedismembreerd (binnen honderd jaren) in niet minder dan 29 afzonderlijke jurisdicties, waarbij we alleen nog maar tellen de onmiddellijk aan den Oceaan grenzende Missies. [62]) Vooral de Missionarissen van Lyon (Cadier en Keer) hebben sinds 1859 enorm veel bijgedragen tot de doorvoering van Libermann's plan. [63])

Hoe zullen die gebieden in hun geheel langzaamaan kunnen bewerkt worden ? Over de voorgenomen vestiging van vijf centrale missieposten spraken we reeds.

Aan den hoofdpost Dakar hecht Libermann het allergrootste belang ; dienaangaande waren door hem reeds vóór de presentatie van het mémoire besprekingen gevoerd met de Fransche Ministers van Marine en Koloniën. [64]) Dit moest de basis zijn, het ,,aanpassings-oord'' voor de jonge missionarissen, het uitgangspunt van alle nieuwe stichtingen, het bestuurs-centrum van de heele Missie. Libermann waarborgde juridisch op zoodanige wijze de bestemming van dezen post, tegen eventueele financieele moeilijkheden en tegen afwijkende inzichten van huidige en toekomstige Missie-

---

[62]) 15: C. S. Sp.; 8: Miss. v. Lyon ; 1 : O.F.M., Priesters v. St. Patrick, Mill-Hill, Priesters v. h. H. Hart, Zonen v. h. Onbevl. Hart van Maria, Scheut.
[63]) Mgr. de Marion-Brésillac stond bij zijn stichting in nauwe relatie met de Congregatie van Pater Libermann; cfr ,,Vie de Mgr. de Marion-Brésillac'' door Le Gallen, Lyon 1910, p. 468—480; 532; 537; 547; 560; 574; 577; 590. [6]) 268. ND, passim.

Bestuurders [65]), dat het hier werkelijk een onwrikbare stichting gold.

Bij den verderen uitbouw van het complex missieposten staat Libermann, conform zijn missie-doel, duidelijk de „*extensieve methode*" voor, welke die is van Sint Paulus [66]) en van „Rerum Ecclesiae": „strategica distributio locorum et operariorum per *totum* territorium". [67]) — Libermann's concreet doelwit dienaangaande, zooals reeds boven gezegd [68]), is in harmonie met deze Encycliek: „ut facilior posthac ad christianae sapientiae propagationem pateat aditus et *numerus* eorum augeatur quibus ea faciliter collucet."

Reeds in zijn Regel, in 1840 te Rome opgesteld, voorziet de Stichter deze methode; in 1844 schreef hij aan een zijner missionarissen, die te bekrompen te werk ging: „indien wij er in slagen *deze (Kerk)-uitbreiding te verwezenlijken* (tegenover de „intensieve methode": „perfectionner une petite portion" — ibid. —), het protestantisme verhinderen vasten voet te krijgen in deze uitgestrekte gebieden, dan geloof ik dat we iets blijvends tot stand zullen gebracht hebben, zelfs voor de toekomstige eeuwen . . . ." [69])

Ten slotte behandelt hij, kort voor zijn tweede Rome-reis, deze kwestie uitvoerig en concreet: hij wijst er een ondergeschikte op [70]), dat diens werk wel solied is, maar daardoor te veel inboet aan extensie, zoodat hij veel negers niet bereikt; eerder moet iets van die soliditeit worden prijsgegeven. „Voer het systeem der staties in, zooals onze Regel dat opvat. Twee, drie, zes maanden of zelfs langer in een kwartier verblijven om het flink te bewerken . . . . en daarna weer hetzelfde beginnen in een ander gebied . . . . Nu en dan eenige dagen verblijf in de „afgewerkte" statie, pour remettre ce qui serait dérangé . . ." — Hoe Libermann zich verder de bezetting van een uitgebreid réseau missieposten indenkt, zet hij uiteen in het mémoire dat we voornamelijk bespreken, zooals zal blijken bij de behandeling van het volgende en laatste onderdeel zijner missiestrategie.

Verdeeling der arbeidskrachten. Behalve den Prelaat die de Missie bestuurt rangschikt Libermann onder de missie-arbeidskrachten

---

[65]) 254. [66]) Cfr. „St. Paulus, zijn missie-princiepen", door Th. van Tichelen, Xaveriana n. 36, 1926 n. 12. Charles, Missiologische Bijdragen, Leuven 1926 n. 57: „De H. Paulus Missionaris", d or Pater J. Levie S.J. (Dossiers, 2e éd., p. 215 ss.). [67]) Sylloge Doc. S. C. de Prop. Fide, p. 255. Cfr. Prof. Mulders, „Kerk en Missie in theologische en historische belichting", Nijmegen 1930, p. 9. [68]) Zie b.v. tekst bij notas 31, 70, 77; nota 48. [69]) LM, 86. [70]) LM. 210—212; 108.

de Europeesche missionarissen, Priesters, Broeders en Zusters, verder de Katechisten als voorloopers van de inl. Priesters, en in de toekomst de leden der te stichten inheemsche Congregaties.

Wat het bestuurs-apparaat betreft heeft Libermann aanvankelijk geaarzeld. Om conflicten tusschen de Vicarissen en de Reguliere Oversten te voorkomen, wilde hij eerst in zijn mémoire vragen om een volledige Kerk-Provincie in de twee Guinea's, met Dakar als zetel voor den Aartsbisschop : deze en de Synode der Bisschoppen zouden dan vanzelf reguleerend en neutraliseerend werken. Hij schreef dit nog in een brief aan zijn Assistent, 4 Augustus '46 [71]) ; in het mémoire, gedateerd van 15 Augustus, vraagt hij echter ,,voorloopig'' [72]) een Vicaris-Bisschop, op aanraden van den Secretaris der Propaganda, Mgr. Brunelli. [73]) — Hij wijdt daarom lange passages [74]) aan een kerkrechtelijke regeling van de beide, kerkelijke en reguliere, competenties, waarbij hij als hoofdprinciep [75]) vooropzet, dat de Vicaris bestuurt namens den H. Stoel en volledige zeggingsmacht heeft op kerkelijk gebied, terwijl de Reguliere Overste competent is wat het communiteitsleven der missionarissen aangaat. Samenwerking is echter noodig : daartoe stelt Libermann een complex concrete regels voor, o.a. voor de administratie der geldelijke middelen. Wij gaan hier niet verder op in, daar de brieven en andere geschriften van Pater Libermann,

[71]) ND, VIII, 211—214. We laten in deze artikelen de vraag buiten beschouwing, wie Libermann beïnvloed hebben bij het samenstellen zijn van Memorandum-1846, te meer omdat de meeste ideeën reeds te vinden zijn in zijn vroegere geschriften. Gememoreerd zij alleen, dat hij tijdens zijn tweede verblijf te Rome in relatie stond en besprekingen voerde met Mgr. Luquet, der Miss. Etrangères, met Pater Theiner, van het Oratorium, en met Pater Colin, den Generaal der Maristen. In zijn Mémoire zegt Libermann ook (p. 244), dat hij een grondige studie heeft gemaakt van de pas verschenen Instructie der Propaganda. Hij bedoelt hiermede de Instr. ,,Neminem profecto'', 23 Nov. 1845 (Collectanea S. C. de Prop. Fide, 1907, Vol. I, n. 1002, pag. 541—545). [72]) ND, VIII, 214. Mémoire, p. 271. [73]) 221. [74]) 249—254. [75]) Vergel. Instr. S. C. de Prop. Fide 8—12-'29 (A.A.S. '30, 111—115). Dit principep verklaart hoe het komt dat Libermann geen bepaalde missie-methode verplichtend stelde, noch kòn stellen ; hij zegt dit meermalen uitdrukkelijk (b.v. ND, IX, 47) en verzoekt hier en daar de *Propaganda* om de door hem voorgestelde methode voor te schrijven (b.v. 244, 250). Libermann trachtte voortdurend zijn ideeën op dit gebied ingang te doen vinden door *adviezen* aan de missionarissen en vooral aan de Ap. Vicarissen, welke adviezen hij ruimschoots en zeer gedetailleerd gaf en verdedigde (zie b.v. volgend artikel, nota 69, etc.). *Leloir* vergist zich dan ook totaal in zijn reeds geciteerde sympathieke studie, p. 37—39 ; dit om reden dat hij de voornaamste geschriften van Libermann dienaangaande niet kende en vooral putte bij Pater Lithard C.S. Sp., die min of meer aan hetzelfde euvel lijdt en die de ,,principes d'apostolat'' *uitsluitend* naging in Libermann's vroeger *uitgegeven*, sterk *gecoupeerde, geestelijke brieven* aan zijn missionarissen (zie Lithard, ,,Spiritualité spiritaine'', Paris, Dillen 1938, p. 197).

over deze kwestie handelend, te talrijk en diepgaand zijn voor een schetsmatige studie als deze ; noteeren we alleen, dat eenige jaren na het mémoire de zaak tamelijk radicaal werd opgelost door de vereeniging der beide machten in de eene persoon van den Ap. Vicaris [76]), een systeem waarvan eerst sinds 1939—1940 in de Spiritijnsche missies wordt afgeweken.

Het bestuur der missie moet zooveel mogelijk zijn medewerkers verspreiden. Dezen moeten zich vestigen „dans chaque endroit" [77]) en door land- en tuinbouw in hun onderhoud trachten te voorzien.[78]) Ze moeten dan vooral beginnen met de vorming van leeke-medehelpers, van Katechisten. Wanneer deze eenmaal voldoende onderlegd zijn, zal men door hen de bezetting van zooveel mogelijk terrein kunnen verwezenlijken, ook daar waar de gezondheid van den blanken missionaris ontoereikend zou zijn. Zoo zullen ze tegelijk de medewerkers der missionarissen kunnen zijn en tevens de voorloopers van Priesters-rasgenooten : „remplir les postes . . . pendant le temps qu'on n'aura pas assez de prêtres indigènes...." [79])

De vorming en taak van deze leeken behandelt L. bij de bespreking der missie-middelen. Hierover een slot-artikel.

Kasteel-Gemert. P. ED. LOFFELD C.S.Sp.

ENKELE RECENTE MISSIEDOCUMENTEN

I. De keuze van inheemsche missiebisschoppen.

In verband met de ontwikkeling der inheemsche hiërarchie kwam de vraag naar voren, of de tot dusver gebezigde middelen om geschikte candidaten te vinden voor het bestuur van een missiegebied ook toereikend waren in de tegenwoordige omstandigheden en of men aan inheemsche bisschoppen wellicht bijzondere eischen moest stellen ? Weliswaar hebben inheemsche geestelijken door hun bekendheid met land en volk in menig opzicht iets vóór op vreemde missionarissen ; daartegenover staat, dat zij, bij het onvolkomene van den toestand der missiekerk, in den regel niet zooveel pastorale ervaring bezitten als de bisschoppen in de christelijke landen of de vandaar komende missionarissen ; hun staan ook niet de financiëele middelen ten dienste, waarover de missionarissen op grond van hun betrekkingen tot de christelijke landen en land-

[76]) Reeds Mgr. Kobès, in 1848 aangesteld als Coadjutor in het Guinea-Vicariaat, was tevens Regulier-Overste. [77]) 244. [78]) Op blz. 245 zegt P. Libermann, dat de bijdragen van de Voortpl. des Geloofs toch verre van toereikend zijn. [79]) 247.

genooten doorgaans kunnen beschikken. Daarbij komt, dat de inlander vooral in de oude cultuurlanden zich zelf gezag en aanzien moet verwerven, welke men van den buitenlandschen missionaris gemakkelijker erkent ; want bij de niet-christelijke bevolking geeft niet diens ambt, maar diens persoonlijkheid, ontwikkeling en optreden den doorslag. Dergelijke omstandigheden kunnen de uitoefening van de herderstaak verzwaren en verplichten derhalve de leiders van het missiewerk bij de keuze van inheemsche bisschoppen de regels van menschelijk beleid toe te passen, die reeds door St. Paulus (1 Tim. 3, 1—7) werden aangeduid.

Omdat de vroegere praktijk der uitverkiezing niet meer geheel scheen te beantwoorden aan de gewijzigde omstandigheden, vaardigde de Propaganda den 25 Jan. 1939 een instructie uit : de eligendis candidatis ad munus Ordinarii in terris missionum clero ex earumdem gentium orto concreditarum[1]). De instructie is gericht tot de nuntii en apostolische delegaten in de missiegebieden en tot alle missie-ordinarissen, met uitzondering van die in Australië en Nieuw-Zeeland. Zij bevat voorschriften voor de Ordinarissen en voor de pauselijke legaten alsmede een vragenlijst.

De *voorschriften voor de Ordinarissen der missies* komen op het volgende neer. De Ordinarissen, onder wier jurisdictie reeds inheemsche priesters werkzaam zijn, moeten binnen een jaar na ontvangst van de instructie en vervolgens om de vijf jaar, in duplo, inlichtingen verstrekken aan de nuntii en delegaten of, bij ontstentenis van dezen, rechtstreeks aan de Propaganda omtrent personen, die in aanmerking komen om tot de bisschoppelijke waardigheid te worden verheven. De Ordinarissen kunnen ook candidaten aanduiden, die niet tot hun eigen geestelijkheid behooren, mits dezen hun goed bekend zijn. In de missiegebieden, die reeds aan den inheemschen clerus zijn toevertrouwd, moet men hiervoor de volgende methode toepassen. De Ordinaris ondervraagt de diocesane consultoren of den missieraad en andere priesters met ondervinding, omtrent geschikte candidaten ; zulks dient schriftelijk te geschieden onder strenge verplichting tot geheimhouding en tot vernietiging van de desbetreffende correspondentie.

---

[1]) Tekst in Apostolicum, Tsinanfu, 10, (1939), p. 205—207 ; commentaar van Prof. Dr. M. Bierbaum in M.R. 3 (1940) blz. 133—136, waaraan het bovenstaande wordt ontleend.

Op grond van deze inlichtingen stelt dan de Ordinarius de personen, die hun het meest geschikt lijken, aan de nuntii of delegaten of rechtstreeks aan de Propaganda voor. Bovendien is de wensch, dat de Ordinarissen ook eenige algemeene aanwijzigingen geven omtrent de geschiktheid van hun candidaten voor een uitgestrekt of kleiner missiegebied, voor een streek met ruw of milder klimaat enz.

Aan de Nuntii en Delegaten wordt voorgeschreven om een exemplaar met de inlichtingen der Ordinarissen naar de Propaganda te sturen en het ander exemplaar in hun eigen geheim archief te bewaren. Verder moeten zij zelf zich nader op de hoogte stellen omtrent de reeds voorgestelde candidaten. Als over een missiegebied, dat reeds aan den inheemschen clerus is toevertrouwd, een bisschop moet worden aangesteld, kiest de pauselijke legaat drie personen uit, wier namen hij met de binnengekomen inlichtingen en met zijn persoonlijke meening naar de Propaganda zendt.

De *vragenlijst*, die bij de instructie wordt gevoegd, is bij de Propaganda reeds lang in gebruik en betreft niet uitsluitend inheemsche candidaten. Dit „quaestionarium de promovendo ad officium episcopale aut ad munus Vicarii Apostolici aut Apostolici Praefecti" behelst vragen: de notis exterioribus candidati; de vitae curriculo; de qualitatibus moralibus. Tot de notae exteriores behooren o.a. de godsdienstige, burgerlijke en maatschappelijke positie der familie van den candidaat, de gezondheidstoestand en het uiterlijk optreden van den candidaat. Bij den levensloop moet men opgeven, of de candidaat de noodige vorming voor zijn toekomstig ambt bezit, of hij ijver voor de bekeering der heidenen en goedheid voor hen aan den dag heeft gelegd, of hij behalve Latijn en zijn moedertaal, ook de volkstaal van de bedoelde missie beheerscht, of en wanneer hij in een religieuze Congregatie is getreden? Bij de moreele eigenschappen wordt gevraagd, of de candidaat altijd de juiste leer was toegedaan, aan den H. Stoel en diens verordeningen den verschuldigden eerbied betoonde, bekwaam is in het beheer van tijdelijke goederen, zich buiten politieke en wereldsche aangelegenheden hield, correct was in zijn levenswandel enz. De Propaganda verlangt uitdrukkelijk, dat men de voorgelegde vragen niet enkel bevestigend of ontkennend beantwoordt, maar dat men de antwoorden eenigszins motiveert en eventueel ook minder goede eigenschappen van de candidaten aangeeft.

Met betrekking tot de ontwikkelingsgeschiedenis van de materie,

die ons hier bezighoudt, merken we het volgende op. Het presenteeren van een lijst met meerdere candidaten kwam sedert de 19e eeuw, onder invloed van de Propaganda, van Ierland en Noord-Amerika uit in zwang. Altijd meer combineerde men deze methode met het vrije benoemingsrecht van den Paus en thans geldt deze methode als regel niet enkel voor de gebieden, waar de gewone hiërarchie is ingericht, maar ook voor de nieuwe missiegebieden.

Om de beteekenis van de vragenlijst voor de missioneering naar waarde te schatten, dient men te bedenken, dat het hier niet gaat over een doode letter, maar over geest en leven, waaruit de wijsheid der Kerk spreekt. De leiders van het missiewerk te Rome wenschen missiebestuurders, die naast de van rechtswege voorgeschreven eigenschappen den echten missiegeest bezitten, die zich o.a. uit in zielenijver voor de bekeering van de ongeloovigen en in liefde tot de inheemschen, in het aanleeren van de verschillende talen en in het zich onthouden van politieke bijbedoelingen.

II. De eed betreffende de Malabaarsche Riten.

In ons artikel over de *Chineesche Riten* [1]) schreven we, dat het onjuist zou zijn, de afschaffing van den eed omtrent de Chineesche riten uit te strekken tot den eed met betrekking tot de Malabaarsche riten, voorgeschreven door denzelfden paus Benedictus XIV aan de missionarissen van Voor-Indië. Immers, — zoo motiveerden wij deze meening — het onderhavig decreet maakt enkel melding van de constitutie Ex quo singulari (11 Juli 1742), waarbij de eed op de Chineesche riten werd voorgeschreven, maar niet van de bulle Omnium sollicitudinum (12 Sept. 1744), waarbij opnieuw de verplichting werd ingescherpt van den eed omtrent de Malabaarsche riten, die reeds door Clemens XII was voorgeschreven; bovendien verschillen het voorwerp en de formuleering van beide eeden.

Intusschen heeft de H. Congregatie tot Voortplanting des Geloofs het wenschelijk geacht, een afzonderlijk decreet uit te vaardigen, waarbij ook de eed met betrekking tot de *Malabaarsche riten* wordt afgeschaft. Hierdoor worden bovenstaande redeneering en besluit niet aangetast, maar wel worden volgens deze nieuwe beslissing van de Propaganda de missionarissen van Voor-Indië ontheven van de verplichting tot den eed met betrekking tot de Malabaarsche riten.

Het desbetreffend decreet luidt als volgt.

[1]) *Het Missiewerk*, 21 (1940) blz. 101—111.

Decretum de juramento super ritibus malabaricis a missionariis in Indiis orientalibus praestando.

Super dubium : ,,Utrum, abolito *juramento super ritibus sinensibus*, opportunum sit dispensare etiam missionarios in Indiis Orientalibus a *juramento super ritibus malabaricis*'', Eminentissimi ac Reverendissimi Patres huic Sacro Consilio Christiano Nomini Propagando praepositi, in plenariis comitiis die 8 decurrentis mensis Aprilis habitis, respondendum censuerunt :

Affirmative, firma obligatione de cetero observandi praescripta Benedicti XIV, quatenus a S. Sede non immutata.

Quam Eminentissimorum Patrum sententiam Sanctissimo Domino Nostro Pio Div. Prov. Papae XII, ab infrascripto hujus S. Congregationis de Propaganda Fide Secretario, in Audientia hodierna die relatam, Sanctitas sua in omnibus dignata est adprobare et ratam habere, ac praesens super re decretum edi jussit.

Datum Romae, ex Aedibus S. Congregationis de Propaganda Fide, die 9 mensis Aprilis A.D. 1940.

P. Card. Fumasoni Biondi, *Praefectus.*
† Celsus Costantini, Archiep. tit. Theod., *Secretarius.*

III. De Constituties van inheemsche Congregaties.

Toen het aantal inheemsche congregaties in de missiegebieden, die afhankelijk zijn van de H. Congregatie tot Voortplanting des Geloofs, gestadig begon toe te nemen, vaardigde de Propaganda den 19en Maart 1937 een afzonderlijke Instructie uit, waarin algemeene richtlijnen werden gegeven voor de oprichting van bedoelde Congregaties en tevens voor het opstellen van derzelver constituties in overeenstemming met het kerkelijk recht.

Den 29en Juni 1940 heeft dezelfde Congregatie, op advies en onder medewerking van haar consultoren, o.a. Z. H. Exc. Mgr. Dr. J. O. Smit, genoemde instructie opnieuw uitgegeven en daaraan bepaalde normen omtrent den te vervaardigen tekst der constituties toegevoegd. Het is niet de bedoeling, dat de tekst van dit schema in de constituties letterlijk wordt overgenomen ; de Propaganda wilde alleen een model verstrekken, volgens hetwelk de constituties dienen te worden samengesteld. Het schema is vervaardigd met het oog op inheemsche zusterscongregaties, omdat deze het veelvuldigst worden opgericht ; maar het kan met de noodige wijzigingen ook gebruikt worden voor de constituties van broeders-

congregaties. Als er sprake is van gemeenschappelijk-levende tertiarissen, wordt vereischt, dat de congregatie door het hoofdbestuur met de eerste Orde worde verbonden (Can. 492, 1).

De op 29 Juni 1940 uitgevaardigde normen voor de constituties van diocesane Congregaties, die ressorteeren onder de Propaganda, werden gesplitst in twee gedeelten. Het eerste gedeelte handelt *over den aard en het doel van de Congregatie en over de normen om erin te treden en erin te leven*. Dertien hoofdstukken handelen achtereenvolgens over den naam, den aard en het doel der Congregatie (no. 1—5) ; over de leden der Congregatie (no. 6—10) ; over de toelating tot de Congregatie (no. 11—16) ; de kleeding (no. 17—20) ; het postulaat (no. 21—33) ; het noviciaat (no. 38—48) ; de professie (no. 49—56) ; de geloften van armoede, kuischheid en gehoorzaamheid (no. 57—71) ; de godvruchtige oefeningen (no. 72—84) ; de tucht (no. 85—101) ; de missiewerken (no. 102—112) ; de zieken en overledenen (no. 113—121) ; de wegzending (no. 122—132).

Het tweede gedeelte handelt *over het bestuur der Congregaties* ; men vindt deze normen goeddeels reeds opgesteld in de op 19 Mrt. 1937 getroffen bepalingen : de regimine Congregationis (sororum) [1]. Twaalf hoofdstukken handelen achtereenvolgens over het hoofdbestuur der Congregatie (no. 133—134) ; het algemeen kapittel (no. 135—143) ; de keuze van de algemeene overste (no. 144—151) ; de verkiezing van de raadzusters (no. 152—154) ; de aangelegenheden, die op het algemeen kapittel moeten behandeld worden (no. 155—158) ; de rechten en plichten van de algemeene overste (no. 159—164) ; het hoofdbestuur (no. 165—170) ; de algemeene secretaresse en econome (no. 171—178) ; de huizen en de huisoversten (no. 179—184) ; de novicenmeesteres en haar assistente (no. 185—188) ; de kosteres en portierster (no. 189—190) ; de verplichting van de Constituties (no. 192—195).

We twijfelen niet, of dit schema zal waardevolle diensten kunnen bewijzen bij de samenstelling van de constituties der inheemsche Congregaties.

Nijmegen. ALPH. MULDERS.

[1]) *Sylloge praecipuorum documentorum recentium summorum Pontificum et S. Congregationis de Propaganda Fide.* Typis Polyglottis Vaticanis, 1939, p. 548—559.

IN DEN DIENST VAN HET INHEEMSCH EPISCOPAAT

De Kerk van Christus is onder een bepaald volk en in een bepaald gebied reeds in wezen gesticht, als daar een wettig opvolger van de Apostelen is aangesteld : een missiebisschop in vereeniging met den Paus van Rome. Krachtens de door Christus zelf ingestelde wijdings- en jurisdictiemacht heeft zoo'n bisschop een dubbele zending te vervullen : allereerst zal hij trachten het hem toegewezen volk rondom zich te verzamelen en als een toegewijde herder zijn kudde beschermen, weiden en leiden volgens de leerstellingen der H. Kerk. Vervolgens zal hij bij voortduring zijn hoogepriesterlijke bediening uitoefenen tot heiliging der hem toevertrouwde zielen, vooral door het toedienen der H. Sacramenten.

Deze hoogepriesterlijke zending zal elke, dus ook uitheemsche bisschop uit hoofde van de volheid van zijn H. Priesterschap volledig kunnen vervullen, ook temidden van een inheemsche bevolking, wier taal, maatschappelijke zeden en cultuur hem als westerling voor een groot deel vreemd blijven ; maar bij de uitoefening van zijn pastoreele taak staat de uitheemsche bisschop er eenigszins anders voor. Tenzij hij door Gods genade en langdurige ervaring beschikt over een heel bijzondere gave om de mentaliteit en eigenaardige behoeften zijner inheemsche kudde aan te voelen, zal hij, niet minder dan de gewone westersche missionaris, in het uitoefenen van zijn hooge herdersambt stooten op hindernissen en belemmeringen, die soms met den besten wil van de wereld tusschen menschen van zoo geheel verschillende geaardheid niet geheel weg te nemen zijn.

Het is dan ook steeds het ideaal en de wensch der Kerk geweest, dat uit de pas gekerstende inheemsche jongemannen er eenige zouden worden uitverkoren en opgeleid tot het heilig priesterschap. De meest verlichte ijveraars van het Godsrijk spraken daarbij de hoop uit, dat daarna in deze missiegebieden onder de inheemsche priesters er zulke heilige, bekwame en uitmuntende mannen zouden worden aangetroffen, dat de paus van Rome niet aarzelt om hen met de volheid van het H. Priesterschap ook het bisschoppelijk herdersambt over hun eigen volk toe te vertrouwen. Het volk onder leiding van de inheemsche clerus, en de inheemsche clerus zelf onder leiding van het inheemsch episcopaat, ziedaar het groote ideaal, maar tevens het ingewikkeld missieprobleem, dat door de voorzichtige, geduldige, bekwame en zich zelf opofferende werkzaamheid van het uitheemsche missie-apparaat moet worden nagestreefd en opgelost. Het vereischt bezadigdheid en stuw-

kracht, zucht naar quantitatieve expansie en volle aandacht voor qualitatieve kernvorming, zooals door de twee groote pauselijke missie-encyclieken *Maximum illud* (1919) en *Rerum Ecclesiae* (1926) onder de volle aandacht der hierbij betrokken missiebisschoppen en missioneerende instituten is gebracht.

De feiten van de laatste jaren spreken hier de duidelijkste taal. Wat een missie-enthousiasme verspreidde zich van Rome uit over heel de katholieke wereld, wat een dankbare vreugde heerschte er onder de katholieke en katholizeerende Chineezen, toen Paus Pius XI er in 1926 toe overging om persoonlijk 6 Chineesche priesters in de St. Pieter te Rome tot bisschop te wijden en aan het hoofd te stellen van een eigen vicariaat in het groote Chineesche Rijk. Hiermee was de naar voren gedrongen idee en het uitgesproken ideaal van het inheemsch episcopaat op zeer ostentatieve manier door het hoogste kerkelijke gezag tot volle werkelijkheid gemaakt. En Rome is in deze richting voortgegaan met een opvallende voortvarendheid, want het aantal Chineesche bisschoppen is intusschen vermeerderd en ook Indo-China, Japan, Britsch-Indië en Afrika hebben een of meer inheemsche bisschoppen. De jongste in de rij is de Javaansche apostolische Vicaris van Semarang in Midden-Java, Albertus Soegijapranata S.J. (De eerste Javaansche priester werd op 15 Aug. 1926 gewijd, terwijl toch de eigenlijke Javanenmissie toen nog slechts 10 jaar bestond.)

Maar in het Rijk Gods op aarde is er niets, wat waarlijk schoon en waardevol is, of het heeft tegelijk zijn zorgwekkende zijde : hoe zal het zich handhaven, hoe zich ontplooien en ware vruchten van heiligheid voortbrengen ? Vaak nemen de zorgen toe, naarmate het schoone in waarde stijgt. Zoo was het indertijd het geval met de vorming van den inheemschen clerus, zoo is het thans met het inheemsch episcopaat.

Het eigen Chineesche episcopaat was dus in 1926 definitief in het leven geroepen, vrucht van jaren langen missie-arbeid, waarvan de degelijke vorming van een vrij talrijken inheemschen clerus altijd een voornaam onderdeel is geweest. (De eerste Chineesche bisschop was Mgr. Lou van Foekiën, die in 1691 stierf. In 1926 werd definitief het eerste apostolische vicariaat gesteld onder het beheer van de inlandsche geestelijkheid, onder leiding van den apostolischen vicaris Mgr. P. Tchao.) Maar met deze instelling van het inheemsch episcopaat kwamen ook aanstonds nieuwe zorgen en vraagstukken aan de orde, die om oplossing en steun vroegen en onder leiding van Gods voorzienigheid in de oude Moederkerk tusschen de vele missioneerende instituten daartoe geeigende, nieuwe hulpkrachten verwekten. Nieuwe arbeiders, seculiere-priestermissionarissen en leekenhelpsters, wier bijzondere roeping het zou zijn : *zich geheel in den dienst te stellen van het inheemsch episcopaat*, om deze apostolische vicarissen zooveel mogelijk te helpen in het volbrengen van de zending, die zij namens God van den Paus van Rome hebben ontvangen voor hun eigen volk.

Zoo werd in 1926 de *Societas Auxiliarium Missionum* gesticht, waarvan de leden zich noemen : de *Hulppriesters van de Missiën*. Ideëel daarmee verbonden kwam toen ook de overigens zelfstandige *Vereeniging der Leekenhelpsters van de Missiën* tot stand, waarvan de leden zich noemen : de *Leekenhelpsters van de Missien.*

Het zijn deze twee nieuwe Missie-instituten over wier ontstaan doel en werkzaamheid wij hier een kort overzicht wenschen te geven.

Ontstaan.

Met het ontstaan van de hierboven genoemde Missie-instituten zijn de namen van twee Belgische priesters ten nauwste verbonden. Allereerst de bekende Eerw. Pater *Lebbe*, missionaris in China, aldaar gestorven 24 Juni 1940, die in de twintigerjaren zijn veelbewogen missionarisleven had onderbroken door een vrij langdurig verblijf en drukke werkzaamheid in Europa. Hij organiseerde o.a. te Parijs en te Leuven een centrum van contact en missie-actie ten behoeve van Chineesche studenten en andere intellectueelen uit het verre Oosten, die tijdelijk in Europa, voornamelijk in Universiteitskringen, verblijf houden. Toen P. Lebbe in 1927 weer als missionaris naar China terugkeerde, gaf hij de leiding van dit apostolaat over aan den Eerw. Heer *André Boland*, wereldgeestelijke uit het bisdom Luik, met wien hij al sinds 1922 in nauwe relatie stond. Deze jonge en begaafde priester had zich toen op Lebbe's verzoek bereid verklaard om de zorg voor de intellectueelen en studenten uit het verre Oosten, die in België vertoefden, naar best vermogen te behartigen.

Dat lag wel eenigszins op zijn weg, maar niemand kon toen vermoeden, dat dit contact met P. Lebbe en zijn bekeeringswerk onder de in Europa vertoevende Chineezen voor den Eerw. Heer Boland de aanleiding zou zijn om al vrij spoedig de stichter te worden van geheel nieuwe missie-instituten. Op 18 Maart 1916 priester gewijd, was A. Boland eerst kapelaan van de St. Juliën te Verviers, maar wijdde zich al spoedig volgens den wensch van zijn bisschop meer speciaal aan het Katholieke Jeugdwerk. Als regionaal aalmoezenier van de Kath. Vrouwelijke Jeugd, — en dit teekent wel bijzonder, dat hij een man is van heldere inzichten en evenzeer beschikt over een ondernemingskracht zooals de behoeften van den tijd die vragen — kwam hij reeds in 1921 achtereenvolgens tot de oprichting van de eerste school voor Katholieke Actie en tot de uitgave van een eigen tijdschrift voor de leiders der Kath. Actie, waardoor hij ook de zoo gewenschte, juiste scheiding tusschen politieke en pauselijke Katholieke Actie wist door te voeren.

Toen had op 28 Oct. 1926 (op de 7e verjaardag van de bisschopswijding van P. Pius XI) te Rome de plechtige consecratie plaats van de 6 Chineesche bisschoppen, waardoor vrij plotseling de levensarbeid van den Belgischen Jeugd-Aalmoezenier en zielzorger van uitheemsche studenten naar het breede missie terrein werd georienteerd. Twee dagen na hun wijding werd er te Rome door de Chineesche bisschoppen, mede in tegenwoordigheid van P. Lebbe, een vergadering belegd, waarin de noodzakelijkheid van bijzondere hulpkrachten ten dienste van het inheemsch episcopaat werd besproken en ook werden plannen ontworpen om die nieuwe hulpkrachten te organiseeren en op te leiden. Lebbe meent in zijn jongen vriend Boland den geschikten priester gevonden te hebben, die onder Gods zegen en met instemming der hoogere kerkelijke overheid de gewenschte instituten zal kunnen stichten, leiden en uitbouwen. Telegrammen gaan en komen tusschen Rome en Verviers. Boland laat zich winnen voor deze geheel nieuwe en verantwoordelijke taak

en komt tijdens het verblijf van Hunne Excellenties in België, in persoonlijk contact met de Chineesche bisschoppen, met wie hij de pas ontworpen plannen uitvoerig bespreekt. In alle stilte wordt dan het werk voorbereid en na een paar jaar worden in 1930 de statuten ter inzage naar Kardinaal van Roey (de Ord. loci) opgezonden. Deze zendt de statuten door naar Rome, waarop het goedkeurend antwoord volgt. De eerste opleidingsschool voor de Hulppriesters was intusschen reeds geopend te *Leuven* in een huis aan de Tiensche Steenweg. Nog hetzelfde jaar vertrekt al de eerste Hulppriester, de Eerw. Heer R. de Jaegher naar de missie van Ankwo (Hopeh) in China om zich daar ter beschikking te stellen van Mgr. E. Massi (O.F.M.) Ook Boland zelf ondernam in Sept. 1935 een studiereis naar China.

Terwijl intusschen van beide stichtingen het aantal leden langzaam toeneemt en van tijd tot tijd eenige Hulppriesters zich naar het hun toegewezen missiegebied begeven, spreekt 2 Juni 1939 Zijne Excellentie Mgr. Kerkhofs de officieele erkenning van beide instituten uit. Dit geschiedde te Banneux (diocees Luik) waar het moederhuis van de Hulppriesters gevestigd is (postadres „L'Abri du Curé d'Ars"). Te *Banneux* hebben de leden van de Soc. Aux. Missionum tusschen hun philosophie- en theologie-cursus hun z.g. proefjaar. Het studiehuis is gebleven te *Leuven* (diocees Mechelen), maar nu in de Blijde Inkomststraat 28. Tot de opening van een kleinseminarie of voorbereidende opleidingsschool is men nog niet overgegaan.

De Vereeniging der Leekenhelpsters van de Missiën heeft haar eigen vormingshuis te Brussel, Rue des Amazones, en staat onder leiding van Mademoiselle de Poncelet.

Doel der beide Stichtingen.

Dit wordt het duidelijkst aangegeven door de belofte, die de leden afleggen om zich aan hun instituut te verbinden : (a) zij zullen zich uitsluitend wijden aan het missiewerk in dienst van het inheemsch episcopaat ;

b) zij zullen zich laten nationaliseeren in het missieland, waar zij arbeiden, en zich zooveel mogelijk adapteeren aan land en volk ;

c) daarbij leggen de priester-leden nog de belofte af geen kerkelijke waardigheden te aanvaarden.

Op het einde van het proefjaar legt men deze belofte voor het eerst af en wel voor den duur van een jaar. Dit herhaalt men nog de twee daarop volgende jaren, om zich daarna voor geheel het leven te verbinden aan het instituut.

Een dergelijke doelstelling vraagt vanzelfsprekend een speciale opleiding vooral omdat deze nieuwe missiegenootschappen, zooals de namen reeds aanduiden, niet leidinggevend of in groepsverband in de missie willen arbeiden, maar uitsluitend hun leden uitzenden als ondergeschikte, individueele helpers en helpsters van het inheemsch episcopaat, die er bovendien naar streven zichzelf op den duur in het missie gebied overbodig te maken, door het opleiden van geschikte inheemsche krachten. Juist daarom nemen b.v. de Hulppriesters geen andere verplichtingen op zich dan die het gewone priesterschap meebrengt, maar verbinden zich des te nauwer aan hun inheemsche bisschop om zich onder zijn leiding in eenheid van geest en hart

geheel te wijden aan de belangen van zijn vicariaat en naar vermogen mee te werken aan de gezonde verchristelijking in inheemsche zin van land envolk.

De opleiding, die de priesterstudenten ontvangen, omvat de gewone seminariestudiën, maar van heel bijzondere waarde voor hun toekomstig missionnarisleven is de geestelijke training, die zij tijdens het proefjaar in het Moederhuis te Banneux hebben door te maken en die ook aan hun studie en leefwijze te Leuven een heel bepaald cachet geeft. Bovendien volgden tot heden de meeste leden een min of meer volledige universitaire cursus en behaalden verschillenden vòòr hun uitzending naar de missie een officieel erkende doctorstitel in een of andere kerkelijke wetenschap. De Leekenhelpsters bekwamen zich vooral in medische, sociale en paedagogische wetenschappen, en in alles wat haar vrouwelijke werkzaamheid in de missie kan bevorderen.

Waar de beide instituten niet beschikken over vaste bronnen van inkomsten moeten de aangenomen priesterstudenten en jongedames, zooveel doenlijk is in eigen onderhoud en studie-kosten zelf voorzien. Ook de heenreis naar het missieland, komt niet ten laste van het inheemsch episcopaat. Is een Hulppriester of een Leekenhelpster eenmaal in een bepaald vicariaat geincorporeerd, dan heeft de overste in het moederland niets meer te beschikken over hem of haar die eenmaal uitgezonden is, en verder zorgt de inheemsche bisschop voor huisvesting en onderhoud. Dat hiertoe aalmoezen en andere vormen van steun uit het Westen aan de meestal noodlijdende inheemsche bisschoppen hoogst welkom, zoo niet noodzakelijk zijn, en dat daarom de leden van de beide instituten zich gaarne beijveren voor het inzamelen en overmaken van financieele hulp aan hun inheemsche bisschoppen, spreekt wel van zelf. Mocht onverhoopt voor een lid van een der beide missiegenootschappen, om welke reden dan ook (ziekte, ouderdom etc.), het verder verblijf in de missie ongewenscht zijn, dan heeft de bisschop het recht, zoo het hem goeddunkt, zoo iemand te laten repatrieeren. Deze terugreis echter is voor rekening van den bisschop zelf. Daarna heeft het betreffende instituut de verplichting om in zijn geheel op te komen voor het stoffelijk en geestelijk welzijn van het teruggekeerde lid. Tot heden heeft zich dit geval nog maar eens voorgedaan, doordat prof. drs. Pardoen, die philosophie doceerde aan het seminarie te Haimen (Kiangsu) wegens ziekte naar België werd teruggezonden.

Na tien jaren.

Vanaf het jaar der eerste uitzending, September 1930, vertrokken er tot December 1940 reeds 13 leden van de Soc. Aux. Missionum naar het hun bestemde missiegebied, waar zij voor het meerendeel zeer belangrijke posten vervullen. Negen van deze dertien Hulppriesters bevinden zich in China.

Prof. dr. Wenders is president van de regionale seminaria van mgr. P. Tc'en van Suan-hwa-fou (Tsachar) waar ook prof. dr. Keymolen doceert. P. Gilson is daar missieprocurator.

M. Hanquet is de secretaris van mgr. P. Tcheng te Huntung in Shansi.

Ch. Meeus is secretaris van mgr. S. Tsou S.J. te Haimen in Kiangsu, waar ook prof. ir. Willicks directeur is van de kliniek.

R. de Jaegher is pastoor te Ankwo (Hopeh) en tevens directeur der Broeders van St. Johannes Baptist en der Zusters van de H. Teresia (beide instituten voor inheemsche religieuzen van P. Lebbe.) in het vicariaat van mgr. E. Massi (O.F.M.) waar eveneens H. Unden werkzaam is.

A. Palmers is in December 1940 te Peking gearriveerd met bestemming voor Nanking.

Van de 4 andere Hulppriesters bevindt de werkkring zich buiten China.

Prof. J. Houssa doceert aan het seminarie te Phat Diem (Tonkin, Indo-China) onder leiding van mgr. G. B. Tong, de eerste inheemsche bisschop aldaar.

Prof. Monchanin verblijft in Engelsch-Indië (Trichinopoly) om het Indisch monnikenwezen te bestudeeren.

J. Bruls toeft in de Congo, in het Katanga-gebied.

Zooals reeds gezegd is, moest de eerw. heer Pardoen wegens ziekte naar België repatrieeren.

In België verblijven nu nog elf priesterleden, van wie er eenigen wegens het uitbreken en voortduren van den oorlog niet konden vertrekken naar het hun toegewezen missiegebied. Elf andere leden, onder wie ook ondergeteekende, zijn nog in hun voorbereidingstijd voor het H. Priesterschap, zoodat de Soc. Aux. Missionum nu in zijn geheel 35 leden telt.

Bij de Vereeniging der Leekenhelpsters hebben zich tot heden slechts negen leden aangesloten, van wie de eerste groep, geheel gereed om naar de missie te vertrekken, wegens den oorlog van de voorgenomen reis naar China moest afzien.

De leden van beide missie-instituten zoeken en houden ook contact met de in Europa vertoevende Chineesche studenten en andere Oosterlingen, van wie er in den loop van de jaren mede door hun toedoen en bemoeienissen sinds 1922, toen P. Lebbe met dit apostolaat begon, ongeveer 350 tot de Kath. Kerk overgingen.

Slot.

De Chineesche bisschoppen gaven zelf indertijd den eersten stoot voor de stichting van deze twee nieuwe missie-instituten, maar sindsdien zijn de perspectieven steeds breeder geworden, want met het aantal inheemsche bisschoppen, die wij nu al aantreffen in China, Indo-China, Japan, Britsch-Indië, Afrika en Java groeit ook het geprojecteerde arbeidsveld. Beide missie-genootschappen zijn nog zeer jong en hun ledenaantal is nog niet groot, maar onder Gods onmisbaren zegen hopen zij tusschen de vele bloeiende en onmisbare missie-instituten hun speciale zending te mogen vervullen: steun aan het inheemsch episcopaat, door het in standhouden en tot bloei brengen van daartoe geeigende werkzaamheden, door mede te werken aan de eigen recruteering en vorming van het inheemsch missiepersoneel, kortom door, in welken vorm en welke bediening dan ook, de inheemsche bisschoppen te helpen in het dragen en verlichten van de zware lasten, die hun door Gods beschikking op de schouders zijn gelegd tot volledige kerstening van hun land en volk.

Maastricht. Drs. A. NIJMAN, Soc. Aux. Missionum.

DE PATERS VAN DEN H. GEEST IN PORTUGEESCH WEST-AFRIKA

Een nieuwe toestand

Portugal bezit in West-Afrika vier Kolonies, nl. den Archipel der 14 Kaap-Verdische eilanden, ter hoogte van Dakar; Portugeesch Guinea, een gebied, iets grooter dan Nederland, gelegen op het vasteland beneden Dakar; de eilanden Sâo Thomé en Principe, ter hoogte van Libreville; ten slotte de Kolonie Angola, beneden de monding van den Congostroom (met een klein gebied boven de monding), met een oppervlakte, 38½ maal grooter dan die van Nederland. — Sinds de 16e eeuw bestaan hier de Bisdommen Cabo Verde (met Portugeesch Guinea), S. Thome (met Principe) en Angola.

Terwijl het Bisdom Angola (met zetel te Loanda, havenstad aan de West-kust) bleef voortbestaan, werd eenige tientallen jaren geleden dit gebied toch door de Propaganda verdeeld in twee Prefekturen en twee onafhankelijke missiegebieden, toevertrouwd aan de Congregatie van den H. Geest; de Apostolische Prefekten en Missie-Superioren werden tevens beschouwd als Vicarissen-Generaal van den Bisschop van Loanda, sinds 1932 ook een lid der Congregatie van den H. Geest, Mgr. Alves de Pinho. In Angola heerschte dus een eenigszins verwarde toestand. De missie-overeenkomst, 7 Mei 1940 gesloten tusschen den H. Stoel en Portugal, welke zeer gunstige bepalingen bevat voor de missioneering in de Portugeesche Kolonies, heeft ook deze situatie opgehelderd. Krachtens art. 6 der Overeenkomst werden in Angola drie Bisdommen opgericht: Loanda, Nova Lisboa en Silva Porto. Een Pauselijke Bulle van 4 Sept. 1940 (geëxpediëerd 14 Dec.) heeft nu art. 6 nader bepaald: de vier Propaganda-gebieden van Angola en het oude Bisdom Loanda worden opgeheven, de heele Kolonie wordt in de drie genoemde Diocesen verdeeld. Tevens worden hiervan de grenzen afgebakend, telkens samenvallend met een groep civiele districten: Loanda omvat het Noord-Westen der Kolonie en wordt Aartsbisdom; Nova Lisboa het Zuid-Westelijk gedeelte en Silva Porto het Oostelijk. — De Bisschop van Loanda, Mgr. Alves de Pinho, is benoemd tot Aartsbisschop van het nieuwe Aartsdiocees. De Apostolische Prefekt van de opgeheven Prefektuur Cubango, Mgr. Junqueira C. S. Sp., is benoemd tot Bisschop van Nova Lisboa en tot Apostolisch Administrator van Silva Porto. In deze nieuwe Diocesen zijn reeds een 200-tal leden der Congregatie v. d. H. Geest werkzaam, onder wie 23 Nederlandsche Paters en 1 Nederl. Broeder. Vooral het zuidelijk gedeelte van Angola behoort tot de meest bloeiende missies van Afrika.

Ook het Bisdom Cabo Verde op den Kaap-Verdischen Archipel werd toevertrouwd aan een Prelaat der Congr. v. d. H. Geest, Mgr. Moreira dos Santos, tot nu toe Apostolisch Prefekt in Angola. Portugeesch Guinea en S. Thomé worden voorloopig geadministreerd door den Aartsbisschop van Loanda.

Al deze gebieden zijn gesteld — een kerkrechtelijk curiosum! — onder de jurisdictie van den Pauselijken Staats-Secretaris.

Dank zij de thans getroffen regeling en den machtigen steun der Portugeesche Regeering gaan de Portugeesche missies een zeer hoopvolle toekomst tegemoet.

Kasteel-Gemert. P. Ed. LOFFELD, C. S. Sp.

MISSIEACTIE

DE VLAM DER MISSIELIEFDE BRANDEND

De missiebloei is de bloeiende vitaliteit van Christus' Kerk, die als al het goddelijke jong en sterk en onverwoestbaar leeft en zich beweegt tot aan de uiterste wereldgrenzen met haar blijde boodschap, die bestemd is voor alle rassen en alle volkeren, en met haar levensleer, welke is aangepast aan den algemeenen en diepsten nood van alle menschen. ,,Rome n'est pas épuisée dans sa vieillesse et sa voix n'est pas éteinte", zegt Bossuet in zijn ,,Unité de l'Eglise." — ,,Dag en nacht", voegt hij erbij, ,,schreeuwt Rome onafgebroken tot de meest verwijderde volkeren, om ze op te roepen tot het feestmaal, waar alles één geworden is".

De Kerk kent haar taak: zij is zich steeds nog bewust van haar universeele zending krachtens het goddelijk gebod (Matth. 28/19-20.) en weet, dat aan die universeele zending van haren kant de verplichting beantwoordt van missioneering. De H. Geest, bron van leven, heeft vruchtbaarheid gegeven en gaat door om het aanschijn der aarde te vernieuwen, maar ook wij, priesters, moeten actief blijven om de genade des H. Geestes voort te dragen. Wij mogen niet behooren, nu en nooit, tot hen, die het mea culpa moeten kloppen, dat Fiedler in den mond gaf: ,,Niet de 2000-jarige Kerk is oud en zwak en ondeugdelijk geworden, maar wij, 20-, 30-, 40-, 50-jarigen hebben lamme voeten en een verkild hart, hebben te veel van het slijk dezer wereld aan onze schoenen en te weinig gloed van het rijk Gods in onze ziel."

Wanneer wij nu onze gedachten laten gaan over de vraag: *hoe* wij in en door den Priester-Missiebond voor de Missiën moeten werken, voelen wij ons geneigd als motto te plaatsen: ,,Nemo fovet, qui non ardet". Het was de missie-ijveraar Alfons Ariëns z.g. die deze gedachte waarschuwend richtte tot zijn Utrechtsche collega's op de Priestervergadering van 1924 te Enschede. Er is wel reden om dit in ons verband te herhalen. ,,Het doel van den P.M.B. toch is, zegt het Huish.-Reglement voor Nederland: in de priesters en door dezen in de geloovigen een vurigen missiegeest op te wekken, opdat alle leden der H. Kerk samenwerken aan de verbreiding van het Rijk van Christus over geheel de wereld".

Dit doel haalt ons alle leden der Kerk voor den geest in een eenheid van samenwerking ter vervulling van de missioneeringsplicht der Kerk. De Priester-Missiebond werd geroepen, door zijn leden die samenwerking tot stand te brengen.

We staan hier dus voor de verdere doorvoering der hiërarchische missiemethode: de geloovigen, door hun Doopsel lidmaat van het mystieke lichaam en daardoor bovennatuurlijk-solidair, werkend voor het verdere leven van dat lichaam onder leiding van den priester als vertegenwoordiger van Bisschop en Paus, in laatste instantie als de ,,alter Christus". De priester moge hier zin vertoonen voor verantwoordelijkheidsgevoel, opdat de samenwerking der leeken over een breed front werkelijkheid moge worden. De ervaring toch bevestigt, wat Mgr. Costantini, als Secretaris der Propaganda, bij de herdenking van den 75sten sterfdag van Pauline Jaricot in het jaar 1937 getuigde, dat ,,zonder de medewerking van het Episcopaat

en den clerus ieder missiewerk onvolledig, gebrekkig en dikwijls zelfs vergeefsch is". Maar is dan ons motto als een waarschuwing niet op zijn plaats : „Nemo fovet, qui non ardet" ? Geen vurige missiegeest zal vaardig worden over de massa der leeken, wanneer het priesterhart niet brandt van missieliefde.

Wanneer de priester het dus ernstig meent met zijn lidmaatschap van den P. M. B. en zijn aandeel naar vermogen wil bijdragen, om dien Bond te doen beantwoorden aan zijn breede doel, zoo zal hij *beginnen met eigen geest en hart* te vullen met kennis en met liefde voor dat werk, hetwelk aan het bevel en aan den laatsten hartewensch van Zijn Verlosser en Zaligmaker beantwoordt. Hij moet beseffen, dat het in zake de missie niet gaat over vermeerdering van zijn vele adviseurschappen met één, maar dat hij als priester hier te treden heeft in de voetstappen van Christus en de apostelen, omdat ook zijn priesterschap in wezen een missiepriesterschap is ; „legatione Dei fungimur" ; — beseffen moet hij, dat een plicht tot missioneering rust op de Kerk, waarvan hij als bedienaar officieel de vertegenwoordiger is ; beseffen ten slotte dat het hier een levensbelang der Kerk geldt.

Een diep verwijt zou hier den priester treffen, wanneer in hem niet een vlammend „facere" de grondslag en waarborg was voor een goed en vruchtbaar „docere". Dit „facere" vormt zijn plicht *in* den P.M.B. ; — het „docere" zijn taak *door* den P.M.B.

Of.... wilt ge het anders : In zijn oriënteerend artikel van de N.K. St. van 1917 over „Georganiseerde Missie-actie der Priesters" concludeerde Mgr. Smit : „Missie-actie is dus zoowel persoonlijke christenplicht als priesterlijke beroepsplicht van allen, die met eenige zielzorg zijn belast." Evenmin als in ons het priester-zijn te scheiden is van den persoon, is die persoonlijke christenplicht te scheiden van den priesterlijken beroepsplicht. Het zijn twee facetten van éénen plicht, of liever : de eene is de uitbloei van den gerijpten christenplicht. Zijn christenplicht vervult hij *in* den P.M.B., zijn beroepsplicht *door* den P.M.B.

Wat vraagt de Kerk en dus de P.M.B. van den priester als persoon ?

Het antwoord vinden we in zijn Huish. Reglement, waar we in Art. 2 lezen : „een actieve missiegeest, voortkomend uit een deugdelijk theologisch en ascetisch begrip van den priesterlijken missieplicht en steunend op een degelijke missiekennis." Missieactie is niet alleen een kwestie van den geest, missieactie is evenmin alleen een kwestie van het hart. Slechts met inzet van geheel onze persoonlijkheid, van geheel ons wezen zal onze missieactie tot haar volle recht en waarde komen.

Er zijn ons eischen als een minimum gesteld : Het is de eisch van geldelijken steun, die gebiedt niet slechts een collecte te doen houden, maar vooral ook niet te vergeten daarbij zelf te offeren ; het is de eisch van bidden, en, om de Paus aan het woord te laten ; „Vooral onder de H. Mis de gave van het Geloof afsmeeken voor de ontelbare menigte der heidenen."

De plicht van liefde en dankbaarheid, waarop de Pausen als voornaamste grond den algemeenen plicht van missieijver bouwen, geldt wel in zulke mate allermeest voor den priester, dat deze zich daaraan geenszins vermag te onttrekken. In zijn sluitingsrede op het tweede internat. congres van den P.M.B. in 1936 beriep zich Pius XI dan ook daarop, toen Hij zei : „Wat te zeggen van Ons, Priesters ? Hoe moet onze dankbaarheid zijn, wanneer

Wij bedenken, dat het geloof in zoo heel bijzondere en grootsche mate aan ons is toevertrouwd ? Daarom wordt dan ook onze plicht van dankbaarheid zooveel zwaarder.” En op wie drukt deze plicht van liefde ook sterker dan op de priesters, omdat het hier den hoogsten nood van den naaste betreft in een orde, die als de minst natuurlijke de meest priesterlijke is? Er zou dan ook een zeer laakbaar tekort blijven in den priester, — ik meen te mogen zeggen, dat het voor den zielendorstenden Meester de edik-beker van bittere ondankbaarheid zou zijn — wanneer Zijn uitverkoren schepsel Hem met een beperkte dankbaarheid, met een begrensde liefde meende te mogen tegemoet treden. Door de onafscheidelijkheid van christenplicht en beroepsplicht werkt de beroepsplicht terug op dien christenplicht, en stelt ook hij bijzondere eischen aan den persoon. De priester zou, zien wij het goed, in dit licht bovenvermelde eischen van zijn Reglement kunnen samenvatten in missiekennis en missiebesef; maar we leggen dan graag grooten nadruk op het missiebesef.

De kennis-factor omvat dan kennisname van de behoeften, den omvang, de inrichting en den uitslag van het missiewerk der Kerk; vooral ook bestudeering van de dogmatische gronden van den missieplicht, welke voortvloeien uit de leer omtrent den éénen en persoonlijken God, omtrent erfzonde en verlossing, uit het wezen der Kerk, hare christelijke heilsorde en hare Sacramenten. Kortom de priester heeft zich te oriënteeren in de diepte zoowel als in de hoogte en breedte van het missiegebouw, om naar de eischen van zijn beroep ook zijn parochianen daar te kunnen rondleiden als een ontwikkelde en geestdriftige gids.

Optimisme moet ook grenzen erkennen, om gezond te heeten! Erkend moet dan worden, dat aan de werkkracht van zeer vele kapelaans in onze dagen zulke eischen worden gesteld, dat voor een missiologische studie weinig of geen tijd beschikbaar blijft; erkend mag echter ook worden, dat meerdere priesters kennis moesten nemen van wat aan feitenmateriaal uit de missiewereld in den vorm van vele tijdschriften op hunne kamers aangeboden wordt, „*Het Missiewerk*” voorop met de sterkste rechten. Die erkenning is redelijk en noodzakelijk, omdat ook in dit opzicht tijdige voeding noodig is.

Beslissend is dus wel de periode van ons seminarie-leven, waarin nog vol idealen geleefd en gewerkt wordt aan de toekomst, de tijd, die zelfs de knorrigste pastoor beschouwen blijft als den paradijs-tijd van zijn leven! Als „clerici, qui sacrae theologiae studiis incumbunt” zijn ook de theologanten krachtens art. 7 der statuten lid van den P.M.B. Maar dan is voor hen de conclusie niet moeilijk te trekken. Hun seminarietijd is de aangewezen tijd om door studie den grondslag te leggen, waarvoor in hun kapelaanstijd de kans zou ontbreken en waarvan het gemis hun actie zou benadeelen.

Het actie-program van den P.M.B. komt hen met raad daarbij te hulp: daar vinden zij als middelen aangewezen: 1. Het stichten van missieclubs met een program, dat zou kunnen worden samengevat in het bestudeeren en lezen van missietijdschriften en het houden van conferenties door de theologanten zelf. 2. Het stichten van kleine missie-bibliotheken, het lezen aan tafel van missietijdschriften of van het leven van groote missionarissen.

Wanneer ik hier in dit verband een persoonlijke gedachte mag uiten, dan uit ik deze: waar de Groot-Seminaries Hoeven en Roermond meer

dan duidelijk bewezen hebben, dat de theologanten in staat zijn de missielitteratuur te verrijken met degelijk werk, zou ik willen vragen : zijn de theologanten niet in de mogelijkheid met goedvinden hunner overheid ons nog te verrijken met eenige populaire biografiën van groote Nederlandsche missionarissen? Onnoodig is het uit te weiden over het groote nut en de rijke beloften van dat werk. Ik zou willen zeggen : de daad zij het antwoord !

Meer motorische bezieling zal echter van den priester uitgaan, die in zich een missiebesef heeft gevormd. Beseffen omvat meer dan weten ; het beteekent een affectief kennen. Ten aanzien van de missie vraagt het derhalve aan den priester, dat hij bij zijn studie en lectuur over missieproblemen en missiefeiten verstand en gemoed openzet, om, naast kennis en inzicht, ook waardeering en zin voor toewijding in zich vast te zetten. Om een Ignatiaansch woord toe te passen : Ook bij missie-actie is geen ziel te verzadigen noch te voldoen door een menigte van missiekennis, maar alleen door de gedachten innerlijk te smaken en te voeden. Een gemeenplaats zou zeggen : de missiegedachte moet vleesch en bloed worden in ons. Veel idealisme uit onze seminarie-jaren vervliegt in de hardheid van het reële praxis-leven door het ontbreken van besef. Slechts de priesterziel, die zich innerlijk heeft laten grijpen door doorproefde kennis en bewustgemaakte liefde, zal standhouden tegen den stormloop van zielzorg-drukte, vaak ook van verkeerde collegialiteit, en onversaagd aan de volvoering zijner idealen doorwerken.

Dat het hoofdbestuur van den P.M.B. in ons land overtuigd is van deze waarheid, zouden we willen afleiden uit den text van het Huish. Reglement, als het den vereischten ,,actieven missiegeest'' wil zien voortspruiten uit ,,een deugdelijk theologisch en ascetisch begrip van den priesterlijken missieplicht''. Geest en gemoed moeten samen werken, of om opnieuw een gemeenplaats te bezigen, wijl ze in ons verband veelzeggend is : we moeten ons ,,met hart en ziel'' wijden aan het werk der missiën, om doordrongen te worden van de noodzakelijkheid van dat werk en, niet het minst, van ons eigen aandeel daarin.

Wij lieten Ariëns waarschuwen : ,,Nemo fovet, qui non ardet''. Ariëns mocht dat, wijl hij zelf als een held in liefde een model was van een brandenden haard, die eerst dooven zou met het levensvuur in zijn afgewerkt lichaam ; Ariëns mocht dat, omdat hij den rusttijd van zijn laatste levensjaren onrustig doorbracht als ,,onbezoldigd dekenaal missiepropagandist'' tot hij één maand voor zijn dood moest en mocht erkennen : ,,Ik ben nu met vier dekenaten klaar die ik heb bezocht, Amersfoort, Hilversum, Breukelen en Bunnik. Ik kan nu niet meer reizen ; sinds twee maanden ben ik achteruitgaande, sinds twee dagen ben ik.... op''. Tot die hoogte zich willen opwerken is een prijzenswaardig streven. In het helle licht van dat priesterlijk voorbeeld begrijpen we de waarde van het ,,ardere'' en de kracht en omvang van het ,,fovere''. Onder de voorbede van Ariëns moge in ieder van ons de hoop van Pius XI vervuld worden ,,dat er geen geestelijke gevonden worde, die niet brandt van de vlam dier liefde'', waarvoor missiebesef een noodzakelijke voorwaarde en grondslag vormt.

Seminarie, St.-Michiels-Gestel. C. VAN DIJCK, pr.

BOEKBESPREKING

Masarei, Seraphinus — e Soc. S. Joseph de Mill Hill. — *De Missionum institutione ac de relationibus inter Superiores missionum et superiores religiosos.* — XXVIII en 338 pag. — Apud Institutum graphicum Tiberinum, Romae, 1940. — L. 32.50.

Aanleiding tot deze lijvige dissertatie vormt de Propaganda-instructie van 8 Dec. 1929, over de machtsverhouding in de missielanden tusschen de kerkelijke en de religieuze oversten; indertijd heeft p. Vromant aan dit onderwerp in dit tijdschrift (14e jg. blz. 78—95), op ons verzoek, een uitvoerige beschouwing gewijd. De schrijver van bovenstaande verhandeling heeft intusschen zijn thema nog breeder opgevat; hij bedoelde niet alleen een commentaar te leveren op genoemde instructie, maar bovendien op can. 1350 § 2 van het kerkelijk wetboek: „In aliis territoriis universa missionum cura apud acatholicos Sedi Apostolicae unice reservatur". Omdat de geschiedkundige ontwikkeling veel van het vigeerend recht verklaart, verdeelt Sch. zijn behandeling in een geschiedkundig en een kerkrechtelijk gedeelte.

In het geschiedkundig gedeelte geeft hij een historisch overzicht van de ontwikkeling van het missierecht vóór de oprichting van de S. Congregatio de Propaganda Fide (1622) en onder leiding van genoemde Congregatie. In het eerstgenoemde tijdvak onderscheidt hij weer drie perioden: de eerste periode vertoont een spontanen drang om te missioneeren en een gebrek aan uitwendige organisatie; de tweede periode wordt gekenmerkt door de uitoefening van het primaat, de samenwerking tusschen burgerlijk en kerkelijk gezag en een betere uitwendige organisatie; gedurende de derde periode trekken de Pausen de zorg voor de missies meer en meer aan zich en onttrekken den missiearbeid aan elken niet-hiërarchischen invloed. In het tijdvak na de oprichting der S. Congregatio de Propaganda Fide is deze Congregatie rechtens het uitsluitend bestuursorgaan van de missies, maar feitelijk moet zij zich nog ontworstelen aan de bemoeiingen van het Padroado, tracht zij de betrekkingen tusschen de missionarissen beter te regelen en in den toevoer van missionarissen te voorzien.

Het kerkrechtelijk gedeelte omvat, behalve een inleiding over de verhouding tusschen de beide gedeelten van het boek, drie hoofdstukken en wel vooreerst over de oprichting en inrichting der missies; vervolgens over het inwendig en uitwendig bestuur van de missionarissen; eindelijk over de

zorg voor en het beheer van missiewerken en missie-instellingen. Dit alles wordt echter meer van de bestuurszijde beschouwd, en slechts in zooverre ook van administratief standpunt, als zulks voor de duidelijkheid gewenscht is.

Binnen bovenstaande omraming heeft Sch. een groote hoeveelheid stof verwerkt, waarmede zijn onderwerp, dat ingewikkeld is en van dagelijkschen doen, ten nauwste verband houdt ; de getrokken lijnen zijn bovendien niet in staat een idee te geven van de uitvoerige, soms overvloedige wijze, waarop hij de verschillende punten behandelt. Het spreekt van zelf, dat somwijlen meeningsverschil met Sch. mogelijk is, maar over het algemeen trekt de auteur geen andere dan gemotiveerde conclusies. De gedetailleerde inhoudsopgave vòòr in het boek zal voor velen het gemis van een alphabetisch zaakregister niet ten volle vergoeden. Nog wordt de bibliographie door enkele vlekjes ontsierd, o.a. wordt hier en daar een naam onjuist gespeld, een jaartal niet vermeld, een titel slechts ten halve aangegeven ; daarenboven verwijst een wetenschappelijk werk thans niet meer naar Hefele's Conciliengeschichte (Freiburg, 1855—1874 ; 2e uitg. sinds 1873), maar naar derzelver omvangrijke bewerking in het Fransch door Leclercq, Histoire des Conciles t. I—VIII, Paris, 1907—1921 ; t. IX door Richard, 1930—1931, terwijl ook het handboek der kerkgeschiedenis van Hergenröther, later uitgegeven door Kirsch, tegenwoordig in nieuwere bewerking van meerdere vakgeleerden voorhanden is ; ten slotte is het onverklaarbaar, hoe het Primum Concilium Sinense hier onder de ,,Ephemerides'' verdwaald is geraakt (p. XIV), te minder omdat het reeds onder de ,,Fontes editi'' (p. X) werd vermeld.

Maar deze en dergelijke kleinigheden doen niet de minste afbreuk aan onze hooge waardeering voor en oprechte aanbeveling van deze ernstige studie ; zij vormt een belangrijke bijdrage voor de beoefening van het missierecht. A. M.

Freitag, Dr. A. — S.V.D. en Ahaus, Dr. H. — S.S.J. — *Het Godsrijk.* — 126 blz. — Missiehuis, Steyl (L.) z.j. — f 1.20.

Dit welkom missieboek, met sprekende letter op kloeke bladzijden gedrukt, bevat, behalve voorwoorden en een inleiding, vooreerst een theologische beschouwing over de missiegedachte in het plan van het Godsrijk (blz. 19-33), vervolgens een uiteraard fragmentarisch overzicht van de missiegeschiedenis (blz. 37—71), verder een beknopte schets van den tegenwoordigen toestand der missioneering (blz. 72—102), daarna een summiere behandeling van de belemmeringen en moeilijkheden voor het missiewerk (blz. 103—111), ten slotte een uiteenzetting van de leidende zorgen der Kerk voor de missie, die een opwekking inhoudt om daaraan naar vermogen mee te werken.

Naar het aandeel, dat elk der schrijvers in de samenstelling van dit boek gehad heeft, kan men slechts gissen. Misschien mag men uit het feit, dat p. Freitag, ofschoon alphabetisch niet de eerste, toch op de eerste plaats genoemd wordt, afleiden, dat hem het leeuwenaandeel toekomt ; zeker is, dat het eerste en het laatste hoofdstuk vertalingen zijn van reeds elders door hem gepubliceerde artikelen. Waarschijnlijk is father Ahaus, van wien

vermoedelijk ook de titel en de inleiding stammen, niet vreemd aan de bladzijden, waar een meer oratorische toon overheerscht, waar met nadruk gewezen wordt op den missieplicht, waar de missie-interacademiale in één adem wordt genoemd met den Priestermissiebond enz.

Het heeft geen zin te bemerken — een nurksche bemerking, die soms het naieve zelfbehagen van recensenten verraadt —, dat ter zake kundigen hier weinig of geen nieuws zullen vinden. Boeken worden doorgaans niet geschreven voor enkele ter zake kundigen, maar voor degenen, die ter zake kundig willen worden. Het doet evenmin ter zake, dat — bijaldien men zelf een boek van dergelijke strekking had willen samenstellen — men een andere selectie, rangschikking en behandeling zou hebben toegepast. De vraag, waarvoor de recensent zich geplaatst ziet, is deze : is de Sch. in zijn opzet behoorlijk geslaagd ? En waar de samenstellers van dit boek zich blijkbaar hebben willen richten tot het ontwikkelde publiek tout court — dit blijkt o.a. uit het volstrekt ontbreken van iedere verwijzing naar literatuur om belangstellenden te oriënteeren bij verdere studie —, zijn zij ongetwijfeld erin geslaagd een leerzaam en opwekkend boek aan te bieden ; bij dit oordeel van Z. H. Exc. Mgr. Dr. J. de Jong, aartsbisschop van Utrecht en voorzitter van den Nederlandschen Priestermissiebond, sluiten wij ons dan ook gaarne aan. En we hopen van harte, dat velen dit boek van de beide missieijveraars ter hand zullen nemen en er zich door aangespoord zullen voelen om apostelen te worden voor het Godsrijk.

A. M.

Kunst, Mr. J. — *Een en ander over den Javaanschen Gamĕlan.* — *Een en ander over de Javaansche Wajang.* — Mededeelingen LII en LIII ; afd. Volkenkunde, no. 15 en 16. — Koninklijke Vereeniging „Koloniaal Instituut", Amsterdam, 1940. Resp. 8 en 12 blz. ; f 0.25 en f 0.40.

Het is een verheugend verschijnsel, dat de belangstelling voor Nederlandsch-Indië de laatste jaren merkbaar groeiende is. Men merkt dat op de boekenmarkt, waar niet telkens op den Indischen archipel betrekking hebbende werken, zoowel van ethnographischen als van missiologischen en belletristischen aard zouden verschijnen, indien deze niet een voldoenden lezerskring vonden ; het blijkt eveneens uit den stroom van bezoekers, die tentoonstellingen over Indonesische kunst en uitvoeringen van wajang en gamĕlan op vele plaatsen van ons land hebben getrokken.

We vermelden hier dan ook gaarne deze brochuren, waarin de kundige schr. een kort overzicht geeft van de voornaamste bijzonderheden betreffende den Vorstenlandschen gamêlan en diens composities ; en waarin hij wetenswaardigheden mededeelt over een der voornaamste uitingen der Javaansche kunst, nl. over de wajang in haar verschillende verschijningsvormen.

A. M.

IMPRIMATUR.

Gestel St. Michaelis, die 29 Maii 1941. J. C. VAN OVERBEEK a.h.d.

MONSEIGNEUR HERMUS †

Den 10en Juli l.l. ging Monseigneur Hermus ter eeuwige rust.

Een kort woord van eerbiedige herdenking moge hem worden gewijd ook in dit tijdschrift, dat hem als zijn mede-stichter eert.

Als men zijn langjarigen dienststaat overziet dan treft daarin dat zijn werkzaamheid zich richtte op twee uiteenloopende objecten, welke van nature onderling geen aanrakingspunten vertoonen. Hij heeft een baanbrekenden arbeid verricht voor de verzorging en opvoeding van doofstommen, voor wie hij een steeds groeiende en verbeterde opvoedingsmethode in een vruchtbare praktijk omzette en die hij huisvestte in een ruime practische woning; daardoor heeft hij het Instituut te St. Michiels-Gestel uitgebouwd tot een instelling, die in heel ons vaderland door allen, die het kennen — katholiek of niet — allerhoogst gewaardeerd wordt. En hij heeft ook in Nederland den weg gewezen en geëffend en een vruchtbare leiding gegeven aan een missie-actie, wier organisatorisch beginsel door den H. Stoel is overgenomen voor de geheele wereld en wier praktijk heeft medegewerkt om Nederland's aandeel in den missie-arbeid der H. Kerk een eereplaats te bezorgen.

Elke van deze twee werkzaamheden was genoeg geweest om een menschenleven geheel te vullen en van beteekenis te maken voor het heden en voor de toekomst.

En Mgr. Hermus heeft beide volbracht alleen, en volbracht op zulk een wijze, dat niet alleen de eene de andere niet schaadde maar dat beide tot groot succes geraakten; hij heeft deze volbracht jarenlang niettegenstaande een zwak lichaam voor zijn arbeidzamen geest maar een gebrekkig werktuig bood.

Toch is het niet alleen noch zelfs allermeest de vruchtbaarheid van dit leven, die ons zóó aantrekt. Mgr. Hermus zelf heeft de eigenlijke waarde van zijn successen juist gewaardeerd in het

devies van zijn wapenschild : *in virtute Dei: God* moeten wij allereerst *dankbaar* zijn, omdat Hij door dezen vereerenswaardigen mensch ons dit alles heeft gegeven.

In den mensch zelf trekt ons het sterkst zijn persoonlijkheid, omdat zij uitblinkt door een volkomen *zelfvergeten overgave* aan Gods werking en leiding.

Deze man is niet gekomen tot de wonderlijk samengestelde activiteit van doofstommenzorg en missie-actie uit een zekere persoonlijke neiging of voorkeur, zoo niet voor beide, dan toch voor een van deze taken. Neen, op deze levensbestemming heeft hij zelf al heel weinig invloed uitgeoefend.

Ik hoor hem nog vertellen, dat hij als jong priester veel te zwak bleek om de hem opgedragen taak op het klein-seminarie te vervullen : de dokter gaf hem nog drie maanden levens. De bisschop belastte hem daarom met een geheel gemakkelijk rectoraat bij de Zusters van Oerle, die wel goed voor hem zouden zorgen. Zij deden dit ook. De drie maanden van den dokter werden vele jaren en de gezondheid nam zóó in kracht toe, dat de natuurlijke werklust om bezigheid vroeg; daaruit onstond een verzameling conferenties voor directeuren van Maria-Congregaties. (Oudere priesters zullen deze nog wel hebben gekend en benut). Het noodige „Imprimatur" bracht den schrijver weer met den bisschop in aanraking, die uit zijn werk afleidde, dat hij nu wel sterk genoeg was geworden om wat meer te presteeren. Zoo kwam rector Hermus op het Doofstommeninstituut, en vond daar als hoofdtaak de verzorging van doofstommen en als bijtaak de zorg voor het Genootschap tot Voortplanting des Geloofs voor het bisdom 's-Hertogenbosch.

In deze zending ligt het uitgangspunt der wonderlijk-samengestelde werkzaamheid van dit schoone priesterleven.

Van beide zaken wist ik niets — zoo getuigde hij zelf — maar ik vatte aan, omdat het mij werd opgelegd.

Die overgave van zichzelf aan een taak, die hij niet gekozen had, is een overgave voor het leven geweest. En hij gaf zich geheel, met een bovennatuurlijke liefde en toewijding, met inspanning van alle natuurlijke krachten, met een helder verstand, met een groot vernuft en een natuurlijke vaardigheid in de behandeling van zaken en in den omgang met personen. Zoo werd hij zeven jaren lang een gewaardeerde hulp voor den hoogbejaarden Mgr. Terwindt, en vormde zich ondertusschen tot een kundigen leider en hervormer van

het doofstommenonderwijs. Dan wordt hij directeur, bouwt een groot instituut, en richt alles geheel nieuw in: in 1913 wordt het grootsche huis ingewijd. In 1916 publiceert pater L. van Rijckevorsel zijn ideeën over missie-actie en zielzorg en de directeur van het doofstommeninstituut is er, ik zou haast zeggen „als de kippen bij", om met zijn vriend en vertrouweling pastoor Prinsen op den Katholiekendag te Nijmegen de praktische vorm voor de parochieele missie-actie te zoeken en te vinden in een centrale taak van het Genootschap tot Voortplanting des Geloofs.

Op beide terreinen gaat de activiteit verder; het een zoowel als het ander — doofstommeninstituut en missie-actie — worden uitgebouwd en vervolmaakt. En *aan beide* geeft directeur, nu monseigneur, Hermus zich zóó, dat zij met zijn persoonlijkheid geheel vergroeien, zóó vergroeien, dat zij voor hem ook niet meer te scheiden zijn van elkander.

Dat leest gij uit zijn laatste werk, het gedenkboek door hem uitgegeven bij het eeuwfeest van „het" instituut: dit verhaalt niet alleen de ontwikkeling van het doofstommeninstituut maar ook van de missieactie.

Doch — en dat is juist bewonderenswaardig — dat opgaan in dit dubbele werk blijft een menschenleeftijd lang *zich geven*, en wordt nooit — wat toch zoo heel menschelijk zou geweest zijn — een zich toeëigenen. Als de gebreken van den ouden dag het noodzakelijk maken, dan weet hij bij zijn leven zijn werk aan anderen over te dragen, met een zeldzaam grootmoedige belangeloosheid. Degenen, die zijn arbeid overnamen, getuigen het beiden, dat hij hen vrijuit liet werken op hun wijze, en voor zich slechts de vrijheid en de mogelijkheid vroeg, belangstelling en meeleven te blijven toonen en zich te verheugen in de verdere ontwikkeling van zijn levenswerk, al zochten zijn opvolgers ook eenigszins andere middelen dan hij gebruikt had.

De waardeering van zijn persoon mag en moet dus nog grooter zijn dan de bewondering van zijn werk. En juist daarom zal de gedachtenis van Mgr. Hermus zoo sterk blijven leven bij allen, die hem hebben gekend en met hem hebben mogen werken.

En zal zijn voorbeeld hun een bezielende aansporing blijven.

TH. M. P. BEKKERS.

HIËRARCHISCHE MISSIE-ZORG

Congregatie de Propaganda Fide, Priestermissiebond en Priesters.

Bij het overlijden van Mgr. Hermus, (10 Juli, 1941),
den vader der hiërarchische missie-actie in Nederland.

Zwaar is de verantwoordelijkheid van de Kerk, zwaar haar taak, want groot haar zending. „De kerk is in de wereld als een vreemdeling. Niet zonder opdracht maakt zij haar tocht door die wereld", zegt Bossuet, „elle y est envoyée par un ordre suprême, pour y recueillir les enfants de Dieu et rassembler ses élus dispersés aux quatre vents". Het is „de pelgrimstocht (der Kerk) over de aarde", om daar de uitverkorenen Gods te verzamelen uit alle windstreken.

Geen andere grens is aan die taak gesteld dan de grens der wereld en der menschelijke natuur.

Doch de Kerk, die zich bewust blijft van haar plicht, mag bij alle zwaarte van verantwoordelijkheid blijmoedig de toekomst inzien, want geschraagd wordt zij door de goddelijke belofte van blijvenden steun tot het einde der tijden. Wakend over Christus' Kerk heeft Zijn Plaatsbekleeder, niet zonder voorlichting des H. Geestes, haar voor haar Missiewerk en Missie-actie een organisatie geschonken, welke een waarborg inhoudt voor voortgezet succes.

Die organisatie beantwoordt aan de hiërarchie der Kerk ; hiërarchisch is zij opgetrokken. Organisatorisch vervult de Paus zijn „eerste plicht" door de Congregatie van de Propaganda, waarvan Hij de opperleiding toevertrouwde van missiewerk en missie-actie.

De stichting van deze Congregatie in 1622 was het, die Bossuet deed roemen dat het oude Rome niet was afgeleefd, maar zijn innerlijke kracht weer openbaarde in die beslissende centralisatie van het geheele Missie-werk. Het is gebleken, hoe vruchtbaar de stichting der Congregatie van 1622 onder leiding van den eersten secretaris Mgr. Ingoli centralisatie bracht : werden voordien bij voldoende bekeeringen de missiegebieden terstond in gewone bisdommen ingedeeld, voortaan zou een prelaat met bisschoppelijke macht, niet residentieel, de missie besturen in den naam van den Paus.

Het was noodig geworden ; de waakzame wachter had gevaar gespeurd in de toen nog geldende koloniale missiemethode ; gevaar

voor de onafhankelijkheid van de Kerk, doordat de Portugeesche gezagdragers zich meer en meer gingen mengen in zuiver kerkelijke aangelegenheden ; gevaar voor den bloei der missioneerende Kerk, omdat de inlandsche vorsten de missionarissen en niet het minst de door den koning benoemde bisschoppen wantrouwend gingen beschouwen als mannen in dienst der politiek, als voorloopers der expansie-zieke koloniale machten.

Toen die gevaren eenmaal duidelijk aan het licht traden, deed zijn verantwoordelijkheid voor de algemeene zending van Christus' Kerk, paus Alexander VII een remedie zoeken in de aanstelling van Apostolische Vicarissen, die onafhankelijk van koloniseerende koningen en vorsten onder de directe leiding en toezicht van de Congregatie der Propaganda de hun aangewezen missiegebieden zouden besturen.

Deze daad van het jonggebleven Rome legde in de hand der Propaganda dus een zuiver *kerkelijke* missiemethode, die tot heden ongewijzigd bleef bestaan en met vrucht drie eeuwen heeft gewerkt.

,,Rome n'est pas épuisée dans sa vieillesse'', verklaarde Bossuet.

Ook in onze jaren nog niet ; en het doet den Nederlander goed, dat reeds merkbaar de geschiedenis de waarde toont van de ontplooiing, die het Missiewerk genomen heeft onder leiding van den Nederlandschen Kardinaal-Prefect der Propaganda.

Toen in Maart 1918 Kardinaal van Rossum als Prefect aan de zijde trad van den Missiepaus Benedictus XV, stond hij voor een ontredderd Missiewerk. De wereldoorlog, die honderden missionarissen had verdreven en honderden had doen vallen op het slagveld, liet geheele missies verweesd achter. ,,Mit Niederländischer Zähigkeit'' schreef p. Otto S.J. in zijn ,,In Memoriam'', — met de taaiheid, het uithoudingsvermogen den Nederlanders eigen, aanvaardde van Rossum ,,het groote werk van herstel'' en ,,herschiep hij het katholieke Missiewezen in 14 jaren tot een wonderbouw, dien thans de geheele wereld in diepe bewondering aanschouwt''.

Ook deze ,,pater familias'', de vader van de groote katholieke éénheid, gaf uit zijn schatkamer ,,nova et vetera'' :

Nova : ,,alle uren slaan volgens het bestel der Voorzienigheid'', zei Pius XI. Het nieuwe, dat nieuw genoemd mag worden om de breed en streng doorgevoerde uitbreiding, was de inlandsche clerus. Wij mogen hier spreken van een ,,bestel der Voorzienigheid'' : het

Sint Petrus' Liefdewerk had in zijn vijftien jaren van bestaan 200 priesters opgeleid, maar zijn weg was een ware lijdensweg geweest. Het was vooral deze loutering door tegenslag, welke den Kardinaal sympathiek stemde, toen in 1919 na den dood van den Kardinaal-Protector Yives y Tuto de Franciscanessen-Missionarissen van Maria er de aandacht voor vroegen van den Prefect der Propaganda.

Die louterende tegenslag gold hem als een goddelijk merkteeken en hij nam de stichting over als vervulling van zijn eigen reeds lang gekoesterd plan, om het liefdewerk vervolgens in 1922 door Pius XI te zien geadopteerd als „pauselijk genootschap".

Dat was v. Rossum's „nova", en wij weten hoeveel zegen op dit werk is neergekomen.

Wanneer op dit oogenblik 13000 Klein-Sem˙naristen en 3500 Groot-Seminaristen op eigen Seminaries zich naast de 340 Seminaristen van alle werelddeelen in het Collegium Urbanum voorbereiden om straks mede voort te zetten onder eigen volk het werk der 5500 reeds gewijde inlandsche priesters, dan is er reden tot verwachtingvolle verheugenis, maar wij erkennen daarin ook een nieuwe ontwikkeling, die eerst met de bekeering der geheele heidenwereld en haar inlijving, onder inheemsche bisschoppen, in de groote wereldkerk haar voltooiïng zal vinden.

Nova ét vetera!

Met dit „vetera" komen wij terug bij de centralisatie-gedachte, om tegelijk het uur van den P.M.B. te hooren slaan.

Was, gelijk we zagen, de oprichting van Apostolische Vicariaten onder directe zeggingsmacht der nieuwe Congregatie van 1622 de eerste gewichtige stap in centraliseerende richting, Kardinaal v. Rossum voltooide die eeuwenlange ontwikkeling door instelling van Apostolische Delegaties. Dit beteekende een centralisatie op het uitgebreide missieterrein in 10 Apostolische Delegaties, zoodat bij den dood van dezen aanvoerder het missieleger met nieuwe stootkracht stond op de slagvelden der wereldmissie.

Maar dringender dan te voren drong zich toen tegelijk de behoefte op aan uitgebreiden steun der intendance- en leeftochtdienst door alle geloovigen. Centralisatie werd ook voor de missie-actie door Rome als een noodzakelijkheid aangevoeld. Stoffelijke en geestelijke steun kwam voor de missioneerende Kerk langs de drie kanalen der Voortplanting, der Kindsheid en van het Liefdewerk van St. Petrus. Rome erkende de verdiensten dier Genootschappen, maar doorzag

niet minder de noodzaak om deze te maken tot een pauselijk werktuig der inzameling der giften, om daardoor orde en gelijkheid te verkrijgen in de verzorging der Missiën.

De moeilijkheden trotseerend, omdat hoog belang gebood, besloot Pius XI tot adoptie, welke 3 Mei 1922 officiëel werd afgekondigd, opdat zij als ,,Pauselijke'' Genootschappen voor den Apostolischen Stoel een middel zouden zijn, om de liefdegaven der geloovigen van alle volken te verzamelen en te besteden ten bate van al de Katholieke Missiën. Door deze adoptie traden de Genootschappen buiten de enge grenzen van een persoonlijk werk, om even uitgebreid te worden als de Kerk zelf, die ze tot haar officiëele organen verhief.

Priester-Missiebond en Priesters.

Dit uur der adoptie was ook het uur van den Priester-Missiebond. Rome wenschte resultaat der adoptie, resultaat in grootschen vorm, meer nog resultaat zonder einde. Toen lag het ook voor de hand, dat Rome bouwen zou op zijn priesters, die ,,aan het priesterschap en het apostolaat van Christus, den Heer, deelhebben door Diens wonderbare uitverkiezing en goedgunstigheid''.

Wanneer op grond van het feit, dat Christus de bede ,,Laat toekomen Uw Rijk'' opnam in het Onze Vader, dat Hij op aller lippen wenschte, heel Zijn kudde den plicht uit liefde kreeg van zorg en steun voor het Missie-werk, aan wie kon dan Zijn Plaatsbekleeder op aarde beter de verzorging van dien algemeenen plicht toevertrouwen en aanbevelen dan aan hen, die moeten zijn de ,,formagregis''.

Omdat er t.o.v. het missiewerk sprake is van ,,iets wezenlijks'' in het priesterschap en de missie-actie derhalve voor den priester niet, gelijk b.v. deelname aan het Sobriëtas-werk, facultief gelaten is overeenkomstig eigen neiging of sympathie, is het *a priori* reeds waarschijnlijk, dat de Kerk zelf voor haar helpende priesters een orgaan bezit, waar deze in organisatorisch verband hun missieplicht vervullen kunnen volgens omschreven richtlijnen.

Het feit bevestigt dit : Sinds 1919 vormt de Priester-Missiebond het officiëele orgaan van de Katholieke Kerk, waarin de Clerus zijn missieplicht te vervullen kreeg krachtens den wensch van Benedictus XV in zijn Encycliek ,,Maximum Illud'' van 30 Nov. : ,,Nos cupere in omnibus orbis catholici diocesibus eam quam vocant missionalem cleri consociationem institui.''

In het hulde-telegram, dat de deelnemers van het eerste Congres van den Priester-Missiebond in 1922 aan den nieuwen Missiepaus Pius XI zonden, mocht Kardinaal Laurenti als voorzitter dan ook spreken van den Priester-Missiebond ,,door de vaderlijke goedheid van Uw vereerden voorganger *als kind* aangenomen".

Na een aanbeveling van 1922 gebood toen op zijn beurt Pius XI in zijn ,,Rerum Ecclesiae" van 1926 aan de bisschoppen, ,,dat zij den P.M.B. of zouden doen oprichten in hun diocees óf den bestaanden bond door hun raadgevingen, aanbeveling en gezag, zouden opwekken tot steeds scherpere activiteit".

Dat was het feit hetwelk de inschakeling van den P.M.B. beteekende in de organisatie der missie-actie.

In hetzelfde Motu Proprio van 3 Mei 1922, waarin Pius XI de drie Genootschappen het pauselijk merkteeken opdrukte, deed de Paus tegelijk een vertrouwvol beroep op den steun en medewerking der Bisschoppen in hun eigen diocesen ,,adhibita imprimis Consociatione Cleri Missionali". Het was de bekroning van een uitgelezen werk van eeuwen, dat onder den zegen van Gods genade een rijkdom van vruchten heeft afgeworpen, waarvoor vriend en vijand eerbied toont. Een nauwer contact bracht het tusschen vóór- en achterhoede in het leger der missioneerende Kerk, tusschen Missiewerk en Missieactie.

De taak van de Congregatie De Propaganda Fide omschreef Pius XI in zijn ,,Romanorum Pontificum" van 1922 als volgt : ,,De Congregatie moet zoowel de missionarissen uitzenden naar alle werelddeelen en hen voorbereiden naar de eischen van de plaats, als personen en instellingen met raad en daad ter zijde staan ; — zij moet ten slotte alles doen, wat apostolische ijver en veelzijdige liefde tot Christus haar zullen ingeven als raadzaam om aan de nooden der missiën tegemoet te komen".

Duidelijk is de tekst ; duidelijk ook de conclusie :

Wanneer wij, getrouw aan de traditie, de zorg voor de directe geloofsprediking in de missie-gebieden blijven betitelen als ,,het Missiewerk", en onder ,,Missie-actie" blijven verstaan de zorg voor geestelijke en stoffelijke ondersteuning van die geloofsprediking door de christelijke landen, — dan is de duidelijke conclusie deze, dat èn Missiewerk èn Missie-actie door Rome in handen der Propaganda werden gecentraliseerd.

Wanneer het dan over de Missie-actie gaat, is er sprake van een

plicht van medewerken voor alle katholieken onder leiding der geestelijken.

Zoo zeker als het Kerkelijk Wetboek door Can. 1350 parg. 2 de zorg voor het Missiewerk aan den H. Stoel gereserveerd houdt, zoo duidelijk vraagt de stem der Pausen om de helpende hand van allen voor de Missie-actie, in geheel de wereld, Urbi et Orbi.

Riep reeds Leo XIII in Zijn ,,Sancta Dei Civitas'' (1880) de bisschoppen op als ,,in partem sollicitudinis Nostrae vocati'', Pius XI herhaalde dien oproep in Zijn Encycliek van 1926, waarin Hij schrijft : ,,De zorg voor de voortplanting des Geloofs is op die wijze onze taak, dat Gij aan Onzen arbeid zonder aarzelen moet komen deelnemen en Ons daarin ter zijde staan, zooveel de bijzondere en eigen uitoefening van Uw ambt dat toelaat. Wij lezen immers, dat Jezus Christus niet aan Petrus alleen, Wiens Stoel Wij bezetten, maar aan alle Apostelen, in wier plaats Gij gekomen zijt, bevolen heeft : ,,Gaat over de geheele wereld en predikt het Evangelie aan alle schepselen'' (Mc. 16 : 15).

Willen de Bisschoppen aan dien oproep gevolg geven, zij zijn daartoe slechts in staat door den steun der priesters. Die steun moet evenwel verleend worden in volkomen gehoorzaamheid aan de richtlijnen hunner Bisschoppen. Maar dan dringt zich de Priester-Missiebond als eenige duldbare priester-organisatie op : Geen organisatorische priestermissie-actie dan die van den Priester-Missiebond als pauselijk en dus ook bisschoppelijk orgaan. Toen immers in de audiëntie van 19 Dec. 1918 Benedictus XV aan Kardin. van Rossum Zijn wensch uitte, dat de Pia Cleri Unio Missionalis voortaan de eenige missie-vereeniging van priesters zou zijn en dus de Lega Apostolica van pater Petazzi S.J. moest verdwijnen, was een van 's-Pausen motieven : haar algeheele afhankelijkheid van de Bisschoppen en haar goede organisatie, die aansloot aan de hiërarchische inrichting der Kerk.

De taal van Pius XI in ,,Rerum Ecclesiae'', acht jaren later, klinkt niet anders. Beproefd door de jaren en door den bloei der missie-actie onzer jaren als deugdelijk bewezen, bleef de Priester-Missiebond de vereischte gouden schakel in de hiërarchische keten, als laatste bewijs waarvoor we, met voorbijgaan van andere, ons nog beroepen willen op een officiëel schrijven van de Congregatie de Propaganda Fide. Herinneren mogen wij dan aan het schrijven van den Kardin.-Prefect, waarmee Hij aan alle bischoppen op

14 April 1937 de nieuwe Statuten van den Priester-Missiebond van 8 Maart aanbood en waarin Hij uitdrukkelijk vaststelt, dat de Pia Unio Missionalis absoluut steunt op de Katholieke Hiërarchie.

Artikel 1 van die nieuwste Statuten is dan ook beslissend:

,,Pia Unio.... a S. Congregatione de Propaganda Fide omnino dependet".

Zoo staat hiërarchisch opgesteld het leidend corps van het groote Missie-leger in dienst van koning Christus: ,,acies bene ordinata".

En wanneer reeds in het gewone leven eendracht macht maakt, meer geldt dit in den strijd, in de ,,actie voor God", omdat God zelf dan in ons midden is. Hoe God mét ons moet zijn in ons ijveren voor Zijn missie-werk beseffen wij thans meer dan ooit, nu wij in deze oorlogstijden onze onmacht sterk voelen.

Het resultaat, dat uiteraard eeuwigheidswaarde zal bezitten, kan grootsch en weidsch zijn. Het zal aan Rome niet liggen, wanneer het resultaat te wenschen laat. De geest, die daar tot daden drijft, ligt weergegeven in Pius' woord:

,,Zoolang ons volgens Goddelijk raadsbesluit het gebruik van het levenslicht gelaten wordt, zal zeker dit deel van ons apostelambt ons voortdurend in spanning en zorg houden; want daar Wij dikwijls er aan denken, dat het aantal heidenen geschat wordt op een milliard, heeft Onze geest geen rust en het schijnt ons, dat ook wij worden aangespoord met het profetenwoord: ,,Roep en houd niet op, verhef Uw stem als een bazuin".

,,*Rome* n'est pas épuisée.... Sa voix n'est pas éteinte".

Zullen *wij* te weinig gloed van het Rijk Gods in onze ziel hebben?

Zal die stem ons niet bereiken?

Aan ons het antwoord.

Wij weten, waar als priester voor het groote werk onze plaats is: Omdat de Kerk op ons rekent, rekent de Priester-Missiebond op ons, tot arbeid en offer bereid in den geest van Mgr. Hermus, aan de nagedachtenis van wien als medestichter en organisator van den Ned. Priester-Missiebond wij dit artikel dankbaar wijden.

Seminarie ,,Beekvliet" S. Michielsgestel.

C. VAN DIJCK, pr.

HET MISSIESYSTEEM VAN VENERABILIS PETRUS DONDERS

Overzicht van dit artikel in zijn geheel. — Inleiding. — I. Missiesysteem volgens zijn daden (tevens overzicht van leven): 1) Kapelaan Donders. 1842—1856. 2) Pastoor Donders. 1856—1866. 3) Pater Donders. 1867—1887.
II. Missiesysteem volgens woorden van of over hem:
1) hoogere opvattingen als leidraad, vooral met betrekking tot beginsel en doel;
2) middelen: a) negatieve, b) positieve: natuurlijke, bovennatuurlijke
3) hulp van anderen: a) geestelijke, b) stoffelijke;
4) eenige bijzonderheden.
Besluit.

II.

3. Hulp van anderen:

Meer priesters voor de Missie.

Reeds in zijn brief van 13 Nov. 1842 aan Professor Van Someren te Haaren verzoekt hij de Theologanten van het Seminarie te bidden „dat de Heer meerdere werklieden in dezen wijngaard zende, mannen naar Gods Hart, die met Zijnen geest bezield zijn, zichzelven geheel voor de eer en glorie van God en de zaligheid der zielen opofferen".

Doch nergens is de Eerbiedwaardige welsprekender dan in zijn brief van 24 Sept. 1844, gepubliceerd in „De Godsdienstvriend", 54ste deel, 1845 bl. 50—56, als hij een beroep doet op de priesters van Nederland:

Ach priesters des Heeren! Tot U wenden wij onze stem: Uit liefde Gods, uit liefde voor Jezus Christus, die den troon Zijns Vaders verliet om ons allen, die verloren waren, te verlossen, komt ons, bidden wij U, ter hulp en laat ons niet bezwijken onder het gewicht van eenen last, dien wij niet lang meer zullen kunnen dragen.... Hebt medelijden, bidden wij U, met zoovele ongelukkige menschen, die, indien gij hun uwe hulp weigert, verloren zullen gaan. Ach! deze zijn toch, zoowel als wij, door het dierbaar Bloed van Jezus Christus vrijgekocht.

Hulp van Zusters voor de Missie.

In zijn brief van 5 Oct. 1843 aan zijn geestelijke dochter Johanna Cornelia Manni te Tilburg, die neiging schijnt gehad te hebben voor de Surinaamsche Missie, spreekt hij van Zusters, die naar hij hoopt, eenmaal daar zullen komen, en aan welke Manni dan hare diensten kon bewijzen.

Wanneer wij hier, zooals te Curaçao, eene school konden oprichten en Zusters hiertoe bekomen, dan zou dit wel eene goede gelegenheid voor U wezen. Maar wanneer zal dit geschieden? Dit zullen wij van de goedheid

en barmhartigheid van God afwachten. En God gave, dat wij dit welhaast konden doen !

Als in 1856 de Soeurs Franciscanessen Penitenten Recollectinnen van Roosendaal komen, is de Dienaar Gods daarover uitermate verblijd. Van haar en haar vruchtbaren arbeid is voortaan dikwijls sprake in zijn brieven, b.v. van 4 Sept. 1861 aan Broeder Bernardus te Maastricht. Op 26 Juni 1867 schrijft hij aan zijn oud-professor Van Someren :

Wij hebben reeds meer dan 20 Zusters en het getal kinderen om onderwezen te worden groeit dagelijks aan ; ook vele Protestanten keeren tot onzen Godsdienst terug.

Eerst na zijn dood zouden nog andere vrouwelijke religieuzen zich daarbij aansluiten, in 1894 de Liefdezusters van Tilburg, in 1925 de Soeurs Franciscanessen Penitenten Recollectinnen van Oudenbosch, in 1932 de inlandsche Zusters: Dochters van Maria Onbevlekt Ontvangen.

Hulp van Fraters of Broeders voor de Missie.

Uit zijn brief van 4 Sept. 1861 aan Broeder Bernardus te Maastracht, zijn stadgenoot en vriend van vroeger, blijkt duidelijk, dat toen reeds de Maastrichtsche Broeders van O. L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen voor de Surinaamsche Missie gewenscht werden. De Eerbiedwaardige zag dan gaarne *de kinderen van Batavia*, gelijk ook de *weesjongens* der Missie, aan hunne zorgen toevertrouwd.

Ook voor het *vakonderwijs* acht hij zulke hulp van kloosterlingen gewenscht. 't Was zoo moeilijk de jeugd anders van de gevaren verwijderd te houden ; ze waren in de Kolonie te talrijk en verleidelijk.

Eerst in 1902 zouden de Fraters van Tilburg zich in Suriname vestigen en daardoor aan dit zielsverlangen van den Eerbiedwaardige tegemoet komen.

Hulp van catechisten en onderwijzers.

Volgens zijn ,,Memorie'' over het Missiewerk onder de Indianen (16 Aug. 1875) moet men dezen voor de ware Kerk winnen ,,door hen zooveel mogelijk bij elkander te vereenigen en hen dan door goede *Catechisanten of schoolmeesters* te onderwijzen''. In de *Tibiti*, zoo luidt het verder, heeft de Catechisant of schoolmeester reeds

een mooi succes gehad. In de *Wayombo* wil men een onderwijzer hebben. H.P.D.T. Jg. 17 bl. 154.

Over *Tibiti* had hij reeds in 't begin van dat jaar (18 Jan.) geschreven:

Met den schoolmeester bij de Indianen in Tibiti heb ik de beste hoop, dat het wel zal aanslaan, wijl hij volgens ons verlangen handelt. Dit was dan ook de eenigste hoop, die mij nog overbleef om er op den duur iets goeds van te maken.

Hij komt er 3 Mei 1875 op terug:

In de Tibiti zijn ruim 100 nagenoeg bij elkander. Daar is met goedvinding van Monseigneur en den Superior een *Schoolmeester* of eigenlijk meer *Catechisant* geplaatst om de kinderen en ook de grooteren te onderwijzen. Dit is pas begonnen en met goed succes.

Konden wij dit op de andere plaatsen ook doen; dit was zeer wenschelijk, ja noodzakelijk om er op den duur wat goeds van te maken; doch om hen bij elkander te krijgen, dit is de moeilijkheid.

In zijn brief van 17 Juli 1876 hoopt hij, dat evenals in de Tibiti en in de Calebaskreek, ook nog op twee andere plaatsen goede *Catechisanten of schoolmeesters* worden aangesteld.

Over zijn Indianenmissie sprekend drukt hij zich in zijn autobiografie van 13 Aug. 1879 aldus uit:

Het heeft niet aan de verwachting beantwoord, de Arrowakken uitgenomen, hetgeen redelijk gaat; maar bij gebrek van genoegzaam onderwijs is dit niet hetgeen het zou kunnen zijn. Het getal gedoopten beloopt bij de 600 kinderen en bejaarden. Bij de Karaïbische Indianen, wijl daar de meeste kinderen zijn en bijna allen gedoopt, is het beproefd met een schoolmeester. Doch mislukt. De dronkenschap en het zedenloos leven enz. zijn de hinderpalen hunner bekeering.

Het nut, ja de noodzakelijkheid van goede onderwijzers of catechisten is ook betuigd door Mgr. Schaap aan de „Propagation de la Foi" en aan de „Associatie ter bevordering van het onderwijs in de Nederlandsche overzeesche bezittingen" (Memorie van 1875).

Inlandsche Geestelijken en Kloosterlingen.

De gedachte daaraan en de bevordering daarvan heeft wel altijd in de Kerk bestaan, doch is de laatste tijden veel sterker en algemeener geworden en als het ware geconcretiseerd in het „*Pauselijk Liefdewerk van St. Petrus*".

Of in 't leven van Petrus Donders reeds iets in dien geest te vinden is met betrekking tot Suriname? De aanvang van het eigenlijke

bekeeringswerk was er niet gunstig voor. Toch hebben de Surinaamsche priester- en kloosterroepingen niet totaal ontbroken, gelijk blijkt uit de lijst daarvan in het tijdschrift ,,Petrus Donders'' Jg. 11 bl. 21—22 ; o.a. werd eenige maanden vóór Pater Donders' dood de in Suriname geboren Franciscus Rikken in het Redemptoristenklooster te 's-Hertogenbosch geprofest. Als Pater zou hij later in Suriname veel goed doen.

Van eenigen invloed in dezen van den kant van Pater Donders bleek ons niets, al zal hij zeker met ontluikende roepingen meegeleefd hebben.

Vereeniging der Dames van het Allerheiligste Sacrament.

(Vereeniging tot versiering der behoeftige kerken).

De Tilburgsche afdeeling bleef den Tilburgsche missionaris trouw gedenken. Deze liet ook niet na voor zijn arme kerkjes en kapellen een beroep op haar te doen en na ontvangen weldaden haar uiterharte te danken, gelijk o.a. blijkt uit zijn brieven aan de Dames zelve van 24 Sept. 1882 en 3 Maart 1884 en aan M. P. de Beer, Superior Generaal van de Fraters-Congregatie en Deken van Tilburg, van 16 April 1884.

,,Voorzeker een groot liefdewerk'', zoo schrijft de Eerbiedwaardige, ,,voor de eer en glorie van dien goeden God, die door velen zoo miskend wordt. De goede God zij uw loon honderdvoudig'' (24 Sept. 1882).

En op 3 Maart 1884 aan de Presidente dier Vereeniging :

Tilburg denkt aan Batavia (zoo zeggen zij) omdat P. Donders ook van Tilburg is ! Ik zelf kan het ternauwernood gelooven. Het is zoovele jaren — circa 42 — geleden, dat ik Tilburg verlaten heb. Wie zou zich den armen jonkman van die dagen nog kunnen herinneren ?

Het Apostolaat des Gebeds

is volgens Paus Benedictus XV (,,Maximum illud'') juist ingesteld om de geloovigen hun plicht van te bidden voor de Missie des te algemeener en zekerder en vruchtbaarder te doen vervullen.

Onze Eerbiedwaardige kende en waardeerde als zoodanig deze instelling, gelijk wel blijkt uit deze woorden (Brief van 18 Aug. 1885) :

Wat zijn de zondaars toch ongelukkig en beklagenswaardig ! Bidden wij den goeden God, dat Hij hen verlichte en bekeere. Wat is het ,,Apostolaat des Gebeds'' hiervoor een heilzaam middel !

Miva-gedachten.

Een van de dingen, welke voor de opheffing van Suriname op velerlei gebied, ook op het godsdienstige, zeer gewenscht voorkomen, is de bevordering van het verkeer door geheel het land, niet slechts in de kuststreek of het laagste (alluvium) der drie terrassen, welke het land indeelen, maar ook in het hoogere, dorre savannengebied en het hoogste heuvel- of bergengebied. Bij tijd en gelegenheid, wanneer de finantiën het toelaten, kan de Mi(ssie) V(erkeersmiddelen) A(ctie) daar nog enorm veel tot stand brengen.

Voor den Eerbw. Petrus Donders was de groote afstand naar de Indianen- en Boschnegersdorpen, daarbij het rondzwerven van het nomadenvolk, uitermate tijd- en geld- en krachten-roovend.

Aan moderne verkeersmiddelen kon hij natuurlijk nog niet denken, maar het samenbrengen en samenhouden dier stammen in grootere centra, in een soort van ,,reducties'' zou men het kunnen noemen, werd lang door hem overwogen en nagestreefd. Helaas zonder succes ! [1]) De bezwaren tegen meer centralisatie waren toen nog te groot.

In zijn ,,Verslag over de Indianen'' schrijft hij 9 Dec. 1869 :

Hoe hen te vereenigen ? Zij zijn op zoovele plaatsen verspreid en ver van elkander, hoe hen te vereenigen ? Dit is eene moeilijke zaak, te meer, daar zij meest van de jacht en visschen leven. En hadden zij slechts één hoofd, maar er zijn zoo vele hoofden bijna als familiën. God kan in alles voorzien, wij zijn niets. Dus op Hem vertrouwen ! [2]).

In zijn brief van 6 Dec. 1872 schrijft hij vol vreugde over zijn successen onder de Arrowakken en Warrouwen en voegt er dan bij, altijd denkend aan het bezwaar der groote afstanden :

Daarenboven zijn er een gedeelte in de Wayombo gekomen veel dichter bij Batavia, zoodat ik dezen dikwijler zal kunnen bezoeken en dan zullen zij spoedig voor het grootste gedeelte communicanten kunnen zijn. De overigen, hoop ik, zullen ook later het voorbeeld van de anderen volgen en ook dichter bij Batavia komen wonen.

Het Hofbauer-Liefdewerk

is pas in 1890 door Mgr. Wulfingh ter ondersteuning van de Surinaamsche Missie en met name van de melaatschen opgericht. De H. Clemens Maria Hofbauer, naar wien het genoemd is, is pas in

---

[1]) Volgens Pater Donders' Memorie van 16 Aug. 1875 zouden de verspreide Caraïben van de Wayombo wel van plan geweest zijn bij elkander te gaan wonen, als zij een schoolmeester kregen.

[2]) H.P.D.T. Jg. 21 bl. 109.

1888 zalig verklaard. De Eerbiedwaardige Petrus Donders, 14 Jan. 1887 gestorven, heeft dus dit particulier Liefdewerk voor de Surinaamsche Missie niet gekend.

Als men echter denkt aan zijn ijver om allerwegen belangstelling voor de Surinaamsche Missie te wekken en aan zijn zorg, ook voor hare finantieele belangen, voorzoover daarmede de uitbreiding van Christus' Rijk gebaat was, dan zal men aanstonds begrijpen, dat een organisatie van die hulpverleening, gelijk deze door „Het Hofbauer-Liefdewerk" bedoeld is en bewerkstelligd wordt, geheel en al in zijn geest is.

Zorg voor de finantieele belangen der Missie.

Christus' Rijk, de Kerk, is niet van deze wereld, maar wel in deze wereld. En als zoodanig kan haar stichting en uitbreiding niet plaats vinden zonder stoffelijke middelen. Wel jammer, dat deze zoo dikwijls geheel of gedeeltelijk ontbreken, zoodat zooveel missionariswerk onmogelijk of niet standvastig is.

De zorg voor de stoffelijke middelen der Missie valt in alle zwaarte op de door God gestelde Leiders, doch onwillekeurig valt deze eenigermate terug op al zijne medehelpers. Ware liefde toont zich ook hier door de daad.

Vandaar ook onder dit opzicht Petrus Donders' ijver voor de Missie. Weliswaar had hij van huis uit geen geldelijk vermogen, doch als hem later door de Regeering een pensioen is toegekend, dan, zoo schrijft Mgr. Schaap C.s.s.R., wordt dit geheel besteed om de bootroeiers zijner missiereizen naar de Indianen en Boschnegers te bekostigen (Kronenburg bl. 288).

Schier geregeld vraagt de Dienaar Gods in zijn brieven naast het gebed ook finantieelen steun.

Hij tracht steeds nieuwe weldoeners en weldoensters voor zijne Missie te vinden en de oude te bewaren, ook door dankbaarheid voor hetgeen reeds ontvangen werd.

Vóór zijn afreis naar Suriname bezocht hij nog inderhaast Mej. Sophia Gilles de Pélichy te Antwerpen, een weldoenster der Missie (Kron. bl. 63).

In „De Godsdienstvriend", 54e deel (1845) bl. 56 volgt na een brief van den Eerbiedwaardige de verantwoording van „Bijdragen voor de Missie van Suriname", waarbij dan de Redactie bemerkt: „Wij hopen, dat de belangrijke brief, dien wij van den Eerw. Heer

Donders uit Paramaribo ontvingen en op bl. 50—56 van dit No. medegedeeld hebben, de liefdadigheid onzer landgenooten jegens de hoogst belangrijke Missie te Suriname zal opwekken ; en tevens, dat zij ook de ongelukkige melaatschen in het etablissement Batavia niet vergeten zullen".

4. Eenige bijzonderheden:

Voldoende kennis en ontwikkeling, gezond oordeel.

Niemand zal beweren, dat Pater Donders een geleerde is geweest of heeft uitgeschitterd door wat men gewoonlijk ontwikkeling noemt. Men zou zelfs kunnen toegeven, dat hij, wat wetenschap en eruditie betreft, eer onder dan boven de maat van een gewoon priester of missionaris geweest is.

Het zou echter ook buiten de waarheid zijn, als men Pater Donders eenigszins dom of onontwikkeld of zelfs onoordeelkundig zou noemen. Nergens een teeken daarvan [1]). De waarheid ligt in het midden. „Zijn geheugen", zoo getuigde Mgr. Swinkels, „is goed, zijn oordeel is gezond en helder. Zijn theologische kennis is slechts matig, maar zijn deugd vult die aan. Uitwendige talenten bezit hij niet".

Iets dergelijks werd van den H. Pastoor van Ars gezegd, bij wien ook de H. Geest, vooral door Zijn gaven van raad, verstand, wetenschap en wijsheid, het tekort aan natuurlijke gaven aanvulde.

Zoo heeft dus onze Eerbiedwaardige zijn gewichtige zending, ook in moeilijker omstandigheden, naar behooren kunnen vervullen, genoot hij steeds het vertrouwen zijner Overheid, die zelfs gaarne zijn adviezen inwon, werd hij b.v. door Mgr. Grooff aangesteld om zijn testament uit te voeren, werd hij door Mgr. Schepers, tijdens diens reis naar Nederland voor zijn bisschopswijding, tijdelijk als provicaris belast met het bestuur der Missie.

Aanleeren der talen.

Vooral in Suriname, om het mengelmoes van rassen en stammen, wordt van den missionaris, wil hij het volle vertrouwen der bekeerlingen winnen, op dit gebied heel wat gevraagd. De Eerbw. Petrus Donders was daarvan overtuigd en hij, de hardleersche van vroeger, schrok toch voor geen moeiten terug. Hij mocht daarbij Gods bijzondere hulp wel ondervinden, zoo schrijft hij (13 Nov. 1842).

[1]) De gegevens, 7 Juni ll. in „St. Jansklokken" gepubliceerd, wijzen voor 't Groot-Seminarie op alleszins bevredigende studieresultaten.

Door het aanleeren van het *Neger-Engelsch* en zelfs zooveel mogelijk van de talen der *Indianenstammen*, om een eerste contact te vergemakkelijken, heeft de Eerbiedwaardige zeker getoond theoretisch aan te nemen en praktisch te willen uitvoeren, wat Paus Benedictus XV in zijn Apostolisch Schrijven *Maximum illud* (30 Nov. 1919) den missionarissen op het hart zou drukken, zich de taal van het volk, aan welks heil zij zich gaan wijden, zooveel mogelijk eigen te maken [1]) (H.P.D.T. Jg. 17 bl. 31—33 en 151—153).

Muziek en zang

zijn niet zelden voor den missionaris een middel om ten opzichte van den missionaris en zijn werk den afkeer der wilden te overwinnen en ze tot de Kerk, tot het ware geloof te trekken. De Eerbw. Petrus Donders wilde ook dit middel benutten, gelijk uit meerdere zijner brieven blijkt en o.a. uit hetgeen in H.P.D.T. Jg. 21 bl. 48—49 geschreven is over een *harmonium*, nog als een soort relikwie te 's-Hertogenbosch in het Petrus Donders Museum bewaard. (Brief aan Pater Antonius van 3 Oct. 1884 en aan Pater Provinciaal van 6 Dec. 1872).

Naar gemeld wordt, heeft Pater Donders zelfs in de *Caraibische* taal een *liedje* vervaardigd. H.P.D.T. Jg. 15 bl. 94 en Jg. 17 bl. 153. In 't algemeen getuigde Pater Verbeek over de bewoners van Batavia: „Zingen is hun leven". En Pater Donders zelf: „Als zij met zingen in den hemel konden komen, dan kwamen zij er allen" (Kron. bl. 173).

Bij de gewone godsdienstoefeningen te Batavia, zooals 't Lof 's Woendags en 's Zaterdags, was Pater Donders organist (Kron. 174).

Geregelde zielzorg bij iedere kerk.

Toen de St. Rosakerk te Paramaribo gebouwd was, werd ze in den beginne van uit de St. Petrus en Paulus (Kathedraal) bediend. Doch de Eerbiedwaardige schreef 4 Sept. 1861 aan Broeder Bernardus: „De goede God schenke aan deze gemeente een vasten herder".

Uit zijn beide brieven van 16 April 1884 blijkt wel, hoe de zielzorg in de drie kerken van de zeekust (Coronie, Burnside en Welgelegen) hem ter harte ging en welke offers hij er toen nog — hij was reeds

[1]) De *Chineezen, Madeireezen, Syriërs, Britsch-Indiërs* (zeker de pas in 1894 ingevoerde *Javanen*) schijnen op Pater Donders' missiewerk wat de taal betreft geen invloed gehad te hebben. Vermoedelijk ook niet de *Boschnegers*. Het Neger-Engelsch moest hierbij voldoende zijn. H.P.D.T. Jg. 17 bl. 153.

75 jaar oud — voor over had. Zijn vroeger verlangen naar meer kerken (13 Nov. 1842) was hier vervuld.

Geregeld verblijf van een priester.

Dit beschouwde de Eerbiedwaardige als een krachtdadig middel om van de bekeerden ook in de praktijk volledige Christenen te maken. Den Caraïben van de Wayombo en Tibiti had Pater Donders beloofd, zoo schrijft hij 16 Oct. 1871, dat hij ook vele dagen onder hen zou verblijven, als zij wilden leeren en gedoopt worden en vaarwel zeggen aan het piaaien en aan het buitengewoon drinken.

Bij de Arrowakken van de Maratakka bleef hij volgens zijn brief van 14 Nov. 1873 gedurende zes dagen, waarvan zij goed profiteerden.

IJver voor vaste staties.

In een uitvoerig schrijven aan zijn Provinciaal van 11 Febr. 1871 bepleit de Eerbiedwaardige het zoo spoedig mogelijk herstel der vaste missiestatie in het Nickerie-district. Als daar een statie met twee Paters kon gevestigd worden, dan zouden daarmede niet alleen de Negers gebaat zijn, maar ook de Indianen der geheele omgeving. Men zou ze gemakkelijker bezoeken en voor het ware geloof kunnen winnen of behouden. H.P.D.T. Jg. 18 bl. 242.

In zijn „Memorie" over de Indianenmissie van 16 Aug. 1875 hoopt hij reeds, met Gods hulp, op „één of twee Statiën" voor de Caraïben der *Wayombo*. H.P.D.T. Jg. 17 bl. 154.

Het is, alsof hij reeds bij voorbaat inzag en bevorderde, wat Paus Benedictus XV in „Maximum illud" den Bisschoppen der Missies voorhield, hoe nuttig het is over het geheele Missiegebied steeds nieuwe missiestaties en posten op te richten [1]).

Zijn zorg voor de weezen.

In zijn brief van 4 Sept. 1861 aan broeder Bernardus verheugt hij zich, dat voor de weesmeisjes reeds gezorgd wordt bij de Zusters; voor de weesjongens wordt nog gezocht.

Zijn zorg voor de zieken.

„Ik kan niet anders doen", zoo zeide hij eens aan een Pater, „dan bidden en zieken bezoeken". „Maar dit laatste", zoo bemerkt hierbij Pater Kronenburg (Nieuwe Levensbeschrijving bl. 198), „dit

[1]) De ontwikkeling der tot nu toe bestaande vaste staties kan men zien in H.P. D.T. Jg. 18 bl. 140—143.

ziekenbezoek, het was vertroosten, het was vermanen, het was bekeeren, het was versterken in de deugd, en dat ten koste van veel lijden".

Zijn *melaatschenzorg*, waarover we reeds spraken, verdiende hem den titel van ,,Apostel der melaatschen".

Zijn liefde voor de armen.

Zij ging tot het uiterste, tot het heldhaftige, het wegschenken van zijn eigen levensmiddelen en van zijn eigen kleederen. Zijn horloge wilde hij bij een Israëliet ten behoeven der armen verpanden. Zie ,,Nieuwe Levensbeschrijving" (passim) door J. Kronenburg C.s.s.R.

Jeugd afzonderen en vormen tot goede Christenen, opdat dezen op hun beurt hun stamgenooten helpen bekeeren en vormen.

In zijn brief van 16 Oct. 1871 vermeldt de Eerbiedwaardige, dat 'n paar Indiaansche kinderen uit hun kampen naar Batavia gebracht zijn om daar een volledige katholieke opvoeding te ontvangen. Zij moesten later de leekenapostelen onder hun volk zijn. Jammer dat wij nergens vernemen, in hoeverre zij dit geworden zijn.

Invloed bij de aanzienlijken.

Is de werkzaamheid van deze voorbeeldige missionaris ten gunste der armen en eenvoudigen algemeen bekend en geroemd, het verdient onze aandacht, dat hij ook bij de rijken en aanzienlijken, de hoogsten niet uitgezonderd, veel vermocht. ,,Hij heeft hier", zoo getuigt zijn Bisschop en Kloosteroverste Mgr. Swinkels over Petrus Donders als novice, ,,hij heeft hier bij jood en ketter, bij rijk en arm, zelfs bij den Gouverneur en bij de hoogste ambtenaren den grootsten invloed". Bij de Eigenaren, Directeurs en Administrateurs der plantages was hij gaarne gezien en kon hij veel, zoo niet alles gedaan krijgen. Met de Ambtenaren werkte hij prettig samen, zoodat wederzijdsche hulp in beider belang regel was. Zij kwam den Missionaris, vooral op zijn dienstreizen, goed te stade. Bij voorbaat vervulde hij in dezen, wat later Paus Pius XI in zijn Encycliek ,,Rerum Ecclesiae" (28 Febr. 1926) zoo dringend zou aanbevelen.

Dat ook voor zijn Indianen- en Boschneger-missie het gedrag der voormannen van belang is, blijkt wel uit de bekeering van het opperhoofd der Caraïben Christiaan, later Augustinus, door den Eerbiedwaardige op 6 Dec. 1872 en 12 Nov. 1873 vermeld. In dezen laatsten brief en in dien van 14 Nov. wordt ook vermeld de doop

van den „voornaamsten doctor Piaiman, genoemd Louis, doch nu uit eigen keuze Alphonsus".

Ook over de vallen, naar Auka ?

Wat Rome later in de Missie-encyclieken zoo nadrukkelijk zou voorhouden, dat geheel het missieland, waar zich ook maar zielen bevinden, door Jezus' Bloed vrijgekocht, door den missionaris bewerkt moet worden [1]), was voor den Eerbiedwaardigen Petrus Donders, gezien zijn bovennatuurlijke beginselen en zijn allen omvattende liefde, vanzelfsprekend.

Zeker, hij kende toen nog niet de bovenlanden, tot aan de grens van Brazilië, hij wist nog niet van de daar levende Indianen, eerst later (vooral door Pater Ahlbrinck) ontdekt en misschien nog te ontdekken; verkenningstochten, als later op last van Z.H. Exc. Mgr. Th. van Roosmalen uit hooger beginsel ondernomen zijn, kon en mocht hij niet ondernemen ; maar voor zijn tijd ging hij zoover mogelijk en zou hij zelfs bereid geweest zijn zich in verre gebieden blijvend te vestigen. De goede wil moge door omstandigheden verhinderd zijn, hij wordt door God voor de daad aangerekend.

Schrijvend over Auka in het binnenland aan de Marowijne, waar Boschnegers (hun getal was daar wel 5000 à 6000) hoop gaven op bekeering, uit de Eerbiedwaardige zich volgenderwijze (11 Febr. 1871) :

Een Kapitein van hen, alhoewel nog heiden, wil mij naar zijn land Auka brengen ; een familie, reeds gedoopt, getrouwd en Communicanten, willen mij vergezellen en zelfs hunne woon in Auka vestigen, indien wij daar blijven.

Twee kinderen heb ik vroeger gedoopt van de Aukaners Boschnegers en een van deze tot de H. Communie aangenomen ; dezen zijn naar Auka bij hunne familie, en, zoo ik hoop, zullen dezen de Aposteltjes zijn voor de anderen.

Moge de goede God medelijden met zoovele ongelukkigen hebben en hen verlichten ! Fiat, fiat !

Jammer dat dit reisplan niet uitgevoerd kan worden ! Brief 16 Oct. 1871.

Samenwerking met de andere missionarissen.

Nergens een teeken van oneenigheid of naijver. Steeds met elkaar medeleven, zoowel in zware en droeve dagen, b.v. bij het heerschen

---

[1]) „Heel de streek, binnen wier gebied zijn Missie gelegen is, in heel haar volle uitgestrektheid, is aan zijn zorg toevertrouwd. Hij moet dus zeker het eeuwig heil van absoluut alle bewoners ervan trachten te bewerken". Benedictus XV in „Maximum illud" ; vertaling van F. van Nimwegen in Ecclesia docens.

van bloedloop en gele koorts, bij dood of vertrek van collega's, als bij welslagen, voorspoed en blijdschap.

Zijn 25-jarig priesterfeest ging de Eerbiedwaardige in Paramaribo vieren met de wereldpriesters en de onlangs aangekomen Redemptoristen om de onderlinge goede verstandhouding te bevestigen.

Bij het vertrek van de Eerw. Heer Th. Kempkes uit de Missie kwam de Eerbiedwaardige uit Batavia naar Paramaribo om van hem afscheid te nemen. (Brief van 29 Mei 1869).

Uit Batavia maakte hij eens met groote onkosten een bootreis naar Coronie om een medemissionaris een vriendschapsbezoek te brengen. Vooral bij missionarissen, die onderling samenwerken voor God en voor de zielen, wordt vervuld het woord der H. Schrift : Een broeder, die door zijn broeder geholpen wordt, is als een sterke veste (Prov. 18—19).

Volgens de leiding der gehoorzaamheid.

Zijne Oversten, de hoogere (de Bisschop en de Provinciaal) en de lagere Oversten, prijzen om strijd zijn heiligheid in 't algemeen en zijn gehoorzaamheid en volgzaamheid ten hunnen opzichte in 't bijzonder.

Pater Romme, die pas met hem in 1867 geprofest was en in 1870 zijn Overste werd, schreef :

Ofschoon hij meer dan twintig jaar ouder was dan ik, en meer dan vijf en twintig jaar langer in de kolonie, toch gehoorzaamde hij altijd met wonderbaren eenvoud, als een kind, en met de grootste vaardigheid. (Kron. bl. 175—176).

Hunne voorschriften en wenschen, ook omtrent het heilig dienstwerk, waren voor hem eene onverbreekbare wet. Slechts daarop kon de vóór alles noodige zegen des Hemels rusten. De daarmede verbonden offers (gezien zijn leeftijd en jarenlange ervaring waren deze schier onvermijdelijk) van eigen inzicht en praktijk konden slechts grootere vruchtbaarheid bezorgen.

Op het altaar der gehoorzaamheid wist hij zelfs zijn zielenijver te slachtofferen, gelijk Pater Kronenburg bewijst (bl. 177). Een door hem nuttig geoordeeld en voorgenomen bezoek aan de Indianen van de Maratakka en van de Para lag niet in de bedoeling der Oversten.

En nederig en volgzaam luidde het toen :

Ik stem daarmede volkomen in. Ik zal dus die reis uitstellen, totdat de algoede God het zal beschikken en een andere Pater naar Batavia kan komen. Gods Wil geschiede in alles.

In zijn brief van 16 Oct. 1871 aan zijn Provinciaal luidt het:

Volgens onze afspraak zoude ik in dezen drogen tijd naar de Aukaners Boschnegers in de Marrowijne vertrokken zijn om hunne bekeering tot het H. Geloof te beproeven, doch omstandigheden en de wil mijner Oversten hebben dit verhinderd, of liever het was Gods wil niet, dat ik nu zoude gaan.. Hierom schreef mij de Hoogwaardige Provicaris, dat ik de reis naar de Aukaners Boschnegers tot het volgende jaar zou uitstellen of zoo lang, totdat de goede God Zijnen wil zoude kenbaar maken.

Volgens de leiding der Voorzienigheid schijnt er niets van gekomen te zijn. De Eerbiedwaardige had de verdiensten der gehoorzaamheid. (Zie in H.P.D.T. Jg. 17 bl. 237—238, welke pogingen ter bekeering van het binnenland later in Pater Donders' geest zijn aangewend).

Heiligheid.

In zijn Apostolisch Schrijven ,,Maximum illud'' van 30 Nov. 1919 geeft Paus Benedictus XV een overzicht der evangelieverkondiging in de heidensche landen gedurende de 19 eeuwen der Kerk. Het volle licht valt daardoor op de verheven en gewichtige taak der missionarissen, die de Kerk achtereenvolgens over geheel de wereld hebben uitgebreid. Dan vervolgt de Paus:

Onder hen waren er velen, die zelf, terwijl zij voor de zaligheid hunner broeders arbeidden, naar het voorbeeld der Apostelen tot den hoogsten trap van heiligheid opklommen.

En tegen het einde van die ,,Epistola apostolica'', wanneer de Paus de gedragsregelen voor de missionarissen geeft, luidt het:

De missionaris moet, vóór al het andere, voor één ding zorgen, als zijnde het belangrijkste en gewichtigste: de heiligheid. Inderdaad, wie God verkondigt, moet een man Gods zijn.

In hoeverre de Eerbiedwaardige Petrus Donders, ook als missionaris, dit hooger geestelijk leven heeft nagestreefd, blijkt reeds genoegzaam uit de ,,fama sanctitatis'', welke hem tijdens zijn leven omgaf en hem na zijn dood volgde, moge weldra nog duidelijker en officieel blijken, als op 28 Oct. a.s. de Ritencongregatie te Rome de helfhaftigheid zijner deugden gaat onderzoeken.

Besluit.

Uit al het bovenstaande blijkt genoegzaam, welke beginselen de Eerbiedwaardige bij zijn missiearbeid volgde, m.a.w. zijn ,,Missiesysteem''.

Met de hoogste doeleinden, volgens de orde der welgeregelde liefde, wilde hij zich geheel, met hart en ziel en ten koste van de

grootste offers, geven, alle beletselen uit den weg ruimen, alle natuurlijke en bovennatuurlijke middelen gebruiken, zich alle mogelijke hulp verzekeren, om geheel zijn Missieland, geleidelijk maar zeker, voor Christus te winnen en te behouden, in onderlinge samenwerking, onder de leiding van het Gezag.

Ziedaar zijn ,,Missiesysteem" volgens zijn daden en woorden, een Missiesysteem geheel en al in den geest van Rome, met name volgens de latere pauselijke richtlijnen van ,,Maximum illud" (30 Nov. 1919) en ,,Rerum Ecclesiae" (28 Febr. 1926).

Moge daarom steeds meer aller aandacht gevestigd worden op en aller devotie gericht worden tot den Eerbiedwaardigen Petrus Donders, ,,ein Mann", gelijk de Prefect der Propaganda Kardinaal Van Rossum in 1929 schreef als voorwoord tot zijn Duitsche levensbeschrijving, ,,der göttlichen Vorsehung, ein Mann von universeller Bedeutung. Gott hat ihn seiner Kirche gegeben in einem Augenblicke, wo sich das Missionswesen den verderblichen Folgen der europäischen Revolutionen entringen muszte, damit sein Beispiel leuchtend und anregend wirken sollte. Sein heiligmäsziges, verborgenes und abgetötetes Leben hat sicher einen groszen und wirksamen Einflusz auf den ganzen mystischen Leib der hl. Kirche ausgeübt, besonders aber auch auf die Entwicklung des Missionswesens". [1])

's-Hertogenbosch. M. VAN GRINSVEN C.s.s.R.

EEN MISSIE-GENERAAL EN EEN MISSIE-PLAN

III.

(Slot).

6. Missie-middelen.

Hier ligt voor Pater Libermann het zwaartepunt van zijn voorstellen aan de Propaganda-Kardinalen. Na de kwestie van de strategische terreinbezetting komt vanzelf de kapitale vraag : hoe zullen de missionarissen op hun posten te werk moeten gaan ? Welke middelen zullen ze moeten gebruiken om zoo snel mogelijk hun doel te bereiken ?

De schrijver maakt vooraf eenige bemerkingen : hij wil niet spreken over de ,,gewone" middelen, ,,die in alle missies gebruikelijk

---

[1]) Th. Schaumberger, C.s.s.R., *Der Ehrwürdige Diener Gottes Petrus Donders.* S. 3.

zijn". [1]) Hij bedoelt hier wat Prof. Mulders noemt de ,,rechtstreeksche missie-middelen" [2]), waarover de Eerbiedwaardige Libermann elders zijn missionarissen op de meest volledige wijze inlichtte. [3]) Hij hecht echter het hoogste belang aan de ,,onrechtstreeksche" [2]) middelen, die o.i. in zijn gedachtengang onder de rechtstreeksche specifieke missie-middelen ressorteeren, daar ze formeel leiden tot het uiteindelijk missie-doel : Ecclesia stabilita. — Verder wordt gewezen op het primair belang, deze middelen van den beginne voor de missionarissen verplichtend te stellen, ook al zijn ze soms in strijd met inzicht of voorkeur van de afzonderlijke Paters of zelfs van den Missie-Prelaat [4]) ; zoo zullen ze gemakkelijker den eenmaal ingeslagen goeden weg blijven bewandelen en tegen onstandvastigheid, ongeduld en ontmoediging beschermd worden, terwijl ze anders gevaar zouden loopen te zeer uitsluitend de rechtstreeksche zielzorg voor oogen te houden, met de daaraan verbonden onmiddellijke successen [5]) ; en dit met nalating van de ware methode, waarbij ze vanzelf ,,het resultaat van hun zwoegen alleen in een verdere toekomst zien...." [6])

Vooraf vraagt Libermann nog den specialen zegen en den moreelen steun der Propaganda ,,et vos ordres seront pour nous une source de grâces, de lumière et de force pour l'exécution et la direction de nos entreprises." [7])

De concrete doelstelling van Libermann bij het gebruik der middelen kunnen we niet beter resumeeren dan als volgt : de

---

[1]) ND, VIII, 244. [2]) ,,Inleiding", blz. 188 ; cfr. blz. 54. [3]) Zie vooral de geschriften, gepubliceerd in het ,,Directoire spirituel", waaronder voorn. de ,,Instructions aux Missionnaires" — Paris, Maison-Mère C.S.Sp., 1910 (620 blz.) ; de Regel van 1849, ND, X, vanaf p. 505 ; verder de reeds geciteerde ,,Lettres aux membres" en de vele brieven in ,,Notes et Documents" ; de commentaar op het S. Jans-Evangelie. — ,,Ecrits spirituels du Ven. Libermann", Paris, Lecoffre 1891 (696 blz.) en een Supplement daarbij, Paris, Procure generale C.S.Sp. 1891 (238 blz.). In het Nederlandsch werden twee opuscula vertaald door P. Dr. L. Vogel : ,,Over het affectieve inwendige gebed" en ,,Onderrichtingen over de meditatie", Rijswijk, Kruisv. van S. Jan, 1935. — Eenige monographieën : ,,Spiritualité spiritaine" par le P. Lithard C.S. Sp., Paris, Dillen, 1938 (271 blz.) ; ,,das Ideal des Priestertums" nach den Briefen des Ehrw. P. Libermann, von Pfarrer I. Heilgers, Paderborn, Schöningh, 1893 ; G. Goyau, op. cit., p. 179—212 : ,,La doctrine missionnaire du P. Libermann" ; ,,Progress through mental prayer" by Dr. Edw. Leen C. S. Sp., London, Sheed and Ward 1935 (276 blz.) ; A. Cabon C. S. Sp., ,,La spiritualité du Ven. Libermann", in ,,La Vie spirituelle" 1er Janvier 1937, p. 42—60 ; Prof. Dubreil verdedigde hierover een Doctoraatsthesis aan de Gregoriana in Oct. 1938 ; en aan de Univ. van Freiburg (Zw.) werden in 1939 twee proefschriften gepresenteerd over de Libermann-spiritualiteit : ,,Divine love and Renunciation, according to the writings of the Venerable F. M. P. Libermann", by Dr. L. J. Hampson C.S.Sp., en ,,The Ven. F. M. P. Libermann, Director of souls", by Dr. M. J. O'Carroll C.S.Sp. [4]) 243. [5]) Ibid. [6]) Ibid. [7]) 241.

katholieke Kerk moet in de Missies tot stand komen, ingeworteld in volk en bodem, de latente inheemsche krachten moeten daartoe tot ontwikkeling worden gebracht op ieder gebied; een gunstig sociaal milieu moet geschapen worden, zoodat de jonge inlandsche kerk op eigen kracht den volwassen staat kan bereiken, ,,onafhankelijk van de tegenwoordigheid der Missionarissen'' [8]), ,,wier hulp dan verder voor de inheemsche volkeren niet meer noodig is tot voortzetting van het werk.'' [9]) — ,,....ibi Missionarii opus feliciter expletum ecclesiamque praeclare esse fundatam iure dixeris'', zegt ,,Maximum illud''.... (A.A.S. 1919, p. 445). — Men meene niet, dat de leer van Libermann hier wordt gewrongen in het kader der missie-theorieën van een leerling van Charles: ook wij hebben bijna verbaasd gestaan, bij het bestudeeren van dit tot nu toe verwaarloosd document, over de gelijkluidendheid met de leer der Missie-Encyclieken en die van Prof. Charles! Dit résumé wordt in al zijn termen zoo goed als letterlijk door Libermann vooropgesteld en maakt de kern uit van heel zijn mémoire. [10])

Het complex middelen tot dit doel kan men verder volgens Libermann in één woord resumeeren: *Scholen*! [11]): nòg het parool der huidige Apostolische Delegaten in Afrika. Een klare echo van

---

[8]) 248. [9]) Ibid. — Cfr. b.v. de uitdrukkingen van P. Libermann: ,,clergé attaché au pays'' (235); de beschaving moet ,,pénétrer, prendre racine dans le peuple'' (236); ,,fixer la religion sur le sol'' (242); ,,s'appuyer sur des éléments inhérents au sol'' (241, 242); zonder onderwijs ,,ces peuples resteront dans l'enfance'' (248); de onroerende goederen moeten onvervreemdbaar worden gemaakt (ND, IX, 95); etc. — Men vergelijke de concrete en klare uitdrukking van het missie-doel in het Decreet ,,Lo sviluppo'' van de Congr. de Prop. Fide, 20 Mei 1923, n. III (Sylloge praecip. docum., p. 215—216): ,,Solo allora può dirsi fondata la Chiesa in una regione, quando essa ivi si regge da sè, con proprie chiese, con proprio clero nativo del luogo, con propri mezzi; in una parola, quando essa non dipenda ivi che da se stessa.'' — Ook Prof. Mulders sprak duidelijke taal in zijn Rede bij het aanvaarden van het Lectoraat in de Missiologie, in 1930; zie zijn ,,Kerk en Missie in theologische en historische belichting'', p. 8—10. [10]) Kardinaal Pitra, in zijn Fransch werk, resumeert het memoire als volgt (p. 430, 5e editie): ,,Het voornaamste is, volgens Libermann, zich van 't begin te baseeren op een algemeen, blijvend en volledig plan, en naar de uitvoering ervan te streven met geduld en volharding. Dit plan moet als laatste doel beoogen het tot stand brengen van een volledige christelijke samenleving, die aan deze volkeren alles geeft wat hun ontbreekt, niet alleen het geloof en alle bovennatuurlijke goederen, maar ook den landbouw, de praktische kunsten, de ambachten, de scholen; opdat deze jonge Kerk niet alleen verspreide neophyten bezitte, geïsoleerde kerken en een vliegend legertje missionarissen, maar, groeiend uit eigen kracht, en uit eigen milieu de Katechisten voortbrengend, de Missionarissen (les Apôtres), de Priesters en de *Bisschoppen*, op één lijn kome te staan met de christen-volkeren van Europa''. [11]) Uit de onuitgegeven documenten blijkt, hoezeer Leloir zich ook hier weer vergist (op. cit. p. 51, nota 51): ,,Quand on parle de ,,La methode missionnaire'' de Libermann, il faudrait faire une petite (sic) place à ses idées sur la question scolaire''.

het mémoire treffen we aan in een brief van Libermann, 12 Febr. 1847: „Mijn meening is, dat het afschaffen der scholen gelijk zou staan met de vernietiging van de toekomst der Missie....'' [12]) — In het mémoire zelf lezen we omtrent „de opvoeding der Afrikaansche jeugd'' [13]), dat dit is „seule espérance de salut'' pour la mission [14]) Van den post, waar een centraal internaat voor voortgezet onderwijs zal gevestigd worden (tevens het aanpassingsoord voor de missionarissen) zegt Libermann: „cet établissement résume pour ainsi dire en lui seul toute la Mission de la Guinée.'' [15])

Waarom de scholen? Omdat hier alleen de basis kan gelegd worden voor de beschaving en tegelijk voor de godsdienstige opvoeding. Libermann gaat uit, zegt hij, van twee „principes corrélatifs'' [16]): geen vast ingeworteld en voor de toekomst gewaarborgd geloof, zonder een „tot op zekere hoogte geperfectioneerde'' beschaving [17]); ten tweede: geen beschaving zonder geloof. — Er zal dus naar gestreefd moeten worden, zooals in het vroegere Europa, aan de negers van kindsbeen af een „*complete beschaving*'' bij te brengen, „*gebaseerd op godsdienst, wetenschap en arbeid*''. Een wetenschap, die „tamelijk uitgebreid'' [18]) zal moeten zijn en die de negers zich werkelijk „eigen'' moeten maken; arbeid, waarbij de neger niet alleen praktisch wordt opgeleid, maar hen ook „la théorie des choses'' [19]) wordt ingeprent, dus: degelijke en zelfstandige vakkennis. — „De plicht van den missionaris is dus, zijn vorming niet alleen uit te strekken over het moreele, maar ook over het intellectueele en physieke, d.w.z. door onderwijs, landbouw en ambachten.'' [20] — „De groffe beschaving, die min of meer leert spade en gereedschappen te hanteeren, heeft slechts weinig beteekenis („portée'') voor het brengen van verandering in de zeden van een volk en is noodzakelijkerwijze van korten duur.'' [21]) — Alleen van een „gesoigneerde opvoeding'' [22]) is de nieuwe samenleving te verwachten, welke over krachten beschikt op ieder gebied, en hierdoor alleen zal men er in slagen „à fixer invariablement notre sainte Religion sur le sol.'' [23]) — In den Regel van 1849 lezen we ten slotte nog: De Missionarissen „moeten den inlanders ook het gemeenschapsleven leeren, volgens de menschelijke beleefdheidsvormen'', maar daarbij moeten ze „voor oogen houden wat eigen is

---

[12]) LM, 380. [13]) 271. [14]) 266. [15]) Ibid. [16]) 248. [17]) Elders (p. 275): „La civilisation la plus perfectionnée que nous puissions donner à ces peuples''; cfr. ND, X, p. 515, art. III. [18]) 236. [19]) 248. [20]) 248. [21]) Ibid. [22]) 227. [23]) 242.

aan het karakter van het volk en de gesteldheid van het land" (ND, X, 452) ; hun moeten de letteren en wetenschappen geleerd worden (ND, X, 453) en de ,,sociale deugden", om met behulp daarvan de christen-gemeenschappen solied te vestigen en uit te breiden (ibid. 515). Dit alles geldt ook voor de inlanders, die zich tegen het Geloof verzetten (ibid., art. IV).

De toepassing [24]) dezer beginselen komt bij Libermann's voorstel om in iedere statie een school te stichten. Alle gegadigden zullen er onderwijs ontvangen, maar meteen zal een selectie worden gemaakt en zullen reeds hier een aantal kinderen als internen worden opgenomen. Landbouw zal voorzien in hun onderhoud en tevens een prikkelend voorbeeld zijn voor het dorp. In deze scholen echter zal er alleen op gewerkt worden, de kinderen te ,,ontbolsteren" (dégrossir) en hen door ,,une première ébauche d'éducation" ontvankelijk te maken voor verdere ontwikkeling.

Voor het voortgezet onderwijs [25]) voorziet Libermann de stichting van één of meer centrale scholen : ,,des maisons d'études ou de civilisation" [26]), al of niet inter-vicariaal [27]), wier stabiliteit hij juridisch verzekert : wie Directeur en Leeraren benoemt ; wie verandering in de reglementen zou kunnen eischen (,,une ordonnance générale de tous les Evêques" ! [28]). De bestemming der goederen en inkomsten, voor deze centrale scholen te reserveeren, zou alleen veranderd kunnen worden met instemming van alle betrokken Bisschoppen, met instemming van hun resp. Raad, en met instemming van den Algemeen-Overste en zijn Generalen Raad. [29])

Voorloopig bepeikte de Generaal zich tot een centrale school in Dakar. Reeds in 1847 liet hij de juist besproken bestemming der daartoe vereischte goederen notariëel vastleggen [30]), mede om een mogelijke wijziging door zijn opvolgers te voorkomen. — Hier moesten dan geleidelijk de ,,producten" der elementaire scholen worden geconcentreerd en moest ernaar gestreefd worden om te komen tot een indeeling in drie categorieën : Seminaristen, leerling-Katechisten en aspirant-Onderwijzers, leerlingen voor landbouw en voor ambachten (arts et métiers). [31])

Vooral de *eerste categorie* is primair in Libermann's gedachte : hij ziet deze centrale instituten als kweekscholen voor Priester-roepin-

[24]) 244—245; (L. behandelt eerst de toepassing, welke hij daarna motiveert door de principen). [25]) Te beginnen met een ,,instruction primaire complète" (245). [26]) p. 252, n. 5. [27]) Ibid., n. 4, 5. [28]) Ibid., n. 5. [29]) 254, n. 4. [30]) ND, IX, 188. [31]) 245—247.

gen en hoopt dat juist het aantal dezer roepingen zal vermeerderen met de beschaving die van de school over het land zal uitgaan.[32]) — Reeds in zijn mémoire van 1840 schreef hij : „de opleiding van een inlandsche geestelijkheid lijkt mij een onmetelijke weldaad en een noodzaak van den allereersten rang" voor de missies.[33]) Hij legde dit ook vast in den Regel, dien hij toen in zijn Romeinsch zolderkamertje samenstelde en tevens in den lateren definitieven Regel van 1848[34]). Door inlandsche Priesters te vormen „nous emporterons toutes ces côtes"[35]), luidde het weer in een brief van vier jaar later aan de Algemeen-Overste der Zusters van Cluny, de bekende Moeder Javouhey[36]), met wie Libermann geregeld in relatie stond. — Dat de missie-organisator ook reeds denkt aan inlandsche Bisschoppen, blijkt o.a. uit zijn uitdrukking „un ordre hiérarchique indigène" [1]) en uit heel de doelstelling van zijn plan.[38]) — De inheemsche Clerus zal eenmaal de taak van de missionarissen moeten overnemen, zegt Libermann nog,[391] zooals later „Maximum Illud" : „..ubicumque.... adsit quantum sat est indigenae cleri.... ibi missionarii opus feliciter expletum...."; de candidaten moeten dus met zorg uitgekozen en degelijk gevormd worden[40], vooral door „een zoo volmaakt mogelijk godsdienstig onderwijs"[41]) en door in hen aan te kweeken „de vurigste verlangens voor het heil van het zwarte ras en voor zijn beschaving."[42]). „Zij moeten niet alleen onderwezen worden in de kerkelijke wetenschappen, maar de missionarissen moeten hun alles leeren wat geschikt is om aan de inl. Priesters invloed te verzekeren en eerbied voor hen af te dwingen." (ND, X, 519). — De vrijheid wordt door Libermann gelaten om toe te treden tot zijn Congregatie of een inlandschen Seculieren Clerus te vormen.[43]) — Hun totale gelijkstelling met de buitenlandsche missionarissen (die wel eens wordt beschouwd als „nieuw" sinds „Rerum Ecclesiae" !) is geen probleem voor Pater Libermann : zoo gauw mogelijk moeten zij worden opgenomen in het Bestuur der Missie[44]) en de blanke missionarissen worden aangemaand hen „als Confraters in het Priesterschap" op voet van gelijkheid te behandelen, zonder eenig „air de supériorité."[45])

[32]) 245. [33]) ND II, 71. [34]) Ibid, p. 253 ; ND, X, p. 453 ; 519—520. [35]) LS, III, 410. [36]) Cfr. Georges Goyau „Un grand „Homme". Mère Javouhey, Apôtre des Noirs; Paris, Plon, 1929 (295 blz.). [37]) 235. [38]) Cfr. Résumé van Kard. Pitra; supra, not. 10). [39]) 248. [40]) Directoire spirituel, p. 539—540. [41]) LM, 156; 121. — Vanzelf ook door onderwijs in het Latijn etc. „pour les disposer à la Philosophie et à la Théologie" (Mem. 245). [42]) LS, III, 410. [43]) Ibid. [44]) 253. [45]) Direct. spirituel, p. 541 ; ND, X, 520, 521.

Aanvankelijk was Libermann van plan de Seminaristen na eenigen tijd over te brengen naar een te Marseille of Rome op te richten Seminarie ; de Prefekt der Propaganda had dit reeds goedgevonden. Maar reeds in 1847 veranderde hij van gedachte [46]) en in Mei van hetzelfde jaar was men te Dakar begonnen met onderwijs in het Latijn aan zeven Seminaristen. [47]).

Over inlandsche Zusters schrijft Libermann meermalen, o.a. in een brief aan Pater Levavasseur, waarin hij het idee bespreekt van de oprichting ,,d'un couvent de négresses'' [48]) ; deze missionaris werd in feite reeds in 1849 de stichter eener inlandsche Congregatie, welke thans zeer bloeiend is en uitstekend werkt in verscheidene Afrikaansche missiegebieden. — Het expliciete idee van inheemsche Broeders vonden we niet in zijn tot nu toe gepubliceerde geschriften, noch in het Moederhuis-Archief ; wel weten we, dat de door Libermann gepresenteerde en geïnstrueerde Bisschoppen aanstonds in die richting werkten en in 1861 legde de eerste inlandsche Broeder van Afrika zijn Geloften af [49]), zooals in 1864 Libermann's leerling, Mgr. Kobès, den eersten zwarten Priester wijdde. [50]) De Broeders van de Congregatie van den H. Geest, vooral bestemd voor het geven van vakonderwijs aan de negers [51]), en de Zusters-Congregaties tot welke Pater Libermann zich wendde om medewerking voor de opvoeding der vrouwelijke Afrikaansche jeugd [52]), zouden vanzelf den weg bereiden voor inlandsche mannelijke en vrouwelijke Religieuzen.

Het instituut der *Katechisten* vindt in Libermann een overtuigden voorstander. Hij beschouwt hen als ,,een onschatbare hulp voor de missionarissen'' [53]), als voorloopers van den inlandschen Clerus [54]) en als hun toekomstige medewerkers, met wie ze ,,heel wat beter in staat zullen zijn dan onze missionarissen om weerstand te bieden aan de dwalingen van de Protestantsche Dominees en van de Mohammedanen .'' [55])

[46]) LM, 381 ; ND, IX, 44. [47]) ND IX, 435 (Brief van den Ap. Vic. aan P. Libermann) ; in November waren er reeds tien (brief P. Lib. aan den Directeur der H. Kindsheid : ND, IX, 318) ; zij droegen een uniform, aangepast aan de streek (ND, IX, 462). [48]) LM, 198. — Hierover schreef hij ook in 1851 aan Mgr. Kobès; de inl. meisjes zouden een aparte Congregatie kunnen vormen of intreden in bestaande Congregaties uit Europa. (Cfr. P. Dr. Engel, ,,Die Missionsmethode der Missionare vom H. Geist auf dem Afrikanischen Festland'', Knechtsteden 1932, p. 256). [49]) Engel, op. cit., p. 251 ; blijkens het rapport-Kobès van 1853 was men in dit jaar begonnen met inlandsche mannelijke Postulanten (Archief Moederhuis). [50]) ,,Bulletin général'' C.S.S.p, Jrg. 1864, p. 312. [51]) LS, III, 408—409 ; LM, 251, 252, 159 ; 217. [52]) LS, III, 129 vv. ; 144 vv. ; 372 v. ; 406 vv. [53]) 246. [54]) 247. [55]) LM, 156—157, 216. Libermann voegt er de restrictie bij, dat althans

In de centrale opleidingsscholen moeten zij met de toekomstige *Onderwijzers* tot een aparte, *tweede categorie* gevormd worden, gekozen uit degenen die ,,talent en bekwaamheid'' hebben, ,,oprecht godvruchtig zijn'', maar overigens geen teekenen van priester-roeping geven.[56]) Aan de leerling-Katechisten zoowel als aan de ,,Kweekelingen'' moet ,,solied onderwijs'' gegeven worden, ook in kerkzang en liturgie.[57]) Hun latere taak zal zijn, de bijeenkomsten der geloovigen te leiden, het gemeenschappelijk morgen- en avondgebed voor te bidden, den zang op feestdagen te verzorgen en instructie te geven aan het volk.[58])

Omtrent de Katechisten oppert Libermann hier een origineel idee, het eenige dat door de Propaganda werd verworpen. Hij stelt nl. voor, aan de Vicarissen de faculteit te verleenen om hun de Tonsuur en de Mindere Orden toe te dienen, zoodat ze in de kerk en tijdens de uitoefening van hun clericale functies ook de toog zouden mogen dragen. Dit tot aanmoediging van de Katechisten zelf, als prikkel tot een voorbeeldig leven, als middel tot meer prestige : zoo zouden ze tevens meer geleidelijk den weg bereiden voor een inlandschen clerus.[59]) Libermann doet hierbij ook een beroep op de praktijk van de eerste tijden der Kerk.[60]) — De herkomst van dit idee hebben we niet kunnen achterhalen ; wellicht werd Libermann hierbij geïnspireerd door het Concilie van Trente (Sess. XIII, Decret. de Reform. Cap. XVII), dat *voorschreef* het primitieve gebruik der Kerk in eere te herstellen en zooveel mogelijk ook in de Parochiekerken, geminoreerden aan te stellen, desnoods ,,coniugati, vitae probatae.... et qui Tonsuram et habitum clericalem in ecclesia gestent.'' — Bij het negatieve antwoord der Propaganda teekende later een van Libermann's Apostolische Vicarissen aan[61]) : ,,les clercs servants mariés.... traceront la voie aux Prêtres scandaleux ; car si l'habit ecclésiastique et la Tonsure permettent d'avoir une femme chez soi, pourquoi celui qui a la Tonsure un peu plus grande n'en aurait-il pas ?'' Aldus zouden later sommige inlandsche Priesters wel eens kunnen gaan redeneeren....

In de *derde categorie* ten slotte zullen zij ondergebracht worden, die meer geschikt lijken voor den landbouw of de ambachten. Aan

met hun hulp de missionarissen ,,heel wat gemakkelijker'' de Protestanten en Mohammedanen zullen overwinnen. [56]) 246. [57]) Ibid. [58]) 247. [59]) 246. [60]) ,,Toen de toestand der christenen nog was zoоals die nu zal zijn in de landen welke wij moeten evangeliseeren'' : p. 247. [61]) ND, VIII, 415—416.

de ,,boeren en tuinders'' zal onderwijs in de agricultuur gegeven worden, aangepast aan de mogelijkheden van het land[62]), terwijl de Broeders-vaklieden diverse ambachten zullen leeren aan de andere internen, met de theoretische kennis daartoe vereischt. Libermann zelf bemoeide zich druk met het bijeen brengen van instrumenten en gereedschappen. Aanvankelijk zag hij niet de mogelijkheid de leerlingen der ,,arts et métiers'' in Afrika zelf op te leiden, bij gebrek aan werk-objecten. Hij deed daarom stappen om voor hen een vakschool te stichten ergens in het Zuiden van Europa, waarheen ze uit de Afrikaansche school zouden worden overgebracht.[63]) Dit plan liep echter op niets uit bij gebrek aan financiën en misschien ook aan medewerking der Vicarissen, zoodat ook de ambachtsschool op Afrikaanschen bodem werd voortgezet.

7. Besluit.

Aldus het groote missie-plan, dat Pater Libermann in Augustus 1846 aan de Propaganda voorlegde. Meermalen wijst hij er de Kardinalen op, dat haast is geboden bij de tenuitvoerlegging ervan.[64]) Een goede maand na de indiening nam de Algemeene Congregatie dan ook de behandeling ter hand, waarbij Kardinaal Fransoni ,,Ponens'' was. Ieder had een gedrukt dossier ontvangen, houdende een aantal documenten betreffende de in het mémoire aangeraakte kwesties[65]), een geschiedkundig overzicht van de Missie der twee Guinea's en een résumé van het mémoire in 22 punten, ten slotte het mémoire zelf in extenso en de namen (met kwaliteiten) van drie candidaten voor het ambt van Apostolisch Vicaris. — Met de beantwoording van 8 ,,dubia''[66]) werd de zaak beslist. Libermann verkreeg o.a. de voorgestelde gebiedsuitbreiding en -begrenzing en den door hem primo loco voorgestelden Vicaris, een zijner Paters, Benedictus Truffet. Over de algemeene methodiek als zoodanig wordt in de ,,dubia'' niet gesproken ; hierover was de Kardinaal-Prefekt het sedert lang eens met Pater Libermann en de goedkeuring lag voldoende opgesloten in het aannemen der praktische toepassingen ervan, in de dubia uitgedrukt.[67])

[62]) 247. [63]) Ibid. [64]) 242 in fine : ,,Bij den huidigen stand van zaken zijn alle omstandigheden gunstig voor de uitvoering van het plan dat wij nederig voorleggen ,,à vos Eminences Illustrissimes''. ; cfr. p. 273, 276. [65]) o.a. ook omtrent Spaansche Capucijnen, die aanvankelijk zouden meegaan met Libermann's missionarissen. [66]) ND, VIII, 413—414. [67]) Dubium I : ,,Se debba approvarsi il piano di Missione preposto dall'Abbate Libermann....'' — Resp. Providebitur in sequentibus.

In de vijf levensjaren, die hem restten, wendde de missie-Generaal al zijn invloed aan, om zijn ideeën in praktijk te doen brengen. Vooreerst bij de opleiding van zijn aspirant-missionarissen, van wie hij in het mémoire schreef : „ils ont besoin d'être élevés, nourris dans ces idées.... dès les temps de leur noviciat"[68]) : het opkomend idee van de noodzakelijkheid van een missiologischen cursus voor de missionarissen in spe ! — Verder stuwde Libermann voortdurend de uitvoering zijner plannen door zijn voortgezette briefwisseling met de Propaganda, met zijn missionarissen, en vooral door schriftelijk en mondeling overleg met de Apostolische Vicarissen.[69]) Reeds in 1847 stuurde hij speciale missionarissen voor de scholen[70]), werd ook met Zusters-Congregaties gecorrespondeerd dienaangaande[71]), en stond Libermann in relatie met de Genootschappen der Voortplanting[72]) en van de Kindsheid[73]) tot verkrijging van geldelijken steun. Hij zorgde voor de vorming van Broeders-vaklieden (ND. X, 207 ; vergel. Decret. S. C. de Pr. F. 20 Mei 1923, n. IV : Sylloge, p. 216) en werkte een plan uit voor de stichting van leeken-organisaties onder de negers en negerinnen, ter bevordering van den arbeid, van het christelijk leven en van de opvoeding der jeugd (ND, X, 142, 143). — Ook liet Libermann gedrukte exemplaren van zijn mémoire over verschillende missies verspreiden[74]).

Toen Mgr. Truffet na zes maanden en twee weken verblijf in de missie stierf, presenteerde de Overste meteen (2 Maart 1848) twee candidaten, resp. als Apostolisch Vicaris en als Coadjutor. Deze laatste, Pater Kobès, Dogmatiek-Professor in het Scholastikaat van Pater Libermann, was.... 27 jaar oud.[75]) Op de verwonderde

---

[68]) 243; zie de recente Missie-Encycliek van Pius XII aan Portugal, waarin hij voor de Priesters en toekomstige Priesters verlangt een „exquisita ac solida missionalium rerum cognitio". (A.A.S. 1940, p. 254). [69]) Zoo spoort hij op diplomatieke wijze den Ap. Vic. aan, in een brief van 19 blz. *druks* (22 Nov. 1847) om met de stichting der vier in het mémoire voorgestelde Pro-Vicariaten te beginnen (ND, IX, 333—353). — Lib. stond ook in voortdurende relatie met de Fransche Groot-Seminaria en met invloedrijke personen in het buitenland, o.a. met Kard. Wiseman; met België: ND, VIII, 89. — Reeds in 1856 treffen we in het Postulaat te Parijs een Nederlandschen Candidaat aan: Antoon Verheyen, geboren te Helmond 16-9-1831 (Archief Moederhuis). [70]) ND IX, 51. [71]) ND, IX, 307—308. In 1853 waren 20 Zusters uitgestuurd naar West-Afrika (Rapport Mgr. Kobès). [72]) ND, IX, 66 ss. [73]) Ibid. 170, 317. [74]) ND, IX, 42, 97, 133, 185. — In de mémoire bewonderden de missionarissen unaniem Libermann's juisten kijk op land en volk van Afrika; velen hebben dit toen en later toegeschreven aan een „speciale gave van den H. Geest" (b.v. Mgr. Genoud, Bisschop van Basse-Terre (Guadeloupe), in zijn brochure „Rapport du Vén. Père Libermann quand il entra dans la Congregation du St. Esprit", Basse-Terre 1937, p. 15). [75]) Pater Kobès was geboren 17 April 1820 (P. Dr. Lithard, „Manuel de droit religieux de la Congr. du St. Esprit, 1e ed., Knechtsteden 1921, p. 300).

schriftelijke vraag van den Prefekt der Propaganda omtrent de voorkeur voor dezen jongen Priester boven de verder-genoemden op de „terna", gaf Libermann dit typeerend antwoord[76]: „Pater B. heeft evenveel ijver, godsvrucht en zelfverloochening als Pater Kobès; hij is evenzeer gehecht en toegewijd aan den H. Stoel als P. Kobès; hij wint het zelfs van dezen in ervaring en in de eigenschappen die den goeden missionaris maken in de praktijk van de zielzorg. Hij heeft een gezond oordeel en tact in zijn omgang; maar zijn ideeën op administratief gebied, ofschoon even praktisch als die van Pater Kobès, zijn over het algemeen meer bekrompen en niet zoo logisch samenhangend en aaneengeschakeld. Wijl nu momenteel de algemeene organisatie het eerst-noodzakelijke is in de missie, heb ik gemeend de voorkeur te moeten geven aan dengene van wien uit bestuurs-oogpunt het meeste te verwachten is." — Pater Kobès werd benoemd en nog hetzelfde jaar geconsacreerd (30 Nov. 1848), vestigde zijn zetel te Dakar en nam de organisatie van het onmetelijk Vicariaat ter hand, volgens de richtlijnen van Pater Libermann. In 1853 rapporteerde hij aan de Propaganda, dat reeds 81 missionarissen (Paters en Broeders) naar zijn gebied waren uitgestuurd en in de 24 jaren van zijn bestuur werden door hem 6 Afrikaansche Priesters gewijd.[77]) Ook de Katechisten- en vaklieden-school te Dakar functioneerde uitstekend met 40 internen, blijkens hetzelfde rapport van 1853.

Het ligt buiten het bestek van deze artikelen, de geheele ontwikkeling der West-Afrikaansche Missie na te gaan, ofschoon dit een helder licht zou werpen op de praktische waarde van Libermann's missie-plan.[78]) Die geschiedenis kennend, meenen we te mogen

[76]) 15 Juli 1848 (Centraal-Archief C.S. Sp.; ND, X, 367, 264; 343. [77]) „Revue d'Histoire des Missions", Dec. 1936, p. 542 (Art. van P. Remy, C.S.Sp.: „La Congrégation du St. Esprit et le Clergé indigène", p. 529-562); een student aan de Gregoriana, Pater Pudor, werkte (tot het begin van den oorlog) aan een Doctoraats-thesis over dit onderwerp. [28]) Een onuitputtelijke bron op dit gebied is het „Bulletin général de la Congr. du St. Esprit", officiëel maandschrift „ad usum privatum", dat, begonnen in 1857, thans 39 volumen telt. — Sinds 1939 verschijnt tevens een afzonderlijk Orgaan in iedere Provincie. — Verdere bronnen: „Chronique des Missions confiées à la Congrégation du St. Esprit", Paris, Maison-Mère, 1932 (442 blz.), waarvan twee vervolgwerkjes verschenen (1935 en 1936); vanaf 1940 zou deze kroniek jaarlijks gepubliceerd worden, *niet* ad usum privatum, waarvoor echter wel het einde van den oorlog moet afgewacht worden. — Tevens: de Circulaires der Generaals C.S.Sp., de afzonderlijk verschenen biographieën der missieonarissen, de regelmatig verschijnende „Etat du personnel et des oeuvres" (thans vol. 27, 1939), diverse Ordonnanties der Ap. Vicarissen en Tijdschriften der Vicariaten, en ten slotte de Tijdschriften der afzonderlijke Provincies (Frankrijk, 56 Jaargangen; Duitschland, 41 Jrg.; Nederland, 36 Jrg.; Ierland, 22 Jrg., etc.) — Het beste algemeen werk is

zeggen, dat, ceteris paribus, de besproken missies tot bloei zijn gekomen en thans nog floreeren in die mate, waarin het Libermann-plan in de praktijk werd doorgevoerd. Het gebed, door Libermann op zijn sterfbed uitgesproken in 1852 : „voor Guinea.... Dakar.... Mgr. Kobès.... arm Guinea.... arm Guinea....”[79]) is op troostvolle wijze verhoord. Volstaan we met de aanduiding van het huidig resultaat (30 Juni 1939) in het oude Vicariaat der twee Guinea's, in zoover dit nog bewerkt wordt door zonen van den Eerbiedw. Pater Libermann.[80]) Het is uitgegroeid tot 20 afzonderlijke gebieden, bestuurd door Prelaten der Congregatie van den H. Geest (onder wie één Inlander) : een Diocees (Angola en Congo), elf Vicariaten, vijf Prefekturen, drie Missiones sui iuris. (In Sept. 1941 : vijf Diocesen, elf Vicariaten, drie Prefekturen, twee Missiones sui iuris). We tellen hier[81]) 48 inl. Priesters, 49 inl. Broeders, 133 inl. Zusters, 14636* Katechisten en inlandsche Onderwijzers, 118 Groot-Seminaristen, 475 Klein-Seminaristen ; 8581* scholen, 14* drukkerijen, 50* vakinrichtingen en werkplaatsen. Van Juli 1938 tot Juli 1939 werden 16.489 Huwelijken ingezegend ; het aantal Katholieken en Katechumenen bedraagt 1.770.507. Het aanvankelijk ver uiteenliggend, klein aantal Missiestaties is uitgegroeid tot een complex van meer dan twee honderd posten met 1055 vast-verblijvende Europeesche missionarissen (Paters, Broeders en Zusters), zoodat het intensieve steeds meer met het extensieve kan vereenigd worden. — Naar de totale missiegebieden worden jaarlijks meer dan honderd Priesters uitgestuurd uit tien Staten van Europa, verder uit de Vereenigde Staten en Canada.

* * *

Ziedaar dan een proeve van missie-methodiek, opgebouwd uit de geschriften van een grooten missie-Generaal. Vroegere schrijvers konden niet tot dit — zij het dan nog ontoereikende — resultaat

---

dat van Pater Dr. Engel, leerling van Schmidlin (cfr. nota 48) ; zie ook Goyau, op cit. (Art. I, nota 3). — Cfr. „Atlas missionnaire des Pères du St. Esprit”, Secretariat général C.S. Sp., Paris, 1936. — In Nederland verscheen „Op Safari”, door P. Dr. L. Vogel (1939, Missiehuis Weert) en wordt binnenkort gepubliceerd het leven van den eersten missionaris van P. Libermann, Pater Laval ; tevens is in bewerking het leven van den eersten Stichter der Congregatie van den H. Geest, Claude Poullart des Places, die reeds met het missiewerk begon in het begin 18e der eeuw. [79]) Kard. Pitra, Nederlandsche tekst, blz. 335. [80]) We laten de acht Oost- en Zuid-Afrikaansche en zes Amerikaansche missiegebieden der P.P. v. d. H. Geest hier buiten beschouwing. [81]) De cijfers met een + zijn van Juni 1938 (uit het Tijdschrift „Afer”, Augustus 1939, p. 206), de andere van 30 Juni 1939 („Bulletin général”).

komen, daar de voornaamste Libermann-documenten op dit gebied nog onvoldoende bekend waren of niet uit dit oogpunt bestudeerd werden, terwijl ons alleen nog sommige documenten ontgaan, liggend tusschen 1849 en 1851, en dit nog slechts voor een gedeelte. Deze kunnen, na publicatie binnen een tweetal jaren, hoogstens nog komen bevestigen en aanvullen wat de vroegere geschriften ons leerden. [82]) — Met deze schets van Libermann's missie-ideeën meenen we bewezen te hebben, dat het nuttig is ook bij dezen Afrikaanschen Missie-Generaal te rade te gaan en dat deze studie mank gaat, wanneer alleen geput wordt uit de verzamelingen ,,Geestelijke Brieven", waarin de Eerbiedwaardige alleen schrijft als mysticus en zielenleider.

Ook de systematische bestudeering van de missieplannen der beide andere Afrikaansche Missie-Generaals, de Marion-Brésillac [83]) en Lavigerie [84]), zou niet alleen meer licht werpen op de missiegeschiedenis van dat werelddeel, maar ook een voorlichting beteekenen voor de huidige missionarissen en een verrijking van de theoretische Missiologie.

Isti enim sunt qui, viventes in carne, plantaverunt Ecclesiam..!!

P. Ed. LOFFELD C.S.Sp.

Kasteel-Gemert, November 1940.

---

[82]) Het mémoire van 1846 wordt alleen geciteerd, in zoover wij weten, bij Pitra, P. Dr. Engel, en Mgr. Luquet (,,Considerations sur les missions catholiques....", Paris 1853). — Bij de studie van Libermann's *Missie-methodiek* vergelijke men ook : Mgr. A. Le Roy, ,,Directoire général des Missions", Paris, Maison-Mère 1930 (248 blz.) ; de schrijver stond dertig jaar lang aan het hoofd der Congr. v. d. H. Geest. Ten slotte zij vermeld, dat sommige *historici* klaarblijkelijk over onvoldoende bronnen beschikt hebben omtrent Libermann's rol in de Afrikaansche missiegeschiedenis der 19e eeuw. In de paragraaf ,,De Missiën in de 19e en 20e eeuw" van het ,,Handboek der Kerkgeschiedenis" door Mgr. Dr. de Jong (3e druk, Deel IV, p. 301) lezen we *alleen* dit : ,,Door P. Libermann was reeds de aandacht gevestigd op het zwarte werelddeel". [83]) Immers, Pater Leloir (op. cit.) noemt hem : ,,Maitre ès sciences missiologiques" ! (p. 102). [84]) Ook Kardinaal Lavigerie presenteerde (2 Jan. 1878 bij het begin van zijn systematischen missie-arbeid een groot ,,mémoire" van meer dan 50 blz. in folio aan den H. Stoel (,,Le Cardinal Lavigerie, par Mgr. Baunard, Paris, Gigord, 1922, Tome II, p. 7 ss.). Merkwaardig is, dat Libermann zijn mémoire voorlegde in het 1e jaar van het Pontificaat van Pius IX, en Lavigerie in het 32e en laatste! — Pater Leloir zelf uit nog in 1939 de klacht dat de geschriften van zijn Stichter te zeer ver- waarloosd worden. (,,Les grands Ordres missionnaires", p. 119).

IMPRIMATUR.

Gestel St. Michaelis, die 29 Sept. 1941. J. C. VAN OVERBEEK a.h.d.

ONS MISSIONARISCH PRIESTERSCHAP[1]).

,,Ons priesterschap is niets anders dan de voortzetting, de verlenging in eenheid en wezen, werking en kracht van het Priesterschap van Christus''. ,,Ons priesterschap staat niet naast het Zijne, maar is juist een doorzetting van het Zijne. En dit zeggen Wij niet, Hijzelf zegt het ons. Denkt slechts aan de offerwoorden, waardoor Christus door ons hernieuwt in eenheid het wereldverlossend Offer. Daaruit blijkt duidelijk, dat het niet overdreven is, maar zeker en juist, als Wij zeggen, dat het christelijk priesterschap in wezen een missionarisch priesterschap is''.

De majestueuze en inhoudvolle woorden van den Missie-Paus Pius XI, gesproken tot de priesters in Nov. 1936.

,,Want daar Wij er dikwijls aan denken, dat het aantal heidenen geschat wordt op één milliard, heeft Onze geest geen rust'' (Rer. Eccl. p. 8). Omdat Zijn geest geen rust kent, daarom richtte de H. Vader zich voortdurend tot God in Zijn machtig Pauselijk gebed, ,,opdat de Heer van de oogst arbeiders zende in Zijn oogst''. Omdat Zijn geest geen rust kent, daarom richtte Hij zich steeds opnieuw tot Zijn priesters: ,,Nooit genoeg — zegt Hij, nóóit genoeg — zult gij deze werken (de Pauselijke Missiegenootschappen) aanbevelen en prijzen, welke Wij van ganser harte wensen te zien bloeien en waardige vruchten wensen te zien dragen, niet alleen in

---

[1]) *Geraadpleegde litteratuur :*
Z. H. Leo XIII. ,,Sancta Dei Civitas'' 1880. — *Z. H. Benedictus XV.* ,,Maximum Illud'' 1919. — *Z. H. Pius XI.* ,,Rerum Ecclesiae'' 1926. — ,,Het Woord der Pausen over het vraagstuk de Hereniging''. G.G.G. n. 542. vert. M. A. Jansen. — *Z. H. Pius XI.* ,,Ad Catholici Sacerdotii''. vert. F. van Nimwegen. — Diverse artikelen in ,,Het Missiewerk''. — ,,De Priestermissiebond''. ,,Priester-bijlage'' van het ,,Het Missiewerk'' Dec. 1938. — *Prof. Dr. Alph. Mulders.* ,,Inleiding tot de Missie-wetenschap''. — ,,Priester en Missie''. Uitgave van de Missievereniging van het Groot Seminarie te Roermond. — *J. Périnelle O.P.* ,,Le Sacerdoce''. — *Dr. E. Scheller.* ,,Das Priestertum Christi''. — *Dr. H. Dorresteyn S.C.J.* ,,Het Heilig Priesterschap''. K.K. serie 10. — *Mgr. W. Stockums.* ,,Het Priesterschap''.

ieder bisdom, maar ook in iedere parochie, in ieder convict en religieuze instelling, in ieder gezin". ,,Zo vaak en waar het den priesters mogelijk is, zullen zij over het apostolaat onder de ongelovigen òf zelf spreken òf er voor zorgen, dat dit gedurig en met vrucht op bepaalde dagen en bijeenkomsten gedaan wordt" (Rer. Eccl. p. 15).

Zo horen wij thans nog Zijn stem, aangespoord als Hij werd om te roepen (Rer. Eccl. p. 8). ,,Roep en houd niet op, verhef Uw stem als een bazuin" (Is. 8, 1). God zijn wij dankbaar voor deze machtig stuwende stem, die velen, in alle delen der aarde, deed nadenken en velen bezielde, ja die zelfs, evenals weleer Ezechiëls' stem (Ez. 37, 7), dode beenderen deed herleven en deed strijden voor het Regnum Christi. Wij danken God voor dezen waarachtigen priester: want Zijn priesterschap was waarlijk een missionarisch priesterschap. Het leven van Pius XI, Zijn priesterschap, is een blijvende uitbeelding van het missionarisch priesterschap. En als Hij tot Zijn priesters zegt: het christelijk priesterschap is in wezen een missionarisch priesterschap, dan zegt Hij dit, omdat deze woorden in Hem intens leven zijn geworden.

Deze woorden willen wij eenigszins nader ontleden. Vooreerst zal dan beschouwd worden de kloof, die de zonde bracht tussen God en mens; vervolgens het herstel door bemiddeling van Christus' Offer; en tenslotte de voortzetting van dit Offer door den representant van Christus, den priester.

De zesde dag sprak God: ,,Laat Ons den mens maken, en God schiep den mens als Zijn beeld, als het beeld van God schiep Hij hem" (Gen. 1, 27). Hij blies hem in de adem des levens, en deed Zijn Heiligen Geest in hem wonen. Een verheven ordening was er in den mens en zijn verstand was gericht op God. En het heilige was in hem, zó, dat God Zich ,,Vader" liet noemen.

Doch: de mens at van de vrucht, die God hem verboden had te eten. En toen de mens God in de koelte van de middag in de tuin hoorde wandelen, verborg hij zich: God was niet meer zijn Vader, het heilige had hij geschonden en zijn verstand was van God afgekeerd. De mens een Satanskind!

En doordat Adam, het hoofd van het menselijk geslacht viel, zondigden allen in hem en zo kwam er door de val van den éne verdoemenis over allen. De mensheid vermenigvuldigde zich en met de mensheid vermenigvuldigde zich de zonde; ,,en toen

Jahweh zag hoe groot het bederf onder de mensen geworden was en hoe zij enkel maar zonnen op slechte dingen, berouwde het Jahweh dat Hij den mens op aarde gemaakt had en kreeg Hij er spijt van" (Gen. 6, 5). Ofschoon Jahweh de mensheid kastijdde, gingen de mensen door Hem te beledigen : er lag een vloek over de aarde en de mensheid was gezeten in de schaduw van de dood. ,,Want ofschoon ze God hebben gekend, hebben ze Hem niet als God geëerd of gedankt ; maar hun bespiegelingen zijn uitgelopen op niets en hun onverstandig hart werd verduisterd. Ze noemden zich wijs en werden dwaas ; de glorie van den onsterfelijken God hebben ze verruild voor een beeld, dat lijkt op een sterfelijken mens, op vogels, op viervoetige en kruipende beesten. Daarom heeft God naar de lusten van hun hart hen prijsgegeven aan onreinheid, zodat ze hun eigen lichamen onteren" (Rom. 1, 21ss).

Langzamerhand bevolkten zij de gehele aarde, de nakomelingen van Adam, maar zij lagen gekluisterd aan de ketenen van het bijgeloof en van hun hartstochten ; zij waren in duisternis gezeten en in de schaduw van de dood, omdat zij van God waren afgewend.

Doch één volk is er onder de volkeren, waar hoop leeft en verwachting. Dat volk draagt Gods onvergankelijke beloften : het Israëlitische volk, tot wiens stamvader Abraham God gesproken had : ,,Ik zal een groot volk van u maken, u zegenen en uw naam beroemd maken ; en in u zullen alle geslachten der aarde worden gezegend" (Gen. 12). En namens God had Jacob tot Juda gesproken : ,,De schepter zal van Juda niet wijken, de staf niet tussen zijn voeten, totdat Hij komt wien ze behoort, en voor wien de volken zich bukken" (Gen. 49, 10). ,,Grote macht zal Hij brengen en eindeloze vrede aan Davids huis en zijn rijk" (Is. 8, 6).

Er leeft een smeken en een verlangen naar den Messias, men ziet uit naar Zijn komst ; en het wordt een smachten als de Israëlieten geknecht worden door vreemde volkeren, een smachten om bevrijding ; het zuchten en smachten naar de messiaanse bevrijding breekt dan naar buiten : ,,Maak Uw kracht op en wil niet toeven !" (Ps. 79, 3). Hoort ze vragen in Israël : ,,Zijt gij het die komen moet ?" (Mt. 11, 3).

Doch ook zij zijn gezeten in de schaduw van de dood. Lezen wij niet, dat zij vreemde goden zochten : ,,Het volk zette zich neer om te eten en te drinken, en men stond op om te dansen", en dat zij ontucht bedreven : ,,en op één dag vielen er drie en

twintig duizend" (1 Cor. 10). ,,Patres nostri peccaverunt et non sunt" (Thren. 5, 7). Vervloeken en kastijden moest Jahweh hen om hun ontrouw:

,,Zo spreekt Jahweh der heirscharen:
Ik ga rampen brengen over dit volk:
De vrucht van hun afval.
Want ze hebben naar Mijn woord niet geluisterd,
Mijn wet veracht.
Allen zijn ze weerbarstig,
Allen even ongedurig" (Jer. 6).

Zo waren allen, Joden en Heidenen, in de duisternis der zonde gezeten en in de schaduw van de zonde, alle kinderen van Adam. De Joden hadden door Gods uitverkiezing het verlangen naar den Messias, want aan hen waren de beloften Gods toevertrouwd. Doch het schepsel had zich door de belediging van den oneindigen God van Hem afgekeerd. Vandaar: evenals geheel de schepping zuchtte en kreunde in barensweeën, zo dorstte de mens naar de dauw der Hemelen. Evenals geheel de schepping hoopte bevrijd te worden van de slavernij der vergankelijkheid, zo riep de mens uit de diepte zijner ellende tot God.

Doch geen mensenkind was er, dat de tragische kloof tussen God en mens kon overbruggen, geen was er, die de hong'rigen, die om brood vroegen, kon voeden, want er was niemand die het hun brak (Thren. 4, 4).

In de volheid van de tijd zond God, volgens het eeuwige plan van zijn Liefde, Zijn enigen Zoon. ,,Zie Ik kom om Uw wil te doen" (Hebr. 10, 7). En terwijl de Geest Gods de Maagd overschaduwde, werd het Woord Vlees. ,,Terwijl Hij Gods gestalte bezat, heeft Hij er zich van ontdaan door de gestalte aan te nemen van een slaaf en gelijk te worden aan de mensen. En toen Hij uiterlijk als een mens werd bevonden, heeft Hij zich nog vernederd, door gehoorzaam te worden tot de dood, ja tot de dood van het kruis. Maar daarom dan ook heeft God Hem verheven en Hem de Naam gegeven hoog boven alle namen, opdat in de Naam van Jezus iedere knie zich zou buigen in de hemel, op de aarde en onder de aarde en iedere tong zou belijden tot glorie van God den Vader, dat Jezus Christus de Heer is" (Philipp. 2, 6—11).

Hij nam de gestalte aan van een slaaf, een mens: daardoor is Christus Middelaar; Hij werd gehoorzaam tot den dood: daardoor is Christus Offeraar. In het middelaarschap, in het bemiddelen tussen God en de mensen is het wezen van het priesterschap gelegen en de wezenlijke functie van het priesterschap is het offeren.

,,Iedere hogepriester'' immers — zoals St. Paulus schrijft in de brief aan de Hebreeën — ,,wordt uit het midden der mensen genomen en ten bate der mensen aangesteld voor hun betrekkingen tot God, om gaven en offers te brengen voor de zonden'' (Hebr. 5, 1). Uit het volk genomen kent hij de zwakheden van het volk en kan hij voor het volk voldoen; uit het volk genomen kan hij namens het volk het heilige geven aan God, kan hij de lofzangen en dankliederen van de mensen aanbieden aan God. Anderzijds geeft hij namens God het heilige aan het volk; de overvloedige gaven, die God voor de mensen bestemd heeft, doet hij de mensen toekomen. Sacra dare (sacerdos) is zijn functie. Hij staat buiten de beide partijen, tussen God en de mensen. Niettemin heeft hij relatie met beide partijen, het is immers juist zijn taak beide te verbinden; ,,Niemand neemt immers die waardigheid uit zichzelf'' (Hebr. 5, 4).

Christus nu is de enige Middelaar: ,,Er is één God en ook één Middelaar tussen God en de mensen: de mens Jezus Christus'' (1 Tim. 2, 5). In geen ander het heil, ,,want onder de hemel is geen andere naam aan de mensen gegeven, waardoor we zalig moeten worden'' (Act. 4, 12). Krachtens Zijn waarachtige mensheid staat Hij onder God en om Zijn schuldeloosheid kan Hij voldoening brengen aan den Vader, kan Hij de mensheid, in zondigheid van God afgewend, keren tot den Vader.

Waarachtig mens: bloedverwant als Hij is met alle mensen, in Zijn aderen immers stroomt het bloed van Maria. In alles was Hij hen gelijk en het was Hem een vreugde de Mensenzoon genoemd te worden. Gelijk in alles, behalve in de zonde: want door de vereniging van Zijn menselijke natuur met de Godheid is Zijn menselijke natuur geheiligd, heeft deze een goddelijke zalving ontvangen. Tevens heeft hij de zending om beide partijen, God en de zondige mensheid, te verbinden. ,,Christus heeft zichzelf de eer niet toegeëigend Hogepriester te worden, maar Hij die tot Hem heeft gesproken: ,,Gij zijt mijn Zoon, Ik heb U heden geteeld'' (Hebr. 5, 5). De Vader zond Hem om te verlossen wat verloren was, ,,God

zond Zijn Zoon in de wereld, opdat de wereld door Hem zou worden gered'' (Ioann. 3, 17). En Christus aanvaardde deze taak en zo sprak Hij : ,,Zie, Ik kom''.

Zo is deze heilige Mens de aangewezen Middelaar tussen God en de van God afgekeerde mensheid, deze heilige mens is de geschikte persoon om te bemiddelen bij den Vader, de vergeving der schuld te bewerken en de mensheid opnieuw met God te bevrienden. Krachtens de hypostatische vereniging Middelaar zal Christus het verzoenend offer — de priesterfunctie bij uitnemendheid — gaan opdragen aan den Vader.

Toen dan ook ,,Zijn uur'' gekomen was, ging Hij van het Coenakel over de Cedronbeek en sprak daar : ,,Uw wil geschiede''. En ze zeiden Hem : ,,Wij zoeken Jezus van Nazareth''. ,,Dat ben Ik'' was Zijn antwoord en Hij leverde Zich over om gekruisigd te worden. Voor den rechter sprak Hij nog : ,,Ik ben koning, Mijn rijk is niet van deze wereld''. En na de veroordeling werd Hij als een lam ter slachtbank geleid. En toen alles vervuld was, zoals het moest geschieden, sprak Hij : ,,Vader, in Uwe handen beveel Ik Mijn geest''. En Hij boog het hoofd en gaf den geest.

Heerlijk liefde-mysterie. Zijn leven vrijwillig offerend bewerkt Christus de verlossing van alle mensen, de verlossing uit de machten der zondige duisternis. Door de bemiddeling van dezen heiligen Mens is de kloof tussen God en de mensheid overbrugd ; door Christus' bemiddeling is de band tussen God en den mens opnieuw aangeknoopt : de meest essentiele missionarische taak. Hierdoor is Christus de eerste Missionaris, zo is Zijn priesterschap in wezen een missionarisch priesterschap.

,,Zoals dan door één mens de zonde in de wereld is gekomen en door de zonde de dood, — en zoals de dood over alle mensen is gekomen, omdat allen in hem gezondigd hebben, zó komt ook door de gerechtigheid van énen over alle mensen de rechtvaardiging ten leven'' (Rom. 5). Adam was de aardse mens, en aan hem behoort de oude mensheid in zonde en dood ; Christus is de nieuwe, de hemelse mens, de nieuwe mensheid in genade en leven. Door Adam werd de zonde tot wet, en allen waren aan deze wet onderworpen ; door Christus kwam de genade, die heersen zal door de gerechtigheid ten eeuwigen leven. Eerst was de gemeenschap der zonde, nu is de gemeenschap der genade ; eerst was Adam, nu is Christus.

Allen werden door Christus verlost en allen behoren tot het Regnum Dei, alle volkeren over de gehele aarde, alle stammen, talen en natie's ; Christus' rijk strekt zich uit van de opgang der zon tot haar ondergang, en Hem is alle macht gegeven in de hemel en op aarde en Hem werd een Naam gegeven boven alle namen, opdat in de Naam van Jezus iedere knie zich zou buigen en iedere tong zou belijden tot glorie van God den Vader, dat Jezus Christus de Heer is. In Christus is vervuld, wat aan Abraham beloofd werd : alle geslachten zijn in Hem gezegend. In Christus is vervuld, wat aan Juda beloofd werd : Hem behoort de schepter en deze zal niet wijken tussen Zijn voeten. In Christus is bewaarheid, wat Isaias voorspelde : Hij heeft grote macht gebracht en eindeloze vrede, en Zijn rijk zal geen einde hebben.

Samenvattend : de Hogepriester Jezus Christus oefende Zijn middelaarschap uit door het offer van Zijn leven ten bate van de gehele mensheid, een waarlijk missionarische taak. Zoals St. Paulus zegt aan de Colossenzen : ,,Ook u, die eens van God waart vervreemd, en door uw boze werken uw vijandige gezindheid getoond hebt, ook u heeft Hij thans in Zijn vleselijk lichaam verzoend door de dood, om u heilig en vlekkeloos en onberispelijk voor Zijn Aanschijn te doen staan'' (Col. 1, 21—22).

,,De priesters in het Oude Verbond werden priester in grote getale, omdat zij door hun dood verhinderd werden te blijven. Maar Christus bezit een onvervreemdbaar priesterschap, omdat Hij blijft in eeuwigheid. Daarom kan Hij ook ten allen tijde hen redden, die tot God komen door Zijn bemiddeling, daar Hij altijd blijft, om hun middelaar te zijn'' (Hebr. 7, 23—24). Zoals er dus één was, die voldoening bracht voor de zonden der mensheid, zoals er één was die de genade verdiende voor allen, zo is er slechts één die de genade uitdeelt aan allen. ,,Er is één Middelaar tussen God en de mensen : de mens Jezus Christus'' (1 Tim. 4, 5).

Christus wilde echter Zijn Offer herhaald zien: ,,Van de opgang der zon tot aan haar ondergang is Mijn Naam groot onder de volkeren, op iedere plaats wordt Mijn Naam een reine offerande gebracht. Waarlijk, Mijn Naam is groot onder de volkeren'' (Mal. 1, 11). Ook hierbij wilde Hij Zich aanpassen aan de menselijke natuur, bestaande uit geest en stof, een onzichtbaar en een zichtbaar element; zo wilde Hij zichtbare instrumenten, zichtbare vertegenwoordigers : de priesters.

De énige Middelaar Jezus Christus wilde dus de priesters doen delen in Zijn middelaarschap. Dit nu geschiedt door de H. Priesterwijding. Door de H. Priesterwijding worden zij uit het volk genomen en ten bate der mensen aangesteld voor hun betrekkingen tot God. Zo zegt Z. H. Pius XI : ,,Dit ambt maakt den priester tot middelaar tussen God en de mensen, door de vertegenwoordiging en krachtens het bevel van Hem, die de éne Middelaar is tussen God en de mensen, de mens Jezus Christus'' (Ad cath. sac. p. 27). Terwijl Christus Middelaar is krachtens de hypostatische vereniging, wordt de priester door zijn wijding tot middelaar ; dan wordt het priesterlijk merkteken voor eeuwig in zijn ziel gedrukt ; bij zijn wijding ontvangt hij de macht over het Lichaam van Christus, de macht het Offer aan den Vader op te dragen. ,,De priester is de bedienaar van Christus ; hij is dus als het werktuig van den Goddelijken Verlosser tot altijddurende voortzetting van Zijn wonderbaar werk, dat door zijn bovenaardse kracht heel het mensdom vernieuwd heeft en ten goede heeft hervormd. Ja nog meer : hij is — en terecht is dat bij ons een gewone zegswijze — ,,een andere Christus''. Immers, hij bekleedt de plaats van Christus' persoon, volgens dit woord : ,,Gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zo ook zend Ik u ;'' en evenals zijn Meester zingt hij ,,glorie aan God in den hoge'' en verkondigt hij vrede ,,aan de mensen van goede wil'' (Ad cath. sac. p. 11).

Zoals Christus Zijn middelaarschap uitoefende door het Offer, zo ook oefent de priester zijn middelaarschap uit door het Offer, of liever — we moeten immers dit middelaarschap niet beschouwen als iets dat naast Christus' middelaarschap staat, ,,ons priesterschap is juist een doorzetting van het Zijne'' zo zegt Pius XI in zijn toespraak — : de priester brengt in de persoon van Christus opnieuw het wereldverlossend Offer aan den Vader. Een wonderlijke plaatsvervanging : in de persoon van Christus offert de priester, hij is als het ware Christus zelf. Op het ogenblik van de consecratie zegt hij nièt : ,,Dit is het Lichaam van Christus'', neen hij zegt : ,,Dit is Mijn Lichaam'' en ,,Dit is Mijn Bloed''. De handeling van den priester is geen persoonlijke handeling, neen, het is een handeling van Christus zelf, het is de vernieuwing en tegenwoordigstelling van de hoogste en heiligste handeling van Zijn leven, nl. van Zijn verlossingsoffer.

Als de H. Chrysostomus dit wonderlijk gebeuren overweegt,

roept hij uit: ,,Wanneer ge ziet, hoe de Heer geofferd neerligt en hoe de priester voor het offer staat en bidt, en hoe allen met dat kostbare bloed gekleurd worden: denkt ge dan nog, onder de mensen te zijn en op aarde te verblijven? Voelt ge u dan niet veel eerder tot de hemel omhooggetrokken?'' (De sacerd. 1. 3, cap. 4). Waarlijk, dat uur waarop de priester opgaat naar het altaar, dat uur, waarop hij spreekt: Introibo ad altare Dei, is het heiligste en meest gewijde uur van geheel zijn priestertaak. Daar op het altaar, staat hij in de volle zin van het woord als een alter Christus, in Wiens naam en persoon hij het altijddurend Offer van het Nieuwe Verbond opdraagt. De heilige Mis is de centrale idee en het brandpunt, waarin heel het heilige leven der Kerk zich verenigt, vanwaar alle kracht en elke impuls tot het hogere leven uitgaat. Waarlijk, de priester die aan het altaar staat, staat in het middelpunt der wereld.

Zo treedt de priester dus in de plaats van Christus en in Zijn plaats draagt hij het H. Misoffer op. Het H. Misoffer nu is, zoals het Concilie van Trente ons leert (Denz. n. 938), de herinnering, de herhaling en de toepassing van het Kruisoffer.

Een herinnering aan het Kruisoffer: ,,Doet dit tot Mijn gedachtenis''. Een terugblik op datgene wat Christus volbracht voor geheel de mensheid: in de tragische duisternis der zonde werd Hij het Licht, dat allen verlicht. ,,Telkens als gij dit brood eet en de kelk drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt'' (1 Cor. 11, 26).

Niet alleen een herinnering aan het Kruisoffer, het H. Misoffer is tevens een herhaling van het Kruisoffer, een representatie. Door de heilige handelingen gesteld door den priester alter Christus wordt op onbloedige wijze herhaald wat te Calvarië geschiedde op bloedige wijze. Zeker, ,,Christus sterft niet meer, de dood zal verder niet meer over Hem heersen'' (Rom. 6, 9), maar wel geschiedt er op geheimzinnige wijze een scheiding van Zijn Lichaam en Bloed. Onder beide gedaanten komt Christus tegenwoordig, doch niet op dezelfde wijze. Terwijl het brood veranderd wordt in Christus' Lichaam, wordt de wijn veranderd in Christus' Bloed. Krachtens de consecratie-woorden, uitgesproken door den priester, worden dus Christus' Lichaam en Bloed sacramenteel gescheiden, zij het dan ook dat Christus, krachtens de natuurlijke vereniging van Zijn Lichaam en Bloed na de Verrijzenis, onder beide gedaanten geheel

tegenwoordig is. Op mysterieuze wijze herhaalt zich dus Christus' Offer.

Evenals Christus' Offer een subliem loflied was van geheel de mensheid aan God, zo is het Offer van den priester een verheven loflied aan God : Gloria in excelsis Deo. Evenals Christus' Offer een waardig danklied was aan den Vader, is ook het Offer van den priester een danklied aan den Vader : Gratias agamus Domino Deo nostro. En evenals Christus' Offer een allenverzoenend Offer was, zo ook is het Offer van den priester een allenverzoenend Offer. Telkens wanneer de priester opgaat naar het altaar, gaat hij op naar de Calvarieberg, hernieuwt hij het wereldverlossend Offer : op zich beschouwd de verzoening van állen met God. Dan hernieuwt hij de band van allen met God. Het H. Bloed wordt vergoten „voor velen tot vergiffenis der zonden". Vandaar kan de priester bij de Offerande bidden : „Wij offeren U, o Heer, de kelk der zaligheid op en smeken Uw goedertierenheid, dat hij voor het aanschijn van Uw goddelijke Majesteit in zoete geur opstijge tot heil van ons en van de ganse wereld".

Zoals Christus' taak in wezen een missionarische taak was, omdat Hij verlossing bracht aan allen en allen de mogelijkheid gaf zich te keren tot God, zo ook is de taak van den priester in wezen een missionarische taak. Het Offer van den priester is immers de herinnering en de herhaling van Christus' offer.

Het Misoffer is tevens de toepassing van het Kruisoffer en ook hieruit vloeit voort, dat de priesterlijke taak essentieel een missionarische taak is.

Voor allen is Christus gestorven en Hij wil dat allen zalig worden. „Hij is een verzoening voor onze zonden ; en niet voor de onzen alleen, maar ook voor die van heel de wereld" (1 Joann. 2, 2). Welnu, zoals het Kruisoffer een universeel offer is, zo ook is het Misoffer een universeel Offer. Het draagt in zich de drang om allen tot voordeel te zijn, het wil allen omvatten.

„Et ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum" (Joann. 12, 32). Zal de offerende priester niet op dezelfde wijze spreken : Mogen allen delen in dit H. Offer, dit Offer dat geofferd wordt voor ons en voor velen ; moge het ook werkelijk een Offer worden voor allen, doordat allen overladen worden met de overvloedige genadegaven van dit Offer.

Een drang tot expansie is er in het Offer ; hoe zal er rust zijn in het priesterhart voordat allen delen in dit Offer ?

Het priesterschap is dus waarlijk een missionarisch priesterschap. Priester-zijn sluit in Missionaris-zijn. Christus voerde de mensheid, door de zonde van God afgekeerd, tot God terug; in hetzelfde Offer voert ook de priester de mensheid tot God terug. Zijn Offer is de herinnering en de herhaling van Christus' universeel Offer, zijn Offer is de toepassing van Christus' universeel Offer. ,,Priester-zijn is niets anders dan de voortzetting, de verlenging in eenheid van wezen, werking en kracht, van het Priesterschap van Christus", ,,Ons priesterschap staat niet naast het Zijne, maar is juist een doorzetting van het Zijne". Vandaar kan Pius XI terecht zeggen: ,,Het katholiek priesterschap is in wezen een missionarisch priesterschap".

God stelt den mens bepaalde eisen om in het Offer te kunnen delen. Eerst moet de mens verlicht worden door het licht van het H. Geloof, en door het H. Doopsel ingelijfd worden in Christus. Om de gaven van het Verlossingsoffer deelachtig te kunnen worden, moet de mens dus eerst voorbereid worden; hij kan het heilige van God niet ontvangen, als hij daarvoor niet geschikt gemaakt is. Wil het Offer werkelijk ten voordele zijn van de menselijke gemeenschap, dan dient die gemeenschap ingelicht en opgewekt te worden; wil het offer nut afwerpen voor de gemeenschap, dan moet de gemeenschap ontvankelijk zijn voor die zegen.

Ligt het dan niet voor de hand dat de priester, die krachtens zijn wezen middelaar is tussen God en de mensen, ook tot taak heeft om de mensen op te wekken en voor te bereiden op zijn Offer? Is het dan niet als vanzelfsprekend dat de priester, die in persona Christi het wereldverlossend Offer opdraagt aan den Vader, tevens de opdracht heeft om die menselijke gemeenschap ontvankelijk te maken voor de zegeningen van Zijn Offer? Redelijk is het, dat hij die evenals Christus het wereldverlossend Offer opdraagt ook medewerkt bij de geschiktmaking voor zijn Offer.

Evenals Christus zal dus ook de priester een zending bezitten voor alle mensen.

Dit leert dan ook Z. H. Pius XI in zijn toespraak tot de priesters: ,,Ons priesterschap is niets anders dan de voortzetting in eenheid van wezen, werking en kracht, van het Priesterschap van Christus, Onzen Heer, Koning en Hogepriester". Zoals Christus de ,,door den Vader gezondene" is, zo is de priester de door Christus ge-

zondene. ,,De Vader zond Mij" en ,,Ik zend u" : de zending van de Apostelen wordt teruggebracht tot de Goddelijke Zending, waaruit zij voortvloeit. Ziedaar Jezus als eerste missionaris, ziedaar hoe het priesterschap van Christus, het apostolisch priesterschap in onuitputtelijke levenskracht werkelijk één priesterschap is, naar wezen missionarisch".

Het priesterschap is missionarisch niet alleen — zoals we boven gezien hebben — vanwege zijn universeel Offer, doch tevens vanwege de onbeperkte zending om op het offer voor te bereiden.

Voordat Christus ten hemel opsteeg, sprak Hij immers, ,,niet alleen tot Petrus, wiens stoel Wij bezetten — zoals Z. H. Pius XI zo merkwaardig opmerkt (Rer. Eccl. p. 10) — maar tot alle Apostelen" : ,,Mij is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde: Gaat heen dan, onderwijst alle volkeren en doopt ze in de naam van den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest en leert ze onderhouden alles, wat Ik u geboden heb, en ziet, Ik ben met u alle dagen, tot aan het einde der wereld" (Mtt. 28, 18ss).

Tot àlle Apostelen sprak Hij dit en toen Hij ten hemel opsteeg, gaf Hij hun Zijn zegen en terwijl Hij omhoog steeg om naast den Vader gezeten steeds onze Voorspreker te zijn, zag Hij uit over het land van Kanaän, over Azië en Afrika en Europa, over de gehele wereld : het arbeidsveld, waarop de oogst wit stond.

De Apostelen gingen terug naar Jerusalem en vergaderd in het Coenakel, waar zij verenigd waren in gebed, ontvingen zij het Pinkstervuur : de H. Geest zou hen bijstaan in het vervullen van hun grootse zending, de H. Geest zou hen leiden op hun missiereizen, hun zwakke woorden ondersteunen met Zijn genade, en dezelfde Geest zou allen verenigen in Christus in het H. Doopsel, opdat zo allen zouden delen in Christus' Offer.

In de Apostelen werd ook de priester gezonden. Zo moet ook de priester Christus' voorbeeld volgen. Evenals Christus contact zocht met de mensen, door weldoende rond te gaan, evenals Christus de mensen onderrichtte in de waarheden en wetten van het Rijk Gods door predikend te gaan van stad tot stad — predikend geleidelijk aan duidelijker het geheim der Drieëenheid, het geheim van Zijn Kerk met het allen verzoenend Offer als middelpunt — evenzo moet ook de priester contact zoeken met de mensen, evenzo moet ook de priester predikend rondtrekken — want de priester is het licht der wereld en het zout der aarde — om daardoor allen

voor te bereiden en geschikt te maken voor het hoogheilig Offer.

Bij de wijding van elke priester zegt dan ook de Bisschop: ,,Gedraagt U zo, dat gij met Gods genade verdient uitverkoren te worden tot medehelpers van Mozes en de twaalf Apostelen", en even later bidt de Bisschop: ,,Heer, gij hebt aan de Apost len Uws Zoons medeleraars des geloofs willen toevoegen, om door hen geholpen, over de ganse aarde het woord der prediking te verkondigen".

Door zijn priesterwijding heeft dus elke priester de zending ontvangen om allen te doen delen in het Offer, om allen voor te bereiden op het Offer.

Deze voorbereiding bestaat voornamelijk in de prediking van het H. Geloof en in de toediening van het H. Doopsel.

Allereerst wordt de mens geschikt gemaakt om in het Offer te delen door de prediking van den priester. ,,Want hoe zullen ze in Hem geloven, van Wien ze niet hebben gehoord? En hoe zullen ze horen, als er geen prediker is" (Rom. 10, 14).

Vervolgens, wanneer de mens verlicht is door het lumen fid i, moet hij volgens Gods wil ingelijfd worden in de Christus'gemeenschap door het H. Doopsel. Gedoopt tot de gemeenschap m t Christus' dood wordt de mens gericht op het leven, zoals ook Christus uit de doden is opgewekt (cf. Rom. 6, 4). Door het H. Doopsel ontstaat er in den mens het verlangen naar een steeds groeiend leven in Christo. Hij is dan gericht op, ingesteld op het delen in de overvloedig gaven van het Misoffer.

Feitelijk is dus aan het priesterschap verbonden de taak om te prediken en de mensen in Christus in te lijven door het H. Doopsel, om hen zo geschikt en ontvankelijk te maken voor het H. Offer. Het voltrekken van het H. Offer vereist van den priester deze bijkomstige werkzaamheden, werkzaamheden die op het Offer gericht zijn en uit het Offer voortvloeien en door het Offer tot een geheel worden vereend. Evenals Christus een missionarische taak heeft, waaraan wij worden herinnerd door de betiteling ,,Missus a Patre", zo ook heeft de priester een missionarische taak ten opzichte van de voorbereiding op het Offer, juist ,,omdat de zending van de Apostelen wordt teruggebracht tot de Goddelijke Zending" (Pius XI in Zijn toespraak). Missionarisch is zijn taak als offeraar, missionarisch is zijn taak als voorbode, als inleider op het Offer.

Alhoewel vanzelfsprekend niet iedere priester behoeft uit te

trekken naar die gebieden, welke vallen onder de iurisdictie van de beide missie-congregatie's, De Propaganda Fide en Pro Ecclesia Orientali, alhoewel niet iedere priester in de gebruikelijke zin van het woord missionaris behoeft te zijn, wel blijft aan iedere priester de taak om zoveel dit in zijn vermogen is mede te werken tot de uitbreiding van het Godsrijk. Wel moet hij missionarisch zijn, missionarisch in die zin waarin ook de H. Vader het in Zijn toespraak tot de priesters gebruikt : de priester is priester voor allen.

Medewerken moet iedere priester en wel omdat zijn priesterschap missionarisch is. Doch iedere priester moet medewerken volgens eigen vermogen, zoals Z. H. Pius XI zegt : „Zoveel de bijzondere en eigen uitoefening van zijn ambt dit toelaat'' (Rer. Eccl. p. 10). Zoals ook reeds Leo XIII zeide tot Zijn bisschoppen : „Terwijl eenieder op zijn post blijft en zijn kudde weidt, moeten wij er ons met alle kracht op toeleggen, dat de missie's die middelen ten dienste staan, die — zoals wij gezegd hebben — van het begin af aan in de Kerk in gebruik geweest zijn'' (Encyc. „Sancta Dei Civitas''). Is een priester niet geroepen persoonlijk tot de ongelovigen te prediken en hen het Doopsel toe te dienen, dan toch is het voorzeker zijn taak om Gods zegen af te smeken over het werk der prediking en de predikers te steunen met al de middelen die hem ten dienste staan. Zou een priester zich hiervan af willen maken, hij zou zijn roeping verloochenen. „Zou de geestelijkheid zich van deze plicht kunnen onttrekken, die aan het priesterschap en het apostolaat van Christus, den Heer, door Zijn wonderbare uitverkiezing en goedgunstigheid deel heeft ?'' (Rer. Eccl. p. 10).

Natuurnoodzakelijk moeten de priesters zijn „cooperatores veritati'' (3 Ioann. 8), zoals de leerling, dien Jezus liefhad, ons aanmaant ; allen zijn wegbereiders tot het werkelijk koningschap van Christus over geheel de aarde, alle priesters moeten de eenheid in Christus opbouwen — de een meer direct, de ander menselijkerwijs gesproken meer indirect — zodat de gehele mensheid delen gaat in het Offer van Christus.

Nu wij gezien hebben, dat het priesterschap in wezen missionarisch is evenals Christus' taak als middelaar en offeraar missionarisch is, — en vervolgens dat iedere priester een missionarische taak heeft ten opzichte van de voorbereiding op het Offer, willen we nu in het kort speciaal gaan beschouwen de taak van een

priester in die landen, waar het geloof reeds gepredikt is en het christendom reeds ingang gevonden heeft.

Welke werkzaamheden heeft de priester in de christelijke landen ?

Ten deze worden den priester practische richtlijnen gegeven door zijn Bond, de Priester-Missie-Bond, die zich ten doel stelt : in de priesters en door dezen in de gelovigen een vurige missiegeest op te wekken, opdat alle leden der H. Kerk samenwerken aan de verbreiding van het Rijk van Christus over geheel de wereld. Dit doel wil de Priester-Missie-Bond namelijk bereiken door verschillende middelen, die aldus zijn samen te vatten : het gebed voor de Missie, de propaganda onder de clerus en het volk, het aankweken van Roepingen en het bevorderen van de Pauselijke Missiegenootschappen (cf. P. Manna in : ,,De Priester-Missiebond''. Priester-Bijlage van ,,Het Missiewerk'', Dec. 1938). Voor den priester resulteren hieruit de volgende verplichtingen : het gebed, de bestudering der missievraagstukken, activiteit onder de gelovigen. Dat zijn de middelen, die Rome den priester aan de hand doet ; ,,et hinc manat fons totius apostolatus''.

Het Gebed. Zoals Jezus zijn leerlingen leerde bidden voor Zijn rijk in de bede, die wij zo vele malen herhalen : ,,Adveniat regnum tuum'', zo ook moet de priester bidden, met aandrang bidden om de uitbreiding van Christus' rijk. ,,Voor alles — want het gaat hier om een eerste plicht — dring ik er op aan, dat er gebeden, smekingen, voorbeden en dankzeggingen worden opgedragen voor alle mensen . . . . dit is immers goed en welgevallig aan God onzen Zaligmaker, die wil, dat alle mensen zalig worden en tot de kennis der waarheid geraken'' (1 Tim. 2, 1—3).

In het volle bewustzijn dat het bekeringswerk uiteraard het werk der genade is, roept de H. Vader allen, dus zeker de priesters tot een blijvende gebedskruistocht op. ,,De gebeden voor deze zaak, voortreffelijker en God-welgevalliger dan elke andere, zullen zeker nooit hun uitwerking missen. Gelijk Mozes, terwijl de Israëlieten met Amalec streden, op de top van de berg met opgeheven handen Gods hulp voor hen afsmeekte, zo moeten alle christenen door een godvruchtig gebed de Evangeliepredikers bij hun moeizamen arbeid in de wijngaard des Heren ter hulp komen'' (Max. Illud). ,,Bewerkt dan allereerst dat gij bij de uwen ingang doet vinden en geleidelijk doet verspreiden de vrome gewoonte, zowel van te vragen ,,dat de Heer van de oogst arbeiders zoude zenden in Zijn

oogst", als van te smeken om de hulp van hemelse verlichting en genade voor de ongelovigen" (Rer. Eccl. p. 10).

„Want — zo redeneert Benedictus XV in Zijn Encycliek „Maximum Illud" — want de verbreiding der Christelijk leer is uitsluitend Gods werk, daar God alleen vermag door te dringen in de zielen om het verstand te verlichten door de schittering der waarheid, den wil te ontvlammen voor de deugd en den mens voldoende kracht te schenken om te aanvaarden en ten uitvoer te leggen, wat hij als waar en goed heeft leren kennen". Zoals ook reeds Leo XIII gezegd had : „Het christenvolk breidt zich op de allereerste plaats uit door de innerlijke stuwing en werking van den Heiligen Geest" (Sancta Dei Civ.). En zo zegt ook Pius XI : „Alles zal vergeefs zijn, indien niet God door Zijn genade de zielen der ongelovigen treft, ze vertedert en tot Zich trekt" (Rer. Eccl. p. 11). En in één Zijner Encyclieken over de hereniging der Kerken (Ecclesiam Dei p. 51) zegt Pius XI : „Omdat deze hereniging tot de algemene eenheid voornamelijk Goddelijk werk is, moet zij door de genade en de hulp van God verkregen worden. Daarom moeten wij volharden in vurig gebed".

De priester, de middelaar tussen God en de mensen, „qui pro universo terrarum orbe, legatus apud Deum et deprecator, intercedit" (Joann. Chrysost.) zal dan ook op de allereerste plaats Gods zegen afsmeken over het missiewerk. In zijn mond hebben die woorden : „Adveniat regnum tuum" zo'n bijzondere klank, juist omdat de priester zozeer gelijkt op Christus.

Evenzo heeft een bijzondere kracht dat gebed, dat hij bidt in naam van de Kerk, dat voortdurend gebed van alle priesters waar ter wereld ook, dat in een langgerekte aaneenschakeling tot de hemel opstijgt, het Breviergebed. De priester bidt het „in unione illius divinae intentionis", in vereniging met die goddelijke intentie, waarmee Christus zelf God lof zong. Is dat gebed niet een nooitverstommende smeking om de bevestiging van Christus' rijk ? Is dat gebed niet een voortdurende bede om overwinning op de vijanden van het Godsrijk, om de groei van het Mystiek Lichaam van Christus tot de volle wasdom ? Wordt hier niet heel de schepping opgeroepen tot een grootse huldiging van de Goddelijke Majesteit ?

„Zingt en jubelt ter eere van God,
Zingt en juicht voor onzen Koning!
Want Hij is Koning van heel de aarde;
Zingt dus een hymne ter eere van God!
God heeft het koningschap over de volkeren aanvaard,
God heeft zijn heiligen troon bestegen;
De vorsten der volkeren sluiten zich aan
Bij het volk van Abrahams God.
Want Gode behooren de heerschers der aarde;
Hij alleen is hoog verheven! (Ps. 47).

Zingt een nieuw lied ter eere van Jahweh
Heel de aarde, zingt Jahweh ter eer!
Zingt voor Jahweh, en zegent zijn Naam,
Verkondigt zijn heil iederen dag;
Meldt aan de natie's zijn glorie,
Aan alle volkeren zijn wonderen! (Ps. 96; vert.
Prof. R. L. Jansen O.P.).

Bestudering der missievraagstukken. De priesterlijke missieactie kan niet van blijvende aard zijn als deze niet wetenschappelijk beredeneerd is. Het is daarom, dat de H. Vader de priesters herhaaldelijk aanmaant tot bestudering van de missiewetenschappen. Daarom richtte de immer voor de Missiën ijverende Paus Pius XI een Vaticaanse tentoonstelling in, daarom ook een permanent Lateraans Missiemuseum, opdat allen „zouden begrijpen met welk een geestdrift, met welk een dringend gebed tot God, met welk een vrijgevigheid ook, door hem moet worden deelgenomen aan zulk een heilig en vruchtbaar werk" (Rer. Eccl. p. 6). Tot diepere bestudering van de herenigingsproblemen werd het Oosters Instituut opgericht. „Iedereen, die de geschiedenis der Katholieke Kerk ook maar oppervlakkig heeft gelezen", zo heft Pius XI Zijn Encycliek „Rerum Orientalium" aan, „weet, hoeveel zorg Onze Voorgangers er in de voorbije eeuwen aan hebben besteed om de studie en een nauwgezetten kennis van Oosterse zeden onder de christenen, vooral echter onder de priesters, te bevorderen" (p. 77).

Hoe is een blijvende activiteit en een geregeld werken voor de Missiën — en hieraan juist hecht de H. Vader zo'n grote waarde — hoe is deze mogelijk, als alle theologische en historische kennis, alle geographische en ethnologische scholing aangaande de Missiën

ontbreekt ! Diepere kennis ook is er voor den priester vereist wat betreft de toestanden en gebruiken van de Oosterse Kerken : deze kennis zal de liefde voor deze Kerken opwekken, deze liefde zal een toenadering bevorderen tussen de Kerken, die tengevolge van onjuist inzicht en wederzijds misverstaan eeuwenlang gescheiden werden en gescheiden bleven. Al de priesters die hun kennis in deze zaken verrijken, ,,zij zullen in hun ziel een inniger liefde opvatten jegens de ware Bruid van Christus, wier wondere schoonheid en eenheid in de verscheidenheid der riten zij des te meer zien uitschitteren'' (Rer. Orient. p. 89). Zeker, een diepgaande studie zal dikwijls onmogelijk zijn, doch wel is mogelijk een algemene vorming, die de priester ertoe zal brengen de gelovigen voor te lichten. Hierbij vindt hij een goede hulp in het orgaan van de Priester-Missie-Bond in Nederland : ,,Het Missiewerk''.

Is de priester bezield van een warme missie-ijver gebaseerd op een voldoende missiekennis, dan kan het niet anders of hij is ook de vurige bezieler en onvermoeide ijveraar bij allen over wie hij gesteld is. Dan zal hij hen spreken over de Missiën en hen succesvol opwekken tot het onderhouden van hun plichten ten opzicht van de Missiën. Qualis pastor, talis grex. Hij zal de kinderen bij het onderricht spreken over de Verlossing die Christus állen bracht, over het Rijk van Christus dat zich over àllen moet uitstrekken ; hij zal hen voorgaan en hen van jongsaf aan leren smeken tot den Hemelsen Vader, die wil dat allen zalig worden. ,,Wat kan de Hemelse Vader weigeren aan onschuldigen !'' (Rer. Eccl. p. 12). Met Leo XIII zal hij hen zeggen : ,,O, de heidenkinderen smeken om brood maar er is niemand die het hun breekt'' (Sancta Dei Civ.). Door zijn heilige ijver zal hij de kiem leggen in de jonge harten, die zal uitgroeien zó dat voorzeker enigen hunner, door Gods genade gegrepen, zullen uittrekken naar de missielanden. Is de priester zich van zijn missionarische taak bewust, dan zal hij ook een vurige bevorderaar zijn van de Pauselijke Missiegenootschappen ; hij zal zich gedrongen gevoelen deze door de Pausen herhaaldelijk dringend aanbevolen genootschappen te verbreiden en te doen bloeien. (Rer. Eccl. p. 16ss). Missiefeesten zal hij organiseren, film, tentoonstelling, elk middel zal hij aangrijpen, wanneer hij daardoor mede kan werken aan de uitbreiding van het Godsrijk, wanneer hij slechts op enigerlei wijze ertoe kan bijdragen, dat het Offer voor allen bestemd ook werkelijk een Offer voor allen wordt.

Doch het hoogtepunt en het centrum van alle activiteit zal den priester gelegen zijn in het Offer. Al het overige — zijn gebed, en zijn studie en zijn activiteit onder de gelovigen — culmineert in dit éne: zijn offer dat hij in persona Christi opdraagt aan den Vader, het Offer tot verzoening van velen.

Vandaar wijst ook de H. Vader op dit machtig gebed: „Alle priesters .... zullen vooral onder de H. Mis, de gave van het geloof voor de ontelbare menigte der heidenen afsmeken en anderen tot dit gebed brengen" (Rer. Eccl. p. 15).

Vandaar zegt de H. Vader dat wij bijzonder het Sacrament der Eucharistie moeten vereren, het onderpand en de voornaamste oorzaak der eenheid." „Goedgunstig moge God verlenen de gave van eenheid en van vrede te schenken, die onder de offergaven zinnebeeldig worden voorgesteld". Zowel de Latijnen als de Oosterlingen verenigen zich bij hun offer in datzelfde gebed" (Secreta uit de H. Mis van Sacramentsdag; Eccl. Dei. p. 52).

„Dit is een werkelijke offerande van een goddelijk slachtoffer .... zij heeft derhalve een werkelijke kracht ter verzoening van het mensdom met de eeuwige Majesteit van God, die door de zonde is beledigd" (Ad cath. sac. p. 13).

In het Offer is de priester in de volle zin van het woord priester: in het Offer is hij middelaar tussen God en de mensen, in het Offer draagt hij de gebeden der mensen tot voor de troon van de Goddelijke Majesteit en geeft hij de rijkelijke zegeningen Gods aan de mensen; in het Offer geeft de priester ons aan God en God aan ons.

Missionarisch is de taak van den priester. Deus qui humanae substantiae dignitatem mirabiliter condidisti! Wonderlijk had God den mens geschapen en hem gesteld boven al Zijne werken. Door de opstandigheid van Adam keerde de mens zich van God af. Mirabilius reformasti! Wonderlijker herstelde Christus' bemiddeling de menselijke waardigheid, de Goddelijke Middelaar gaf den mens opnieuw de macht kinderen Gods te worden. Dezelfde taak van bemiddelen tussen God en mens is ook de taak van den priester. Hij doet allen delen in het leven van Christus, hij doet allen delen in de gaven der Verlossing door allen te doen delen in het éne Offer van Christus Jezus, door allen in te schakelen in het Offer van den enigen Middelaar in wien alles bestaat, in wien alles leeft tot glorie van den Vader.

De priester is als de Hogepriester, die allen terugvoert tot God,

de Hogepriester in wien allen den Vader een verheven gloriehymne zingen :

,,Gloria in excelsis Deo
et in terra pax,
in hominibus bona voluntas.
Glorificamus te, adoramus te
per magnum pontificem
te Deum verum''. (Apost. const. 4).

M. A. M. PAANAKKER.

HET OUDSTE ARGUMENT VOOR DE REDELIJKHEID VAN DEN KATHOLIEKEN GODSDIENST

Men kan de Apologetica als de systematische geloofsverdediging in een tweevoudig opzicht beschouwen : naar haar theoretische en naar haar practische functie.

Als theoretische wetenschap onderzoekt en ordent zij de vooronderstellingen van het Geloof ; zij geeft als zoodanig een redelijke verantwoording over de consequente houding van wie zich in de Geloofsaanvaarding verstandelijk gewonnen geeft aan de ongeziene werkelijkheid van den zich openbarenden God, en legt op die wijze het natuurlijk fundament, dat de H. Godgeleerdheid mede van noode heeft om een *rationabile obsequium* (Rom., XII, 1) — 'n redelijke eeredienst — te kunnen zijn.

In haar practische functie beoogt de Apologetica meer direct het geluk van den mensch. Niet het vage en onvolmaakte geluk, dat de mensch zich door eigen krachten zou weten te verwerven ; zelfs niet een volmaakt natuurlijk geluk, dat God alleen zou kunnen geven, maar het geluk dóór en in God, dat ons door de Openbaring als feitelijke eindbestemming in het vooruitzicht werd gesteld en waarvoor het genade-instituut der Katholieke Kerk de middelen heeft om het te bereiken.

Het is bekend, dat de apologeten uit de eerste eeuwen van het Christendom de wetenschappelijke Geloofsverdediging vooral in haar practische functie hebben beoefend. De juistheid van het Christelijk Credo zagen zij terecht gewaarborgd in de Openbaring

van het Woord, maar de Openbaring in Christus werd op haar beurt aanvaard en verdedigd vanuit de dichtbije historie èn . . . . op grond van de overweging, dat de mensch zonder een persoonlijk ingrijpen van den kant van God toch eigenlijk maar een halfslachtig en zichzelf ongenoegzaam wezen is. Het is deze overtuiging van de menschelijke hulpbehoevendheid, welke Irenaeus tot medelijden stemde met de ongeloovigen, die over de belangrijkste levensvragen redetwistten, maar het met niemand, zelfs niet met zichzelf eens konden worden. Het is dezelfde overtuiging, welke Tertullianus tot de vermetele stelling dwong, dat de menschelijke ziel van nature Christelijk is; welke Augustinus deed verzuchten: „Mijn hart is onrustig totdat het rust in U", en waaraan in de latere Augustijnsche traditie een meer wijsgeerige formuleering werd gegeven in Anselmus' *Credo ut intelligam* — ik geloof opdat ik verstandelijk kenne.

Men kan over deze en dergelijke uitspraken zijn hoofd schudden vanwege de stoutmoedigheid, waarmede zij werden gelanceerd, maar men kan niet ontkennen, dat zij tot het apologetisch erfdeel der Vaders behooren.

Er zijn maar weinig theologische onderwerpen, die zóó langdurig en zóó fel verdedigd en bestreden zijn als het natuurlijk verlangen naar het zien van God.

Werd in de Augustijnsche traditie dit natuurlijk verlangen vrij algemeen aanvaard en gezien als een wezenlijke, entitatieve ordening van den menschelijken persoon tot zijn hoogste vervolmaking in God, nà St. Thomas van Aquino ontstaat er over dit punt strijd onder de geleerden. Eerst nà St. Thomas. De Aquiner zelf heeft in dezen niet tegen de bestaande traditie gepolemiseerd. Integendeel, naast de vele andere plaatsen in zijn uitgebreid oeuvre werd een zeer belangrijk deel van z'n apologetisch hoofdwerk: de *Summa contra Gentiles* gewijd aan de beschouwing van het *desiderium naturale ad Deum videndum*. En zelfs leidt hij er de mogelijkheid van de zaligende aanschouwing uit af!

Dit te constateeren is een consequentie, welke Thomas' voornaamste commentatoren niet hebben aangedurfd. Cajetanus, Ferrariensis, Bañez, Suarez, de Salmanticenses, Joannes a S. Thoma en Billuart deden al het mogelijke om den engelachtigen Leeraar van een vermeend naturalisme vrij te pleiten. Het was hun goed

recht, dat zij hun Magister niet voor onrechtzinnig wilden zien uitgemaakt. Dat zij echter aan de hand van zeer scherpzinnige onderscheidingen de gewraakte passages wilden interpreteeren op een wijze, welke St. Thomas zelf zeker niet zou hebben goedgekeurd, mag men hun als een exegetische fout aanrekenen, waardoor het probleem niet opgelost, alleen maar bemoeilijkt werd.

Het is hier echter niet de plaats om St. Thomas tegenover zijn commentatoren te verdedigen. Wij geven zijn opvatting dus slechts, voorzoover deze zich bij de bestaande traditie aansluit en uitdrukkelijk pleit vóór de aanwezigheid van een natuurlijk verlangen naar het zien van God.

Reeds in Boëthius' *Boeken over den Troost der Wijsbegeerte* vinden we een betoog, dat uitgaande van de feilbare verstands- en wilsstrevingen des menschen, besluit tot de juistheid van de Christelijke opvatting, welke de Gelukzaligheid legt in de hoogst mogelijke vervolmaking in God.

Alle menschen streven naar het geluk. Niet een geluk, dat begrensd is door de maten van tijd en ruimte, maar den blijvenden toestand van het volwaardig en restloos bevredigd zijn.

Wáár zoeken de menschen dat geluk ?

„Eheu quae miseros tramite devios abducit ignorantia".

Overal. Behalve dáár, waar het te vinden is. De menschelijke geest droomt zich een geluk en het menschelijk verlangen tracht het te bereiken. Maar het is slechts een droom, en wie het droombeeld grijpt, wordt vroeg of laat bij zijn ontwaken sterk ontnuchterd. Men zoekt zijn geluk in den rijkdom, in eer en waardigheid, in macht en heerschappij, in roem en in zingenot. Wat baat het tenslotte ? Steeds blijft er iets te wenschen over.

„Het lijdt geen twijfel : deze wegen tot het geluk zijn dwaalwegen. Zij kunnen niemand leiden tot het doel, dat zij voorgeven in zijn bereik te zullen stellen . . . . Ge tracht u sommen gelds te verzamelen ? Ge ontneemt het aan wie het bezit. Ge wilt door uw waardigheid schitteren ? Maar om haar te verkrijgen moet ge er om smeeken ; en door haar te verlangen vernedert gij uzelf. Ge zoekt macht ? Goed, maar ge zult dan aan het gevaar onderhevig zijn, dat uw onderdanen u belagen. Ge wilt geëerd zijn ? Door moeilijkheden verdeeld blijft ge toch in zorgen. Ge zoudt een zinnelijk leven willen leiden ? Maar wie heeft geen minachting en afkeer

tegenover den slaaf van zijn eigen armzalige en brooze lichaam ?" [1])

De mensch stelt zich niet tevreden, kàn zich niet tevreden stellen met het gedeeltelijk en voorbijgaand geluk, dat deze wereld en dit leven kunnen bieden. Steeds blijft er iets te wenschen over. De mensch heeft, over alle feitelijke wilsstrevingen heen, duurzaam behoefte aan een verzadiging, zóó volledig en zóó intens, dat alleen God haar kan geven. De mensch verlangt van nature naar God !

Met deze beschouwingen verraadt Boëthius duidelijk zijn Platoonsche vorming. Men kan haar terugvinden bij bijna al de prominenten van de Augustijnsche richting en het is niet moeilijk om bv. in de werken van St. Bonaventura een soortgelijke verhandeling over de juistheid van het Christelijk geluksbegrip aan te wijzen.

Volledig overtuigend is Boëthius' redeneering nochtans niet. Want, nog ongeacht de omstandigheid, dat ,,de laatste Romein" ons met betrekking tot de vraag, of God ons primair in het verstand of in den wil de verzadiging zal geven, vrijwel volledig in het onzekere laat, rest altijd deze principieele moeilijkheid : ,,Ja, maar als het geluk, dat wij van nature verlangen, nu maar mogelijk en geen fictie is".

Op deze moeilijkheid wordt tot diep in de Middeleeuwen steeds geantwoord met het beroep op de Openbaring. Christus is tot ons gekomen met de Blijde Boodschap, welke inhield, dat den mensch, door Gods genade verheven, het volmaakt geluk als een bereikbaar goed in het vooruitzicht werd gesteld.

St. Thomas van Aquino, die altijd en overal het bestaan van een natuurlijk wilsverlangen naar de zaligende aanschouwing ontkent, omdat voor hem een positieve wilsdaad tegenover het bovennatuurlijke alleen maar mogelijk is na de Geloofsaanvaarding, waardoor de aanschouwing van het Goddelijk Wezen als een mogelijke realiteit gekend wordt, heeft de Augustijnsche opvatting over het natuurlijk verlangen naar het volmaakte geluk in God goed gekend en er dankbaar gebruik van gemaakt. In dien zin, dat hij het argument, zooals het bij Boëthius ligt, volledig meent te kunnen handhaven, maar het, uit hoofde van zijn ontoereikendheid, in een drievoudig opzicht versterkt tot een apologetische bewijsvoering, welke ook voor de ongeloovigen overtuigend moet heeten.

---

[1]) Boëthius, *De Consolatione Philosophiae*, L. II, prosa 8.

Op de eerste plaats heeft St. Thomas de mogelijkheden van het natuurlijk wilsverlangen meer uitgeput en systematischer behandeld dan Boëthius dit had gedaan. Men zie b.v. het derde Boek van de Apologetische Summa, dat heel sterk aan de *Boeken over den troost der Wijsbegeerte* herinnert. St. Thomas betoogt daar, dat, hetgeen de menschen zich gemeenlijk als hèt geluk voorstellen, in werkelijkheid de totale bevrediging niet kan waarborgen. Altijd blijft er iets te wenschen over. Zoo kan het volmaakte geluk niet te vinden zijn in eenige wilsdaad (c. 26), in lichamelijk genot (27), in eer (28), in menschelijke glorie (29), in rijkdom (30), in wereldlijke macht (31) in eenig goed voor het lichaam (32), in zintuigelijk goed (33), in een daad van zedelijke deugd (34) of van beleid (35), in kunstbeoefening (36). Al deze goederen zijn slechts tot op zekere hoogte begeerenswaardig, maar in het bezit daarvan komt het natuurlijk verlangen niet tot rust, het wekt nieuwe streefdaden op, die van een hoogere orde zijn.

De tweede aanvulling van het argument leert ons Thomas direct als den Aristotelicus kennen. In den eersten zin van zijn *Metaphysiek* had de Stagyriet het als een ervaringsgegeven waargenomen, dat de mensch wil weten, kennen, inzicht hebben. En hij formuleerde dit aldus : ,,alle menschen streven er van nature naar te kennen''. Mèt Aristoteles verdedigt ook St. Thomas het primaat van het verstand, en het is deze intellectualistische instelling, welke hem aan de bewijsvoering vanuit het natuurlijk verlangen een belangrijke ontwikkeling doet geven.

De mensch kan zijn wilsdaad richten op het kennen van honderden particularia, zoolang hij niet alles kent, zoolang hij niet de Oorzaak van alles ent, blijft het natuurlijk verlangen rustig voortbestaan. Daarom kan hij zich niet tevreden stellen met het kennen van God, zooals hij dat practisch reeds doet (38), noch met een conclusiekennis (39), noch met de Geloofskennis (40), noch met een Godskennis, zooals de Arabische wijsgeeren zich die voorstelden (41 ; 42 ; 43), noch met de kennis van de geestelijke zelfstandigheden of van God zelf, zoolang deze kennis gebonden blijft aan de voorwaarden van dit leven (44 ; 45).

En in het hiernamaals ?

Ook daar zal niet elke willekeurige Godskennis voor ons het volmaakte geluk kunnen beteekenen. Zoo vergissen we ons zeer, wanneer we ons voorstellen, dat het natuurlijk verlangen naar

kennis volkomen bevredigd wordt door de kennis van God in Diens beeldgelijkenis, die wijzelf zijn. Want geen enkel effect is aan de eerste Oorzaak gelijkwaardig (49). *Non quiescit desiderium naturale* — het natuurlijk verlangen komt er niet door tot rust.

Wat we van nature verlangen is niet de kennis van het een of ander effect, maar de oorzaak van al de waarneembare effecten; niet een onvolmaakte kennis door het gebrekkige beeld, maar de onmiddellijke, intuïtieve aanschouwing van het Goddelijk Wezen.

Er is nog een derde aanvulling, waardoor het betoog van Boëthius, na vollediger uitgewerkt en scherper gepreciseerd te zijn, ook nog voor den niet-geloovigen bewijskrachtig wordt. Men moet dit goed verstaan. Wie niet het bestaan van God belijdt, zal zich ook door St. Thomas niet laten overtuigen. Maar het is, om overtuigd te kunnen worden, niet noodig, dat men in de Openbaring gelooft. Al wie, hoe dan ook het bestaan erkent van een scheppenden en besturenden God, bedrijft een zonde tegen het verstand, wanneer hij volhoudt, dat hij in zijn diepste wezen niet naar de wezenskennis van God verlangt.

Het is alweer een aan Aristoteles ontleende these, welke Thomas voor den opbouw van zijn argument benut. Als commentator van den Wijsgeer had hij er kennis van genomen en er zijn waardeering aan gegeven, als verdediger van de katholieke waarheid maakt hij er regelmatig gebruik van, omdat zij zulke prachtige diensten bewijst in de redelijke verklaring van de onsterfelijkheid der ziel, de opstanding van het lichaam èn .... de mogelijkheid van de zaligende aanschouwing. Het is deze stelling:

„*Een natuurlijk verlangen kan niet ijdel zijn*". [1])

Onder *natuurlijk verlangen* heeft men hier geen bewuste, al of niet vrije wilsdaad te verstaan; al was het alleen maar, omdat de Aquiner elk natuurlijk wilsbegeeren tegenover de visio beata geregeld aan van de hand wijst. Bedoeld is de entitatieve, menschelijke natuurstreving, welke aan alle feitelijke streefdaden ten grondslag ligt. Op het voetspoor van Aristoteles schakelt St. Thomas dit desiderium naturale in in de dynamische ordening

---

1) Aristoteles, *De Coelo*, L. I, c. 4; L. II, c. 11; (ed. Berol. pp. 271, 291). *De Anima*, L. III, cc. 9, 12; (ed. Berol. pp. 432, 434).

St. Thomas, II *Sent.*, D. XXIV, Q. III, art. 1; III *Sent.*, D. XXVII, Q. I, art. 1; *S. c. Gent.*, L. II, cc. 55, 79; L. III, cc. 44, 51; L. IV, c. 79; *Comp. Theol.*, c. 104; *S. Theol.*, I, Q. LXXV, art. 6.

van héél de natuur, welke een Goddelijke Kunst genoemd wordt. Dáárom kan het niet *frustra*, niet zinloos zijn.

Hetgeen God onmiddellijk (of middellijk door medewerking van tweede oorzaken) tot stand brengt, maar niet van het vrije initiatief van eenig redelijk schepsel afhankelijk is, beantwoordt altijd aan zijn doel. God maakt in de natuur niets ijdel ; Hij maakt geen dingen, die niet voor hun doel berekend zijn. De mensch ,,kan'' dat wèl. Hij dankt die ,,macht'' aan het verstandelijk beeld, dat bedriegen kan. In Gods natuur beantwoordt alles aan het doel, dat de ,,Ordenaar'' van den cosmos zich voorstelt ; Diens Macht is even oneindig als Zijn Wijsheid. De eindterm van de natuurstreving moet dus mogelijk zijn. Niet, dat de natuurstreving altijd en onder alle omstandigheden feitelijk vervuld zal worden. Er zijn feitelijk vele mislukkingen in de natuur. Dat ligt niet aan eenig tekort in de afzonderlijk strevende natuurdingen, maar aan de door God gewilde ordening van het cosmisch geheel, welke het nu eenmaal noodig maakt, dat het eene onderdeel dikwijls voor het andere moet wijken. Maar daardoor wordt het beginsel niet geraakt. Dit zegt alleen maar, dat voorzoover het van de natuur van het strevende ding afhangt, de eindterm bereikbaar moet zijn.

Het menschelijk verlangen naar het zien van God is zulk een natuurstreving. Het is geen daad, geen reeks van daden, maar de basis van heel de strevende werkdadigheid. Het is de intellectueele geschapen natuur zelve in haar dynamische ordening op het kennen van wat dan ook.

Welnu, zegt St. Thomas, het natuurlijk verlangen in dien zin verstaan kan niet ijdel, niet zinloos zijn. En daarom moet het mogelijk zijn God te zien, zonder eenig kenmiddel, in een directe, intuïtieve aanschouwing.

De meeste commentatoren van St. Thomas hebben, naar onze overtuiging, hun Meester op dit punt niet kunnen volgen. Wat niet belet, dat de traditie, welke door Thomas niet werd afgebroken maar versterkt, zich zonder onderbreking tot op onze dagen heeft voortgezet. Henricus Gandavensis, Richardus de Mediavilla, Scotus, Durandus, Soto, Toletus, Gregorius de Valentia, Bellarminus en de Augustinienses zijn er de roemrijke vertegenwoordigers van.

Merkwaardig is, dat het apologetisch bewijs vanuit de mensche-

lijke ongenoegzaamheid bijna steeds zijn sterkste ontwikkeling vond buiten den kring van het streng-Thomisme. Vooral in den nieuweren tijd. Gratry behandelde het *désir vers l'infini* op een wijze, die voor de School beslist onaannemelijk was. Dechamps' Apologetica beteekende een revolutie in de klassieke Geloofsverdediging, en Blondel's wijsbegeerte van de Daad heeft de meest onvriendelijke benamingen gekregen.

Met dat al kan men niet ontkennen, dat de apologetische werkers ten allen tijde mèt Tertullianus en St. Augustinus in de „Christelijke ziel" en in het „onrustige hart" een prachtig getuigenis hebben gevonden voor de redelijkheid van de katholieke Godsdienst. Mogelijk heeft de goede wil menigmaal aanleiding gegeven tot overdrijving. Men mag dat evenmin goedkeuren als ontkennen. Maar de Christelijke geest heeft een roeping óók voor den medemensch. En de Christelijke „bezetenheid" is geen zonde. Zij moet niet gedood, maar geremd worden. Komt een hoogere waarheid in gevaar, dan zal het verstand onverbiddelijk moeten zijn en de Kerk haar veroordeeling uitspreken. Tegenover het oudste apologetisch argument heeft Rome zich nooit in afkeurenden zin uitgesproken. En nadat de ergste strijd over het verlangen naar God ten naastebij geluwd is, schijnt ook het verstand opnieuw waardeering te vinden voor de transcendente beteekenis van de menschelijke ongenoegzaamheid. Augustinus en Boëthius, Bonaventura en Thomas, Dechamps en Blondel hebben geen mysterie ontsluierd, alleen maar de aanvaardig van het mysterie aannemelijk en raadzaam gemaakt. Wat tenslotte het doel is van elke Geloofsverdediging, van ieder apostolaat en van alle missieactie !

Over de practische waarde van dit „nieuwe" apologetische argument zal niet veel discussie noodig blijken. Het vraagt, om begrepen te worden, minder scherpzinnigheid dan de traditioneele bewijsvoering over het historisch feit der Openbaring, welke bewijsvoering het intusschen niet kan of mag verdringen, wèl aanvullen en versterken.

Voor het overige spreekt het den mensch héél sterk aan.

Wanneer het waar is, dat de Geloofsgenade als vrije liefdegave Gods in den mensch nochtans een ontvankelijke natuur veronderstelt, dan zal, ongeacht de actueele genade, geen enkel motief zóó sterk opwekken tot bereidwilligheid als het beroep op de menschelijke nooden, die door geen mensch gelenigd kunnen worden. Het

zijn niet de nooden van het oogenblik, niet de meetbare begeerten naar een lichamelijk goed, noch de veranderlijke verlangens naar een gedeeltelijke voldoening van den geest ; het is de natuurstreving van de anima humana zelve, die om de duurzame vervolmaking vraagt, waarvoor alleen de Kerk de middelen heeft.

Voor den ontwikkelden Europeaan en den cultuurarmen boschneger maakt dit geen verschil. Wat de eerste door verstandelijke overweging leert erkennen, zal de laatste gereedelijker aanvaarden op het impuls van zijn ongekunstelden en natuurlijken geest. Voor deze beiden en voor allen geeft de eigen hulpbehoevendheid den doorslag. Zij is een klemmende vraag naar het bevrijdend antwoord. Niemand kan dit zichzelven geven De sterkste denker zal in zijn verste vluchten stranden voor het geheimnis van het ,,gansch Andere''. Alleen de Kerk geeft hem hieromtrent de gewenschte zekerheid. En de arme broeder in het eigenlijke missieland, die mèt het Christendom tevens de eerste beschaving van den geest verwacht, zoekt óók het ,,Onbereikbare''. Hij bewerkt de stof, hij bewerkt zichzelf, hij schept zich een eigen tehuis en een breederen familiekring, hij keert zich tot de gemeenschap van zijn dorp en van zijn stam. Maar zijn wereld is te klein voor het geluk, dat hij zich zoekt. Hij legt zich een zedelijk juk op, snijdt zich een afgodsbeeldje, aanbidt de zon en houdt zich bezig met magische praktijken. Maar zijn groote levensvraag blijft voortbestaan. Totdat de missionaris komt, die het verlossende antwoord geeft. Een antwoord, dat alleen kan worden afgewezen op grond van een waanvoorstelling, die tenslotte tegenover elk concrete goed een onwil mogelijk maakt, maar dat uiteindelijk aanvaard zal worden na rustige bezinning over de verlangens van het hart, dat niet rusten kan tenzij in God.

Merkelbeek (L.) Dr. BROCARDUS MEIJER, O.Carm.

CHINESE VROUW EN MARIA-VERERING[1])

Welke gedachten het woord ,,Chinese vrouw'' bij U oproept, weet ik niet. Wel durf ik U te verzekeren, dat ik er niet ver naast zal raden. Immers deze proef heb ik elders meer dan eens genomen.... U denkt aan vrouwen met kleine voetjes.... Is het waar of niet ?.... U denkt verder aan Chinese dochters, die gedwòngen worden, om in het bekende schuitje te stappen.... U denkt aan vrouwen, die in de familie niets te vertellen hebben, maar zich als slavinnen moeten afsloven, met altijd de mogelijkheid op een goede dag als een oud kleed te worden weggeworpen.... Wat een toestand ! Wat een onmenselijk lijden ! ,,Wat een barbaren-toestand is het nog bij jullie !'' kreeg ik eens te horen van een ontwikkeld Europees meisje, dat ook iets over de missie had gelezen. ,,Stel je voor, dat vandaag of morgen mijn ouders mij zullen uithuwelijken op de wijze van jullie Chinezen ! Ik zou liever sterven dan met een onbekenden man trouwen ! !''

Staat datzelfde spookbeeld ook U niet voor den geest ? Zo ja, dan hebben we een aanknoopingspunt voor ons onderhoud : Immers, indien de Chinese vrouw zo'n minderwaardige plaats in de Chinese samenleving inneemt, strijdt dan Maria-verering niet tegen den geest der Chinezen ? Niet zonder enige bezorgdheid wordt deze vraag door ons gesteld, want Maria is toch ook een vrouw.

Vóór wij ons onderzoek beginnen, kan ik U tot Uw geruststelling zeggen, dat Maria-vereering in het geheel niet strijdt met de Chinese mentaliteit. Sterker nog : ze is geheel overeenkomstig het Chinees karakter. Deze bewering behoeft enige verklaring. Natuurlijk, die verklaring zal U gegeven worden. Gelieve mij een ogenblik te volgen naar het mysterieus, voor den Westerling meestal ontoegankelijk, rijk der Chinese vrouw.

Daar ziet U vooreerst, dat Chinese dochters in den regel volgens de wensen en inzichten der ouders trouwen. Dit is een vaststaand feit, ongetwijfeld ! Maar, is een dergelijke wijze van trouwen zowel in bedoeling als in zich verkeerd ? Als dat het geval is, dan is het Chinese huwelijk terecht veroordelenswaardig. Laten we het geval echter wat nader beschouwen.

Allereerst moet worden toegegeven, dat het wel eens voorkomt, dat een Chinees meisje door haar ouders gedwóngen wordt om te trouwen. Maar dit is gelukkig een zeldzaamheid. Immers, trouwen volgens de inzichten van vader en moeder staat geenszins gelijk met gedwongen-worden-te-trouwen. Op enkele uitzonderingen na geschiedt het Chinese huwelijk met *volledige instemming* van bruid en bruidegom, en wel hierom :

Vooreerst omdat de Chinese *jongen* zijn bruid inderdaad beschouwt als het grootste geschenk, dat zijn ouders hem kunnen geven. ,,Een vrouw in huis is geluk in huis'', zegt een Chinees spreekwoord. En de Chinese ouders zien in hun zoon altijd een toekomstigen vader, in hun dochter een toekomstige moeder. Wat is meer vanzelfsprekend voor Chinese ouders, die in deze geestessfeer leven, dan hun jongen zo spoedig mogelijk een bruid te bezorgen en aan hun dochter een passenden man ? Voor dat doel, voor

---

[1]) Het artikel handelt over Chinezen, die geen Europese opvoeding hebben gehad

het geluk van hun kinderen, moeten de Chinese ouders zich heel wat offers getroosten! En de praktijk wijst ook uit: de Chinese jongen beschouwt werkelijk zijn bruid als het mooiste cadeau van vader en moeder. Dit zal een Europeaan misschien onbegrijpelijk voorkomen. Dat is ook niets bijzonders! want de Oosterse wereld houdt er nu eenmaal veel dingen op na, die den Westerling op het eerste gezicht heel vreemd aandoen. Neem b.v. dit: Chinese ouders zullen zich uitermate verheugen, wanneer zij op hun 53ste of 60ste verjaardag als cadeau van hun kinderen een doodkist thuis gestuurd krijgen. Want zij zien in die doodkist een sterk bewijs van kinderlijke piëteit. Op dezelfde manier ziet ook de Chinese jongen in zijn bruid een liefdebewijs van zijn ouders.

Een tweede reden waarom het Chinees huwelijk in den regel met volledige instemming der kinderen wordt gesloten, is, dat het *meisje* van haar kant er vast van overtuigd is, dat haar ouders het best weten kunnen, wie goed bij haar past, en dat haar ouders hun best doen om werkelijk een goeden man voor haar te zoeken. Ook is het Chinees meisje zich op de dag van haar huwelijk wel degelijk bewust, dat ze bruid is, en als zodanig naar haar nieuwe familie gaat, en niet als een slavin. Een slavin wordt zonder enige feestelijkheid ingehaald, terwijl de bruid met grootse ceremoniën en eindeloze plichtplegingen wordt ontvangen en als kind in de familie van den bruidegom ingelijfd. De Chinese bruid weet door haar opvoeding echter wel, dat daarginds een heel ander, een veel zwaarder leven haar wacht: zij zal nu hard moeten werken om haar schoonouders, haar man en later haar kinderen terwille te zijn. Zit hier soms iets verkeerds in? St. Paulus immers leert toch ook, dat de vrouw den man onderdanig moet zijn en zich bekommeren moet om de belangen van haar man. Maar de Chinese bruid kan zich troosten met de gedachte, dat zij, als zij gewillig is en goed haar best doet, nooit zal worden weggestuurd. Daarvoor zullen haar schoonouders en haar kinderen borg staan. [1])

Zo gezien is het Chinees huwelijk niet alleen in bedoeling, maar ook in zich niet verkeerd. Dat het in bedoeling goed is, is boven reeds uiteengezet. En dat de Chinese wijze van uithuwelijken ook in zich niet verkeerd is, blijkt uit het feit, dat het huwelijk met volledig goedvinden van beide partijen wordt gesloten. [2]) Hieruit volgt, dat men geen reden heeft om het Chinees huwelijk als verkeerd, slecht of immoreel te betitelen. 's Lands wijs 's lands eer!

* * *

Uit het voorgaande blijkt al enigszins, dat vrouwen bij de Chinezen geenszins minderwaardig behoeven te zijn. Dit zal nog aannemelijker worden, als men weet, dat Chinese moeders grote invloed en gezag hebben, zodat zij grotelijks verschillen van slavinnen, die niets te vertellen hebben. Weliswaar hebben de moeders, zoolang ze nog jong zijn, weinig te vertellen. Dat is echter zo erg niet! Want de invloed van de Chinese moeders

[1]) Daarom komen echtscheidingen bij de Chinezen, ofschoon bij hen niet door de wet verboden, practisch zelden voor.

[2]) Ook in het Oude Verbond werden de meeste huwelijken op dezelfde wijze gesloten; ik denk b.v. aan het huwelijk van Isaäc met Rebecca.

stijgt overeenkomstig met het stijgen van het aanzien en de achting van haar man en haar kinderen, al zal die invloed ten aanzien van de buitenwereld niet altijd direct voor iedereen merkbaar zijn : de Chinese familie is nu eenmaal patriarchaal ingericht. In het openbaar zal de vader steeds als gezagsdrager optreden en niet de vrouw. Maar binnen de familiekring is de Chinese moeder ook ,,moeder'', d.w.z. het middelpunt waar alles om draait, de band die alle familiebetrekkingen samenhoudt. En de achting en eerbied van Chinese kinderen, vooral als deze zelf getrouwd zijn, voor hun moeder grenzen aan het ongelooflijke !

Hieruit volgt, dat de Chinese vrouw in de familiekring geen minderwaardige plaats inneemt en dus de *Maria-verering* — nu zijn we weer bij ons uitgangspunt — niet per se tegen de Chinese geest behoeft in te gaan. Integendeel, Maria-verering is geheel overeenkomstig het Chineese karakter, juist omdat de Chinezen zo'n geweldige hoogachting en liefde voor hun moeder hebben. En we weten, dat Maria niet alleen Moeder is van God, maar ook een bezorgde Moeder der mensen. Zonder meer kan men nu staande houden, dat Chinezen grote Maria-vereerders kunnen zijn. Als de verering van Kwan-Yin, een barmhartige Boeddhistische godin, zo'n algemene verspreiding onder de Chinezen kan vinden, dan kan men met grote waarschijnlijkheid zeggen, dat Maria-verering zeker een grage ingang zal vinden bij het Chinese volk.

Ook achteraf blijken de Chinezen echte vereerders van Maria te zijn. In Singkawang kwam jaarlijks een bejaarde Chinees op Maria's Geboorte een cadeau bij den missionaris brengen. Het cadeau bestond uit enkele pakjes ,,martjoens'' (vuurwerk) die de schoolkinderen moesten afsteken als bij een groot feest. Deze gebeurtenis herhaalde zich jaren achtereen. Tenslotte vroeg de missionaris nieuwsgierig dien man naar de reden van zijn handelwijze. ,,Och'', luidde het simpel antwoord, ,,ik doe het om Moeder Maria een plezier te doen. Want Kerstfeest wordt zo luisterrijk gevierd. En de Geboorte van Maria wordt zo achteloos vergeten !....'' Een klein feitje dat toch heel veel zegt....

De Chinezen, zij kennen reeds hun grootste feest, het feest der feesten : het Kerstfeest, het Geboortefeest van den Zoon Gods. Dit is weer zo geheel overeenkomstig de Chinese natuur. Bij de geboorte van het kind, vooral als het een zoon is, moet er flink gefeest worden. Hetzelfde moet natuurlijk ook gebeuren bij de geboorte van het Goddelijk Kind, den Redder en Verlosser van alle mensen. Maar.... bij het Chinese geboortefeest wordt ook de moeder niet vergeten. Ook de moeder staat in het middelpunt van aller belangstelling en verering. Daarom zal iedere Chinees, die het Goddelijk Kind komt aanbidden, ook eerbiedig zijn hoofd buigen voor Maria, de Moeder van God. Maar die Goddelijke Moeder is óók de Moeder van alle mensen. Om deze reden durven we de vaste hoop uitspreken, dat de Maria-devotie onder de Chinezen zal uitgroeien tot een lievelingsdevotie, tot een volksdevotie, gelijk het Kerstfeest bij hen geworden is tot het grootste feest van het kerkelijk jaar. Dat ligt immers geheel in de lijn van de Chinese natuur. Moge deze hoop reeds in een nabije toekomst in vervulling gaan.

Laat komen Uw Rijk, Maria, ook onder de Chinezen !

Fr. DEODATUS (LI TJN SIONG) O.F.M.Cap.

BOEKBESPREKING

Schurmans, F. M. — S.J. — *Bloedgetuigen van Christus.* Martelaarsdocumenten uit de eerste eeuwen der Kerk. — 244 blz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1940. — f 2.90; geb. f 3.75.

Na een oriënteerende inleiding over de christenvervolgingen in de eerste eeuwen der Kerk en over de geschiedkundige echtheid der beide soorten van martelaarsdocumenten, nl. de *Acta,* d.w.z. processen-verbaal van dagvaarding, verhoor en veroordeeling, en de *Passiones,* d.w.z. mededeelingen over den marteldood, geschreven door ooggetuigen of goed-ingelichte tijdgenooten, — heeft de auteur die documenten in het Nederlandsch vertaald en samengesteld, welke het meest inzicht geven in de methoden van vervolging gedurende dat tijdvak.

Omdat de christenen in een heidensche wereld zich terugtrokken uit het openbare leven, beschuldigde het volk hen, dat zij in hun geheime samenkomsten de tooverkunst beoefenden en kindermoord bedreven. De keizers buitten die vijandige stemming dikwijls uit voor hun persoonlijke belangen, zooals het voor Nero een uitkomst was, dat hij de woede van het volk over den brand der stad kon afwenden op die verachte menschengroep. Vanaf de derde eeuw werd de vervolging door den staat zelf geleid, omdat de christenen, die zich begonnen te organiseeren, als staatsgevaarlijk werden beschouwd.

Uit al deze perioden bevat het werk een keur van martelaarsdocumenten, telkens ingeleid met een kort woord over de geschiedkundige waarde van het document en over de personen, wier marteldood erin beschreven wordt. Overal stralen ons de standvastigheid in het geloof, de liefde voor den gestorven Christus en het verlangen naar de eindoverwinning tegemoet, zoodat van deze niet-verouderde teksten, vooral in dagen van beproeving, verdieping en opwekking uitgaan. Trouwens het lapidaire van het relaas, het boeiende van de voorstelling, het levendige van den dialoog, het optreden van de getuigen doen ons vaak bij de lezing vergeten, dat we met geschiedkundige documenten te doen hebben. Meerdere martelaarsakten zal men niet zonder ontroering kunnen lezen en als van zelf zal men God danken voor dat heerlijk voorbeeld van standvastigheid.

A. M.

H i l d e b r a n d, *Le martyr Georges de Geel et les débuts de la mission du Congo* (1645—1652). — 426 pag. avec 7 cartes et plans et 59 planches hors-texte. Anvers, Archives des Capucins, 1940. — 40 frcs. (8 Belga's).

Pater Joris van Geel — Adriaan Willems — werd geboren in 1617 te Oevel, een dorpje bij Geel in de Belgische Kempen. Na zijn priesterwijding te Antwerpen in 1642, trad hij nog hetzelfde jaar te Leuven in het noviciaat van de Capucijnen. In 1651 vertrok hij als missionaris naar den Congo en werd er na anderhalf jaar pioniersarbeid door zijn eigen christenen vermoord. Het proces van zijn zaligverklaring is aanhangig gemaakt.

De archivaris van de Belgische Capucijnen, die reeds enkele jaren geleden een Vlaamsche levensbeschrijving aan dezen missionaris en martelaar wijdde: *Een Vlaamsche Martelaar in Oud-Kongo: Joris van Geel,* Tielt, 1933, — heeft sindsdien zijn nasporingen naarstig voortgezet en biedt ons thans een uitvoeriger studie aan in het Fransch. Waar van den eenen kant de bronnen voor het leven van dezen geloofsheld schaarsch zijn en de auteur zich van den anderen kant wilde houden aan het adagium: ,,pas de documents, pas d'histoire", heeft hij getracht aan dat leven meer relief te geven door het te plaatsen in de omlijsting der missiegeschiedenis van dien tijd. Zoodoende krijgen we — en dit is het grootste en interessantste deel van dit boek — een overzicht van de wordingsgeschiedenis der missioneering in den Congo door de Capucijnen en van de toenmalige missie-politiek der H. Congregatie tot Voortplanting des Geloofs. Het voorhanden-zijnde materiaal heeft Sch. in de verschillende hoofdstukken tot een boeiend relaas verwerkt; het spreekt intusschen van zelf, dat in de beoordeeling van bepaalde methoden en tendenzen meeningsverschil met den Sch. mogelijk is. De beoefenaar van de missiegeschiedenis is met deze nauwkeurige detail-studie ongetwijfeld gebaat, te meer omdat de auteur in een aanhangsel den tekst geeft van een reeks, ten deele nog niet gepubliceerde documenten.

A. M.

T y c i a k u. a. — *Der Christliche Orient. Geist und Gestalt.* — 408 S. — Friedrich Pustet, Regensburg, 1939. — R.M. 8.50; geb. R.M. 9.80.

Reeds bijna duizend jaar treurt de Moederkerk over de tragische afscheiding van zoovele christenen in het Oosten. Een der factoren, die een belemmering vormden voor het gewenschte resultaat van herhaalde hereenigingspogingen, was, zooals een der schrijvers zich uitdrukt, ,,die durchschnittliche Mentalität, die in Klerus und Volk des Ostens und Westens seit Jahrhunderten vorherrscht: Geringschätzung mit Gleichschaltungstendenzen in der Richtung von West nach Ost — Bitterkeit, Misztrauen, selbst leidenschaftlicher Hasz in der Richtung von Ost nach West" (S. 37). Nu heeft zich, Goddank, sinds tientallen jaren onder de katholieken een mentaliteitsproces voltrokken, dat men als volgt zou kunnen typeeren: men tracht zich vrij te maken van misverstand jegens de orthodoxe Oosterlingen en bij hen het bijkomstige nog zuiverder te onderscheiden van het wezenlijke.

Het bovengenoemde verzamelwerk, hetwelk werd uitgegeven door Tyciak, Wunderle en Werhun, en waaraan katholieke en niet-katholieke schrijvers

hun medewerking verleenden, wil een bijdrage leveren voor deze irenische methode door inzicht te verschaffen in den innerlijken rijkdom der Oostersche kerk en een overzicht te geven van haar uiterlijke verschijningsvormen. In twintig hoofdstukken handelen zestien verschillende schrijvers achtereenvolgens over de Oostersche theologie en de Russische vroomheid, over de wezenseigenschappen van de Byzantijnsche mystiek en de heilige ikonen, over de Una Sancta vòòr de scheiding en de ontmoeting van Oost en West in de Una Sancta enz.

Het boek stelt den belangstellenden lezer op de hoogte van beslissende gebeurtenissen en belangrijke verschijnselen in het leven der Oostersche Kerk, zonder hem te bedelven onder een vracht van geleerdheid ; de meeste schrijvers zijn echter zoo vriendelijk om aan het einde van hun beschouwing gegadigden eenigszins te oriënteeren in de desbetreffende literatuur. Omdat ook orthodoxe schrijvers aan dit boek bijdragen afstonden, anderen nogal sterk hun persoonlijke opvattingen verkondigden en hier en daar vraagstukken werden aangeraakt, waarvan de oplossing ingewikkelder is dan zij wordt voorgesteld, vereischt de bestudeering van dit aantrekkelijk en con amore geschreven boek een zekere ontwikkeling en de gave des onderscheids.

A. M.

Boszlet, K. M. — O.P. u. a. — *Katholische missionsärztliche Fürsorge. Jahresgabe* 1940. — Würzburg, Selbstverlag des missionsärztlichen Instituts. — 186 S. — 2 R.M.

Volgens gewoonte begint dit jaarboek met een jaarverslag over het medisch missie-instituut te Würzburg (blz. 3—12). Daarna volgen mededeelingen van verschillende missie-artsen, ofschoon deze wegens de tijdsomstandigheden minder talrijk zijn (blz. 13—22). Onder de wetenschappelijke artikelen (blz. 43—144) zijn er meerdere, die bijzondere aandacht verdienen, terwijl de korte boekbesprekingen (blz. 156—178) een overzicht geven van de in Duitschland op verschillend gebied verschenen literatuur.

A. M.

Rommerskirchen, G. — O.M.I. en Dindinger, G. — O.M.I. — *Bibliografia Missionaria VI* (1939). — Unione missionaria del Clero in Italia, via di Propaganda 1—c., Roma, 1940. — 119 p.

Omdat de missie-publicaties over zooveel tijdschriften enz. verspreid liggen, zijn de jaarlijksche bibliographieën uit Rome een ware hulp voor de missiologen, te meer omdat zij door twee vakkundigen worden samengesteld. Zakelijk gerangschikt volgens 19 categorieën, staan hier 1152 publicaties uit het jaar 1939 vermeld. Het spreekt van zelf, dat niet al deze publicaties even belangrijk zijn ; maar degene, die zich op de hoogte wil stellen van de verschenen literatuur over een bepaald onderdeel der missiewetenschap, vindt hier ongetwijfeld zijn gading.

A. M.

INHOUDSOPGAVE
VAN DEN TWEE EN TWINTIGSTEN JAARGANG

ARTIKELEN. Blz.

Bekkers, Mgr. Th. — Mgr. Hermus †.................... 161
Deckers, Mr. Dr. L. N. — Onze West 3
Dijck, C. van. — Hiërarchische Missiezorg................ 164
Eerenbeemt, A. v. d. — C.I.C.M. — Het Concordaat van Portugal met den H. Stoel en de encycliek van Paus Pius XII aan Portugal 90
Grinsven, M. van. — C.ss.R. — Het missiesysteem van Ven. Petrus Donders. I—II 117, 171
Janssen, J. — Inheemsche Religieuzen in Nederl.-Indië. 44
Loffeld, Ed. — C.S.Sp. — Een missie-generaal en een missie-plan. I—III 65, 131, 184
Meijer, Dr. Broc. — O.Carm. — Het oudste argument voor de redelijkheid van den katholieken godsdienst 216
Mulders, Prof. Dr. Alph. — De behandeling van Missievraag-stukken 57
Mulders, Prof. Dr. Alph. — Enkele recente Missiedocumenten 147
Paanakker, M. — Ons missionarisch Priesterschap 197
Verwoerd, C. — C.M. — Bij het Portret van Mgr. Fr. Beckmann C.M. 113
Vroklage, Dr. B. — S.V.D. — Resten van Portugeesche missio-neering in Beloe en Noordmidden Timor. II—III 34, 80

KLEINERE BIJDRAGEN.

Deodatus, O.F.M. Cap. — Chineesche Vrouw en Maria-vereering 225
Dijck, C. van. — De priester beziele de leeken 60
Dijck, C. van. — De Vlam der missieliefde brandend 154
Janssen, J. — De bevordering van missiekennis bij studenten 103
Loffeld, Ed. — C.S.Sp. — De Paters van den H. Geest in Portu-geesch West-Afrika. Een nieuwe toestand 153
Nijman, Drs. A. — S.A.M. — In den dienst van het inheemsch Episcopaat 147
Verheggen, A. — C.ss.R. — Bij een diamanten jubilé 100

BOEKBESPREKING.

Boszlet, Kath. missionsärztliche Fürsorge 1940 230
Freitag-Ahaus, Het Godsrijk (A.M.) 159
Hildebrand, Le martyr Georges de Geel et les débuts de la mission du Congo (A.M.) 229
Hollnsteiner, Die Kirche in Ringen um die christliche Gemeinschaft (A.M.) 110
Kaszbauer, Ein Mensch under Gottes Meiszel (A.M.)............ 112
Kunst, Een en ander over den Javaanschen Gamelan. — Een en ander over de Javaansche Wajang (A.M.) 160
Leloir, Le triomphal échec des missions catholiques ? (A.M.).... 112
Masarei, De Missionum institutione ac de relationibus inter Superiores missionum et superiores religiosos (A.M.) 158
Rommerskirchen-Dindinger, Bibliografia Missionaria VI 230
Schurmans, Bloedgetuigen van Christus (A.M.) 228
Sepp Schüller, Christliche Kunst aus fernen Ländern (AM.) 111
Tyciak, Der Christliche Orient. Geist und Gestalt (A.M.) 229

IMPRIMATUR.

Gestel St. Michaelis, die 29 Nov. 1941. J. C. VAN OVERBEEK a.h.d.